

**AZDAVAY İLÇESİ'NİN (KASTAMONU)
KÜLTÜREL COĞRAFYASI**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

Büşra DİBSİZGÖL

**Danışman
Prof. Dr. Fatih AYDIN**

AZDAVAY İLÇESİ'NİN (KASTAMONU) KÜLTÜREL COĞRAFYASI

Büşra DİBSİZGÖL

Prof. Dr. Fatih AYDIN

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ocak 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	6
DOĞRULUK BEYANI	7
ÖNSÖZ	8
ÖZ.....	10
ABSTRACT.....	14
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	18
ARCHIVE RECORD INFORMATION	19
KISALTMALAR	20
GİRİŞ	21
KÜLTÜR	21
KÜLTÜREL COĞRAFYA.....	25
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	31
ARAŞTIRMANIN AMACI ve ALT AMAÇLARI	33
ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ, ÖNEMİ ve SINIRLILIKLAR.....	34
ARAŞTIRMANIN MATERYALİ ve YÖNTEMİ	35
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	38
1. BÖLÜM	47
ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	47
1.1. JEOLJİK ÖZELLİKLER.....	49
1.2. TOPOĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	53
1.2.1. Yükselti.....	53
1.2.2. Eğim	58
1.2.3. Bakı	60
1.3. İKLİM ÖZELLİKLERİ	62

1.3.1. İklim Üzerinde Etkili Olan Faktörler	62
1.3.1.1. Planeter Faktörler.....	62
1.3.1.2. Coğrafi Faktörler	63
1.3.2. İklim Elemanları.....	63
1.3.2.1. Sıcaklık.....	63
1.3.2.2. Yağış.....	65
1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	68
1.4.1. Zonal Topraklar	68
1.4.2. Azonal Topraklar	72
1.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ	73
1.5.1. Orman Varlığı.....	74
1.5.2. Ağaççık ve Çalı Vejetasyonu	76
1.5.3. Mantarlar	76
1.6. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	77
1.6.1. Devrekâni Çayı	80
2. BÖLÜM	82
ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERÎ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	82
2.1. BEŞERÎ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	82
2.1.1. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi	84
2.1.1.1. Kırsal Yerleşmeler	86
2.1.1.2. Kasaba Yerleşmeleri.....	87
2.1.2. Azdavay İlçesinde Nüfus ve Demografik Yapı	87
2.1.2.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı.....	91
2.1.2.2. Nüfusun Eğitim Durumu.....	94
2.1.2.3. Kır-Kasaba Nüfusu Dağılımı	95
2.2. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	99

2.2.1. Tarımsal Faaliyetler	99
2.2.2. Hayvancılık	102
2.2.2.1. Arıcılık	103
2.2.3. Ormancılık	105
2.2.4. Madencilik.....	106
2.2.5. Sanayi.....	107
2.2.6. Ticaret.....	108
2.2.7. Ulaşım	108
2.2.8. Turizm	108
3. BÖLÜM	114
MADDİ KÜLTÜR ÖGELERİ.....	114
3.1. MESKEN KÜLTÜRÜ	114
3.2. TÜRKLERDE MESKEN KÜLTÜRÜ	115
3.3. AZDAVAY İLÇESİNDE MESKEN KÜLTÜRÜ	117
3.3.1. Bahçe.....	125
3.3.2. Giriş (Kuruluk).....	127
3.3.3. Ahır	127
3.3.4. Çardak	129
3.3.5. Odalar.....	131
3.3.6. Kapılar.....	136
3.3.7. Pencereleler	136
3.3.8. Ambar	137
3.3.9. Samanlık.....	140
3.4. GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ	142
3.4.1. Türklerde Giyim Kuşam Kültürü.....	144
3.4.2. Azdavay İlçesinde Giyim Kuşam Kültürü	146
3.4.2.1. Gömlek (Göynek).....	153

3.4.2.2. Entari (Urba).....	154
3.4.2.3. Yelek.....	156
3.4.2.4. Don	157
3.4.2.5. Kazıl Çorap	158
3.4.2.6. Önlük.....	159
3.4.2.7. Kuşak	162
3.4.2.8. Takkeler	164
3.4.2.9. Başörtü (Yemeni)	166
3.4.2.10. Çene ipi (İmik-İnek Bağı).....	168
3.5. YEMEK KÜLTÜRÜ.....	169
3.5.1. Türklerde Yemek Kültürü.....	172
3.5.2. Azdavay Yemek Kültürü	174
3.5.2.1. Çorbalar.....	183
3.5.2.2. Hamur işleri.....	185
3.5.2.3. Dolmalar	188
3.5.2.4. Pilavlar	190
3.5.2.5. Tatlılar, Reçeller ve Pekmezler.....	190
3.5.2.6. Ekşiler ve Turşular	194
4. BÖLÜM	199
MANEVİ KÜLTÜR ÖĞELERİ	199
4.1. AZDAVAY İLÇESİNDE HALK KÜLTÜRÜ	199
4.1.1. Doğum, Evlenme ve Ölüm	200
4.1.1.1. Doğum	201
4.1.1.2. Evlenme.....	202
4.1.1.3. Ölüm.....	206
4.1.2. Bayramlaşmalar	206
4.1.3. Festival ve Şenlikler	208

4.1.4. Halk Müziği ve Halk Oyunları.....	210
4.1.4.1. Düğün ve Bayramların Geleneksel Eğlence Oyunları.....	211
4.1.5. Dil ve Edebiyat.....	211
4.1.5.1. Efsaneler ve Halk Hikâyeleri	212
5. BÖLÜM	218
HALKLA YAPILAN GÖRÜŞMELER VE SWOT ANALİZİ	218
5.1. AZDAVAY İLÇESİNDE HALKIN KÜLTÜREL DEĞERLER İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ.....	218
5.2. AZDAVAY İLÇESİNİN KÜLTÜREL ÖĞELERİ İÇİN HAZIRLANAN SWOT ANALİZİ SONUÇLARI.....	225
6. BÖLÜM	230
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	230
6.1. SONUÇ.....	230
6.2. ÖNERİLER	234
KAYNAKÇA.....	237
HARİTALAR LİSTESİ	247
GRAFİKLER LİSTESİ.....	248
TABLolar LİSTESİ	249
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	250
ÖZGEÇMİŞ	254

TEZ ONAY SAYFASI

Büşra DİBSİZGÖL tarafından hazırlanan “AZDAVAY İLÇESİ’NİN (KASTAMONU) KÜLTÜREL COĞRAFYASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Fatih AYDIN

.....

Tez Danışmanı, Coğrafya Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Coğrafya Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 14/01/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Turhan ÇETİN (GÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Fatih AYDIN (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Mücahit COŞKUN (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yaptığımı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Büşra DİBSİZGÖL

İmza :

ÖNSÖZ

Araştırma alanı olan Azdavay ilçesi, Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde Kastamonu ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Azdavay ilçesinin maddi ve manevi kültürel değerlerini doğal ortam insan etkileşimi perspektifinde değerlendirmektir.

Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında kültür ve kültürel coğrafya kavramları kavramsal çerçeve kapsamında açıklanmaya çalışılmıştır. Giriş kısmında; çalışmanın kapsamı, amacı, gerekliliği, önemi, sınırlılıkları, materyali, yöntemi ve ilgili araştırmaları ele alınmıştır. Bunun yanı sıra araştırma sahasının yeri, sınırları ve genel özellikleri kısaca aktarılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde, sahanın topoğrafik yapısı, iklim özellikleri, toprak ve bitki örtüsü özellikleri ile hidrografik yapısı analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde, Azdavay ilçesinin beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri, halkın demografik özellikleri ile yaşam tarzını ortaya koymak amacıyla incelenmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde, sahanın kültürel yapısı maddi kültür öğeleri kapsamında ele alınmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde sahanın manevi kültürel değerleri incelenmiştir. Araştırmanın beşinci bölümünde, Azdavay ilçesinde halkın kültürel değerler ile ilgili görüşleri, kodlama yöntemi ile ilgili yerlerde birebir aktarılmıştır. Bunun yanı sıra, araştırma alanının kültürel değerlerinin SWOT analizi sonuçları tablolar halinde aktarılmıştır. Çalışmanın son kısmı olan altıncı bölümde, sonuç ve öneriler sunulurak çalışma sonlandırılmıştır.

Çalışmanın belirlenmesi ve karar aşamasında katkıda bulunan birçok kişi olmuştur. Öncelikle lisans öğrenimimden başlayarak yüksek lisans öğrenimim ile tez çalışma sürecim boyunca bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşarak ihtiyaç duyduğum her alanda desteğini esirgemeyen tez danışman hocam sayın Prof. Dr. Fatih AYDIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın fikrinin ortaya çıkışı sürecinde çalışma alanı belirlenmesi ve çalışma süreci boyunca bilgi ve tecrübelerini aktararak yol gösteren sayın hocam Prof. Dr. Mücahit COŞKUN'a şükranlarımı sunarım. Çalışma konusunun belirlenmesi sürecinde fikir ve tecrübeleri ile önemli katkıları bulunan sayın hocam Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR'e, tez çalışma süreci boyunca bilgi, deneyim ve desteği ile her

zaman yanımda olan sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Sevda COŞKUN'a ve çalışma aşamasında kültürel coğrafya ile ilgili bilgi, tecrübe ve tavsiyeleri ile destekte bulunan sayın hocam Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ 'ye teşekkür ederim. Büyük destek ve özverilerini hayatımın her döneminde benden esirgemeyerek yanımda olan sevgili aileme ve çalışma sürecimin tüm aşamalarında, özellikle arazi çalışmaları sırasında özverili bir şekilde yanımda olarak desteğini esirgemeyen Şevket ULUTÜRK'e katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın alan araştırması sürecinde yüz yüze yaptığım mülakatlara büyük bir titizlikle katkı sağlayan Azdavay ilçe halkına ve gerekli verilerin teminini sağlayan ilgili tüm kurum çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. Proje numarası: SYL-2019-2086.

ÖZ

Kültür, insanların doğal ortam ile etkileşimleri sonucunda meydana getirdikleri maddi ve manevi unsurların tümüdür. Toplumun yaşam tarzını, ekonomik düzeyini, inancını, tarihini, gelenek, göreneklerini ve mitlerini yansıtan kültürel unsurlar, ait oldukları topluma özgü özellikleri ile toplumları birbirinden ayırmaktadır. Kültürel coğrafya, toplumların bu farklılıklarını, mekânsal dağılışı ve sebep sonuç ilkeleri çerçevesinde ele almaktadır. Bu yönüyle kültürel coğrafya, kültür alanı olarak seçilen sahanın kültürel değerlerini analiz etmekte, bu değerlerin korunması ve sürdürülebilmesi için çözüm önerileri sunmaktadır.

Araştırmanın amacı, geleneksel kültürün büyük ölçüde korunduğu alanlardan biri olan Azdavay ilçesinin maddi ve manevi kültürel değerlerini, coğrafi bakış açısıyla ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, ilçenin kültürel değerlerinin şekillenmesinde etkili olan doğal ve beşeri faktörler incelenmiştir. Bu analizlerin elde edilmesi sürecinde araştırma sahasında gözlem yapılmış, ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilerek gerekli veriler elde edilmiştir. Araştırma alanının ilgili haritaları ArcGIS 10.4 programı kullanılarak hazırlanmıştır.

Maddi ve manevi kültürel değerler ile bunların şekillenmesine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla yerel halktan oluşan gönüllü katılımcılara, yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu formlardan elde edilen verilerin yorumlanması sürecinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma alanının kültürel değerlerinin güçlü ve zayıf yanları ile bu değerlerin sürdürülebilirliğini etkileyebilecek fırsat ve tehditleri belirlemek amacıyla SWOT analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada, hem nicel hem de nitel araştırma desenlerinin bir arada ele alındığı karma araştırma modeli yöntem olarak uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda, Azdavay ilçesinin maddi kültür unsurlarının halkın yaşam tarzını yansıtan meskenler, geleneksel kadın kıyafetleri ve yöresel yemekler olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel meskenlerin, ahşap ve genellikle iki katlı yapılar olduğu görülmektedir. Meskenlerin inşası ve kullanımının özellikle köylerde devam ettiği belirlenmiştir. Maddi kültürün diğer önemli unsuru olan geleneksel kadın

kıyafetlerinin, geçmişten günümüze birçok özelliğini koruyarak günlük hayatta kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Geleneksel kadın kıyafetlerinin bazı parçalarının kumaş seçimi ve işlemleri ile kullanan kişinin medeni durumu ve ekonomik düzeyini yansıttığı belirlenmiştir. Maddi kültür kapsamında son olarak yemek kültürü ele alınmıştır. Araştırma alanında yöresel yemek kültürünün, ağırlıklı olarak hamur işi ve doğal bitkilerin kullanımı ile hazırlanan yemekler olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra araştırma sahasında geleneksel yemek kültürünün, Türk İslam yemek kültürünün birçok özelliğini barındırdığı tespit edilmiştir.

İlçenin manevi kültürel değerlerini oluşturulan, geleneksel özelliklere sahip tören ve kutlamaların neler olduğu araştırılmıştır. Bunların geleneksel düğünler, bayramlaşmalar ve festivaller olduğu belirlenmiştir. Tören ve kutlamalarda yapılan geleneksel uygulamalar açıklanmıştır. İlçede geleneksel düğünlerin üç gün sürdüğü tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, geleneksel olarak bayram günlerinde köy odalarında toplu bayram yemekleri yenildiği görülmektedir. Manevi kültürün diğer önemli unsuru olan dil ve anlatım ürünleri belirlenmiştir. İlçede dil ve anlatım ürünleri olarak efsane ve halk hikâyelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Azdavay ilçesinde maddi ve manevi kültürel değerlerin ortaya çıkması ve şekillenmesinde etkili olan faktörler tespit edilmiştir. Maddi kültür öğelerinden olan meskenler, geleneksel kadın kıyafetleri ve yöresel yemek kültürünün, sahanın doğal ortam şartları ve yürütülen ekonomik faaliyetler çerçevesinde şekillendiği belirlenmiştir. İlçenin zengin orman varlığı sayesinde meskenlerin yapımında bol ve ucuz maliyetli olan ahşap kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, meskenlerin inşası, eklentilerinin seçimi ve kat planlamasında ekonomik faaliyetlerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Hayvancılık faaliyetleri sebebiyle ahır evin alt katına inşa edilmiştir. İlçede sınırlı da olsa tarımsal faaliyetler yürütülmektedir. Tarımsal ürünlerin depolanması için ambar eklentileri kullanıldığı görülmektedir.

Araştırma sahasında yüzyıllardır kullanılan geleneksel kadın kıyafetlerinin parçalarının seçimi ve tasarımlarında, sahanın fiziki coğrafya şartları ve yürütülen ekonomik faaliyetlerin etkili olduğu görülmektedir. Özellikle iklimik faktörler ile tarımsal faaliyetlerin; kuşak, önlük ve don gibi parçaların kullanımında etkili olduğu

belirlenmiştir. Bu parçaların soğuk hava şartlarından ve ekip biçme faaliyetlerinin yorucu etkilerinden vücudu koruduğu için tercih edildiği tespit edilmiştir.

Maddi kültürün diğer unsuru olan yemek kültürünün, Azdavay ilçesinde bitki örtüsü zenginliği ve ekonomik faaliyetler çerçevesinde şekillendiği belirlenmiştir. Tarımsal faaliyetlerin engebeli arazi yapısı sebebiyle kısıtlı olarak yapılabildiği ilçede, genellikle tahıl üretimi yapılmakta ve ağırlıklı olarak buğday yetiştirilmektedir. Bunun yanı sıra, doğal ortamda kendiliğinden yetişen yabani bitki ve meyvelerin yemeklerde kullanımının oldukça fazla olduğu belirtilmiştir. Hayvancılığa bağlı olarak yemeklerde süt ve süt ürünleri kullanımının oldukça yaygın olduğu tespit edilmiştir

Manevi kültürel değerlerin şekillenmesinde halkın yaşam tarzı ve doğal ortam şartlarının etkisinin fazla olduğu görülmektedir. Özellikle efsane ve halk hikâyelerinin içeriğinde araştırma alanının coğrafyası hakkında bilgi veren anlatımlar belirlenmiştir.

Azdavay ilçesinin maddi ve manevi kültürel değerlerinde yaşanan birtakım değişimler tespit edilmiştir. Maddi kültür unsurlarından olan geleneksel meskenlerin inşası ve kullanımının azalmakta olduğu belirlenmiştir. Betonarme yapıların sahada yer edinmesi geleneksel meskenlerin kullanımını azaltan en büyük etken olduğu anlaşılmaktadır.

Geleneksel kadın kıyafetlerinin kullanımında azalma olduğu belirlenmiştir. Geleneksel kıyafetleri daha çok orta ve yaşlı grubunda ki kadın nüfusunun kullandığı tespit edilmiştir. Gençlerin daha ucuz maliyetli ve modern olarak hazır giyimi tercih ettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra önlük ve kuşak dokumanının oldukça azaldığı belirlenmiştir.

Maddi kültürün diğer önemli unsuru yöresel yemeklerdir. Yöresel yemeklerin geçmişten günümüze geleneksel özelliklerini koruyarak gelmiş oldukları tespit edilmiştir. Ancak bu yemekler geçmişte günlük yapılırken günümüzde daha çok özel günlerde ve misafirlere sunulmaktadır. Gelişen teknoloji ve ulaşım imkânları nedeniyle yaşanan kültürel etkileşimler sonucu geleneksel yemek kültürünün değişmekte olduğu belirlenmiştir.

Halk kültürünün önemli bir parçasını oluşturan doğum, düğün ve ölüm gibi geçiş ritüellerinde geçmişten günümüze yaşanan değişimler belirlenmiştir. Genellikle evlerde ya da bahçede yapılan ve üç gün süren düğünlerin yerini modern düğünler almıştır. İlçede toplu yapılan bayramlaşma ve bayram yemeği geleneğinin birçok köyde artık yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu gelenek manevi kültürün unutulmaya yüz tutmuş unsurları arasındadır.

Azdavay ilçesinde geleneksel kültürün korunması ve yaşatılması için ilgili kurumlar çalışmalar yapmalıdır. İlçe belediyesi bünyesinde kültür ve turizm çalışmaları yürütmek üzere bir birim oluşturulmalıdır. İlçenin en dikkat çeken kültürel unsuru olan geleneksel kadın kıyafetlerinde önlük ve kuşak dokuma geleneğinin devam etmesi için ilçe kaymakamlığı ya da belediyesi bünyesinde kurslar verilmelidir. Bu el sanatının gelecek kuşaklara aktarımı ancak bu şekilde mümkündür. Özellikle köylerde geleneksel meskenlerin kullanımının sürdürülmesi konusunda halk teşvik edilmeli ve eski geleneksel meskenler restore edilerek turizm faaliyetlerine kazandırılmalıdır. Bu şekilde kültürel coğrafi görünümün en önemli unsurlarından olan meskenlerin korunması sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra ilçeye has bayramlaşma geleneğinin yaşatılması için halk bilinçlendirilmeli, her köye bir köy odası yapılmalı ve halkın hizmetine sunulmalıdır. Bu geleneğin devam etmemesi durumunda geleneksel düğünlerde olduğu gibi unutulması muhtemel görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Coğrafya, Kültürel Coğrafya, Azdavay ilçesi

ABSTRACT

Culture is all of the material and spiritual elements that people create as a result of their interactions with the natural environment. Cultural elements that reflect the lifestyle, economic level, beliefs, history, traditions, customs and myths of the society distinguish the societies from each other with the characteristics of the society they belong to. Cultural geography deals with these differences of societies within the framework of spatial distribution and cause and effect principles. In this respect, the cultural geography analyzes the cultural values of the area selected as a cultural area, and offers solutions for the protection and maintenance of these values.

The aim of the research is to reveal the material and spiritual cultural values of the Azdavay district, which is one of the areas where traditional culture is largely protected, from a geographical perspective. In line with the purpose of the research, the natural and human factors that are effective in shaping the cultural values of the district were examined. In the process of obtaining these analyzes, observations were made in the research field, the necessary data were obtained by contacting the relevant institutions and organizations. Relevant maps of the research area were prepared using ArcGIS 10.4 program.

A semi-structured interview form was applied to the volunteer participants consisting of the local people in order to determine the material and spiritual cultural values and the factors that affect their formation. Content analysis was used in the process of interpreting the data obtained from these forms. SWOT analysis method was used to determine the strengths and weaknesses of the cultural values of the research area and the opportunities and threats that may affect the sustainability of these values. As a result, in this study, a mixed research model in which both quantitative and qualitative research designs are handled together was applied as a method.

As a result of the research, it was determined that the material culture elements of the Azdavay district are dwellings reflecting the lifestyle of the people, traditional women's clothing and local food. It is seen that traditional dwellings are wooden and generally two-storey buildings. It has been determined that the construction and use of

dwelling continues especially in villages. It is seen that traditional women's clothing, which is another important element of material culture, continues to be used in daily life by preserving many features from past to present. It has been determined that some parts of traditional women's clothing reflect the marital status and economic level of the wearer with the fabric selection and embroidery. Finally, food culture was discussed within the scope of material culture. In the research area, it is seen that the local food culture is mainly pastry and dishes prepared with the use of natural herbs. In addition, it has been determined that traditional food culture has many features of Turkish-Islamic food culture.

It has been researched what are the traditional ceremonies and celebrations that created the spiritual cultural values of the district. It has been determined that these are traditional weddings, festivals and festivals. Traditional practices in ceremonies and celebrations have been explained. It was determined that traditional weddings in the district last three days. In addition, it is seen that traditionally, mass feast meals are eaten in village rooms on feast days. Language and expression products, which are the other important elements of spiritual culture, have been determined. It is seen that legends and folk stories stand out as language and expression products in the district.

Factors influencing the emergence and shaping of material and spiritual cultural values in Azdavay district have been identified. It has been determined that the dwellings, traditional women's clothing and local food culture, which are among the material culture elements, are shaped within the framework of the natural environment conditions of the field and the economic activities carried out. Thanks to the rich forest existence of the district, it is seen that wood, which is abundant and inexpensive, is used in the construction of dwellings. In addition to this, it has been determined that it is effective in the construction of dwellings, selection of extensions and floor planning, in economic activities. The barn was built on the ground floor of the house due to animal husbandry activities. Although limited, agricultural activities are carried out in the district. It is seen that warehouse extensions are used for the storage of agricultural products.

It is seen that the physical geography conditions of the field and the economic activities carried out are effective in the selection and design of traditional women's clothing pieces that have been used in the field of research for centuries. Especially climatic factors and agricultural activities; It has been determined that parts such as belts, aprons and pants are effective in using. It has been determined that these parts are preferred because they protect the body from cold weather conditions and the tiring effects of cultivation activities.

It has been determined that the food culture, which is the other element of material culture, is shaped within the framework of the rich vegetation and economic activities in Azdavay district. In the district where agricultural activities can be limited due to the rugged terrain, grain production is generally made and wheat is grown mainly. In addition, it is stated that wild plants and fruits that grow spontaneously in the natural environment are used in meals. It has been determined that the use of milk and dairy products in meals is quite common due to animal husbandry.

It is seen that the life style and natural environment conditions of the people have a great influence on the shaping of spiritual cultural values. Especially in the content of legends and folk tales, narratives giving information about the geography of the research area were determined.

Some changes in the material and spiritual cultural values of the Azdavay district have been identified. It has been determined that the construction and use of traditional dwellings, which are among the material cultural elements, are decreasing. It is understood that reinforced concrete structures are the biggest factor that reduces the use of traditional dwellings.

It has been determined that there is a decrease in the use of traditional women's clothing. It has been determined that traditional clothes are mostly used by the female population in the middle and elderly group. It is seen that young people prefer cheaper and modern ready-made clothing. In addition, it was determined that apron and belt weaving decreased considerably.

Another important element of material culture is local food. It has been determined that local dishes have come from the past to the present by preserving their traditional characteristics. However, these dishes were made daily in the past, but today they are offered to guests and on special occasions. It has been determined that traditional food culture is changing as a result of cultural interactions experienced due to developing technology and transportation facilities.

Changes from past to present have been identified in transition rituals such as birth, weddings and death, which are an important part of folk culture. Modern weddings have replaced weddings that are usually held in homes or gardens and last for three days. It has been determined that the tradition of mass feasting and feast dinner in the district is no longer held in many villages. This tradition is among the elements of spiritual culture that have sunk into oblivion.

Relevant institutions should carry out studies for the preservation and preservation of traditional culture in Azdavay district. A unit should be established within the district municipality to carry out cultural and tourism activities. In order to continue the tradition of weaving aprons and belts in traditional women's clothing, which is the most striking cultural element of the district, courses should be given within the district governorship or municipality. The transfer of this handicraft to future generations is only possible in this way. The public should be encouraged to continue the use of traditional dwellings, especially in villages, and old traditional dwellings should be restored and brought into tourism activities. In this way, it should be ensured that the dwellings, which are one of the most important elements of the cultural geographical view, be protected. In addition, public awareness should be raised, a village room should be built in each village and offered to the public in order to keep alive the tradition of festivals specific to the district. If this tradition does not continue, it is likely to be forgotten as in traditional weddings.

Keywords: Culture, Geography, Cultural Geography, Azdavay

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Azdavay İlçesi'nin (Kastamonu) Kültürel Coğrafyası
Tezin Yazarı	Büşra DİBSİZGÖL
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Fatih AYDIN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	01/14/2021
Tezin Alanı	Coğrafya
Tezin Yeri	KBÜ
Tezin Sayfa Sayısı	254
Anahtar Kelimeler	Kültür, Coğrafya, Kültürel Coğrafya, Azdavay

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Cultural Geography of the Azdavay District (Kastamonu)
Author of the Thesis	Büşra DİBSİZGÖL
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Fatih AYDIN
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	14/01/2021
Field of the Thesis	Geography
Place of the Thesis	KBU
Total Page Number	254
Keywords	Culture, Geography, Cultural Geography, Azdavay

KISALTMALAR

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
cP	: Karasal Polar
cT	: Karasal Tropikal
°C	: Santigrat Derece
DSİ	: Devlet Su işleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Ha	: Hektar Alan
KBÜ	: Karabük Üniversitesi
Km	: Kilometre
km²	: Kilometrekare
m	: Metre
m²	: Metrekare
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
mm	: Milimetre
mP	: Denizel Polar
mT	: Denizel Tropikal
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
SWOT	: Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats (Güçlü yönler-Zayıf yönler-Fırsatlar-Tehditler)

GİRİŞ

KÜLTÜR

Kültür sözcüğünün kökeni Latince “colere” sözcüğünden gelmektedir. Colere ikamet etmek, yetiştirmek, korumak, onurlandırmak gibi anlamlar içermektedir (Oakes ve Price, 2008). Kültür kavramının çeşitli manaları bulunmaktadır. Latince ’de toprağı işlemek anlamına gelen kültür, batı dillerinde “yüksek umumi bilgi” manası ile Türkçe’ye girmiştir (Kafesoğlu, 2005). Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemlerinde yani, Türkçe’nin batı dilleri etkisine girmesinden önceki dönemlerde kültürün karşılığı “Hars” tır (Tanrikulu, 2018). Hars sözcüğü Arapça kökenli bir sözcüktür ve “Tarla Sürmek” anlamına gelir (Devellioğlu, 1996).

Hars sözcüğünü Türkçeye kazandıran sosyolog Ziya Gökalp’tir. Ziya Gökalp, toplumda var olan bağılıkların tümünü kültür olarak tanımlamaktadır. Kültürü ise “Hars” ve “Medeniyet” olarak iki kısma ayırır. Gökalp harsı “Milli Kültür” olarak tanımlar ve harsın millete özgü olduğunu, başka toplumlardan alınamayacağını belirtir. Medeniyet ise uluslararasıdır (Gökalp, 1952).

Kültür kavramı, birçok olguyu kapsadığından multidisipliner bir özelliğe sahiptir. Bu özelliği gereği birçok disiplinin çalışma alanına girmektedir. Özellikle antropoloji, sosyoloji, psikoloji ve coğrafya, insanın temel faktör olduğu bu kavramı çalışma alanlarına dâhil eden bilimlerdir. Her disiplin, kültür kavramını kendi prensipleri dâhilinde açıklamakta ve kavrama farklı bir boyut katmaktadır. Bu nedenle kültürün birçok tanımı yapılmıştır.

A.L Kroeber ve Clyde Kluckhohn 1952 yılında yayınlamış oldukları “CULTURE: A Critical Review of Concept and Definitions” adlı ontoloji çalışmasında kültürün 164 farklı tanımını yapmıştır (Kroeber ve Kluckhohn, 1952). Kültür genel olarak paylaşılan inançlar sistemini ve yaşam tarzını ifade eder. Kültür terimi karmaşık ve tartışmalı bir terimdir (Jackson, 1989). Kültürü oldukça karmaşık kılan şey, çok sayıda anlamın aynı anda bir terime dâhil edilmesidir (Oakes ve Price, 2008). Kültür ile ilgili yapılan tanımların en dikkat çekenleri aşağıda sunulmuştur:

Kültür, antropoloji ve sosyolojide “halkın bütün bir yaşam biçimi” olarak tanımlanmaktadır (Williams, 1993). Bu kapsamda kültür, sosyal düzenin iletildiği, yeniden üretildiği, deneyimlendiği ve keşfedildiği en iyi sistemdir (Graham, 1997). Kültür toplumsaldır. Toplum içerisinde öğrenilir, korunur, aktarılır ve eğitim yoluyla gelecek nesillere aşılanır (Güvenç, 1994). Bu sebeple kültür, sadece insan ırkına veya insan ırklarına (halklara) atfedilir. Kültür bireylere eğitim yoluyla verilir ve bu eğitim sayesinde bireyler kendi toplumlarının kültür derecesine getirilirler (Kroeber ve Kluchhohn, 1952).

Kültür, toplumun itici gücüdür. Toplumsal kültür unsurlarından olan gelenekler, görenekler, örf ve adetler ile inançlar gibi ortak yaşam unsurları toplumu oluşturan bireyleri bir çatı altına toplamaktadır. İnsanlar belirtilen ortak yaşam unsurları çerçevesinde benzer davranış kalıpları geliştirerek nesilden nesile aktarmaktadırlar.

Psikoloji bilimi, toplumu oluşturan bireylerin kişisel gelişim ve davranışlarında kültürün rolünü incelemektedir. Bireyin tüm fiziksel özellikleri kalıtım yolu ile şekillenirken kişilik özellikleri yüksek oranda kültürün etkisi ile gelişir. Bireyin kişiliğini meydana getiren algı, alışkanlık, düşünce ve davranış kalıpları gibi unsurları birey üyesi olduğu toplumdan öğrenmektedir (İlbas, 2018). Bir başka anlatımla, toplum kültürüne ait norm ve değerler, toplumsallaştırma süreciyle bireye aktarılmakta ve bireyin kişisel özelliklerini şekillendirmektedir (Emirlioğlu, 1977).

Kültür, insan faaliyetlerinin oluşturduğu karışımıdır. Bu açıdan bakıldığında kültür, insan üretimi olan sonsuz ürünler yelpazesidir (Anderson, 2010). İnsanoğlu çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için buluşlar yapmış ve geliştirmiştir. Kültür, insanoğlunun maddi ve manevi ihtiyaçlarının somutlaşmış şeklidir. Bu yönü ile kültür; dil, inançlar, örf ve adetler, gelenek ve görenekler ile yemek, mimari, el sanatları gibi toplumun oluşturduğu ve yaşattığı her şeyi içeren bir kavramdır (Tanrıku, 2018). Kültür, Taylor’un ifadesiyle “insanın ortaya koyduğu yetenekleri kapsayan karmaşık bir bütündür”. Bu tanım aslında insanı temel alması ile kültürü etnoğrafik bir yaklaşımla ortaya koymaktadır (Şahin, 2019).

Kültürün farklı disiplinlerde ve farklı yaklaşımlarla yapılan tanımlarından sonra, kültürü daha iyi anlayabilmek adına kültür ile ilgili bazı kavramları açıklamak gerekmektedir:

Karşıt Kültür: Toplumun genelinde hâkim olan kültürden tamamen bağımsız olan kültüre verilen isimdir. Karşıt kültüre, 1960'lı yıllarda önce ABD' de sonrasında ise dünyanın birçok bölgesinde görülen Hippiler örnek verilebilir. Hippiler, özgürlüğü ve bireyi savunarak var olan tüm yetkileri reddetmişlerdir.

Hippiler, çalışmayı reddetmiş ve günlük yaşamayı felsefe edinmişlerdir. Komün ve göçebe yaşam tarzını benimsemişler, uyuşturucu maddelerin kullanımını savunmuşlardır (Duman, 2007).

Alt Kültür: Baskın kültür içerisinde, genel kültürel kalıplara uyum gösteren fakat kendi içerisinde özgün gelenekleri ve davranış kalıpları bulunan gruplardır (Tanrıku, 2018). Bir milletin milli sınırları içerisindeki birimlere ve sentezlere alt kültür adı verilmektedir (Güvenç, 1979).

Alt kültüre örnek olarak 1960'lı yıllarda Londra'da ortaya çıkan ve işçi sınıfından gençleri oluşturduğu Dazlaklar örnek verilebilir. Görüşlerini çeşitli yerlerde yaptıkları eylemlerle ifade etmişlerdir. Hippilere karşı hareket olarak gelişmişlerdir. Görünüşleri onlardan tamamen farklıdır. Saçları kafa derileri görünecek şekilde tıraş edilmiştir. Yaşları 15 ile 18 arasında değişen bu grubun üyeleri, çelik başlı bot, kot pantolon ve gömlek giyiniyorlardı. Protestan iş etiğini savunmuşlardır. Dazlaklar, etnik merkezci ve alaycı bir dünya görüşüne sahiptirler (Brake, 1974). Dazlakların fikirlerini savunan gruplar 1980'li yıllarla birlikte dünyanın birçok yerinde görülmeye başlamışlardır.

Kültür Şoku: Çeşitli sebeplerden dolayı bir kültürden başka kültüre geçiş yapmak durumunda kalan bireylerin yaşadığı sıkıntı, bunalım ve zorluklara karşı göstermiş oldukları tepkilerdir (Güvenç, 1979). Kültür şokuna örnek olarak Almanya'ya iş için göç eden Türkler örnek verilebilir.

Türkiye ile Almanya arasında 1961 yılında işgücü anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma sonucunda Almanya'ya giden işçiler, Türkiye'den oldukça farklı olan bu kültür ortamında birtakım sorunlar yaşamışlardır. Dil, din, uyum, kimlik ve yabancı düşmanlığı gibi konularda yaşanan bu sorunlar, Türklerin ev sahibi kültür içerisinde öz kültürlerini korumalarını oldukça zorlaştırmıştır. Bu zorluklar karşısında özgün kültürlerini korumak için direnen Türkler, sadece kendilerinin yoğun olarak yaşadıkları Türk mahalleri oluşturmuşlardır. Bu mahallelerde birliktelik oluşturarak kendi dil ve kültürlerini yaşatmaya çalışmışlardır (Suvağci, 2019).

Kültürel Asimilasyon: Bir kültürün başka bir kültürden fazlasıyla etkilenecek ondan ayırt edilemez hale gelmesi durumudur (Özgüç ve Tümer, 2006).

Kültürel asimilasyona Bulgaristan'ın Türk azınlıklara uygulamış olduğu asimilasyon politikaları örnek verilebilir. Bulgaristan 1984 yılında Türk azınlıkları asimile etmek ve homojen bir toplum yapısı ortaya çıkarmak için, Türk azınlıklar üzerinde çeşitli politikalar uygulamıştır. Türkler, zorla isim değiştirme, Türkçe konuşma yasağı ve ibadet yasağı gibi politikalara maruz kalmışlardır. Bunlara uymayan Türkler sürgün edilmiş ya da öldürülmüştür. 1989 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye bir grup Türk zorlu koşullar altında sürgün edilmiştir (Gündüz, 2013).

Kültürel Yozlaşma: Sahip olunan kültürün kendine has özelliklerinin kaybedilmesi durumudur (Şahin, 2011).

Kültürel Yayılma: Yüzyıllar boyunca beslenme, mimari, dil, giyim kuşam ve müzik gibi kültürün eşitli unsurlarının kaynağını aldığı yerden çıkıp yayılarak başkaları tarafından benimsenme durumudur (Özgüç ve Tümer, 2008).

Kültürleşme: Kültürel yayılma yoluyla bir kültür içerisindeki birey ve gruplar başka kültüre geçişle yaşanan etkileşim sonucu her iki tarafında değişmesi (Güvenç, 1979).

Kültürleme: Bireyin doğumundan ölümüne kadar toplumun istek ve beklentileri çerçevesinde etkilenecek ve değiştirilmesi (Güvenç, 1979).

Kültürlenme: Belli bir kültüre ait olan kişilerin başka kültürlerden olan bireylerle iletişime girmesi sonucu yaşamış oldukları kültürel ve psikolojik değişimlerdir (Aliyev ve Ögülmüş, 2016).

Kültürel Özümseme: Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi egemenliği altına alarak zamanla kendine benzetmesidir (Güvenç, 1979).

KÜLTÜREL COĞRAFYA

Coğrafya biliminin temel kaynağı, insan ve çevre arasındaki karşılıklı ilişkilerin incelenmesidir. Bu kapsamda on dokuzuncu yüzyıl sonları ve yirminci yüzyıl başlarında coğrafyacılar arasında, insan faaliyetlerinin fiziki çevre tarafından kontrol edildiğini savunan çevreci determinizm görüşü yaygın hale gelmişti. Aynı dönemlerde çevreci determinizmden etkilenmeyen coğrafyacılarında olduğu görülmektedir. Bu coğrafyacılar, insan çevre etkileşiminde insan unsuruna ağırlık vererek posibilizm görüşünü savunmuşlardır. (Özgüç ve Tümertekin, 2006).

Çevresel determinizm görüşü coğrafya biliminde ilk çağlardan itibaren yirminci yüzyıl başlarına kadar, dünyanın birçok bölgesindeki literatürlerde hakimdir. Bu görüş, kültürlerin oluşmasında ve insanın kişilik özelliklerinde doğal fiziki çevrenin egemen güç olduğunu savunmaktadır. İnsan ise fiziki çevrenin pasif bir ürünüdür. On dokuzuncu yüzyılda Amerika’da E. Semple ve E. Hunginton İngiltere’de H. Mackinder, Almanya’da F. Ratzel bu görüşün önemli temsilcileridir (Arı, 2017).

Çevresel determinist görüşün, coğrafya biliminde yaygın bir hal alması Alman Coğrafyacı Friedrich Ratzel (1844-1904), *Anthropogeographie* adlı iki ciltlik eserinde, doğal çevrenin insan faaliyetlerini şekillendirdiği görüşünü ortaya koyması ile hızlanmıştır. Ratzel, bu görüşün özellikle Avrupa ve Amerikan coğrafya camiasında oldukça ilgi görmesi ve benimsenmesinde etkili olmuştur (Özgüç ve Tümertekin, 2006).

Ratzel ‘in görüşlerinden etkilenen Amerikan coğrafyacı Ellen Churchill Semple (1863-1932), *Influances of Geographic Enivorment* isimli çalışmasında, insanın doğanın yoğurduğu bir çamur olduğu fikrini savunuyordu. Ancak Semple, insanı tamamen yok

sayan bir yaklaşım sergilememiş, doğanın el verdiği şartlarda ve onun öncülüğünde hareket edebilen bir varlık olduğunu belirtmiştir. Doğanın insana analık ettiğini ve onu yönlendirdiğini savunmuştur (Özgüç ve Tümerkin, 2006; Arı, 2017).

Çevresel determinizm akımı 1920'lere kadar coğrafya dünyasında etkinliğini sürdürmüştür. Fransa'da çevresel determinizmden etkilenmeyen coğrafyacılar posibilizm akımının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Paul Vidal de la Blache bu coğrafyacıların öncüsüdür (Özgüç ve Tümerkin, 2006). Possibilist görüşe göre insan doğa üzerinde etkin bir güce sahiptir ve bu sebeple coğrafya, farklı fiziki ortamlarda gelişen yaşam tarzlarını incelmelidir (Yavan ve Anlı, 2018).

Coğrafya biliminde var olan bu ikiliği yeni bir bakış açısı ile modern coğrafyanın kurucularından ve beşeri coğrafyanın kurucu *Carl Ritter* (1779-1859) ortadan kaldırmıştır. Ritter'e göre coğrafya çalışmalarının amacı ve içeriği bütüncül yaklaşımda olmalıdır (Yılmaz, 2006).

1920'li yıllara gelindiğinde Ritter'in de etkisi ile çevreci determinizm akımının etkisi azalmaya başlamıştır. Amerikan coğrafyasının iki önemli ismi Harlan Barrows (1877-1960) ve Carl Ortwin Sauer (1889-1975) posibilizmin benimsenmesine öncülük etmiştir. Harlan Barrows'un *Geography As Human Ecology-İnsan Ekolojisi Olarak Coğrafya* adlı isimli çalışmasında coğrafyanın "insanın çevreye kendini uyarlaması" bakış açısı ile çalışmalar yapması gerektiğini savunmuştur (Arı, 2017). Carl Ortwin Sauer *The Morphology of Landscape-Peyzajın Morfolojisi* adlı eserinde insan unsurunun doğal çevreyi nasıl değiştirdiği konusunun ele alınması gerektiğini vurgulamıştır (Sauer, 1925).

Coğrafya biliminde çeşitli görüşlerden sonra, insan çevre etkileşimde insan unsuru ve kültürü temel alan görüş yani tam anlamıyla kültürel coğrafya Kaliforniya Üniversitesi Berkeley kampüsünde Carl Ortwin Sauer ile başlamıştır. Amerika kültürel coğrafyasının tartışılmaz öncüsü Carl Ortwin Sauer'dir. Sauer, Berkeley kültürel coğrafya okulunun lideri olarak tanınır (Duncan, Johnson ve Schein, 2004). Sauer kültürel coğrafyanın konusunu bir yere karakter kazandıran maddi kültür öğeleri olarak belirler ve modernizm öncesi toplumlara yönelir (Arı, 2005).

Carl Ortwin Sauer, 1925 yılında yayımladığı *Morphology of Landscape* isimli çalışması kültürel coğrafyanın ana teması hakkında bilgi veriyordu. Sauer, Vidal de la Blache'ın yaşam tarzları (genre de vie) kavramından etkilenerek coğrafyacıların, toplumların kendi kültürlerinin (yaşam tarzları) etkisi ile doğal çevreyi nasıl değiştirdikleri (kültürel coğrafi görünüm) üzerinde durması gerektiğini belirtmiştir (Özgüç ve Tümerterkin, 2006). Başka bir anlatımla kültürel coğrafya, insanoğlunun dünyayı nasıl dönüştürdüğünün hikâyesidir (Wallach, 2005). Bu kapsamda coğrafyanın asıl konusu peyzajdır. Sauer çalışmalarında olgular ve mekân arasındaki ilişkilere önem vermiştir (Kaya, 2012).

Sauer (1925)'e göre aynı fiziki ortam şartlarına sahip alanlarda farklı kültürel çevreler oluşabilmektedir. Bunun sebebi, bu benzer fiziki ortamların farklı kültürel süreçlerle şekillendirilmiş olmasıdır. Sauer'e göre insan kültürleri herhangi bir yerin dönüşümünü etkileyen en önemli faktördür. Doğal peyzajı şekillendiren insan kültürüydü ve bu etkileşim aracılığıyla doğal manzara kültürel bir ürüne dönüştü (Anderson, 2015). Başka bir anlatımla, Sauer'e göre coğrafya, fiziki ortam üzerinde insanın yapmış olduğu etkiyi ve bu etkinin kuşaktan kuşağa aktarılarak gelişmesi ile ilgilenmelidir. Ona göre kültür insan üretimidir ancak kültürü insanın üzerinde süperorganik bir olgu olarak görmek gerekir (Kayserili, 2011).

Sauer, Kaliforniya üniversitesi Berkeley kampüsünde çalışmalarına devam etmiş ve kültürel coğrafya alanında kırk civarında doktora öğrencisi yetiştirtirmiştir. Bu şekilde Sauer kültürel coğrafyanın geleceğini hazırlamıştır (Kayserili, 2011). Sauer'in kültürü temel alan bakış açısı coğrafya biliminde büyük etkiler yapmıştır ve bu etkiler uzun süre devam etmiştir (Kaya, 2015).

Sauer'den sonra kültürel coğrafyanın en önemli isimlerinden biri J.B Jackson'dır. Jackson, coğrafyacı olmamasına rağmen peyzaj terimini en etkili kullanan araştırmacılardan biridir. II. Dünya Savaşı sırasında coğrafya eğitimi almış ve bu alanda 1951 yılında *Landscape* dergisini kurmuştur. Jackson çalışmalarında gözleme ve saha araştırmalarına önem vermiştir. Ona göre peyzaj toplumun aynasıdır. Toplumu anlayabilmek peyzajı anlamaktan geçer ve bu gözlem yoluyla mümkündür (Arı, 2005).

1970’li yıllarla birlikte geleneksel kültürel coğrafya çalışmalarına birtakım eleştiriler gelmiştir. Bunlar, Sauer ve onun etkisi ile yetişen coğrafyacıların salt maddi kültür çalışmalarına karşı çıkan eleştirilerdir.

İlk olarak eleştiriler Amerikan kültürel coğrafyasında ortaya çıkan hümanistik coğrafyadan gelmiştir. Bu coğrafyacılar Sauer’in kültürü “Süperorganik” bir varlık olarak aktardığı ve fiziki ortam yerine kültürü getirdiğini savunmuşlardır. Bu şekilde insan davranışlarına yön veren çevre gitmiş yerine kültür gelmişti ve bu bireyin iradesini ortadan kaldıran bir durumdur (Kaya, 2015).

Geleneksel kültürel coğrafyaya bir eleştiride İngiliz coğrafyacılar gelmiştir. İngiliz coğrafyacılar geleneksel kültürel coğrafya ekolünü, çağdaş yaşamın kentsel, sosyal ve politik meselelerine karşı ilgisiz olduğu gerekçesi ile eleştirmişlerdir (Duncan, Johnson ve Schein, 2004).

Geleneksel kültürel coğrafyaya gelen eleştirilerin ortak yanı, Berkeley okulu coğrafyacılarının sadece maddi kültür unsurlarını incelemesi konusudur. Bu çalışmalar iş bölümü, sosyal organizasyonlar, suç, eğitim, dil ve yer adları, hastalık, yiyecek elde etme, eğlence, efsaneler, spor ve oyun, düğün adetleri ve müzik gibi konulara yer verilmemesi gerekçesiyle eleştirilmiştir (Arı, 2005).

Yapılan eleştiriler sonucu kültürel coğrafya 1980’li yıllar itibariyle sosyolojik bir boyut kazanmış ve bu şekliyle yeni bir hal almıştır. Yeni kültürel coğrafyacılar göre peyzaj salt insan çevre etkileşimin sonuncunda ortaya çıkan maddi bir unsur değil, dünyaya olan bakış açısının bir sonucudur. Peyzajı anlamak ve betimlemek sadece o peyzajı değil onu ortaya çıkaran değerleri de incelemeyi gerektirir (Arı, 2005). Yeni kültürel coğrafya geleneksel peyzaj çalışmalarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Ayrıca popüler kültür, din, ırk, kimlik, mimari etnisite ve gündelik yaşam gibi konular ile ilgilenmiştir (Kaya, 2015).

1980’li yıllarla birlikte beşerî coğrafyanın tüm alt disiplinleri çalışma alanlarının ‘kültürel’ boyutlarını, ekonomik coğrafyacılar ise yerel ekonomilerin, yerel uygulamalara sıkı sıkıya bağlı olduğunu keşfetti. Siyasi coğrafyacılar, yeni

milliyetçiliklerin ve kimlik kavramının farkına vardılar. Yerleşme coğrafyacıları dikkatlerini yaşam tarzına çevirdiler ve kentin kültürel yenileşmesi konusuna önemle yaklaştılar. Kırsal alan kültürel bir yapı olarak yeniden düşünüldü (Smith, 2001). Yeni kültürel coğrafyacıların yapmak istediği şey aslında, çeşitli kültürel gruplar tarafından, farklı varlıklara ve süreçlere kaydedilen anlamları, sembolik değerleri ve kültürel fikirleri araştırmaktır (Anderson, 2015).

Kültürel coğrafya, şu anda uygulandığı şekliyle kapsam bakımından çok daha geniştir. Kültürel coğrafyacılar artık karmaşık; kimlik oluşumu, kültürel farklılık, vatandaşlık, aidiyet gibi sosyal süreçlerle ilgili önemli konuları ele almaktadır (Atkinson, Jackson, Sibley ve Washbourne, 2005).

Kültürün coğrafi boyutunun daha iyi algılanması ve incelenmesi amacıyla Philip Wagner ve Marwin Mikesell 1962 yılında yayınlanan *Reading in Cultural Geography* adlı çalışmada kültürel coğrafyacılar için 5 ana çalışma konusu belirlemiştir. Bunlar, *kültür bölgesi*, *kültürel yayılma*, *kültürel etkileşim*, *kültürel ekoloji* ve *kültürel coğrafi görünümüdür* (Özgüç ve Tümerterkin, 2006; Kayserili, 2011).

Kültürel coğrafya çalışmalarında öncelikli olarak çalışılacak olan alanın sınırlarının çizilmesi gereklidir. Bu sınırların çiziminde kültürlerin alansal olarak dağılışı, kültürel mekânların neden birbirine benzediği ya da neden birbirinden farklı olduğu sorularının cevapları aranır. Bu cevapları içeren coğrafi terim kültür bölgesidir (Kayserili, 2011).

Kültürel coğrafyacılar bir kültür alanından başka bir alana iletişim yoluyla taşınan fikir, düşünce, teknik yeniliklerin ortaya çıkması ve yayılması ile ilgilenmektedir (Özgüç ve Tümerterkin, 2006).

Kültürel coğrafyacıların ele alması gereken bir diğer konu kültürel etkileşimdir. Kültürün temel yapı taşlarını oluşturan unsurların birbiri ile bağlantısının kavranması açısından kültürel etkileşim önem taşımaktadır. Kültür kendi içerisinde birçok unsura bağlı olarak şekillenmiş bir bütündür. Bu unsurlardan herhangi birinin değişimi diğerlerini de etkileyecektir.

Kültürel etkileşim, coğrafi bakımından yer değiştiren kültür unsurlarının bir toplumdan başka bir topluma geçmesi durumudur. Kültürel etkileşim, “kültürel yayılma” sürecinin doğal bir sonucudur (Tavkul, 2007).

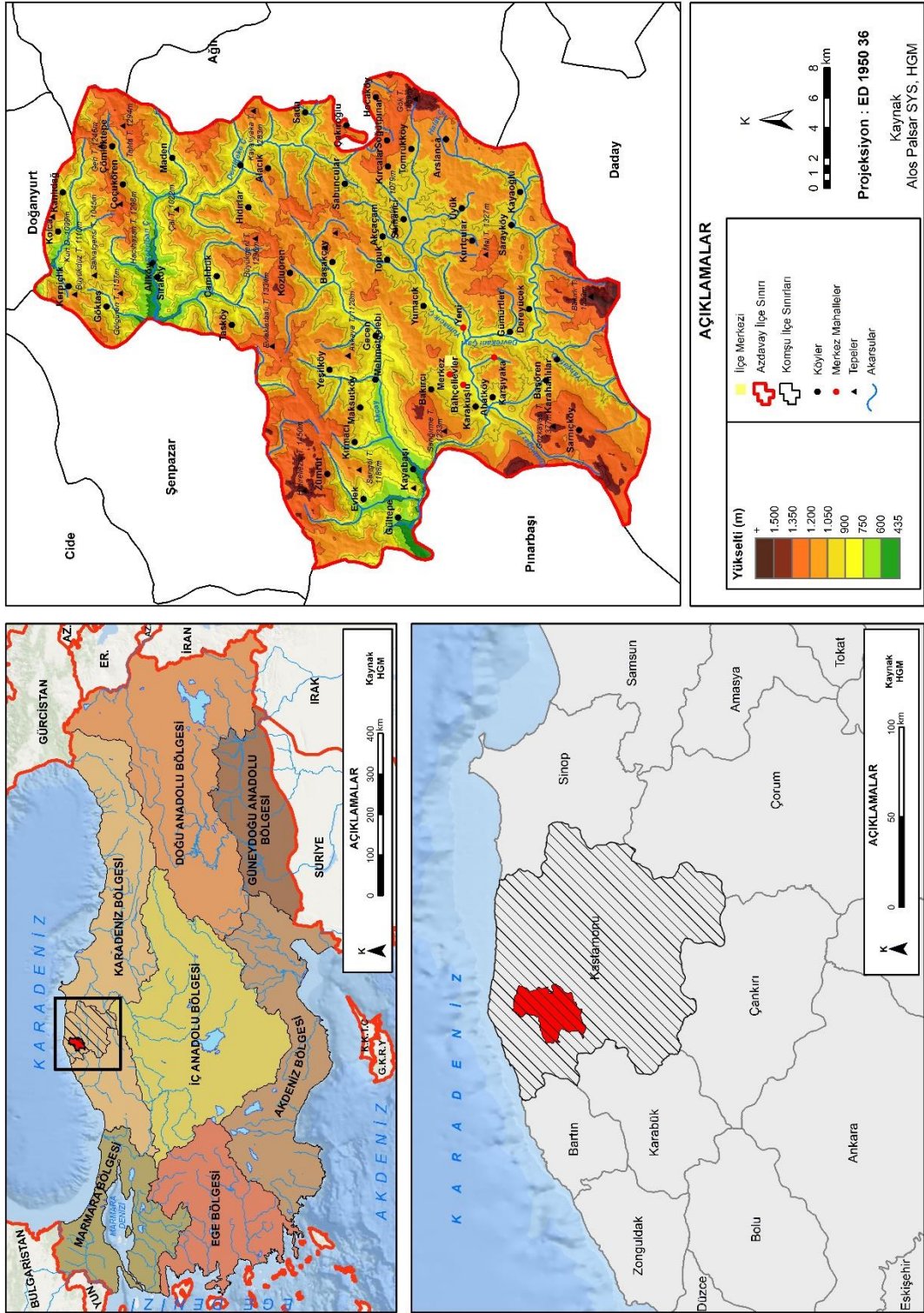
Kültürel ekoloji yaklaşımına göre toplumlar kendilerine ait sosyal yapı ve üretimleri ile var olan canlı organizmalardır. İnsan sahip olduğu kültürel birikim ile çevreyi kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda şekillendirebilmekte, belirli tutum ve davranışlarını bu yeni çevreye uyumlu hale getirebilmektedir (Karadağ, 2009). Kültürel ekolojinin asıl konusu, insanın fiziki çevreyi kendisi için kullanması ancak kullanma sürecinde fiziki çevrenin kendini yenileyebilmesine ve içerisinde barındırdığı ekolojik dengeyi koruyabilmesine olanak verilmesidir. Başka bir anlatımla fiziki çevre “ekolojik sürdürülebilirlik” sağlanarak kullanılmalıdır (Korkmaz ve Gürbüz, 2008). Kültürel ekoloji yaşam tarzlarına göre doğal ortamın etkisini incelemektedir. Bu yönüyle kültürel coğrafyacıların ele alması gereken bir konudur.

Kültürel coğrafi görünüm insan unsurunun doğal ortam ile etkileşimi sonucu ortaya koymuş olduğu birikimlerin en somut şeklidir. Peyzaj teriminin modern akademik kullanımı, Carl O. Sauer’in 1925’te yayınlanan “*Morfology of Landscape*” başlıklı makalesinde ayrıntılı olarak etrafındaki dünyayı anlamaya yönelik özel yaklaşımıyla ilgilidir. Sauer için insan yapımı kültürel süreçler, doğal ortamı şekillendirmeye çalıştı. Bunun sonucu çevremizdeki görünür dünya oldu yani kültürel manzara (Cultural Landscape). Bir bölgenin ayrıntılı tanımını yapmak ve ardından insan katmanlarını titizlikle ortaya çıkarmak coğrafyacının göreviydi (Oakes ve Price, 2008). Sauer bu şekilde coğrafyanın asıl konusunun peyzaj olması gerektiğini savunmuştur. Sauer Alman coğrafyacıların *Landschaft* geleneğinden etkilenmiş ve kültürel peyzaj kavramını yeni bir bakış açısıyla tanımlamıştır. Alman geleneğinde daha çok fiziki coğrafyayı esas alarak, farklı fiziki coğrafya özelliklerine sahip bölgelerin peyzajlarının da farklı olduğuna değiniliyordu. Sauer bu kavrama insanın peyzajı şekillendirmesi bakış açısını kazandırmıştır. (Castree, Rogers ve Kitchin, 2013).

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın konu kapsamı; Kültürel Coğrafya olarak belirlenmiştir. Alan kapsamı ise Azdavay ilçesinden oluşmaktadır. Bu bağlamda Azdavay ilçesinin maddi ve manevi kültürel unsurları, bunların gelişmesinde etkili olan faktörler ile günümüzde yaşatılan ve unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerleri belirlemek araştırmanın içerik kısmını meydana getirmektedir. Azdavay ilçesinin geleneksel kültürünün ortaya çıkışı ve şekillenmesinde etkili olan faktörleri sebep, sonuç ve dağılışı ilkeleri çerçevesinde ele alan çalışmanın, kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkıda bulunması beklenmektedir.

Araştırmanın alan kapsamına göre saha; Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde idari yönden Kastamonu iline bağlı olan bir ilçedir. Konum olarak 41°38'26''Kuzey enlemleri ile 33°17'53''Doğu boylamları arasında kalan Azdavay ilçesinin toplam alanı 840 km²'dir. İlçenin doğusunda Ağlı, batısında Pınarbaşı, Kuzeyinde Doğanyurt, kuzeydoğusunda Küre, kuzeybatısında Şenpazar ve güneyinde Daday ilçeleri yer almaktadır. Araştırma alanı, 1/25.000 ölçekli Türkiye topoğrafya haritalarında; E30a3, E30b1, E30b2, E30b3, E30b4, E30c1, E30c2, E30c3, E30c4, E30d2, E30d3, E31a4, E31d1 numaraları pafta sınırlarında yer almaktadır.

Harita 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ALT AMAÇLARI

Türkiye, tarihsel süreçler içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülke olup, birbirinden farklı kültürün izini taşımaktadır. Her bölgesinde ayrı ayrı kültürel zenginlikler barındıran bu sahada, kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik kültürel coğrafya çalışmalarının oldukça az olduğu görülmektedir. Kültürel coğrafya alanında yapılacak olan yeni çalışmalar ile kültür bölgesi olarak seçilen bir alanın, maddi ve manevi kültürel değerleri belirlenerek, bunların şekillenmesine etki eden faktörlerin analiz edilmesi sağlanacaktır. Bu durum, kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanması adına yapılacak olan çalışmalardan daha somut ve başarılı sonuçlar elde edebilmeyi kolaylaştıracaktır.

Araştırmanın amacı, Azdavay ilçesinde halkın geçmişten günümüze kadar oluşturduğu kültürel birikimi, maddi ve manevi kültürel unsurlar kapsamında coğrafi bakış açısıyla ortaya koymaktır. Fiziki ve beşerî coğrafya şartları ile kültür ilişkisi, coğrafyanın temel prensiplerinden olan mekânsal ve zamansal dağılışı ile sebep sonuç ilişkileri çerçevesinde araştırılarak izah edilmiştir. Araştırmaya ilçe halkının kendi kültürel değerlerinin görüşmeler yapılarak konu edilmesiyle bir farkındalığın sağlanması ve kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmaların artması beklenmektedir.

Belirtilen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Araştırma sahasında mekân ve insan etkileşimi sonucu ortaya çıkan kültürel unsurlar nelerdir?
- Araştırma sahasının geleneksel mesken, giyim ve yemek kültürleri ile bunların gelişiminde etkili olan faktörler nelerdir?
- Araştırma sahasında halkın yaşam tarzını, tarihini, inanç ve mitlerini yansıtan manevi kültür unsurları ve bu unsurların şekillenmesinde etkili olan faktörler nelerdir?
- Araştırma sahasının geçmişten günümüze kadar yaşatılan kültürel değerlerinde meydana gelen değişimler nelerdir?

- Araştırma sahasının kültürel değerlerinin korunarak yaşatılması için neler yapılmalıdır?

ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ, ÖNEMİ ve SINIRLILIKLAR

Azdavay ilçesi, geleneksel kültürün belli özelliklerinin büyük ölçüde korunduğu nadir kültürel alanlardandır. Araştırma alanı ile ilgili alan yazın taraması yapıldığında, araştırma alanını kültürel coğrafya kapsamında ele alan bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışma, ilçenin maddi ve manevi kültürel değerlerini bir bütün olarak inceleyerek bu saha ile ilgili bir ilki ortaya koyması bakımından önemlidir. Ayrıca çalışma, Azdavay ilçesinin kültürel mirasına dair farkındalık oluşturmaya, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği bakımından da önem taşımaktadır.

Araştırma alanı olarak Azdavay ilçesinin belirlenmesinde etkili olan faktörler şu şekildedir:

- Azdavay ilçesi, topoğrafik olarak engebeli bir araziye sahiptir. İlçe, farklı yükseltilerde tepelik alanlar ve yoğun orman örtüsü ile çevrili olduğundan çevresindeki yerleşmelere göre izole bir alanda yer almaktadır. Bu özelliği ilçenin sosyal ve ekonomik değişimlerden daha az etkilenmesine, dolayısı ile yerel halkın geleneksel yaşam tarzının korunmasına neden olmuştur. İlçede sosyal hayatın nispeten az hareketli oluşu, ilçe ve köylerin kültürel değişimlerden de çok daha az etkilenmesine yol açmıştır.
- Azdavay ilçesi, çeşitli doğal güzellikleri ve zengin bitki örtüsü varlığı ile dikkat çekmektedir. Toplam 7.001,20 ha orman alanına sahip ilçe ormanlarının 30,6 ha alanı, Türkiye'nin dokuz sıcak noktasından biri olan Küre Dağları Milli Parkı içerisinde yer almaktadır. KDMP'ı çalışmaları kapsamında ilçede doğa turizmine yönelik çeşitli çalışmalar ve tanıtımlar yapılmaktadır. İlçenin otantik görüntüsünü korumayı ön planda tutan bu çalışmalar, kültürel değerlerin de bu şekilde korunmasına katkı sağlamaktadır.

Çalışma sırasında gerekli olan verilerin birçoğu elektronik ortamdan sağlanmıştır. Ancak ulaşılmak istenen bazı veriler için ilgili kurumlara müracaat edildiğinde kurumlarda düzenli veri kayıtlarının olmaması, kaydı olan verilerin fasıllı

olması ve verilerin istenilen şekilde temin edilememesi çalışmayı sınırlandırmıştır. Bunun yanı sıra çalışmanın yöntemlerinden olan arazi çalışması ve görüşme formlarının uygulanması, Covid-19 pandemi sürecine denk gelmiştir. Pandemi sürecinde, halkın görüşmeyi kabul etmemesi sebebiyle görüşülen insan sayısının az olması öngörülemeyen bir durumdu. Ayrıca çalışma sahasına ait meteoroloji istasyonunun bazı dönemlerde kapalı olması ve rasat sürelerinin kısa dönemli oluşu gerekli verilerin kullanımını sınırlandırmıştır. Araştırmada yararlanılan sıcaklık ve yağış verileri, yükselti ve konum bakımından Azdavay ilçesine en yakın olan daha düzenli veri kaydına sahip Devrekâni ilçesinin 1999-2019 yılları arasındaki istasyon verileridir. Araştırma alanı ile ilgili çalışmaların oldukça az oluşu çalışmayı sınırlandıran başka bir etken olmuştur.

ARAŞTIRMANIN MATERYALİ ve YÖNTEMİ

Çalışmanın hazırlık aşamasında hem araştırma sahası hem de araştırma konusu ile ilgili yapılan çalışmalar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İlçe hakkında istatistik veriler TÜİK, MTA, Azdavay Kaymakamlığı, Azdavay Belediyesi, Orman İşletme Şefliği ve DSİ gibi kurumlarından elde edilmiştir. Sahada arazi çalışmaları yapılarak, mevcut kültürel unsurlar ve onların gelişimine etki eden faktörler incelenmiş ve ilçe halkıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma yapılan sahada birçok fotoğraf çekimi yapılmış bu fotoğraflar arasından kullanılacak olanlar seçilerek çalışmanın ilgili bölümlerine yerleştirilmiştir. Araştırma kapsamında gerekli veriler tablo, grafik ve haritalama yöntemleri ile görselleştirilerek yazım aşamasında aktarılmıştır. Tablo ve grafik yapımlarında Microsoft Word, Microsoft Excel 2016 programları kullanılmıştır. Harita yapımları ArcGIS 10.4 programı kullanılarak gerçekleştirilmiş, veri altlıkları ise kaynak gösterilerek ilgili kurumlardan temin edilmiş ve düzenlenmiştir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak, sahanın kültürel değerlerinin günümüzde yaşatılan ve unutulmaya yüz tutmuş unsurları ile ilgili halkın görüş ve düşüncelerini incelemek amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmenin uygulandığı yerler; Gümürtler Köyü, Mehmet Çelebi Köyü, Kırmacı Köyü,

Gecen Köyü, Üyük Köyü, Dereyücek Köyü, Karakuşlu Köyü, Yumacık Köyü, Sarnıç Köyü, Hoca Köyü, Saray Köyü, Başören Köyü, Karahalılar Köyü, Zümrüt Köyü, Nalbantoğlu Köyü, Sabuncu Köyü ve Yeşilköy'dür. Görüşme formu 12 sorudan oluşmaktadır. İlgili literatür taranarak taslak bir görüşme formu oluşturulmuş ve uzman görüşüne sunularak son hali verilmiştir. Görüşmede yer alan sorular geleneksel özelliklere sahip tören ve kutlamalar, maddi kültür unsurlarından olan meskenlerin yapımı ve tasarımı etkilili olan faktörler, geleneksel kadın kıyafetlerinin özellikleri ile geleneksel yemek kültürünün şekillenmesinde etkili olan faktörleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Görüşmeler, 7 Kasım 2020 ve 8 Kasım 2020 tarihlerinde farklı köylerden 6'sı kadın ve 10'u erkek olmak üzere toplam 16 kişi ile gönüllük esasına göre yapılmış ve katılımcıya birebir sorular iletilerek konu ile ilgili bilgi ve görüşleri alınmıştır. Nitel verilerin yorumlanmasında, nitel araştırma yöntemi içerisindeki içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Katılımcıların görüşlerini ifade ettikleri formların her biri kodlar ile (E2 [Erkek], K3 [Kadın] vb.) aktarılmıştır. Bu kodlar bir tema etrafında sınıflandırılmıştır. Tema ve kavramlar şekiller ile sunulmuştur. İlgili bölümlerde katılımcıların ifadeleri doğrudan aktarılmıştır.

Araştırma sahasında tespit edilen maddi ve manevi kültürel unsurların güçlü ve zayıf yanlarının belirlenmesi amacıyla SWOT analizi yöntemi uygulanmıştır. SWOT analizi yöntemi Erol (2019)'a göre şu şekildedir;

SWOT analizi, 1960-1970 yıllarında Stanford Üniversitesi akademisyenlerinden Albert Humprey ve araştırma arkadaşları tarafından temelleri oluşturulmuştur. SWOT analizi, analizin yapılacağı organizasyonun, kuruluşun, projenin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmekte ve dış çevreden kaynaklanabilecek fırsat ve tehditleri belirlemekte kullanılan bir tekniktir. Bu yöntem ile organizasyonun, kuruluşun, olgunun iç ve dış çevresinin değerlendirilmesi sağlanmış olur.

SWOT analizi dört adımdan meydana gelir. SWOT, İngilizce 'de Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats sözcüklerinin baş harflerinden meydana gelmiş bir kısaltmadır.

Güçlü yönler: Organizasyonun, projenin veya durumun güçlü yönleri belirlenmiş olur.

Zayıf yönler: Organizasyonun projenin veya durumun zayıf yönleri belirlenmiş olur.

Fırsatlar: Organizasyon, proje veya durum dışında, organizasyon, proje veya durum için hangi fırsatların var olduğunun değerlendirildiği aşamadır.

Tehditler: Organizasyon, proje veya durumu gelecekte etkileyebilecek olumsuzlukların değerlendirildiği aşamadır.

SWOT Analizinin Kullanım Amaçları

SWOT analizi, organizasyonun iç ve dış durum değerlendirmesine imkân tanıyan bir analiz yöntemidir. SWOT analizi mevcut durumun analiz edilmesini sağlarken aynı zamanda organizasyonun gelecekteki durumunun tespit ve tahmin etmeye yarayan bir analiz tekniğidir. Bu kapsamda SWOT analizi aynı zamanda bir gelecek durum analizidir.

SWOT analizi, organizasyona, olguya ya da duruma bir takım elde edinimler sağlar. Bunlardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

- Tespit edilen güçlü yönlerin yine tespit edilen fırsatlardan yararlanacak şekilde kullanılmasını sağlar.
- Tespit edilen zayıf yönlerin farkına varılarak onları güçlü yönlere dönüştürecek stratejilerin geliştirilmesini sağlar.
- Çevredeki tespit edilen tehditleri, organizasyonun güçlü yönleri ile bütünleştirebilecek fırsatlara dönüştürülebilmesini sağlar.

SWOT analizi ile organizasyonların güçlü ve zayıf tarafları, organizasyonun karşılaşılabileceği tehditler ve yakalayabileceği fırsatlar ortaya konmuş olur. Bu analiz ile amaç, organizasyonun zayıf tarafları ve tehdit sayılabilecek unsurları tespit edilerek ilgili stratejik aksiyonların alınması, yine organizasyonun güçlü olduğu yönlerin ve organizasyona fayda sağlayacak fırsatların belirlenmesidir. Bu şekilde;

- Analiz ile tespit edilmiş mevcut ve ileride karşılaşılabilecek tehditler/fırsatlar belirlenerek bunlardan tehditleri bertaraf edecek aksiyonlar ve fırsatları değerlendirecek durumlar oluşturulur.
- Organizasyon, olgu ya da durumun zayıf yönleri analiz ile tespit edilerek, iyileştirilmesi gereken yönlerine karşın aksiyonlar almış olur.
- Organizasyon, olgu ya da durumun güçlü yönlerini belirleyip ön plana çıkartarak, yine belirlediği fırsatlardan maksimum fayda sağlamış olur.

Araştırma sahasının maddi ve manevi kültürel değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için, hem bu değerlerin güçlü ve zayıf yönleri tespit edilerek ortaya çıkarılmış hem de bu değerleri dış çevreden etkileyebilecek fırsat ve tehditler belirlenmiştir. Kültürel değerlerin güçlü yönleri ortaya çıkarılmış, bunların korunması ve daha çok ön plana çıkarılması için fırsatlar belirlenmiştir. Kültürel değerlerin zayıf yönleri belirlenerek bunların iyileştirilmesini sağlamak ve yitirilmesini önlemek amacıyla fırsatlar tespit edilmiştir. Maddi ve manevi kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini kısıtlayan tehditler belirlenerek bunlara çözüm önerileri sunulmuştur. Bu şekilde, kültürel mirasın korunması konusunda izlenebilecek yol için stratejik bir adım atabilmek mümkün olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmada hem nicel hem de nitel araştırma desenlerinin bir arada ele alındığı karma araştırma modeli yöntem olarak uygulanmıştır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın hazırlık aşamasında, araştırma sahası ile ilgili bilgi sahibi olmak ve faydalanmak amacıyla, sahayı daha önce konu alan çalışmalar incelenmiştir. Araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla araştırma konusu ile ilgili önceden hazırlanmış olan çalışmalara ulaşılmıştır.

Araştırma Alanı ile İlgili Önceki Çalışmalar

Özkan (1996): Çalışmasında; Azdavay ilçesinin geleneksel kadın kıyafetlerini ele almıştır. Çalışma kapsamında on beş köy incelenmiş, geleneksel kıyafetleri oluşturan

parçalar belirlenmiştir. Parçaların yapımında kullanılan kumaşlar ve dikim aşamaları incelenmiştir. Bu kıyafetlerin geçmişte kullanılan fakat artık kullanımı olmayan parçaları belirlenmiştir. Kıyafetlerin günümüzde kullanılan parçaları ve bu parçaları işlevsel özellikleri incelenmiştir. Bu özellikler farklı yörelerdeki örneklerle karşılaştırılarak aktarılmıştır.

Hosseini (1998): Çalışmasında; endemik guatr hastalığının yaygın olarak görüldüğü Azdavay ilçesinde, guatr hastalığının sebeplerini araştırmak amacıyla, toprak ve suların iyot durumu ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, bazı toprak ve su özelliklerinin incelenmiştir. Bu kapsamda içme sularının iyodür değerleri ve toprakların iyot değerleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda bölgede guatr hastalığına sebep olan etkenlerin su ve topraktaki iyot yetersizliği ile guatrojenik gıdaların fazla tüketilmesi olarak belirlenmiştir.

Burucu (2017): Çalışmasında; Azdavay ilçesinin zengin bitki örtüsü sayesinde yapılan arıcılık faaliyetleri ele alınmıştır. Bu kapsamda ilçede faaliyet gösteren arıcılık işletmeleri ile anket çalışması yapılmış ve işletmelerin sosyo-ekonomik yapıları incelenmiş, bal üretim aşamaları, hastalık, zararlılarla mücadele konuları arıcılıkta karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. Sonuç olarak ilçede bal üretiminden elde edilen verimin koloni başına yüzdesi, hastalıklarla mücadelede kimyasal yöntemler kullanıldığı, pazar ve alıcı bulmada yaşanan sıkıntıların az olduğu ve malların çoğunun satıldığı belirtilmiştir. İşletmelerin teknik bilgi eksikliği ve örgütlenmede sorun yaşadığı belirtilmiş, çözüm önerileri sunulmuştur.

Burucu ve Gülse Bal (2018): Çalışmada; Azdavay ilçesinde arı yetiştiriciliğinin mevcut durumu ele alınmıştır. İlçenin doğal yapısı ve zengin nektar kaynakları ile arıcılık faaliyetleri açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu belirtilmiştir. Bu amaçla ilçede bulunan işletmeler incelenerek pazarlama yapıları ve sorunları ele alınmış, çözüm önerileri sunulmuştur.

Ulaş (2019): Çalışmasında; Sarnıçköyü sınırları içerisinde kalan üst jura alt kratese yaşlı neritik fosilli kireçtaşlarının mermer olarak kullanım alanları incelenmiştir. Sahanın jeolojik yapısı anlatılmış ve mermerin blok verimliliği araştırılmıştır. Sahadan

kireçtaşı örnekleri alınmış ve bu örnekler üzerinde yapılan çeşitli deneyler ile mermer olarak kullanılabilirliği ortaya koyulmuştur. Mermer bloklarının verimlilik değerlerine etki eden faktörler araştırılmıştır.

Araştırma Konusu ile İlgili Ulusal Çalışmalar

Şahin (2007): Çalışmasında; doğal güzellikler ve tarihi geçmişi ile ön plana çıkan Ulukışla ilçesinin ekoturizm potansiyeli incelenmiştir. Bu kapsamda ilçenin fiziki coğrafya şartlarından jeolojik, jeomorfolojik, iklim, bitki örtüsü ve toprak özellikleri gibi birçok konu ele alınmıştır. Bunun yanı sıra beşerî coğrafya özellikleri belirtilmiştir. İlçede yer alan Kazak ve Göçmen kültürleri incelenmiş, farklılıklar sunulmuştur. Yerleşme şekillerinden köy yerleşme tipleri tek tek aktarılmıştır. Mesken tipleri incelenerek aktarılmıştır. İlçede yapılabilecek ekoturizm faaliyetleri üzerinde durulmuştur. İlçenin ekoturizm potansiyeli incelenmiş ve bu konuda çalışmalar yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Kayserili (2010): Çalışmasında; Amerikan kültürel coğrafyasının kurucusu Carl Ortwin Sauer'in coğrafya bilimine bakış açısı, kültürel coğrafyanın ortaya çıkışı ve Amerikan coğrafyasında meydana getirdiği değişimlerden bahsedilmiştir.

Kayserili ve Altaş (2010): Çalışmasında; kültürün meskenler üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek adına ilçedeki bazı köyler örneklem seçilerek buradaki meskenler kültürel coğrafya kapsamında incelenmiştir.

Kayserili (2011): Çalışmasında; Erzurum şehrinin maddi kültür varlıklarının meydana geliş süreçleri neden sonuç ilişkisine dayanılarak incelenmiştir. Dört bölümden oluşan çalışmada, kültür ve kültürel coğrafya kavramları ele alınmıştır. Erzurum şehrinin maddi kültür öğelerinin gelişimi, fiziki çevre şartları ile beşerî coğrafya özelliklerinin kültür üzerindeki etkileri esas alınarak ortaya konulmuştur. Geleneksel Erzurum evleri yapı malzemeleri ve kat planları ile eklentileri dâhil olmak üzere anlatılmıştır. Yörenin geleneksel giyim kuşam kültürü ve yemek kültürü aktarılmış, bozulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin korunması gerekliliği vurgulanmıştır.

Gök ve Kayserili (2014): Çalışmada; fiziki ortam şartları etkisi ile kendine has özelliklere sahip, geleneksel Türk mimarisinin farklı örneklerinden biri olan Erzurum evlerinin kültürel coğrafya kapsamında önemi incelenmiştir.

Kocaman, Kayserili ve Kaya (2014): Çalışmasında; meskenlerin ait oldukları toplumların kültürlerini yansıtmadaki öneminden bahsedilmiştir. Önemli maddi kültür değerleri olan meskenlerin, tarihi ve kültürel miras olduğu vurgulanmıştır. Geleneksel Kağızman evlerinin kültürel coğrafya açısından önemi, bölgenin doğal ortam şartları ve halk kültürünün bu şartlarla birleşerek meskenlere yansması esas alınarak araştırılmıştır.

Torun (2014): Çalışmasında; geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, tarihi ve kültürel zenginliğe sahip Tarsus kentinin turizm kaynakları potansiyeli ele alınmıştır. Bu kapsamda Tarsus ilçesinin tarihi geçmişi anlatılmıştır. İlçede geçmişte yaşamış ve iz bırakmış olan medeniyetler incelenmiştir. Akdeniz'e kıyısı bulunmasının ve Toros dağları ile çevrili olmasının fiziki özellikleri bakımında ilçeyi önemli kıldığı belirtilmiştir. Turizm potansiyelinin yüksek olduğu belirtilen ilçenin fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri ele alınmıştır. İlçenin turizm için uygun bir saha olduğu ve tanıtım için yapılması gerekenler aktarılmıştır.

Çavuşoğlu (2015): Çalışmasında; etnik ve kültürel açıdan zenginliğe sahip Çanakkale ilinde gerçekleştirilen yerel etkinlikler (deve güreşi, yağlı pehlivan güreşi, köy hayırları, hıdrellez, nevrüz, vb.) incelenmiştir. Bu kapsamda örneklem olarak Çanakkale ilinin bazı kırsal yerleşmeleri seçilmiştir. Köy hayırlarının geçim kaynakları ve sosyo-kültürel özellikleri araştırılmıştır. Sonuç olarak, yörenin bu etkinliklerinin kültürel zenginlik taşımasının yanı sıra kırsal turizm açısından önemli potansiyel taşıdığı belirtilmiştir.

Oğan (2016): Çalışmasında; Tunceli ilinin ekonomik faaliyetlerini kültür coğrafyası kapsamında incelenmesi ele alınmıştır. İlin ekonomik faaliyetlerinin şekillenmesinde etkili olan faktörün doğal çevre faktörleri olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak ilde yeryüzü şekilleri ve iklimin etkisinde gelişen bir ekonomik yapının olduğu

belirtilmiştir. İlçede yaygın olarak hayvancılık ve az da olsa tarım yapıldığı anlatılmıştır. Sahada halk kültürünün etkisi ile şekillenmiş 40 meslek kolu olduğu belirtilmiştir.

Şen (2017): Çalışmasında; Hatay ilinde kullanılan tandır fırını el sanatları ve yöresel mutfak kültürünün bir ürünü olarak ele almıştır. Bu kapsamda Hatay ilinin Samandağ, Yayladağ ve Kumlu ilçelerinin kırsal kesimlerinde yaygın olarak kullanılan tandır fırınının ortaya çıkardığı kültüre unsurlar incelenmiştir. Tandır fırını ve bulunduğu coğrafi konum sayesinde Hatay'ın önemli bir yöresel mutfak kültürüne sahip olduğu belirtilmiştir.

Akçaözoğlu (2018): Araştırmasında; ilin fiziki coğrafya şartları incelenerek bu şartların sosyal ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Çalışma maddi ve manevi kültür öğelerini kapsamaktadır. Yemek, giyim kuşam, mesken ve tarihi yapıların yanında gelenek ve görenekler gibi soyut kültürel değerler incelenmiştir. Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği üzerinde durulmuştur.

Sargın (2019): Çalışmasında; Antalya 'nın Serik ilçesinde yaşayan Karahacılı Yörüklerinin, yaşadıkları sahanın doğal ortam özelliklerinin kültürel değerlerinin oluşması üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Verimli topraklara sahip olan sahada Yörüklerin tarımsal faaliyetler ile uğraştıkları belirtilmiştir. Yörüklerin kültürel birikimleri tarihi süreçleriyle ele alınmıştır. Çalışma sonucunda Karahacılı Yörükleri ile ilgili bir kaynak oluşturulmaya çalışılmıştır.

Altunkaya (2019): Araştırmasında; Teke yöresinin kültür coğrafyasının oluşmasında etkili olan faktörler ele alınmıştır. Bu kapsamda gözlem ve mülakat yöntemleri uygulanmıştır. Teke yöresi tahtacılar köylerinin kültürel coğrafya özellikleri incelenmiştir. Köylerin mesafe açısından birbirinden uzak olmalarına rağmen, toplumsal açıdan benzer normlar görülmesi üzerinde durulmuştur. Dini kimlikleri nedeniyle dışa kapalı bir toplum özelliği gösteren Tahtacıların, Tahtacı kimliklerini dini kimliklerinden daha fazla ön planda tuttukları belirtilmiştir.

Molla (2019): Çalışmasında; İşkodra'nın doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Kültürel mirasın tanıtılması, korunması ve bu sayede vatan

sevgisinin oluşması ile coğrafi çevrenin algılanması ve aidiyet duygusunun geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda İşkodra şehrinin kültürel değerleri tarihsel süreçleri içerisinde ele alınmıştır.

Coşkun (2020): Çalışmasında; Iğdır ilinde yaşayan Azerbaycan Türklerinin yaşam tarzını kültürel coğrafya perspektifinde ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu kapsamda ilin fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra ilin, yerleşme şekilleri ve ekonomik özellikleri ele alınmıştır. İlin kültürel coğrafi görünümünü oluşturan tarihi yapılar incelenmiş, mutfak kültürü, giyim kuşam kültürü ve el sanatları anlatılmıştır. Manevi kültürel özellikler araştırılmış ve son olarak röportajlara yer verilmiştir. Sonuç olarak halkın kültürel değerlerinde değişen ve değişmeyen özellikler değerlendirilmiş, kültürel değerlerin korunması yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Yüksel (2020): Çalışmasında; Siirt şehrinin fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri incelenerek, bunların sahanın kültürel yapısına olan etkileri belirtilmiştir. Sahanın kültürel özellikleri maddi kültür unsurlarına göre değerlendirilmiştir. Bu kapsamda sahaya özgü Cas evleri incelenerek bunların yapımında kullanılan malzemeleri, kat planları ve eklentileri ele alınmıştır. Sahanın geleneksel yemek kültürü incelenmiş, yemek türlerine göre gruplandırılarak anlatılmıştır. Geleneksel kadın ve erkek kıyafetleri ve bunları oluşturan parçalar aktarılmış ve sahada bulunan tarihi yapılar ele alınmıştır. Şehir genelinde var olan bazı sorunlara değinilmiş, çözüm önerileri sunulmuş ve halkın kültürel değerler konusunda bilinçlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Kılıç (2020): Çalışmasında; Malatya ilinin kültürel coğrafyası maddi kültür öğeleri kapsamında incelenmiştir. Maddi kültür unsurları sahanın doğal ve beşerî özellikleri ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Yemek kültürünün tarımsal üretim çerçevesinde şekillendiği belirtilmiştir. Giyim kuşam ve mesken kültüründe ise sahanın fiziki şartları ile inanç kültürünün etkili olduğu vurgulanmıştır. Unutulmaya yüz tutan kültürel değerlerin farkındalığının sağlanması gerektiği önerilmiştir.

Araştırma Konusu ile İlgili Uluslararası Çalışmalar

Kroeber ve Kluckhohn (1952): Çalışmada; kültür sözcüğü ile yapılan tanımlar tarihsel süreçler içerisinde ele alınmıştır. Kültür tanımları; betimsel, normatif, tarihi, psikolojik, yapısal, genetik ve eksik tanımlamalar olarak gruplandırılmış, bu gruplara yönelik yapılan tanımlamalar aktarılmıştır. Kültürün, dil, doğa, psikoloji, toplum ve sanatla olan ilgisi ele alınmıştır. Sonuç bölümünde kültürün genel özellikleri aktarılmıştır. Bu çalışmada kültür kavramına ait 164 farklı tanım yapılmıştır.

Smith (2002): Çalışmada; kültürel coğrafya, gelişim süreçleri ve kapsamı ele alınmıştır. Üç ayrı bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde hümanist ve davranışsal coğrafya, Marx ve sonrası, postyapısalcı kültürel coğrafya, feminist kültürel coğrafya, sömürge sonrası coğrafyalar gibi teorik konular ele alınmıştır. İkinci bölümde kültürel coğrafya alanında çalışılacak konuların seçiminde nasıl düşünülmesi gerektiği anlatılmıştır. Bu bölümde çalışmanın amacı, materyali ve yöntemi, kullanılan veriler ve ilgili yazın gibi konuların önemi belirtilmiştir. Çalışmanın son bölümünde kültürel coğrafya çalışmalarında izlenmesi gereken yol ve yöntemlerle ilgili bilgiler sunmaktadır. Verilerin toplanması ve sistematik halde sunulması için neler yapılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada farklı yazarlar farklı bakış açılarıyla kültürel coğrafya çalışma yöntemlerini ele almıştır.

Graham (2003): Çalışmada; İrlanda'nın kültürel coğrafyası, yer, kültür ve kimlik kapsamında ele alınmıştır. İrlanda'daki siyasi sorunların, çatışmalar ve kimlik karmaşaları sebebi ile ortaya çıktığı savunulmaktadır. Farklı yazarlar tarafından, İrlandalılığın değişen tanımları, geleneksel kimlikleri inşa etmede sınıf ve cinsiyet rolleri ve İrlanda toplumunda etnisitenin rolü gibi konulara dikkat çekilmiştir. Yazarlar tarafından, İrlanda kimliğinin ön plana çıkması gerektiği savunulmuştur.

Duncan, Johnson ve Schein (2004): Çalışmada; geleneksel kültürel coğrafyanın ortaya çıkış ve gelişme süreci ele alınmıştır. 1980' li yıllarla birlikte kültürel coğrafyada yaşanan dönüşüm ve yeni kültürel coğrafyanın ortaya çıkışı aktarılmıştır. Kültür ile ilgili teorik yaklaşımlar belirtilmiştir. Kültür ve doğa ilişkisi; bilimin kültürü,

doğa ve kültür, kültürel ekoloji, çevre tarihi, etik ve insan çevresi başlıkları altında incelenmiştir. Kültür ve kimlik ilişkisi, milliyetçilik, cinsiyetçilik, sosyal sınıf ve halk belleği kavramlarına dikkat çekilmiştir. Kültürel coğrafyanın konusu olan kültürel manzaralar (Landscape), çeşitli sosyal boyutları ile incelenmiştir. Sömürgecilik öncesi ve sonrası coğrafyaların özellikleri; imparatorluk coğrafyaları, sömürge sonrası coğrafyalar, diaspora ve ulus ötesi konuları sırasıyla aktarılmıştır.

Atkinson, Jackson, Sibley ve Washbourne (2005): Çalışmada; kültürel coğrafya konuları üç bölüm halinde ele alınmıştır. Mekân, bilgi ve güç başlığı altında; harita, turizm, mekân, kültürel görünüm, jeopolitik ve yönetim gibi temel konular anlatılmıştır. İkinci bölümde kültürel coğrafyanın çalışma alanlarından olan farklılıklar ve aidiyet kavramları; kimlik, cinsiyet, ırk, cinsiyetçilik, ahlak coğrafyaları, vatandaşlık ve miras kavramlarına dikkat çekilmiştir. Üçüncü bölümde sınırlar ana başlığı altında; özel- kamu, küreselleşme-küresellik, postmodernizm, sömürgecilik, diaspora, çevre ve kültür ve melezlik kavramları ele alınmıştır. Çalışmada kültürel coğrafyanın konu kapsamına sınır çizilmemiş, konular arasındaki bağlantılar ele alınarak kültürel coğrafyanın çalışma alanları hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Antropoloji, sosyoloji ve beşerî coğrafya gibi farklı alanlardan yazarların katılımıyla, bahsi geçen konuların kültürle ilgisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Toplum, doğa ve teknolojinin karmaşık ilişkilerinin kültüre konu olduğu belirtilmiştir.

Oakes ve Price (2008): Çalışmada; kültürel coğrafya disiplininin kapsamı, temel kavramları ve tarihsel gelişimini ele alan elli iki klasik ve çağdaş çalışma sunulmuştur. Sekiz bölümden oluşan çalışmanın her bölümünün giriş kısmında kültürel coğrafyanın tarihi, temel kavramları ve diğer disiplinlerle ilişkisi farklı bakış açılarıyla sunulmuştur. Çalışmanın bölümleri; kültür, toplum, kimlik, mekân ve kültürel görünüm gibi kültürel coğrafyanın temel konuları kapsamında aktarılmıştır. Çalışmada kültürel coğrafya disiplininin öne çıkan temel çalışmalarına dikkat çekilerek, bu alanda çalışan kişilere kapsamlı bir kaynak sunmak amaçlanmıştır.

Anderson (2009): Çalışmada; kültürel coğrafyanın ortaya çıkışı ve tarihi gelişimi incelenmiştir. 21. Yüzyılda kültürel coğrafyanın gelişimi, yeni kültürel coğrafya ve bu alana katkı sağlayan önemli bilim insanları ele alınmıştır. Çalışma,

kültürel coğrafyanın zengin ve karmaşık tarihinin yanı sıra bu disiplinin üzerine inşa edildiği anahtar kelimeleri de ele almaktadır. Çalışma “yer” kavramını çevremizdeki dünyanın dinamik doğasını vurgulayan “izlerin devam eden bileşimi” olarak anlatmaktadır. Bu kapsamda yerin önemi incelenmiş, mekân üzerindeki kültürel izler maddi (binalar, yollar, heykeller ve tabelalar) ve manevi (faaliyetler, etkinlikler, duygular vb.) olarak ele alınmıştır. Maddi ve manevi izlerin kültürleri birbirine bağladığı belirtilmiştir. Kültürel coğrafya yaklaşımının; belli alanda hangi kültürel izler taşıdığı ve bu izlerin kimi ve neyi ifade ettiği gibi sorulara cevap aradığı açıklanmıştır. İnsanlar ve yer arasındaki kültürel etkileşimlere dikkat çekilmiştir.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Toplumun yaşam tarzı genellikle doğal ortam şartları çerçevesinde şekillenmektedir. Yerleşmenin kurulacağı alanın seçimi, yerleşme sınırı, ekonomik faaliyetler, mesken yapı malzemeleri, mimari, giyim ve yemek alışkanlıkları gibi unsurlar doğal ortam şartlarının insana sunduğu imkânlar dâhilinde gelişmektedir. Toplamların bu gelişmeleri ortaya koyarken izledikleri yol, yöntem ve birikimler toplumsal kültürü oluşturmaktadır.

Yerleşme alanının jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, birçok yönden insan yaşamını, dolayısıyla kültürü etkileyen önemli faktörlerdir. Özellikle maddi kültür unsurlarından olan meskenlerin yapı malzemelerinin seçimi genellikle sahanın jeolojik yapısı ile ilişkilidir. Örnek verilecek olursa, dağlık alanlarda mesken yapı malzemesi iklime göre değişmekle birlikte, taş olabilmektedir. Dağlar oluşumları sırasında geçirdikleri süreçlere bağlı olarak meskenler için gerekli yapı taşları sunarlar. Dağlık alanlar ile çevresinde yer alan depresyon sahalarında kullanılabilecek mesken yapı malzemesi farklıdır. Çünkü bu sahaların litolojik birimleri birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Depresyon sahaları, vadi ve delta gibi alanlarda ise kullanılan malzeme genellikle çeşitli malzeme depolarından oluşan topraktır (Tunçdilek, 1967). Bu duruma Türkiye üzerinden örnek olarak Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu kırsal meskenleri örnek verilebilir. Akdeniz bölgesinin özellikle kıyıdan uzak, yüksekte olan yerlerinde evlerin yapı malzemesi taştır. Taş ve ahşap malzeme açısından fakir olan Güneydoğu Anadolu kırsal meskenlerinin yapı malzemesi olarak toprak kullanılmaktadır.

Doğal ortam şartlarından bitki örtüsü özellikleri, mesken yapı malzemesi seçimi ve tasarımında etkili olan diğer bir faktördür. Bölgede bulunan ağaç topluluklarının varlığı, geçmişten beri toplumların mesken yapı malzemesi olarak ahşabı tercih etmelerine sebep olmuştur. Örneğin zengin orman varlığına sahip Karadeniz bölgesi kırsal meskenlerinde ahşap yapı malzemesine sıklıkla rastlanmaktadır. Litolojik özelliklerin yanı sıra iklimatik faktörler mesken tasarımında etkili olmaktadır. Bölgenin

iklim özelliklerine göre meskenlerin çatı, pencere ve kat planları gibi özellikleri farklılıklar göstermektedir. Örneğin kışların uzun ve sert geçtiği bölgelerde pencerelerin küçük yapılması özellikle kuzeyli cephelerde soğuktan korunmayı sağlamaktadır.

Meskenler kültürel peyzajın önemli bir ürünüdür. Meskenlerin doğal ortam şartları çerçevesinde şekillendirilmesi durumunda, onu yapan insan sunulan malzemeyi kullanabilecek en iyi tekniği bulma yoluna gider. Malzemenin imkân verdiği ölçüde meskenini şekillendirir. Bu durum toplumun mimarisini ortaya koymaktadır. Mimari ise toplumsal kültürün özgünlüğünün somut bir yansımasıdır. Toplumun geçmişi hakkında fikir sahibi olmayı sağlarken, şimdiki görüntüsü ile geçmiş ve bugün arasında bağ kurabilmeyi mümkün kılmaktadır.

Toplumların maddi kültürünün önemli bir unsuru olan giyim, onu kullanan kişinin hangi bölgede ve hangi doğal ortam şartları içerisinde yaşadığının somut bir yansımasıdır. Giysinin yapımında kullanılan malzemenin türü, parça sayısı ve kumaş kalınlığı iklime bağlı olarak şekillenmektedir. Bunun yanı sıra ekolojik şartlar da giyim kültürünü etkilemektedir. Bölgede var olan bitkilerden giysi yapımı için iplik elde edilmektedir. Bitkiler dışında hayvansal ürünlerde geçmişten beri giysi olarak tercih edilmektedir. Bir sahadaki hayvan popülasyonu giysi kumaşı elde etmek için kullanılır. Hayvanların deri ve kürkleri çeşitli giyim elemanlarının yapımında ana malzeme olarak yararlanılmaktadır. Böylelikle, ekolojik şartlardan faydalanma ve yaşanan coğrafyaya uygun giyinme, bölgelere özgü giyim kültürü olgusunu meydana getirmektedir.

Doğal ortam şartları, yemek kültürünün şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü yeme içme alışkanlıkları, öncelikli olarak insanların onu elde edebileceği kaynaklardan sağlanır ve bu kaynakları doğal çevre şartları sunar. Bu çevre şartları flora ve fauna varlığıdır. Doğal ortam şartları altında yetişen bitkiler yemeklerde ana malzeme ya da baharat olarak kullanılmaktadır. Bölgede var olan hayvan türlerinin tüketimi yemek kültürünün şekillenmesini etkilemektedir. Dünyanın farklı bölgelerinin yemek alışkanlıklarına bakıldığında bu durum daha açık hale gelmektedir.

Yemek kültürünün yaşanan coğrafya ya göre farklılaşması durumuna örnek verilecek olursa, Orta kuşak Ülkelerinden biri olan Türkiye’ de küreselleşme öncesinde

muhtemelen insanlar, ana vatanı Asya olan yıldız meyvesini nadiren görmüş ya da tüketmişlerdir. Çünkü bu meyve Türkiye’de doğal ortamda yetişen bir meyve değildir ve dolayısıyla yemek kültüründe yer edinmez. Buna karşın, Türkiye’nin birçok bölgesinde, uygun iklim ve toprak şartları sayesinde yetişen zeytin sayesinde Türk yemek kültüründe ‘zeytinyağlılar’ isimli yemek çeşitleri mevcuttur.

Doğal ortam şartlarının kültürel unsurlar üzerindeki etkileri, modernleşme öncesi toplumlarda daha fazla görülmektedir. Küreselleşme sonucunda, toplumlar diğer toplumlarla çeşitli iletişim organları vasıtasıyla her alanda etkileşim içine girmişlerdir. Bu durumdan yeme içme, mimari, giyinme, algı, alışkanlık, toplumsal norm ve davranış kalıpları gibi toplumların geleneksel kültürünün temel yapı taşlarını oluşturan unsurlarda etkilenmektedir. Çünkü küreselleşme, toplumlara birtakım faktörlere bağlı kalmadan etkileşim ile gelişebilme ve değişebilme imkânı sunmaktadır.

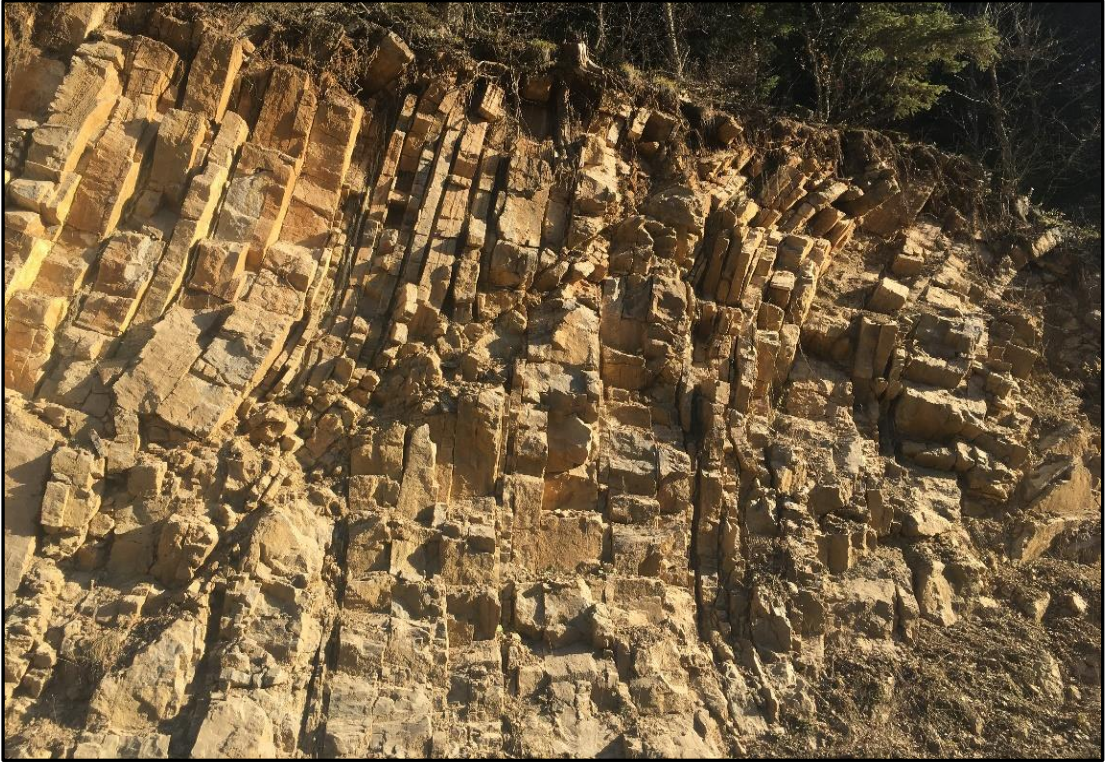
Yerleşme sahasının doğal ortam özelliklerinin kültürel yapıya etkisi düşünüldüğünde, kültür bölgesi olarak seçilen araştırma sahasının kültürel yapısını daha iyi analiz etmek amacıyla fiziki coğrafya özellikleri ele alınacaktır.

1.1. JEOLÖJİK ÖZELLİKLER

Araştırma sahasında Paleozoyik, Mesozoyik ve Kuvaterner yaşlı litolojik birimler yüzeylenmektedir. Bunlardan en yaygın olanı Mesozoyik yaşlı olanlardır. Sahada birçok litolojik birim görülmektedir. Litolojik birimlerin birçoğu sık orman örtüsü altında kaldığından gözlemlenebilmesi zordur. Batı Karadeniz bölümünde görülen en yaşlı litolojik birim olan Karadon (Karbonifer) Azdavay civarlarında yüzeylenmiştir (Kazancı, Suludere, Mülazımoğlu, Tuzcu, Mengi ve Hakyemez, 2009). İlçede uzun yıllar önce bu birimden az da olsa kömür üretimi yapılmıştır. Ancak kar elde edilemediğinden madenler kapatılmıştır. Karadon litolojik birimi çakıl taşı, kumtaşı, şeyl ve diatomitten oluşmaktadır. Araştırma sahasının batısında geniş bir dağılışa sahip bu birim, Kocaoğulları Mahallesi ile Bakırcı Mahalleleri arasında yüzeylenmiştir (Aylar, Zeybek ve Dinçer, 2019).

Araştırma sahasının en yaygın ikinci birimi ise İnaltı litolojik birimidir. Bu birim beyaz-gri renklerde, orta kalın katmanlı kireçtaşlarından meydana gelmektedir. Kalınlığı 1200 metre kadardır. Bazı yerlerinde bol fosil bulunan inaltı litolojik birimi, Genç jura-erken kratese yaşlıdır (Kazancı vd., 2009). Bu litolojik birim sahanın batı ve güney kısımlarında yüzeylemiştir. Birimin yüzeylediği alanda kireçtaşı varlığına bağlı olarak oluşmuş medil mağarası ve çatak kanyonu gibi karstik yapılar bulunmaktadır.

Araştırma sahasının diğer litolojik birimi kratese yaşlı fliş katmanlarından oluşan ulus litolojik birimidir (Fotoğraf 1). Bu birim ilçenin orta ve kuzeybatı kesimlerinde yüzeylemiştir. Yer yer kaba kireçtaşı blokları içermektedir ve kalınlığı 200 metre kadardır (Kazancı vd., 2009).

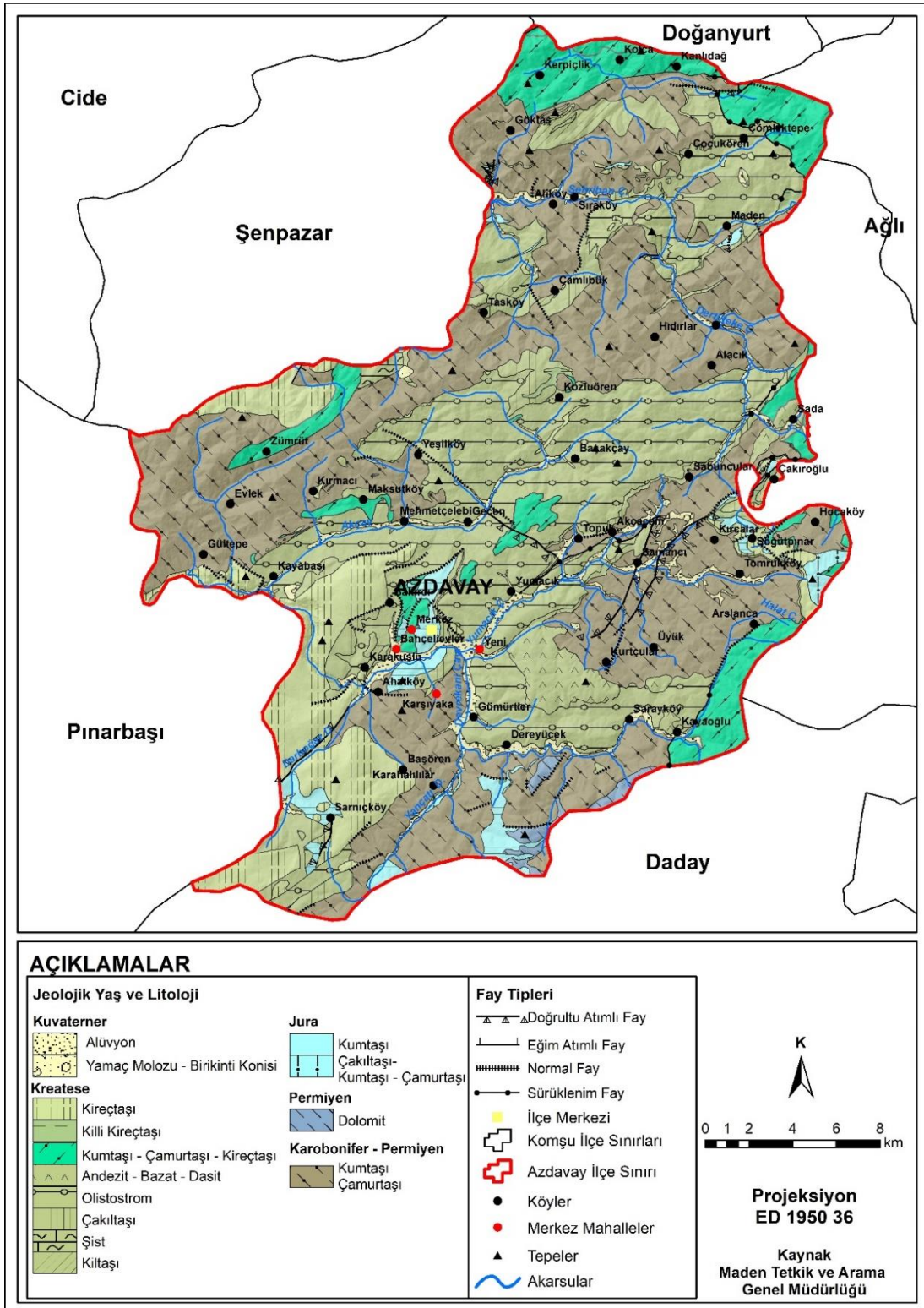

Fotoğraf 1. Tektonik hareketlerle yatay duruşunu kaybetmiş fliş istif (Başören köyü).

Azdavay ilçesinin kuzeyinde Kapanboğazı litolojik birimi yer almaktadır. Bu birim killi kireçtaşları, mikritik kireçtaşı ve çörtlü kireçtaşlarının sıralanması ile oluşmaktadır. Yaklaşık olarak 100 m kalınlıktaki bu birim, ince-orta tabakalı, düzgün tabakalanmalı görünümüne sahip, bordo-kiremit renklerindedir (Aylar vd., 2019).

Araştırma sahasının kuvaterner arazileri tepelik alanlarında ve vadi yamaçlarında bulunan yamaç molozları ile akarsuların yataklarında biriktirmiş olduğu alüvyonlardır. Molozlar genellikle çakıl ve bloklardan meydana gelmektedir. Devrekâni’ni çayının vadi tabanlarında alüvyon depoları mevcuttur. Bu alüvyonlar genellikle silt, çamur ve kum birikimlerinden meydana gelmiştir.

Harita 2. Araştırma sahasının jeoloji haritası.

1.2. TOPOĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasının topoğrafya özellikleri yükselti, eğim ve bakı başlıkları altında incelenmiştir.

Araştırma sahasında morfolojik ünite olarak da tepelik alanlar, platolar, vadi türleri (kertik ve kanyon) ve mağara oluşumları görülmektedir. Yüksek yamaçlar, akarsu tarafından yarılmış sırtlar ve karstik yapılar (dolin, uvala, kanyon, mağara, vb.) en önemli morfolojik öğeleridir. Azdavay ilçesinin hâkim rölyefi flüvyal ve karst topografyasıdır. İlçenin batısında yer alan Çatak kanyonunun etrafında bu topografyanın en küçük birimlerini oluşturan lapy ve dolinler görülmektedir.

Sahayı işleyen en önemli akarsular Devrekâni çayı ve onun yan kolları (subsekant)'dır. Batıda Akçay, güneyde Yançatı deresi, orta kısımlarda Yumacık çayı, Kuzeyde Şenpazar ve Şehriban çayları ve Ağlı sınırı yakınlarında Derliteke çayı flüvyal topografyanın oluşumu sağlayan akarsulardır. Sahanın batı ve güney kesimlerinde karst topografyası şekilleri mevcuttur. Kanyon, mağara, dolin ve uvala gibi bu şekillerinin oluşmasını sağlayan ana etmen, bu kesimlerin litolojik birimleridir. Bu birimler kolay aşındırılıp işlenebilen ve karstik yapıların oluşumuna imkân sağlayan kireçtaşı ve kireçli kumtaşlarından oluşmaktadır. Yine kolay işlenebilen ve yumuşak kayalardan oluşan bu litolojik birimlerin varlığı, çalışma alanında akarsu ağının daha fazla gelişmesine sebep olmuştur.

Araştırma sahası, akarsular tarafından yarılmış olduğu için sahada yamaç eğim değerleri fazladır. Yarılmalara bağlı olarak derinliği 800-900 metreyi bulan derin vadiler oluşmuştur (Kurter, 1982). Çatak ve Valla kanyonları bu vadilere örnek olarak verilebilmektedir.

1.2.1. Yükselti

Azdavay ilçesinin kuzeyden Küre (İsfendiyyar) dağları ve güneyden Ilgaz dağları ile çevrilidir. Tektonik ve litolojik yapının etkisinin belirgin olduğu Azdavay ilçesinde çok sayıda tepenin bir arada bulunmasıyla oluşmuş tepelik alanlar vardır. Aşınmaya

karşı direnç gösteren bu tepeler, dereler tarafından parçalanmış ve aşınımına dirençli kesimler tepelik görünüm kazanmıştır.

Araştırma sahası akarsular tarafından derince yarılmış ve bu sebeple kısa mesafede yükselti değişmektedir. Azdavay ilçesi Kuzey Anadolu Dağ silsilesi içerisinde yer almaktadır. Araştırma sahasının ortalama yükseltisi 900 metre iken en düşük yükselti 400 metre ve en fazla yükselti ise 1691 metredir. Araştırma sahasının yükselti amplitudu 1291 metredir. Kuzeybatı ve güney kesimleri en yüksek yeridir. Güney kesim araştırma sahasının yükseltisi en fazla olan yeridir. Araştırma sahasında akarsular tarafından oluşturulmuş olan vadi tabanları yükseltinin az olduğu kesimlerdir (Harita 3).

İlçenin yüksek tepelerinden biri Daday ilçe sınırında bulunan Bakırlı tepe (1553 m)’dir. Bakırlı tepeden sonra en önemli yükseltiler Ağlı ilçe sınırında yer alan Gök tepe (1459 m), Şenpazar ilçe sınırındaki Yazı dağı zirvesi olan Hıdırellezlik tepesi (1450 m) ve ilçenin güneyinde yer alan Gözkayası tepesi (1415 m) ‘dir. İlçede diğer önemli yükseltiler Katırörenci tepesi (1391 m) ve Pınarbaşı- Azdavay ilçe sınırlarında bulunan Kurtgirmez dağı (1368 m) ‘dır. Bu yükseltileri sırayla Kaldırım dağında Çaltepe (1340 m), ilçe kuzeyinde Kartdağ (1336 m) ve ilçenin kuzeybatısında yer alan Evlekbali tepe (1334 m), Hacıhasan tepesi (1287 m) ile güneyde Tepecikyurdu tepesi (1279 m) takip etmektedir. Güneybatıda Hulemataşı tepesi (1236 m), güneydoğuda Manastır Tepe (1157 m) bulunmaktadır. Yanan yayla tepesi (1213 m), Karakuşlu Köyü Medil Mağarası yakınlarında Hüma tepe (1213 m), Azdavay merkez ilçe yakınlarında Çevik Tepe (1078 m), Kuşbıran tepe (1061 m) ve kayabaşı köyünde yer alan Çırakayası tepesi (986 m) diğer önemli yükseltilerdir (Harita 3, Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Kayabaşı köyünde yer alan Çırakayası tepesi (986 m).

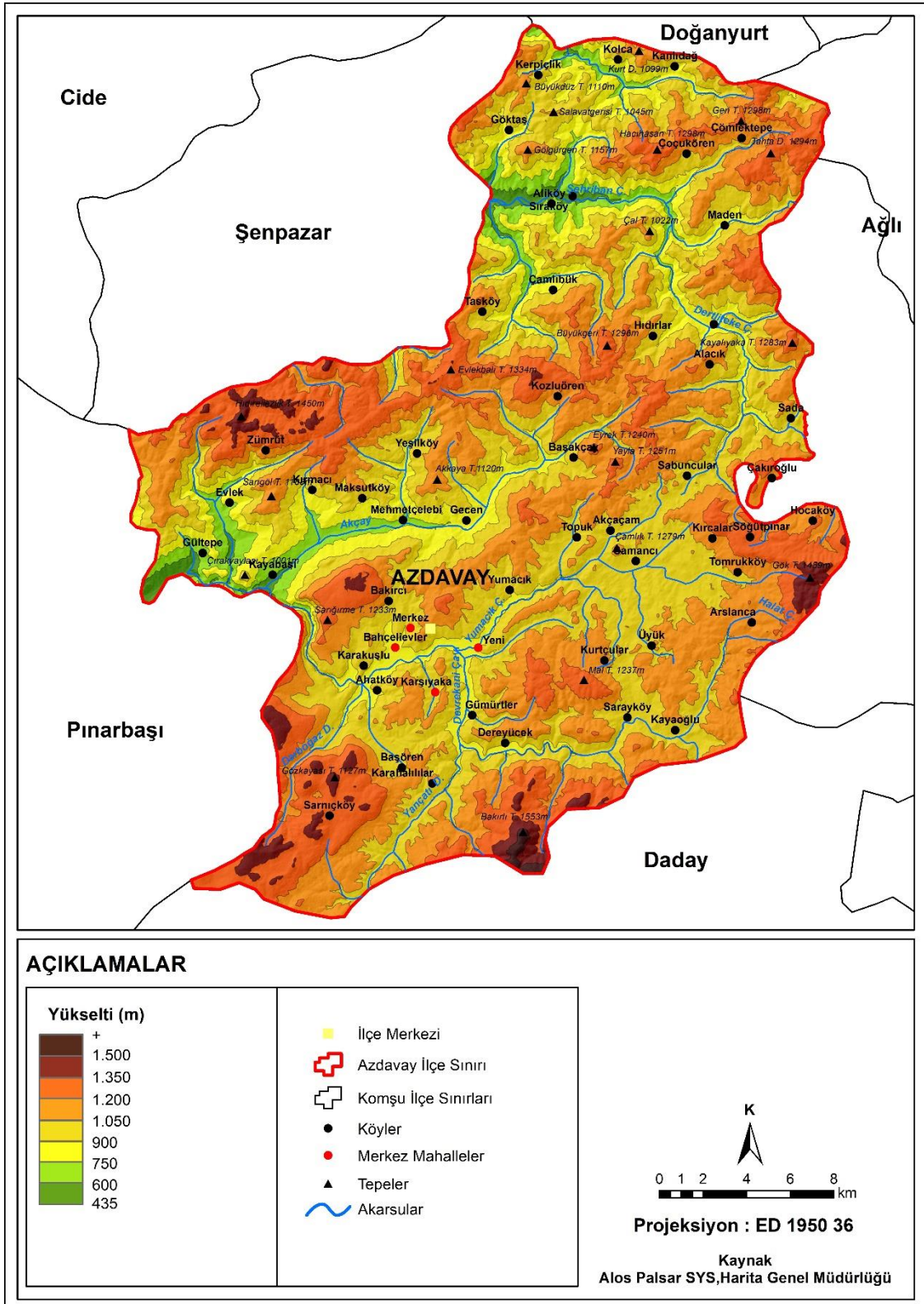

Fotoğraf 3. Çataklık kanyonu seyir terasından, kanyonun kuzeyinde uzanan Kaldırım dağı, Karakuşlu köyü.

Çatak kanyonu kuzeyinde Kaldırım Dağı uzanmaktadır. Bu dağlarda kretase yaşlı tabakalara rastlanmıştır. Hâkim kayaç türü neritik kireç taşıdır. Bu dağlardan vadi tabanına eğim kırıklıklar fazladır (Fotoğraf 3-4).

Fotoğraf 4. Azdavay ilçe merkezine 8 km mesafede yer alan Karakuşlu köyü sınırları içerisinde, kireçtaşı blokları.

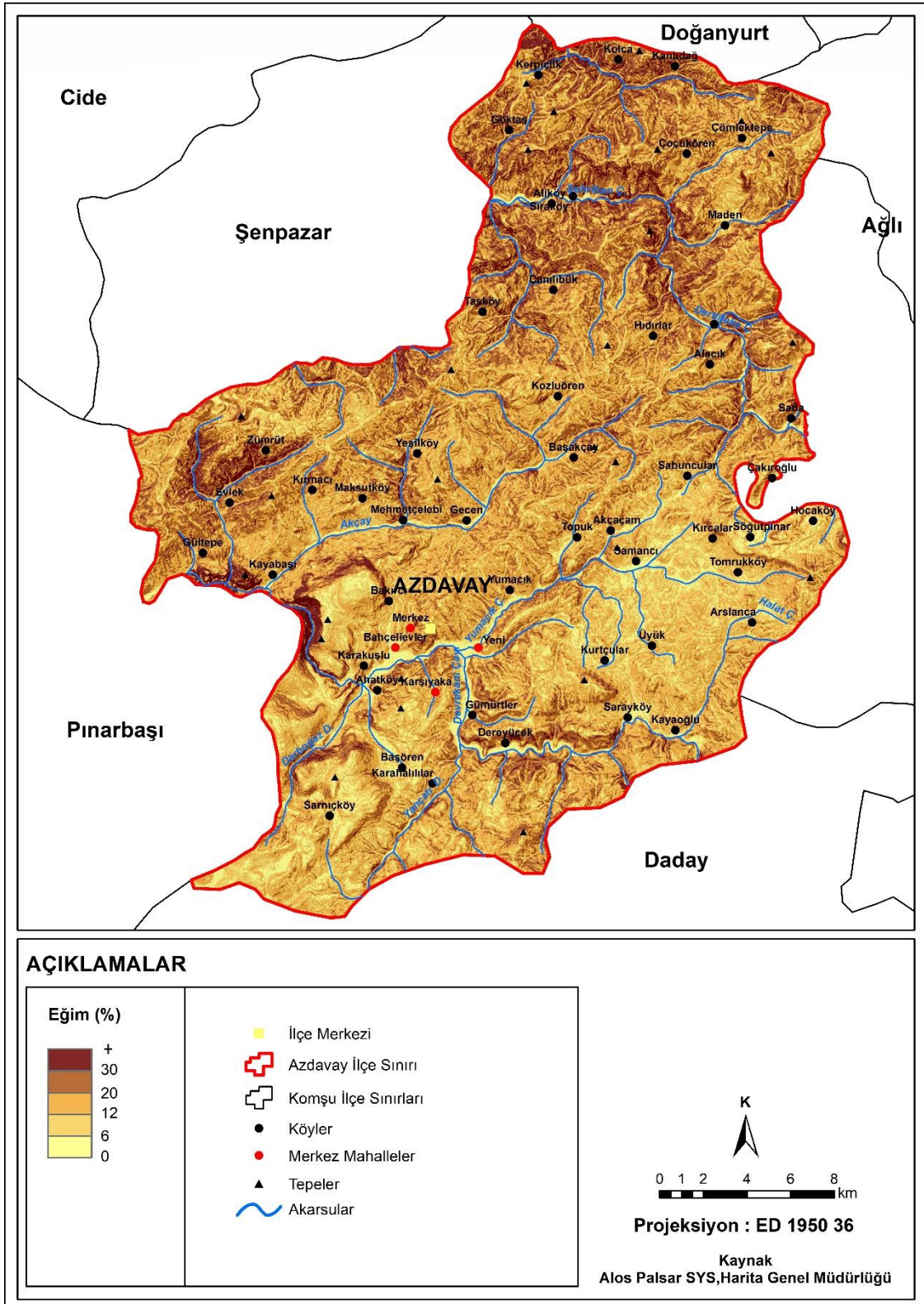

Harita 3. Araştırma sahasının fiziki haritası.

1.2.2. Eğim

Araştırma sahasında eğim değerleri yüksektir. Eğimin en fazla olduğu yerler vadilerdeki eğim kırıklıkları (Knipoint) 'dır. Devrekâni çayının doğup batıya doğru aktığı depresyon alanı ve ilçenin batı ve güneydoğusunda bulunan plato sahasında yer yer düz arazilere rastlanmaktadır. Bu kesimlerde eğim değerleri azalmaktadır. Devrekâni çayının olduğu depresyonun doğuya doğru eğimi azalmış ve burada taşınan malzeme biriktirmeye başlamış ve tabanlı vadi meydana getirmiştir (Harita 4).

Araştırma sahası akarsular tarafından yarıldığı için düz ve düze yakın arazi varlığı oldukça azdır. Bu yarılmalar sonucunda derin vadiler oluşmuş ve eğim değerleri artmıştır. Yükseltinin de fazla olduğu Kuzeybatı da Yazıdağ, batıda Kaldırım ve Kurtgirmez dağları çevresi, Kuzey kesimlerde Kartdağ ve Hacıhasan tepesi çevresinde eğim değerleri %30'un üzerindedir. Eğimin az olduğu sahalar, akarsuların oluşturduğu depresyon sahalarıdır (Harita 4). Bu sahalarda eğim değerleri 0-6 arasında değişmektedir. Bu depresyon sahaları arasında kısa mesafede yükselti değişmekte, eğim değerleri artmakta ve bu durum yerleşme ile tarımsal faaliyetleri kısıtlamaktadır. Yerleşimler yükselti ve eğim şartlarına bağlı olarak nispeten düz sahalarda ve orman köyleri şeklinde kurulmuştur.

Harita 4. Araştırma sahasının eğim haritası.

1.2.3. Bakı

Araştırma sahasındaki dağlık alanlar doğu-batı yönlü uzandığı için bakı durumunun baskın olduğu yönler de güney ve kuzey yönleridir. Güney bakılı sahalarda güneş ışınlarına daha fazla maruz kaldığı için yerleşme ve tarımsal faaliyetlere daha elverişli sahalarda oluşturmaktadır. Kuzey bakılı sahalarda ise güneşlenme daha azdır ve nispeten daha nemlidir. O yüzden de kuzey bakılı sahalarda nemli ormanların yayılması daha kolaydır (Harita 5).

Azdavay ve çevresinde, kuzey bakılı ve eğimli sahalarda orman varlığını arttırmıştır. Çeşitli ağaç türlerinden oluşan bu ormanlar yörenin beşerî faaliyetlerinde önemli ölçüde yer tutmaktadır. Bakı durumuna göre sahanın güney kesimlerinde, kuzeye bakan yamaçların bulunduğu alanlarda kurulmuş olan köylerde nemi seven, soğuğa dayanıklı karaçam (*Pinus nigra*), sarıçam (*Pinus sylvestris*) ve Uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*) türleri yaygındır. Bu sahalarda mesken yapı malzemesi olarak belirtilen ağaç türleri kullanılmaktadır. Araştırma alanının kuzeybatı kesimlerinde güney bakılı alanlarda daha çok meşe ağacı yaygın olup, mesken yapı malzemesi olarak tercih edilmektedir.

1.3. İKLİM ÖZELLİKLERİ

1.3.1. İklim Üzerinde Etkili Olan Faktörler

Türkiye'nin iklim koşulları, dünya çapında etkili olan atmosfer dolaşımı ve ülkenin fiziki coğrafya faktörlerinin etkisi ile şekillenmektedir (Atalay, 2013). Bu sebepten dolayı araştırma alanının iklim özellikleri planeter faktörler ve coğrafi faktörler ele alınarak incelemiştir. Araştırma alanında toplumun yaşam tarzını dolayısıyla kültürel değerlerini şekillendiren iklim parametreleri, sıcaklık ve yağış başlıkları altında ele alınmıştır. Araştırma alanının iklim özellikleri Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nden alınan rasat verileri ile aktarılmıştır.

1.3.1.1. Planeter Faktörler

Türkiye konumu itibariyle herhangi bir hava kütesinin kaynak sahasında yer almamaktadır. Bu nedenle Türkiye iklimi, mevsimlere göre farklı sahalardan gelen hava akımlarının etkisi altına girmektedir. Yaz mevsiminde güneyden gelen tropikal hava kütesinin, kışın ise kuzeyden gelen polar hava kütesinin etkisi altına girmektedir. Güney ve kuzeyden gelen bu hava kütleleri, Türkiye'ye ulaşmadan önce geldikleri yol boyunca birtakım değişikliklere uğramaktadır. Güneyde Sahra üzerinden gelen karasal tropikal hava kütlesi (cT) Akdeniz üzerinde nem alarak Türkiye'nin güney kesimlerine nemli bir hava kütlesi şeklinde ulaşır. Bunun yanı sıra yaz mevsiminde kaynağı Azor yüksek basınç alanı olan hava kütlesi Türkiye'ye ulaşana kadar çok az nem kaybederek ülkenin kuzey kesimine nemli hava getirir. Türkiye kış mevsiminde maritim polar (mP) ve continental polar (cP) hava kütleleri ile güneyden gelen tropikal hava kütesinin etkisi altında kalmaktadır (Atalay, 2013).

Araştırma alanının bulunduğu saha yıl içerisinde maritim tropikal (mT), continental tropikal (cT), maritim polar (mP), continental polar (cP) hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır (Kurter, 1971). Araştırma alanı, Köppen-Geiger iklim sınıflandırmasına göre kışları şiddetli nemli soğuk orta enlem (D) ana iklimi, soğuk tam nemli (Dfb) yazları sıcak alt iklim tipindedir (Türkeş, 2010).

1.3.1.2. Coğrafi Faktörler

Coğrafi konum, dağların uzanış doğrultusu, yükselti, bakı gibi topoğrafik faktörler ile karasallık derecesi gibi coğrafi faktörler iklim koşulları üzerinde etkili olmaktadır. Türkiye'nin engebeli topoğrafya yapısı, sıcaklık, yağış, nemlilik, rüzgâr yönü ve bulutluluk gibi iklim elemanları üzerinde değişmelere sebep olmaktadır. (Atalay, 2013). Sonuç olarak, alanın coğrafi faktörlerinin etkisi ile ana iklim faktöründen ayrı yerel iklim tipleri oluşmaktadır.

Araştırma alanını çevreleyen yükselti yerel iklim özelliklerinin oluşmasında etkili olmuştur. Kuzeyde Küre (İsfendiyar) dağları ile güneyde Ilgaz dağları arasında kalan bir sahada yer almaktadır. Kuzeyde Küre dağları, Karadeniz üzerinden gelen nemli havanın iç kesimlere sokulması önünde engel teşkil etmektedir. Bu durum araştırma sahasında karasallığın hâkim olmasına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra Karadeniz kıyı kesimlerinde görülen orografik yağışlar, dağların güney yamaçlarına geçilince iç kesimlere doğru azalmaktadır. Güneyde Ilgaz dağları araştırma alanının iklim özelliklerini etkileyen ikinci yükseltidir. Bu kütle araştırma sahasını İç Anadolu karasal iklimi ile irtibatını da kesmektedir.

Araştırma alanında, denizel etkinin az olduğu alçak sahalarda daha çok İç Anadolu iklimine benzer karasal bir iklim tipi hâkimdir. Alçak sahaları çevreleyen yüksek kesimlerde ise nispeten daha az sıcak ve nemli Karadenizli bir iklim hâkimdir (Kurter, 1971).

1.3.2. İklim Elemanları

1.3.2.1. Sıcaklık

Coğrafi koşulları ve yaşam etkinliklerini en yakından kontrol eden iklim ögesi atmosferin sıcaklığıdır (Erol, 2014). Araştırma alanının ortalama sıcaklık ve yağış ile yıllık toplam verileri MGM' den temin edilmiştir. Azdavay ilçesinin yıllık ortalama sıcaklığı 8.1 °C'dir. Araştırma alanın en sıcak ayı temmuz ayıdır. Temmuz ayında ortalama sıcaklık 17,7 °C'dir. Sıcaklık değerleri en düşük ay ise Ocak ayıdır ve bu ayda ortalama sıcaklıkların -2,2 °C ye kadar düştüğü görülmektedir. Sahada mart ayına kadar

kış mevsimi devam eder. Sıcaklığın ortalama 15°C üzerinde olduğu dönem yaklaşık 3 aydır. Mart ayı sonrası nisan – mayıs aylarında sıcaklıklar artmaya devam eder ve mayıs ayında ortalama 11°C'ye kadar çıkar. Temmuz ve ağustos ayları boyunca ortalama 17 °C 'de seyreden sıcaklıklar ekim ayı itibari ile düşmeye başlar ve aralık ayında soğuk döneme geçilir (Tablo 1). Yılın en sıcak ayı olan temmuz ayı ve en soğuk ayı olan ocak ayı arasında ki sıcaklık farkı 20°C'dir. Bu sıcaklığın farkı denizden uzak olması sebebiyle karasallığın hâkim olduğunun göstergesidir.

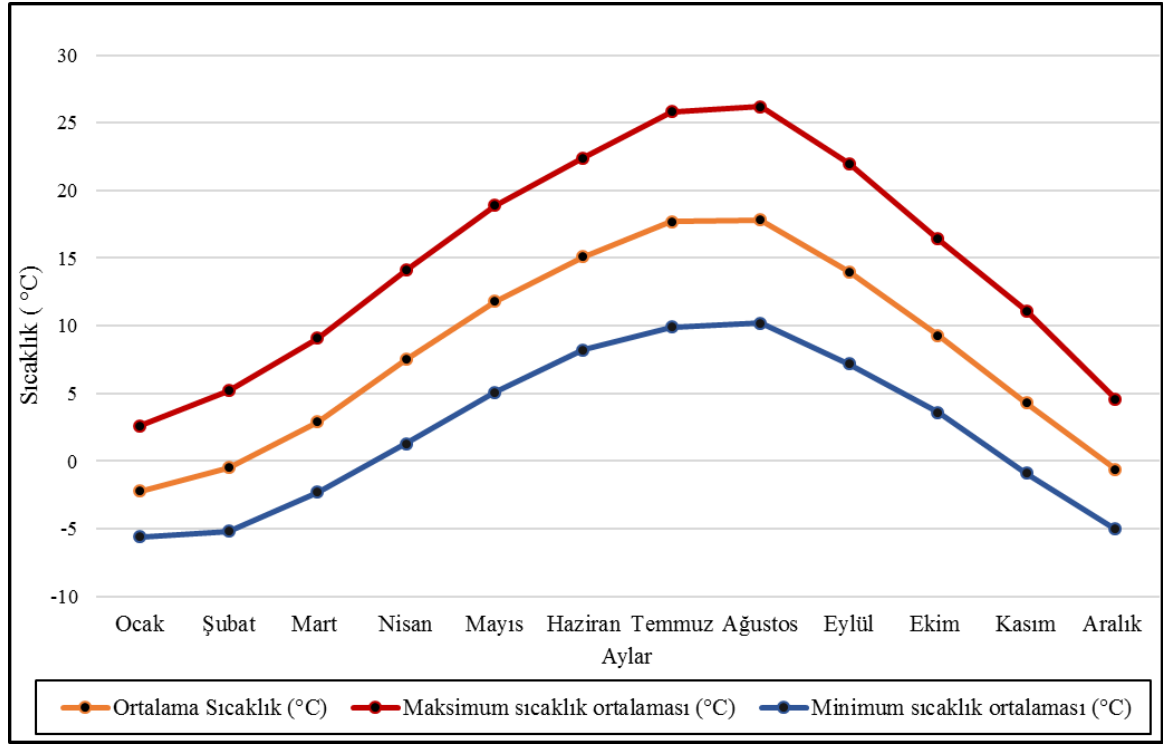
Tablo 1. Devrekâni ilçesinin aylık ve yıllık ortalama sıcaklık, ortalama maksimum sıcaklık ve ortalama minimum sıcaklık (°C) değerleri (1999-2019).

Aylar	Ortalama Sıcaklık (°C)	Maksimum Sıcaklık Ortalaması (°C)	Minimum Sıcaklık Ortalaması (°C)
Ocak	-2.2	2.6	-6.5
Şubat	-0.5	5.2	-5.2
Mart	2.9	9.1	-2.3
Nisan	7.5	14.4	1.2
Mayıs	11.8	18.9	5.1
Haziran	15.1	22.4	8.2
Temmuz	17.7	25.8	9.9
Ağustos	17.8	26.2	10.2
Eylül	14.0	22.0	7.2
Ekim	9.3	16.4	3.6
Kasım	4.3	11.1	-0.9
Aralık	-0.6	4.6	-5.0
Yıllık	8.1	14.9	2.1

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Azdavay ilçesinde yıllık maksimum sıcaklık ortalaması 14.9 °C'dir. Yıllık maksimum sıcaklık ortalamasının en yüksek olduğu ay 26.2 °C ile ağustos ayıdır. İlçede yıllık minimum sıcaklık ortalaması 2.1 °C'dir. Minimum sıcaklık ortalamalarının en düşük olduğu ay ocak ayıdır. Aralık ayında minimum sıcaklık ortalaması -6.5 °C'dir (Tablo 1).

Grafik 1. Devrekâni ilçesinin aylık ortalama sıcaklık (°C), ortalama maksimum sıcaklık (°C) ve ortalama minimum sıcaklık (°C) değerleri (1999-2019).

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Araştırma sahasında sıcaklığın en yüksek olduğu alanların depresyon sahaları ve vadi tabanlarıdır. Yükseltinin arttığı dağlık alanlarda sıcaklığın düşük olduğu görülür. Sıcaklığın yüksek olduğu alanlarda karasal iklim özelliği, sıcaklığın düşük olduğu alanlarda ise orografik yağışların etkisinden dolayı nemli iklim özellikleri görülmektedir. Sıcaklığın en düşük olduğu alanlar ilçenin güneydoğu kesimleridir. En yüksek sıcaklıkların görüldüğü alanlar ise ilçenin batı kesiminde Pınarbaşı ilçe sınırında ki vadi tabanları, Çatak kanyonu ve Şehriban çayının bulunduğu vadi tabanlarıdır.

1.3.2.2. Yağış

Araştırma sahası Batı Karadeniz bölgesinin Karadeniz ardı yağış gölgesinde kaldığı için ortalama yağış miktarı düşüktür. Kuzeyde (İsfendiyar) Dağları (ortalama 1500m) Karadeniz'den gelen nemli havanın iç kesimlere ulaşmasını engellese de, yükseltinin fazla olduğu alanlarda ısınan havanın yükselmesi sonucu ortaya çıkan “Orografik Yağışlar” görülmektedir.

İnceleme sahası İsfendiyar Dağları ile Karadeniz'den ve Ilgazlarla güneyden, İç Anadolu'dan izole edilmiş genişçe bir havza durumu göstermesi ile bu havza üzerinde karasal şartların hâkim olması akla yatkındır. Yağış diyagramı yüksek mayıs ve haziran yağışları ile karasal tipe uygunluk gösterir. Önemli bir noktada yaz yağışlarında Karadeniz'den gelen nemli hava kütlelerinin sebep olduğu orografik yağışların önemli payının bulunduğudır. Yaz yağışlarında da frontal faaliyetlerin etkisi vardır (Kurter, 1971).

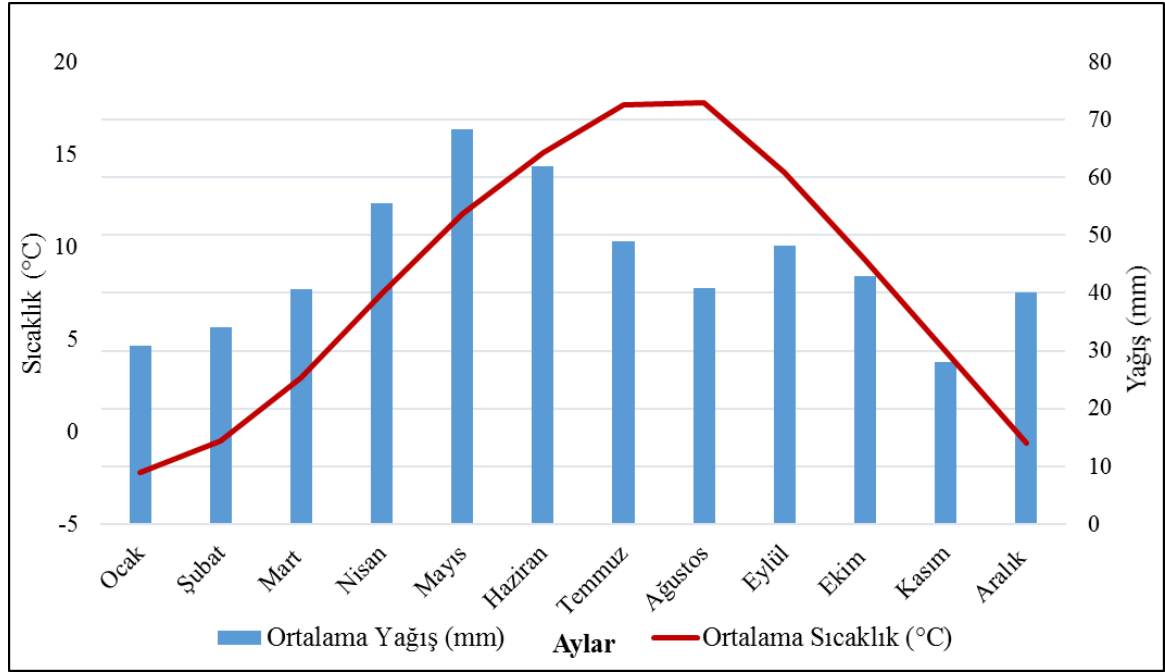
Tablo 2. Devrekâni ilçesinin aylık ve yıllık ortalama yağış (mm) değerleri (1999-2019).

	KİŞ			İLKBAHAR			YAZ			SONBAHAR			
Aylar	A	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	YILLIK
Ortalama yağış (mm)	40.1	30.8	34.1	40.7	55.6	68.4	62.0	49.0	40.9	48.1	43.0	28.0	540.7

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Araştırma sahasının (1999-2019) aylık ortalama yağış değerlerine göre, yıllık ortalama yağış miktarı 540,7 mm'dir. Yıl boyunca hemen hemen tüm aylar yağışlı geçmektedir. Aylık ortalama değerlere bakıldığında en yağışlı ay 68,4 mm ile mayıs ayı iken en az yağışlı geçen ay 28,0 mm ile kasım ayıdır. Temmuz ayından sonra yağışlar genel olarak mart ayına kadar azalmakta ve nisan ayı itibari ile tekrar artış göstermektedir. Araştırma sahasında yağışın büyük bir kısmı yağmur olarak düşmektedir (Tablo 2).

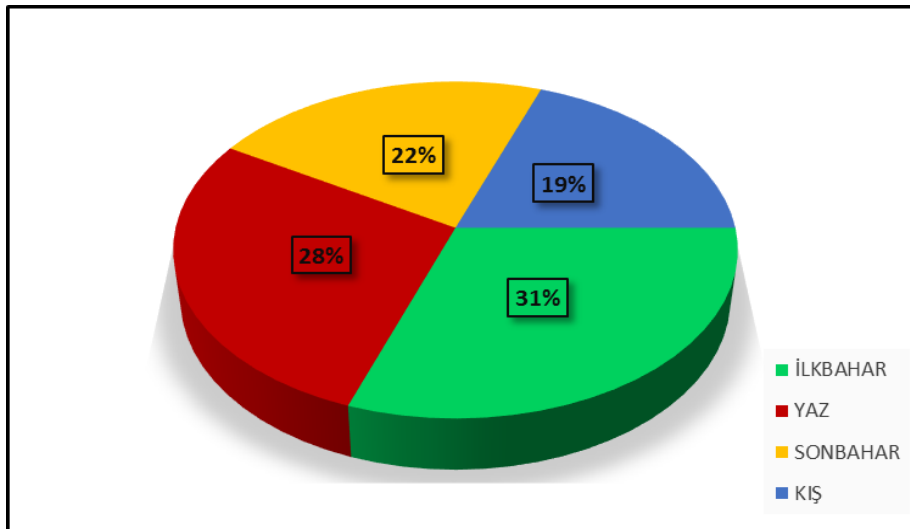
Grafik 2. Devrekâni ilçesi yıllık ortalama yağış (mm) ve ortalama sıcaklık (°C) grafiği (1999-2019).

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

En fazla yağışlı ayların Mayıs ve Haziran ayları olması mevsimsel olarak en fazla yağışın ilkbahar (%31) ve yaz (%28) mevsimlerinde düştüğünü göstermektedir. Sonbahar (%22) ve kış (%19) mevsimlerinde düşen yağış miktarları yaklaşık değerler göstermektedir (Grafik 3).

Grafik 3. Devrekâni ilçesinde yağışın mevsimlere göre dağılışı (1999-2019).

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Kültürü etkileyen coğrafi faktörlerden biri de topraktır. Toprak ekip-biçme faaliyetlerine elverişliliği, mesken yapı malzemelerine etkisi, çeşitli araç ve gereç yapımlarında hammadde olarak kullanılmasıyla bölgede yaşayan insanların yaşam tarzlarında dolayısıyla kültürlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Ana kaya, iklim, topografya, bitki örtüsü, hayvanlar ve zamanın etkisiyle çeşitli büyük toprak grupları oluşur. Araştırma sahasında iki tip büyük toprak grubu görülmektedir. Bunlar zonal ve azonal toprak gruplarıdır. Arazinin engebeli ve parçalı oluşu tarımsal üretimi sınırlandırmıştır. Aile tipi hayvancılık ve tarla tarımı yapılmaktadır.

Araştırma sahasında toprak tekstürü genel olarak tınlı ile killi-tınlı arasındadır. Toprak reaksiyonu zayıf alkalidir. Kireç yönünden fakir olan bu topraklarda tuzluluk sorunu bulunmamaktadır. Organik maddece değişken olup genelde humusludur.

Sahada zonal toprak gruplarından kahverengi orman toprağı, kestane renkli topraklar, gri kahverengi podzolik topraklar ve kırmızımsı sarı podzolik topraklar görülmektedir. Azonal toprak gruplarından ise alüvyal ve kolüvyal topraklar bulunmaktadır (Harita 6).

1.4.1. Zonal Topraklar

Zonal topraklar, aşınarak toprağı meydana getiren anakayanın bulunduğu yerdeki iklim ve bitki örtüsü özelliklerine göre oluşan topraklardır. Düz ve düze yakın ve su sızmasının (drenajın) iyi olduğu arazilerde teşekkül ederler. Profil özellikleri iyi gelişmiştir (Atalay, 2016).

Araştırma sahasında en yaygın zonal toprak grubu kahverengi orman toprağıdır. Güneybatıda Sarnıç köy ve kuzeybatıda Kırmacı köyleri ile güneydoğuda Hoca köy ve kuzeyde Maden köyüne kadar yaygın olan bir toprak türüdür (Harita 6 ve Fotoğraf 5). Kahverengi orman toprağı, bünyesinde barındırdığı organik madde yönünden zengin ve

tarıma elverişli topraktır. Orman örtüsü altında ve çamurtaşı, kilitaşı, kumtaşı ve kireçtaşı tabakalarının üzerinde oluşmuştur.

Kahverengi orman toprakları, plato yüzeyleri üzerinde yer yer 50 cm'yi aşan, derince topraklar meydana getirmekle beraber, yamaçlarda sığdırlar. Zira bunların yaygın olduğu plato kesimlerinde yamaç eğimleri fazladır. Özellikle eosen-oligosen serileri üzerinde ve bunların yamaç kısımlarında çok sığ topraklar ve yer yer litosoller görülür (Kurter,1982).

Fotoğraf 5. Kahverengi orman toprağı, Nalbantoğlu mahallesi- Maksut köyü arası eski Cide yolu.

Kestane renkli topraklar ABC profillerine sahip kalsifikasyon sonucunda oluşmuş olan topraklardır. A horizonu 30-35 cm kalınlığına sahip olup, kahverengi tonlarında, granüler yapıda ve orta derecede organik materyale sahiptir. Kireç A horizonundan yağış fazlalığına bağlı yıkanma ile uzaklaşmış ve genel olarak B horizonun altında birikmiştir. Kireç yığılması bazen C horizonunda oluşur. B horizonu bünye olarak A horizonuna nazaran daha ağırdır ve rengi A horizonuna göre açıktır. Ph hafif alkali reaksiyon gösterir (Atalay, 2016). Bu topraklar araştırma sahasının

güneyinde Sarayköy ve Kayaoğlu köyleri civarında yayılım gösterir. Ortalama 900 m üzerinde ormanlık alan altında bulunmaktadır (Harita 6, Fotoğraf 6).

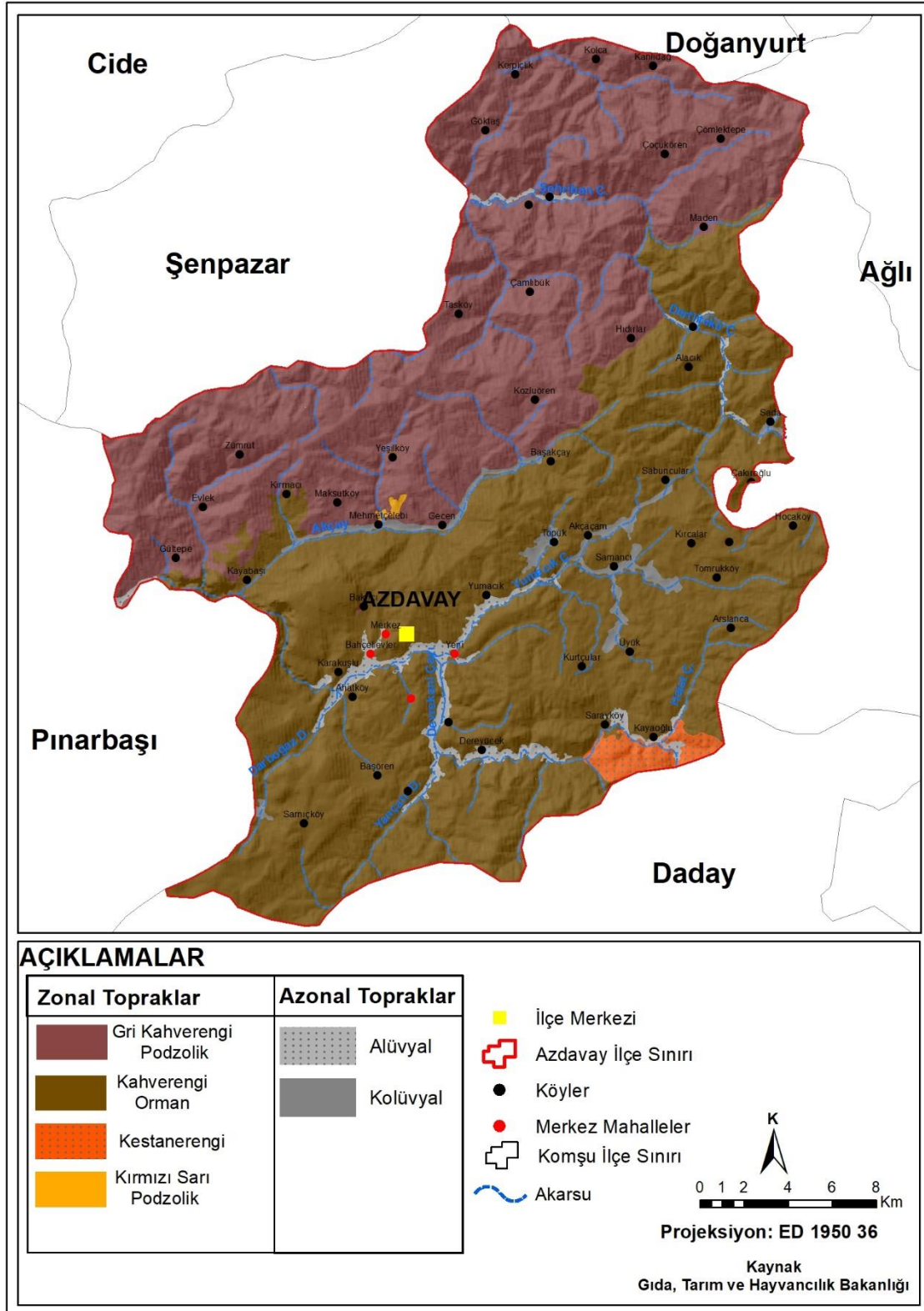

Fotoğraf 6. Kestane renkli orman toprağı, Saray Köy.

Araştırma sahasının kuzeyinde yükseltinin de fazla olduğu alanlarda yaygın olarak bulunan gri kahverengi podzolik topraklar, çoğunlukla yaprağını döken doğu kayını (*Fagus orientalis*) ve meşe (*Quercus sp.*) ormanlarının bulunduğu alanlarda görülmektedir. Araştırma alanının ikinci en yaygın toprak türünü teşkil etmektedir. Sahada toprak yüzeyinde çürümüş yaprak katı, onun altında koyu grimsi-kahverengi granüller 5-10 cm kalınlıkta humus katı bulunur. Bu topraklar araştırma sahasında Kuzey batıda Gültepe köyünden Kuzey Doğuda Küre ilçe sınırına kadar yayılım gösterir (Harita 6).

Grimsi kahverengi Podzolik toprakların yer aldığı bölgelerin güney kesimine doğru yağışın ve sıcaklığın artmasına bağlı olarak kırmızımsı-sarı podzolik topraklar baskın duruma geçer (Atalay, 2016). Araştırma sahasında da buna uygun olarak

kırmızımsı-sarı podzolik topraklar gri podzolik toprakların güneyinde Mehmetçelebi köyü ile kuzeyinde Yeşilköy arasında dar bir alanda bulunur (Harita 6).

Harita 6. Araştırma sahasının toprak haritası.

1.4.2. Azonal Topraklar

Azonal topraklar, eğimli yamaçlarda devamlı taşkın ve millenmeye uğrayan taşkın ovalarında, genç alüvyal ve volkanik depolar üzerinde bulunur. Bir taraftan erozyon diğer taraftan biriktirme, toprakların horizonlaşmasına imkân vermemektedir. Bunun yanında yeni teşekkül etmiş volkanik ve tortul depolar veya su altından yeni çıkmış yüzeyler üzerinde toprak oluşumu için yeterli zaman geçirmediğinden toprakta horizonlaşma olmamıştır. Bu bakımdan bu takıma giren litasoller, regosollar ve alüvyal topraklarda gerçek manada bir horizonlaşma sistemi bulunmamaktadır. Başka bir deyişle horizonlaşma göstermeyen genç topraklardır (Atalay, 2016). Araştırma sahasında azonal toprak gruplarından alüvyal ve kolüvyal toprak türleri yer almaktadır (Harita 6).

Alüvyal topraklar akarsuların çeşitli ana kayalardan aşındırarak koparıp sürüklediği kayaçlardan ve farklı malzemelerden oluşmaktadır. Araştırma sahasının orta ve güney kesimlerinde yer alan Devrekâni çayı, Darboğaz deresi, Yançatı deresi, Yumacık çayı, Halat çayı ile ilçenin kuzey ve kuzeydoğusunda akış gösteren Şehriban çayı ve Dereliteke çayı'nın bulunduğu alanlarda alüvyal topraklara rastlanmaktadır (Harita 6, Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Devrekâni çayı etrafında alüvyon birikimi, Gümürtler Köyü.

Kolüvyal topraklar genellikle dağlardan yâda dik yamaçlardan, yer çekimi, yüzey akışı ve toprak kayması nedenlerle taşınarak birikmiş kolüvyum adı verilen çakıllı, kumlu malzeme ile oluşan topraklardır (Atalay, 2011).

Kolüvyal topraklar araştırma sahasında Topuk, Akçaçam ve Samancı köyleri civarında dere kenarlarındaki vadi yamaçlarında şeritler halinde ve vadi ağızlarında bulunmaktadır (Harita 6).

1.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Kastamonu orman bölge müdürlüğü verilerine göre Azdavay ilçesinin toplam orman varlığı 7.001,20 ha alandır. Bu orman alanının 360,6 ha alanı Küre Dağları Milli Parkı sınırları içerisindedir (Tablo 3).

Tablo 3. Azdavay İlçesi orman varlığı.

Normal Orman (Ha)	5.209,30
Bozuk Orman (Ha)	1.791,90
Toplam Orman (Ha)	7.001,20
Ormansız Alan (Ha)	2.222,50
Toplam Alan (Ha)	9.223,70

Kaynak: Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü, 2019.

Araştırma sahası Avrupa – Sibiryâ flora bölgesinin Öksin bölümünde yer almaktadır. Sahada yazlar ılık, kışlar soğuk ve her mevsim yağışlıdır. Her mevsimin yağışlı olduğundan sert kışlara dayanıklı nemcil bitkiler ve ağaç toplulukları yaygındır. Büyük bir kısmı ormanlık alan olan araştırma sahasının geriye kalan bölümleri mera ve ekili alanlardan oluşmaktadır.

Araştırma sahasının kuzeyinde yer alan Küre dağlarının kuzeye bakan yamaçlarında ışık isteği az nemlilik isteği fazla bitkiler bulunurken güney yamaçlarda

ışık isteği çok ve yağış isteği az kuraklığa dirençli bitkiler dağılışı göstermektedir. Güneyde Ilgaz dağlarının yer aldığı alanda da bakı vejetasyon ilişkisi bu şekilde gelişmiştir.

1.5.1. Orman Varlığı

Araştırma sahası bütünüyle orman kuşağı içerisinde ve yağışa bağlı olarak orman altı florası oldukça zengindir. Sahada Karadeniz orman kuşağının çeşitli ağaç türleri yer almaktadır (Fotoğraf 9). Araştırma sahasının yüksek kesimlerinde hâkim ağaç türleri sarıçam (*Pinus sylvestris*), uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*) ve karaçam (*Pinus nigra*)'dır. Bu ağaçlar, yükselti ve bakının etkisiyle yer yer karışık ormanlar şeklinde görülmektedir. Özellikle sarıçam (*Pinus sylvestris*) ve uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*), dağların güneye bakan yamaçlarında rekabet haline girerek karışık orman oluşturur (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8. Sarıçam (*Pinus sylvestris*) ve Uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*) karışık ormanı, Maksut köyü mevki.

Tek tip ormandan ziyade karışık ormanlara sıklıkla rastlanmaktadır. Vadilerin ve plato alanın olduğu sahalarda, mazı meşesi (*Quercus infectoria*.), saçlı meşe (*Quercus cerris*), ova akçaağacı (*Acer campestre*), çınar yapraklı akçaağaç (*Acer platanoides*), kestane (*Castanea sativa*.), adi gürgen (*Carpinus betulus*), ıhlamur (*Tilia sp.*), Türk fıncığı (*Corylus colurna*) ve yüksek kesimlerde ve doğu kayını (*Fagus orientalis*) gibi geniş yapraklı ağaç türleri de bulunmaktadır.

Taban suyunun yüksek olduğu yerlerde ve akarsu vadilerinde memeli dişbudak (*Fraxinus ornus*), titrek kavak (*Populus tremula*), doğu çınarı (*Platanus orientalis*) ve ak söğüt (*Salix alba*) gibi hidrofil (suyu seven) ağaç türleri yer almaktadır.

Fotoğraf 9. Medil Ormanı, Karakuşlu köyü.

İlçesinin kuzey ve kuzeybatısında özellikle doğu kayını (*Fagus orientalis*) meşe (*Quercus infectoria*, *Quercus cerris*) ve uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*) ve çam (*Pinus*) türlerine rastlanmaktadır. İlçenin doğusu ve güneyinde sarıçam (*Pinus Sylvestris*) görülmektedir. İlçenin güneyinde koniferlerin hâkim olduğu görülmektedir.

Araştırma sahasında Kaya Fındığı olarak da isimlendirilen Türk Fındığı, Küre Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde kalan Çatak kanyonunda anıt ağaç formunda da bulunmaktadır.

1.5.2. Ağaççık ve Çalı Vejetasyonu

Araştırma sahası her mevsim yağış aldığından dolayı orman altı florası oldukça zengindir. Ormanların yer yer tahrip edildiği alanlar ile vadi tabanlarında, kuşburnu (*Rosa canina*), kurtbağrı (*Ligustrum vulgare*), kızılıçık (*Cornus mas*), kızamık (*Berberis vulgaris*), dağ çileği (*Fragaria vesca*), böğürtlen (*Rubus fruticosus*), alıç (*Crataegus monogyna*), cüce ardıç (*Juniperus nana*), anadolu şimşiri (*Buxus sempervirens*), mor yapraklı orman gülü (*Rhododendron ponticum*), muşmula (*Mespilus germanica*), yaban eriği (*Prunus spinosa*) ve yabani elma (*Malus sylvestris*) türlerine rastlanmaktadır.

1.5.3. Mantarlar

Azdavay ilçesinin nemli orman altı florasının diğer üyeleri mantarlardır (Fotoğraf 10). İlçe ormanları mantar türleri bakımından oldukça zengindir. İlçenin Doğal ortamda yetişen ve halk tarafından özellikle sonbahar döneminde toplanan, yemek kültüründe önemli bir yeri olan mantarlara yörede çeşitli isimler verilmiştir. Bu mantarlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Azdavay ilçesinde doğal ortamda yetişen mantarların yöresel isimleri ve Latinceleri.

Yöresel İsim	Latincesi
Ayı mantarı	<i>Boletus edulis</i>
Çulluca mantarı-Gelinparmağı mantarı	<i>Ramaria Farmosa</i>
Dalak mantarı (Kavak, İstridye)	<i>Pleurotus ostreatus</i>
Ebişke mantarı-Kurtkulak mantarı	<i>Infundibulicybe geotropa</i>
Gübürkaldıran mantarı	<i>Russula delica</i>
Kanlıca mantarı	<i>Lactarius deliciosus</i>

Tablo 4. (devam ediyor).

Kokuluca mantarı	<i>Colocybe gambosa</i>
Meşe dibi mantarı	<i>Cantharellus sp.</i>
Mıhbaşı mantarı- Cincile mantarı	<i>Marasmius oreades</i>
Tavuk mantarı-Yumurta Mantarı	<i>Contharellus cibarius</i>

Fotoğraf 10. Kavak (dalak) ya da istiridye mantarı, Medil ormanı.

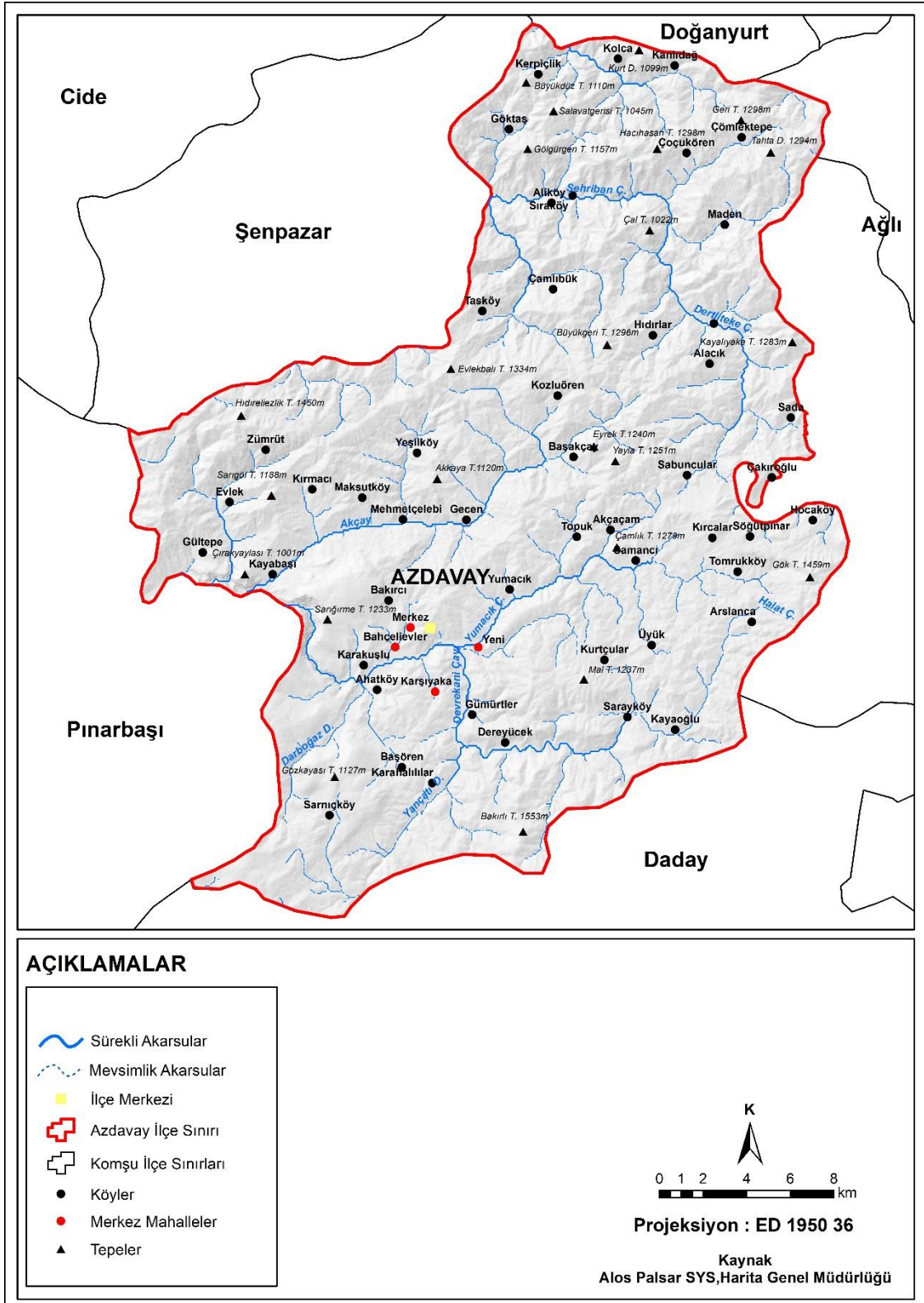
1.6. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ

Morfolojik olarak plato karakteri taşıyan sahanın oluşumunda akarsuların çeşitli derecelerde etkili olduğu gözlenmektedir. Kuzey doğuda Dereliteke çayı tepelik alanları yararak çentik vadi oluşturmuştur. Güneyde ve orta kesimlerde mesozoik yaşlı tabakalar arasından birçok vadi türü barındıran (kertik, kanyon, tabanlı) alanda Devrekâni çayı ve

kolları ile kuzeyde Şehriban çayı ve Şenpazar çayı arazinin aşınmasında etkili olan akarsulardır (Harita 7).

Araştırma sahasında ana akarsuların yanı sıra, bunların yan kollarını teşkil eden mevsimlik akarsular ve dereler de yer almaktadır. Bu derelerin taşıdığı su miktarı mevsimlere ve bu mevsimlerdeki yağış şartlarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Devrekâni çayının yan kolları şeklindeki dereler; Darboğaz deresi, Yançatı deresi, Akçay, Yumacık çayı ve Halat çayıdır (Harita 7).

Azdavay ilçesindeki akarsuların akış rejimleri üzerinde etkili olan temel faktörlerden biri iklimdir. İklim elemanlarından özellikle yağış şekli, yağış miktarı ve sıcaklık rejimi hidrografik özelliklerin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Araştırma sahasındaki akarsular genellikle kaynak suları ile beslenmekte ve yılın her döneminde su taşımaktadır. Özellikle yağışın fazla olduğu ilkbahar mevsiminde karların erimesi ile akarsu akımları artmaktadır. İlçede akarsuların akış şartları üzerinde etkili olan diğer faktörler ana kaya, bitki örtüsü ve eğimdir. Bitki örtüsünün yoğun olduğu akarsu havzalarında depolanan sular, akarsulara kaynak sağlar. Yüzeysel akışa sahip akarsular kireç taşlarının üzerindeki yarık ve çatlaklardan sızarak yer altı sularını meydana getirmektedir. Bu sular kartlaşmaya katkı sağlayarak, yamaç ve vadi tabanlarından karstik kaynak şeklinde tekrar yüzeye çıkmaktadır (Aylar vd., 2019).

Harita 7. Azdavay ilçesi hidrografya haritası.

1.6.1. Devrekâni Çayı

Araştırma sahasının en önemli akarsuyu Devrekâni çayıdır (Fotoğraf 11). Devrekâni ilçesinin kuzeyinde doğan çay önce Ballıdağ civarından doğu batı yönünde akmaktadır. Buradan Seydiler ilçesinde Azdavay civarında akımı sırasında çeşitli yan kolları havzasına alarak Pınarbaşı ilçesine kadar akışa devam eder (Öztürk ve Tönük, 2014). Buradan sonra dağlık sahalarda oluşturmuş olduğu dar ve derin vadilerden (Çatak ve Valla kanyonları) akımına devam ederek Karadeniz' e dökülmektedir.

Fotoğraf 11. Araştırma sahasının ilçe merkezinde akış gösteren Devrekâni çayı.

Devrekâni çayının debisi saniyede 4m³ ve uzunluğu 150 km'dir (Öztürk ve Tönük, 2014). Devrekâni çayı Kuzeyde Karadeniz doğu ve güneydoğuda Gökırmak, güneyde Araç batıda ise Bartın çayı havzaları tarafından sınırlandırılmaktadır Çayın Kastamonu ilinde topraklarından geçtiği diğer ilçeler Devrekâni, Daday, Seydiler, Cide ve Pınarbaşı ilçeleridir (Aylar vd., 2019).

Tablo 5. Devrekâni Çayı üzerindeki iki istasyona ait yıllık akım değerleri (m³/sn).

	KİŞ			İLKBAHAR			YAZ			SONBAHAR		
İstasyon	A	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K
CİDE	26,11	36,93	43,59	58,27	44,60	22,22	17,11	6,49	43,98	3,99	9,75	20,31
AZDAVAY	5,86	7,51	11,37	19,01	13,75	9,72	5,60	2,12	1,06	0,91	1,30	2,63

Kaynak: DSI verilerin derlenmiştir.

Tablo 5’de sunulan DSI verilerine göre araştırma sahasında Devrekâni çayının düzensiz bir rejime sahip olduğu görülmektedir. En fazla akımın olduğu ay ile en az akımın gerçekleştiği ay arasındaki fark oldukça belirgindir. Şubat ve nisan ayları arasındaki üç aylık dönem akımın fazla olduğu dönemdir. Bu dönem içerisinde mart ayı en fazla akımın gerçekleştiği aydır. Nisan ayından sora akarsuyun akım miktarı azalmaya başlar ve eylül ayı en az akımın gerçekleştiği aydır. Azdavay istasyonunda akım değerlerinin ilkbahar döneminde artmasının sebebi, yağışların en fazla düştüğü dönem olmasıdır. İlkbahar döneminde akım değerlerinin artış göstermesinin bir diğer sebebi bu dönemde kışın yağın karların erimesiyle kaynak su miktarının çoğalmasındır.

Devrekâni çayının kaynak kısmı ile ağız kısmında da akım miktarlarında farklılıklar görülmektedir. Ağız kısmına yaklaştıkça akarsuya su taşıyan yan kolların sayısının artması bu farklılığın sebeplerindendir. Ayrıca çayın kaynak kısmı iç kesimlere denk gelir ve burada yağış miktarı diğer sahalara göre azdır (Aylar vd., 2019).

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Kültürün şekillenmesindeki en büyük etken insandır. İnsan, doğal ortamın kendisine sunduğu imkânlar dâhilinde onu değiştirir ve dönüştürür. Bu şekilde insan ve mekânın karşılıklı etkileşimi kültürel peyzajı (Landscape) meydana getirmektedir.

İnsan unsuru olmadan kültürel değerlerin ortaya çıkması, birikmesi ve yaşatılması mümkün değildir. Her insan grubunun oluşturduğu değerler ise birbirinden oldukça farklıdır. İnsan ait olduğu toplumun gelenek, görenek, inaç, mit, davranış kalıpları, algı ile alışkanlıklarını doğuştan öğrenmekte (Kültürleme) ve gelecek nesillere aktarması beklenmektedir. Yeni nesiller bu birikimi sürdürürse kültür yaşamaktadır.

Toplumların demografik özellikleri kültürel değerlerinin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir faktördür. Bu özelliklerden ilki nüfusun yaş yapısıdır. Nüfusun yaş yapısı özellikle geleneksel kültürün yaşatılmasında önemli rol oynamaktadır. Çünkü tarihsel süreç içerisinde birikmiş olan kültürel değerlerin sürdürülebilirliği onu bilen ve yaşatan insanlar var oldukça sağlanır. Geleneksel değerler tüm toplumlarda yaşça büyük insanlardan gençlere aktarılarak yaşatılmaktadır. Ancak genç nüfus oranının giderek azalması ya da popüler kültürden fazlaca etkilenmesi toplumun kültürel değerlerini yaşatacak ve koruyacak olan neslinde azalmasına sebep olur. Bu durum geleneksel kültürün sürdürülebilirliğini kısıtlamaktadır.

Nüfusun kır ve şehir dağılımı kültürel değerlerin yaşatılmasında diğer önemli faktördür. Kırsal yerleşmeler, geleneksel kültürün daha yoğun yaşandığı yerlerdir. Kırsal alanların nüfusunu genellikle o bölgenin kültürel değerleri ile yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, kırsal yerleşmelerde kültürel unsurların ortaya çıkması ve tasarlanmasında doğal ortam faktörlerinin etkisi fazladır. Ayrıca kırsal alanlarda inanç, algı, örf ve adetler ile toplumsal norm ve davranış kalıplarının büyük ölçüde

değişmeden korunduğu görülmektedir. Çünkü kırsal yerleşmeler şehirlere göre diğer toplumlarla etkileşimin daha az yaşandığı yerlerdir. Meskenler, giyim kuşam, yöresel yemekler, çeşitli tören gelenekleri, dil ve anlatım özellikleri gibi kültürel unsurlarda yöreye has kültürü görmek mümkündür. Bu durum kırsal alanlarda geleneksel kültürün şehirlere göre büyük ölçüde yaşatıldığı ve sürdürülebilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Şehir yerleşmeleri kırsal alanlara göre kültürel etkileşimin yoğun olarak yaşandığı yerlerdir. Çünkü şehirler ulusal ve uluslararası ölçekte göç almaktadır. Ayrıca şehirlerin ulaşım ağının geniş olması diğer bölgelerle iletişim ve etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Şehirlerin alt yapısı sayesinde insanların kolaylıkla ulaşabildiği çeşitli iletişim organları kültürel etkileşimi arttıran diğer bir faktördür. Özellikle internet gibi küresel ölçekte bir bilgi ve iletişim kanalının varlığı, küreselleşme olgusunun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Küreselleşme ile toplumsal kültürün yapısında zamanla değişimler yaşanmakta ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliği sınırlanmaktadır.

İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için, sahada mevcut bulunan yerüstü ve yeraltı zenginliklerinden faydalanarak ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu faaliyetler o sahada yaşayan toplumun yaşam tarzını dolayısıyla kültürel yapısını önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle kırsal mesken kültürünün, yemek kültürünün ve geleneksel kıyafetlerin şekillenmesinde ekonomik faaliyetlerin etkisini görmek mümkündür.

Geleneksel meskenlerin ve eklentilerin tasarımı yürütülen ekonomik faaliyetlere göre şekillenmektedir. Örneğin hayvancılık ile uğraşan bir toplumda evin alt katında ya da çevresinde ahır ve samanlık gibi eklentilerin yapıldığı görülmektedir. Ticari yaşamın etkin olduğu toplumlarda evlerin alt katı dükkân olarak inşa edilmektedir. Tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı olduğu yerlerde ise hasadı yapılan ürünlerin depolanması için ambar gibi eklentiler yapılmaktadır.

Geleneksel kıyafetlerin oluşumu ve tasarımında ekonomik faaliyetler şekillendirici unsur olmaktadır. Yapılan işin durumuna göre kıyafetin parçalarının seçimi yapılmaktadır. Örneğin tarımsal faaliyetler ile uğraşan kişiler vücudu koruyacak

ve iş sırasında işlevsel olarak yararlanabilecekleri giysiler tercih ederler. Hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan insanlar hayvanların deri ve yünlerini çeşitli giyim elemanlarının üretiminde kullanmaktadır.

Toplumların yemek kültürü, bitki örtüsünün yanı sıra yetiştirilen tarım ürünleri ve hayvancılık faaliyetleri çerçevesinde şekillenmektedir. Örneğin tarımsal üretiminin pirinç ağırlıklı olarak yapıldığı Orta Asya ülkelerinde bu ürünün birçok yemeğin yapımında kullanıldığı görülmektedir. Balıkçılığın önemli bir ekonomik faaliyet kolu olduğu İskandinav ülkelerinde ise deniz mahsullerinin yöresel yemek kültüründe önemli bir yeri vardır.

Toplumların beşerî ve ekonomik özelliklerinin kültürel yapıya etkisi kısaca yukarıda ele alınmıştır. Buna göre kültür bölgesi olarak seçilen Azdavay ilçesinin beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri bu bölümde aktarılacaktır.

2.1.1. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Araştırma sahasının içerisinde bulunduğu Kastamonu ili Batı Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. Batı Karadeniz Bölgesi tarihte “Paflagonya” olarak bilinmektedir. Bölge, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olduğu için önemli tarihi ve kültürel zenginliklere sahiptir.

Paphlagonia bölgesi sınırları; doğuda Vezirköprü, güneyde Çankırı il merkezinde bulunan antik Gangra kenti, batıda Gerede civarına ve kuzeyde Karadeniz olarak belirlenmiştir. Paphlagonların M.Ö 1200 tarihlerinde kavimler göçü ile Anadolu’ya göç etmiş Trakya kökenli toplumlardan oldukları kabul edilir ve Anadolu’nun yerel halklarıyla bağlantılarının oldukları düşünülmektedir (Baran,2003). Antik Paphlagonia yani bugünkü adıyla Batı Karadeniz bölümünde yer alan Kastamonu şehri, neolitik dönemden günümüze kadar farklı medeniyetlere ve devletlerin yerleşimine ev sahipliği yapmıştır. Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasıyla birlikte zengin bir kültür ve inanç merkezi olmuştur (İbret, Aydınöz ve Uğurlu, 2015).

Kastamonu ilçesinin tarihi Hititler dönemine kadar uzanmaktadır. Hititlerden sonra Frigler, Lidyalılar ve Perslerin egemenliği altına girmiştir. Roma imparatorluğu egemenliğine geçen Kastamonu, imparatorluğun bölünmesi ile M.S 395 yılında Bizans egemenliğine girmiştir (URL 1).

Kastamonu 1075’li yıllarda Bizans İmparatorluğundan alınmıştır. Bu şekilde Selçuklu devleti uç beyliklerinden olan Çobanoğullarının merkezi, Candaroğullarının ise payitahtı olmuş, daha sonra Osmanlı Devleti’nin en önemli eyaletleri arasında yer almıştır (Çelebi, 2014).

Kastamonu ve çevresi Türk kültürünün her alanından zengin örneklerle sahiptir. Bunun sebebi ise Selçuklu ve Beylikler döneminde buraya göç eden Oğuz Türklerinin de etkisi ile kuvvetli bir Türk kültürü meydana gelmesidir (Yakupoğlu, 2008).

Antik çağlardan günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu topraklar üzerinde kurulmuş olan Azdavay, yerleşme tarihi oldukça eskiye dayanan bir ilçedir. İlçe özellikle Anadolu’nun Türklere açılmasından sonra buraya gelen Türk boylarının geleneksel kültürlerinin izlerini yüzyıllar boyunca yaşatmış ve yaşatmaktadır.

Azdavay’ın kuruluş tarihi ile ilgili yapılan çalışmalar ve arkeolojik kazılara göre, sahanın yerleşme tarihi M.Ö. 8 yy. da Paflogonyalılara kadar uzanmaktadır. Daha sonra ki süreçlerde Gaskalar, Etiler, Dorlar, Kimerler, Lidyalılar, İranlılar, Kapodokyalılar, Helenler, Pantuslar, Galadyalıları, Bitonyalıları, Romalıları ve Bizanslıları egemen olmuştur. Candaroğulları zamanında Kastamonu sancağına bağlı 36 kadılıktan biri olarak idare edilmiş, 1460 yılında Fatih Sultan Mehmet’in Kastamonu’yu Osmanlı topraklarına katmasıyla Azdavay’ da Osmanlı İmparatorluğuna dâhil edilmiştir (URL 2).

Azdavay isminin kökeni ile ilgili net bir tespit yapma yapılmamıştır. Bilge Umar, “Türkiye’deki Tarihsel Adlar ve Paphlagonia” adlı eserinde birkaç görüş ileri sürmektedir. Bu görüşlere göre göre Ermenice Asduadzadzin (Tanrıyı Doğuran; Meryem Ana) klisesinin adı kaynak olmuş olabilir. Umar’ın diğer bir tezi de ‘Azda’ bölümünün ‘Ana Tanrıça Tapınıcı’ anlamındaki “Adada”nın çeşitlenmesi ‘Azada’

olmasıdır. Sonraki-vay kısmının da ‘tapınağı’ anlamına gelebileceğini söyleyen yazar; böylece ‘Azdava’ kelimesinin (Ana Tanrıça tapınıcısı halkın tapınağının bulunduğu kentcik) Azdavay adına kökenlik teşkil edebileceği ihtimali üzerinde durur (URL 3).

Azdavay Osmanlılar zamanında Daday’a bağlı kadılık olarak görülmektedir. Daday 1868 yılında Kastamonu’ya bağlı ilçe haline geldiğinde, Azdavay’da Daday ilçesine bağlı bir nahiye haline gelmiştir. Bu dönemde Azdavay 20 hane ve 233 kişilik bir yerleşme durumundadır. Aynı yönetim Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da yürütülmüştür. 4869 sayılı yasa ile 01.14.1946 tarihinde ilçe olmuştur. Daha sonra Azdavay’a bağlı 26 köy bir kanunla Azdavay’dan ayrılmış ve 1988 yılında Pınarbaşı ilçe durumuna getirilmiştir. Böylelikle o zaman 84 köyü olan Azdavay’ın köy ve nüfus sayısı azalmıştır. Doğu komşusu olan Ağlı’nın da ilçe yapılmasıyla Azdavay’ın köy sayısı 49’a kadar düşmüştür (URL 4).

2.1.1.1. Kırsal Yerleşmeler

Yerleşme coğrafyası, yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyon), yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklüklerini, plan ve sky–line’larını), fonksiyon ve kökenlerini araştırır. Yerleşme coğrafyası bu özellikleri ile kültürel görünümün (cultural landscape) esasını meydana getirir (Tolun-Denker, 1977).

Kırsal yerleşmeler, temel geçim kaynağı genellikle birincil ekonomik faaliyetlere yani tarım-hayvancılığa bağlı olan ve yaşam şartlarını daha çok doğal ortamın şekillendirdiği yerleşmelerdir. Devamlı ve geçici kırsal yerleşmeler olarak iki grupta incelenmektedir.

Araştırma sahası idari olarak ilçe statüsündedir. İlçe merkezi dışında, ilçeye bağlı devamlı kırsal yerleşmeler grubuna giren 49 adet köyden meydana gelmektedir. İlçede tarım ve hayvancılık, arıcılık ve dokumacılık gibi faaliyetler köylerde yapıldığından, kırsal yerleşmeler önemli bir yer tutar. İlçede Devrekâni çayı ve kollarının oluşturduğu su kaynaklarına yakın köyler kurulmuştur. Bu köyler genellikle yükseltisi nispeten az ve tarımsal faaliyetlerin yapıldığı köylerdir. Bunların yanı sıra ilçede orman varlığına bağlı olarak orman köyleri kurulmuştur. Orman köylerinde temel geçim kaynağı genellikle

hayvancılık ve ormancılıktır. İlçe genelinde birçok köyde arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır.

Kırsal alanlarda kurulan yerleşmelerin mesken yapı malzemeleri ve tipleri genellikle doğal ortam şartlarına göre belirlenmektedir. İlçede orman varlığına bağlı olarak kırsal yerleşmelerde geçmişte özellikle ahşap yapı malzemesinin tercih edildiği görülmektedir.

2.1.1.2. Kasaba Yerleşmeleri

Azdavay ilçesi kasaba nüfusunun az olduğu bir ilçedir. Kasaba merkezine bağlı 4 adet mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerden 1.473 kişi ile en fazla nüfusa sahip olan merkez mahallesidir. Bahçelievler Mahallesi 727, Yeni mahalle 649 ve Karşıyaka Mahallesi 406 kişilik nüfusa sahiptir. Azdavay belediyesi, hükümet konağı ve Azdavay Kaymakamlığı merkez mahallesinde bulunmaktadır. Semt pazarı, market, manav, postane vb. yerlerin çoğu merkez mahallesinde yer almaktadır.

İlçe merkezinde halk genellikle esnaf olarak işletmelere sahiptir. İlçede bulunan memurların çoğu yine kasaba merkezine bağlı mahallelerde ikamet etmektedir. İlçe merkezinde köylerden farklı olarak meskenlerin genellikle betonarme şeklinde yapıldığı söylenebilir.

2.1.2. Azdavay İlçesinde Nüfus ve Demografik Yapı

Bir yerden başka bir yere olan nüfus farklılıkları o yerlerin özellikleri ve içinde yaşayan insanların yaşam tarzları hakkında çok şey anlatır. Nüfus dağılışı hakkında bilgiler, aynı zamanda da dünyanın insan tarafından kullanılışıyla ilgili çok çeşitliliği de dile getirir (Özgüç ve Tümertekin, 2006).

Azdavay nüfusunun gelişimine yönelik bilgiler, Osmanlı döneminden itibaren Kastamonu nüfus bilgileri olarak incelenebilmektedir. Cumhuriyet öncesi dönemde yöreye ait yeterli ve güvenilir nüfus bilgileri bulunmamaktadır. 1831 yılında, I. Mahmut döneminde yapılan nüfus sayımları orduya asker temini ve yeni vergi kaynakları tespiti

için yapıldığından bu dönemde tam olarak bir nüfus sayımından söz etmek mümkün değildir. Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Azdavay bu tarihlerde Daday ilçesine bağlı bucak statüsündeyken, 1946 yılında ilçe statüsüne sahip olmuştur ve bu sebeple 1927-1935 sayımlarında Azdavay nüfus verilerine ulaşamamaktadır (URL 5). 1955-1965 yılları arasında Türkiye genelinde yaşanan göçlerden dolayı nüfus azalma eğilimine girmiştir. 1965 yılı itibari ile diğer illere verilen göç nedeniyle azalma eğilimi devam etmiştir.

Tablo 6. Azdavay ilçesi toplam nüfusu (1965-2019).

YIL	TOPLAM	YIL	TOPLAM
1965	35.902	2010	7.559
1970	36.604	2011	7.387
1975	32.673	2012	7.272
1980	32.320	2013	7.462
1985	27.471	2014	7.154
1990	14.029	2015	6.885
2000	9.019	2016	7.195
2007	7.878	2017	7.328
2008	7.787	2018	7.726
2009	7.744	2019	7.324

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

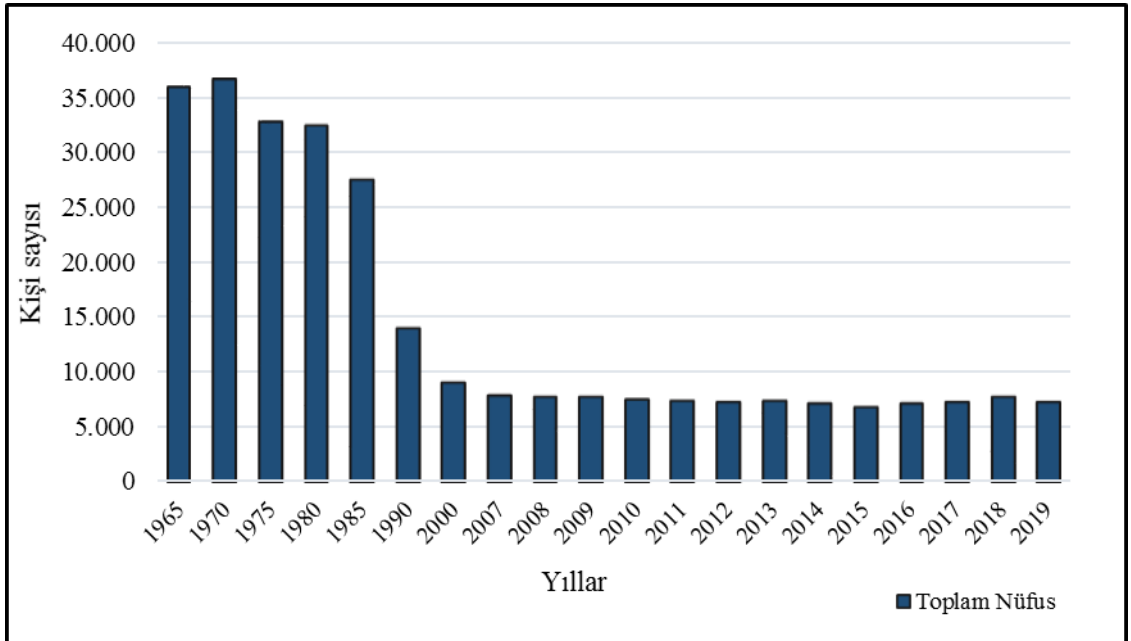
Tablo 6' e göre Azdavay ilçesinde nüfus, 1965 ile 1970 yılları arasında 707 kişi artarak 36.609 kişiye ulaşmıştır. Bu tarihten sonra ilçede nüfus azalma eğilimine girmiştir. 1975-1980 yılları arasındaki 5 yıllık süreçte nüfus sadece 69 kişilik bir artış göstermiştir. 1980 yılı itibari ile azalma eğilimi devam etmiştir. Özellikle 1985- 1990 yılları arasında nüfus bir önceki yıla göre 6,996 kişi (%51) azalarak ciddi bir düşüş göstermiştir.

Azdavay ilçesi 1946 yılında Daday'dan ayrılarak ilçe olduğunda köy sayısının 84 olduğu görülmektedir. 1988 yılında Pınarbaşı ilçe olduğunda Azdavay'dan 26 köy ayrılmış ve Azdavay'ın köy sayısı 58'e düşürülmüştür. 1990 yılında Ağlı ilçe olduğunda Azdavay'dan 9 köy kanunla ayrılmıştır ve Azdavay ilçesinin köy sayısı 49 olmuştur (URL 6). Bu durum 1985- 1990 yılları arasında yaşanan nüfus azalmasında önemli bir etken olmuştur.

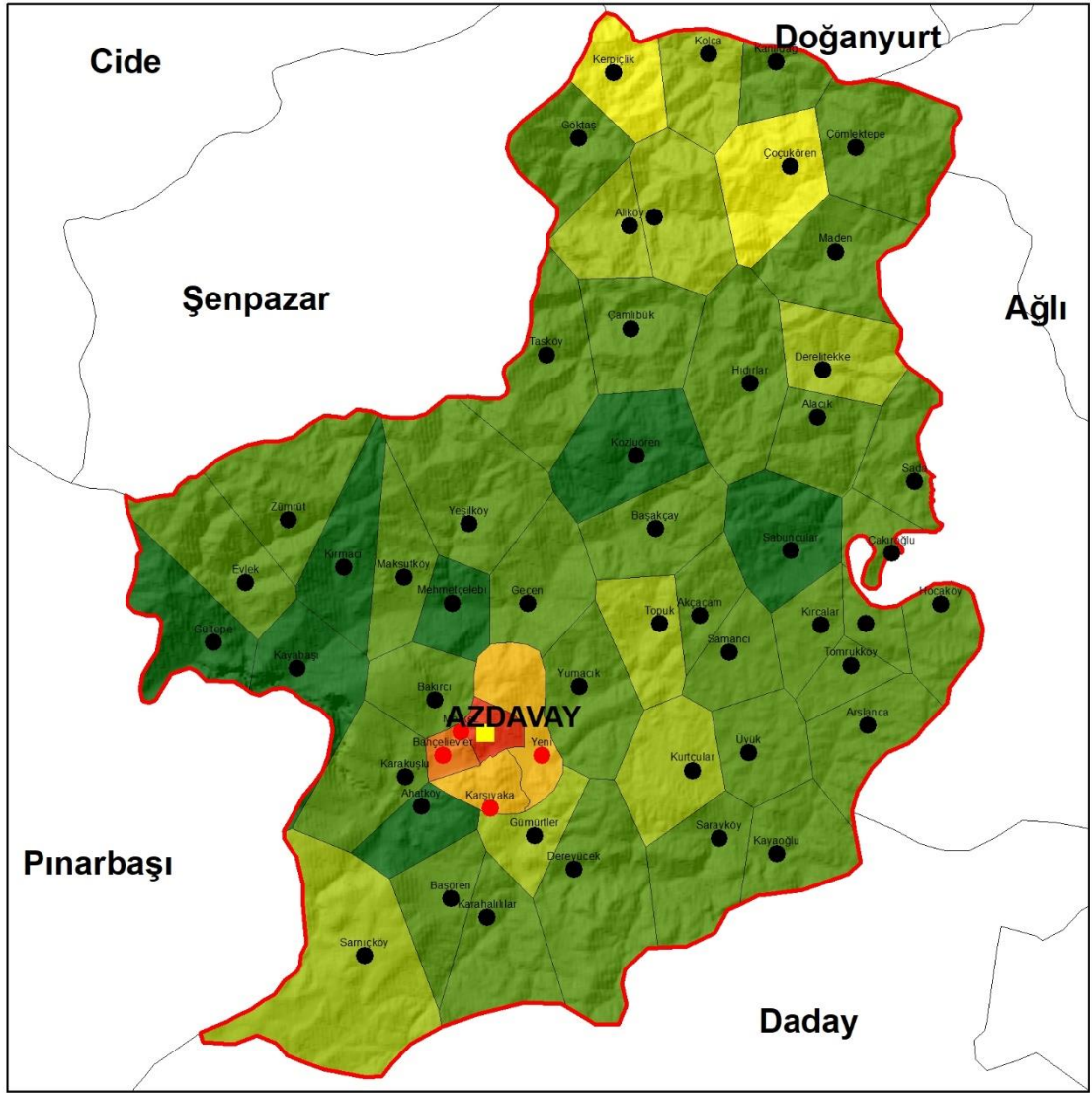
İlçede nüfusun azalmasında etkili olan diğer sebepler ise büyük ve sanayileşmiş şehirlere yapılan göçler ile düşük doğurganlık oranlarıdır. İlçede istihdam olanaklarının yetersizliği işsizliği arttırmış yöre halkı iş bulma ve daha iyi yaşam koşulları arayışı sebepleriyle çevre il ve ilçelere göç etmiştir.

Tablo 6 'e göre 1980-2007 yıllarından itibaren nüfus azalmaya devam etmiş, 2007 yılından günümüze kadar nüfusta büyük değişimler yaşanmamıştır. Genel azalış eğilimi devam ederken 2012-2013 yılları arasında nüfus 190 kişi artarak 7.462 olmuştur. 2014-2015 yılları arasında azalışa geçen nüfus miktarı 2015-2018 yılları arası artış eğilimine girmiş 2019 yılında ise tekrar azalış yaşanmıştır. 2018 yılında toplam nüfus miktarı 7.726 olan Azdavay ilçesinin, 2019 yılı toplam nüfusu 7.324'tür.

Grafik 4. Azdavay ilçesinin nüfus gelişim seyri (1965-2019).

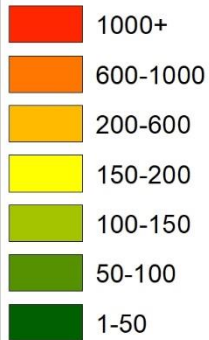

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

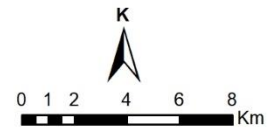
AÇIKLAMALAR

Kişi Sayısı

- İlçe Merkezi
- Azdavay İlçe Sınırı
- Köyler
- Merkez Mahalleler
- Komşu İlçe Sınırı

Kaynak: TÜİK:2020

Projeksiyon: ED 1950 36

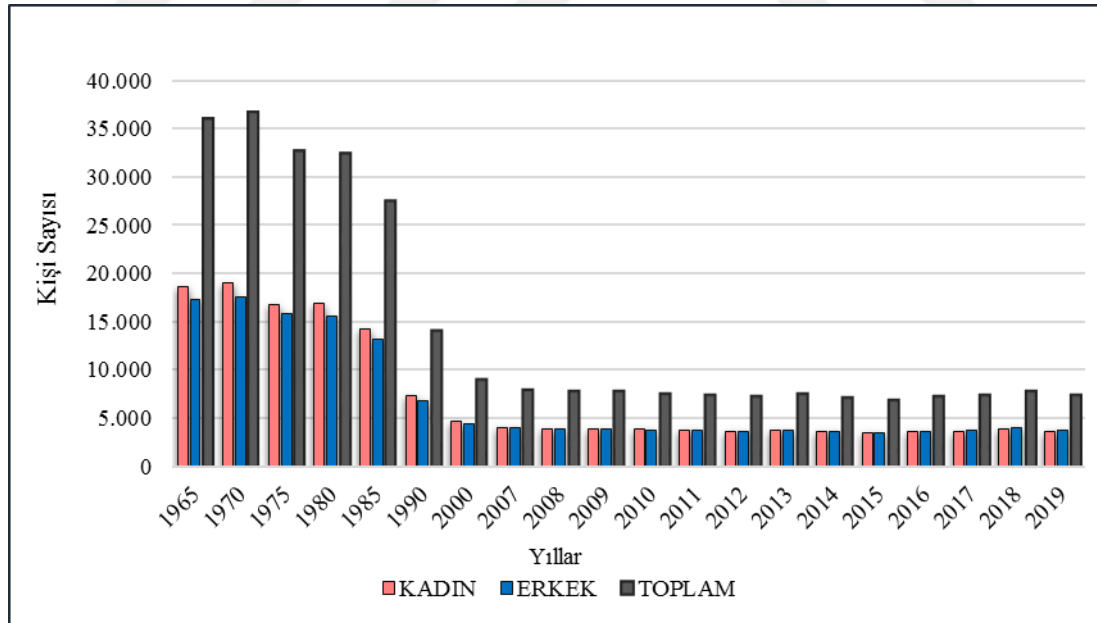
Harita 8. Azdavay ilçesi nüfus yoğunluğu haritası.

Araştırma sahasının nüfus yoğunluğu haritası incelendiğinde nüfusun en yoğun olduğu sahanın ilçe merkezi olduğu görülmektedir. İlçe merkezinin nüfusu 3.255 kişidir. İlçe merkezinden sonra yoğunluğun en çok olduğu yer Çocukören ve Kerpiçcik köyleridir. Çocukören köyünün nüfusu 175 iken Kerpiçcik köyü nüfusu 153 kişidir. Nüfus yoğunluğunun en az olduğu köy 13 kişi ile Kayabaşı köyüdür. Kayabaşı köyünü 42 kişilik nüfusu ile Gültepe köyü ve 43 kişilik nüfusu ile Kırmacı köyü takip etmektedir (Harita 8).

2.1.2.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Araştırma sahasında 1965-2000 yılları arasında kadın nüfusun erkek nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi bu tarihler arasında belli yıllarda özellikle erkek nüfusun çalışmak için büyük şehirlere göç etmesidir. 2000-2019 yılları arasında kadın erkek nüfusun yaklaşık değerler gösterdiği görülmektedir. 2019 yılı kadın nüfusu 3.597 iken erkek nüfusu 3.727'dir (Tablo 7, Grafik 5).

Grafik 5. Cinsiyet yapısına göre azdavay ilçesi nüfusu (1965-2019).

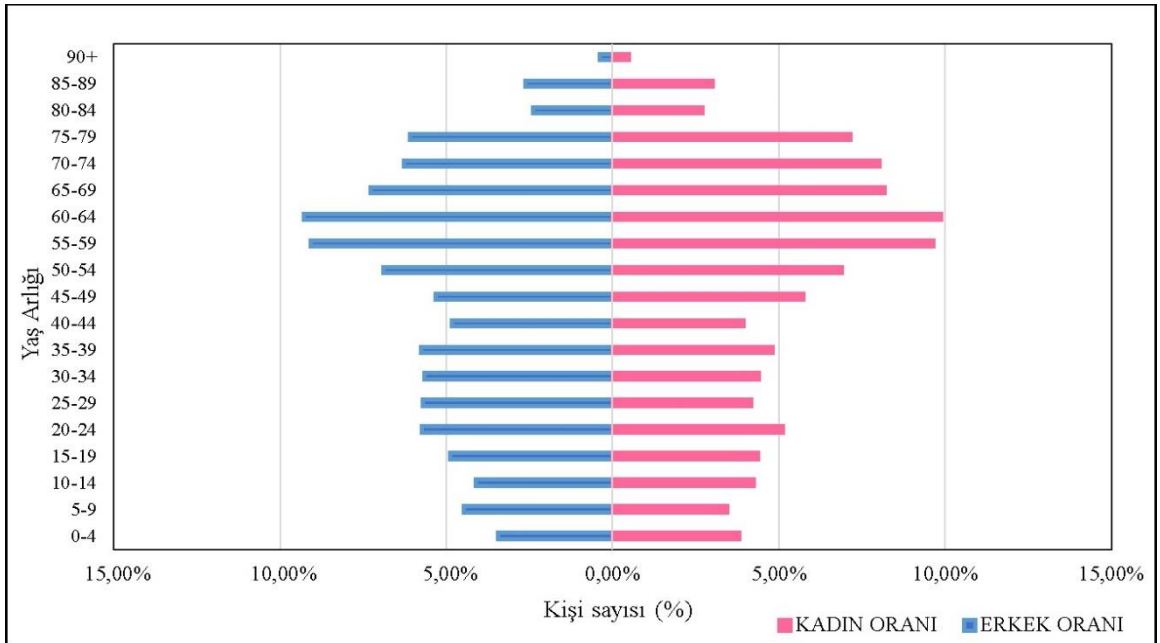
Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyet yapısına göre azdavay ilçesi nüfusu (1965-2019).

YIL	KADIN	ERKEK	TOPLAM
1965	18.664	17.238	35.902
1970	19.014	17.590	36.604
1975	16.813	15.860	32.673
1980	16.825	15.495	32.320
1985	14.246	13.225	27.471
1990	7.250	6.779	14.029
2000	4.657	4.362	9.019
2007	3.947	3.931	7.878
2008	3.920	3.867	7.787
2009	3.913	3.831	7.744
2010	3.803	3.756	7.559
2011	3.699	3.693	7.387
2012	3.635	3.637	7.272
2013	3.737	3.725	7.462
2014	3.590	3.564	7.154
2015	3.448	3.437	6.885
2016	3.592	3.603	7.195
2017	3.645	3.683	7.328
2018	3.802	3.924	7.726
2019	3.597	3.727	7.324

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Grafik 6. Azdavay ilçesi nüfus piramidi (2019).

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Tablo 8. Azdavay ilçesi nüfusun dar aralıklı yaş gruplarına göre dağılımı (2019).

Yaş Grupları	Erkek Nüfus (Kişi)	Yüzde (%)	Kadın Nüfus (Kişi)	Yüzde (%)	Toplam Nüfus
0-4	128	48.3	137	51.6	265
5-9	164	56.3	124	42.6	291
10-14	153	50	153	50	306
15-19	182	53.6	157	46.3	339
20-24	214	53.7	184	46.2	398
25-29	213	58.6	150	41.3	363
30-34	211	57.1	158	42.8	369
35-39	215	55.4	173	44.5	388
40-44	180	55.9	142	44	322
45-49	193	48.3	206	51.6	399
50-54	257	50.8	248	49,1	505
55-59	338	49.3	347	50.6	685
60-64	346	49.3	355	50.6	701
65-69	271	47.9	294	52	565
70-74	234	44.7	289	55.2	523
75-79	227	46.9	257	53	484
80-84	89	47.8	97	52.1	186
85-89	98	47.5	108	52.4	206
90+	14	43.7	18	56.2	32
Toplam	3.727	50.8	3.597	49.1	7.324

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Azdavay ilçesi nüfusun dar aralıklı yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, 0-4 yaş ile 85-89 ve 90+ yaş grubundaki kişilerin toplam nüfusta en az paya sahip oldukları görülmektedir. 0-4 yaş grubunu oluşturan kişi sayısı 265 tir ve toplam nüfustaki payı %3.6'dır. 85-89 yaş grubunu oluşturan kişi sayısı 206 iken 90+ yaş grubunu oluşturan kişi sayısı 32 ve bu grupların toplam nüfustaki payları sırasıyla %2.8 ve %0.4'dür. Bu durum göz önüne alındığında ilçede doğurganlık oranının azalma eğiliminde olduğu söylenebilmektedir. İlçede ilerleyen dönemlerde aktif nüfusu oluşturacak olan genç nüfusun payı diğer yaş gruplarından azdır. 20-24 ile 40-44 yaş arası çalışabilir aktif nüfusun yüzdelerinin az olması ilçeden diğer şehirlere göç olduğunu göstermektedir (Tablo 8, Grafik 6).

İlçede toplam nüfus içerisinde en fazla paya sahip olan grup 50 yaş ve üzeri özellikle 60-64 yaş grubunu oluşturan kişileridir. 60-64 yaş grubu kişi sayısı 701 ve toplam nüfustaki payı %9.5'tir. Bu yaş grubundan sonra toplam nüfus içerisinde en fazla paya sahip olan grup 685 kişiden oluşan 55-59 yaş grubudur. Bu grubun toplam nüfustaki payı ise %9.3'tür. Bu duruma göre ilçede yaşlı/emekli nüfus fazladır (Tablo 8, Grafik 6).

2.1.2.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Tablo 9'a göre Azdavay ilçesinde okuma yazma bilen kişi sayısı toplam 5.943'tür. Bu sayının toplam nüfustaki oranı %81,1'dir. Okuma yazma bilmeyen toplam kişi sayısı ise 823 tür. Bu sayının toplam nüfustaki oranı % 11,2'dir.

Tablo 9. Azdavay ilçesi öğrenim durumu (2019).

Öğrenim Durumu	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	Toplam Nüfus İçindeki %
Okur-Yazar	2.528	42.5	3.415	57.4	5.943	81.1
Okur-Yazar Olmayan	697	84.6	126	15.3	823	11.2
İlkokul Mezunu	917	42.8	1.225	57.1	2.142	29.2
İlköğretim	192	40.6	280	59.3	472	6.4
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokulu	372	39.2	575	60.7	947	12.9
Lise ve Dengi Meslek Okulu	306	30.2	705	69.7	1.011	13.8
Yüksek Okul veya Fakülte	195	37.8	320	62.1	515	7
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dâhil)	9	31	20	68.9	29	0.39
Doktora	1	20	4	80	5	0.06
Bilinmeyen	22	52.3	20	47.6	42	0.57

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Okuryazar nüfus öğrenim derecesine göre ele alındığında toplam nüfus içerisindeki en büyük payı ilköğretim mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. İlçede ilköğretim mezunu toplam 2.142 kişidir. İlköğretim mezunlarından sonra en yüksek pay lise ve dengi meslek okullarından mezun olan kişilere aittir. İlçede lise ve dengi meslek

okullarından mezun toplam 1.011 kişi bulunmaktadır. İlçede öğrenim derecesine göre en az pay yüksek lisans ve doktora mezunu kişilere aittir. Yüksek lisans mezunu toplam 29 kişi bulunurken doktora mezunu toplam 5 kişidir (Tablo 9).

İlçede kadın ve erkek gruplarında eğitim durumuna bakıldığında erkek okuryazar kişi sayısının kadın okuryazar kişi sayısından fazla olduğu görülmektedir. Erkek okuryazar kişi sayısı toplam 3.415 iken kadın okuryazar kişi sayısı 2.528'dir. Kadınlarda okuma yazma bilmeyen kişi sayısı 697 erkeklerde ise 126'dır. Genel anlamda tüm öğrenim kademelerinde erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu söylenebilir. Bu durum cinsiyete göre öğrenim durumunun Türkiye ortalamasına yakın olduğunu göstermektedir (Tablo 9).

2.1.2.3. Kır-Kasaba Nüfusu Dağılımı

Bir toplumun sosyal ve ekonomik durumunu yansıtan en önemli faktörlerden biri de kır ve kasaba nüfus oranıdır. Kır ve kasaba nüfusunun tespiti o toplumun yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Tarım ve hayvancılık gibi birincil ekonomik faaliyetlerle uğraşan nüfus kırsal yoğunluk kazanırken, sanayileşmiş ülkelerde nüfus daha çok şehirlerde yaşamaktadır.

Türkiye'de nüfus cumhuriyetin ilk yıllarında ağırlıklı olarak kırsalda yaşamaktadır. 1920-1950 yılları arasında nüfusun yaklaşık %70 kırsalda yaşamaktaydı. Türkiye'de kırsal nüfus 1927 yılında toplam nüfusun %76 sını oluşturmaktaydı. Bu oran 1950 yılına kadar çok fazla değişmemiştir. Ancak 1950 yılında başlayan kırsaldan kente yönelik yoğun göç hareketleri, ilerleyen dönemlerde kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payının sürekli olarak düşmesine neden olmuştur. 1950 yılından sonra kırsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı sürekli olarak azalırken söz konusu nüfus 1980 yılına kadar miktar olarak artmaya devam etmiştir. Özellikle 2000-2012 yılları arasındaki 12 yıllık dönemde kırsal nüfus hızla azalmıştır. Türkiye'de kırsal nüfusun kentsel nüfusu geçtiği ilk sayım 1985 sayımıdır (Yılmaz, 2015).

Tablo 10. Azdavay ilçesi 1965-2000 yılları arasında kasaba ve köy nüfusu.

YIL	KASABA	KÖY	TOPLAM
1965	1.455	34.447	35.902
1970	1.945	34.659	36.604
1975	1.839	30.834	32.673
1980	2.428	29.892	32.320
1985	3.446	24.025	27.471
1990	3.893	10.136	14.029
2000	3.502	5.517	9.019

Kaynak: TÜİK 1965-2000 genel nüfus sayımları verilerinden üretilmiştir.

Tablo 10'da Azdavay ilçesinin 1965-2000 yılları arasındaki nüfusu incelendiğinde, köy nüfusunun kasaba nüfusundan oldukça fazla olduğu görülmektedir. 1965 yılında köy nüfusu 34.447 iken kasaba nüfusu 1.455'tir. 1965 yılından 1990 yılına kadar nüfus miktarlarında artış ve azalışlar olmuş ancak köy nüfusunun kasaba nüfusundan fazla oluşu süreklilik göstermiştir. 1980 yılında köy nüfusunun kasaba merkezine göç etmeye başladığı görülmektedir. 1980 yılında köy nüfusu 29.892, kasaba nüfusu ise 2.428'dir. 1980 yılında ilk kez kasaba nüfusu önceki yıllara göre artış göstermiştir. 1980-1985 yıllarında ilçe köylerinden kasaba merkezine yapılan göçlerin yanında, Türkiye'de yaşanan göç hareketlerine paralel olarak büyük şehirlere de göçler olmuştur. 2000 yılına gelindiğinde göçler sebebiyle nüfusta belirgin bir azalış yaşanmıştır. 2000 yılında köy nüfusu 5.517, kasaba nüfusu 3.502 ve toplam nüfus 9.019'dur.

Tablo 11. Azdavay ilçesi 2007-2019 yılları arası kasaba ve köy nüfusu.

YIL	KASABA	KÖY	TOPLAM
2007	2.916	4.962	7.878
2008	2.787	5.000	7.787
2009	2.775	4.969	7.744
2010	2.739	4.820	7.559
2011	2.703	4.684	7.387
2012	2.757	4.515	7.272
2013	2.861	4.601	7.462
2014	2.795	4.359	7.154
2015	2.761	4.124	6.885
2016	3.561	3.634	7.195
2017	3.514	3.814	7.328
2018	3.368	4.358	7.726
2019	3.255	4.069	7.324

Kaynak: TÜİK 2020, ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Tablo 11’de Azdavay ilçesi 2007-2019 yılları arasındaki köy kasaba nüfusu incelendiğinde, geçmiş yıllarda olduğu gibi kasaba nüfusun köy nüfusundan az olduğu görülmektedir. 2007 yılında kasaba nüfusu 2.916 köy nüfusunun ise 4.962’dir. Bu tarihten itibaren 2019 yılına kadar hem toplam nüfus miktarında hem de köy-kasaba nüfusunda belirgin farklılıklar yaşanmamıştır. Ancak köy nüfusu ile merkez nüfus arasındaki fark gün geçtikçe azalmıştır.

Tablo 12. Azdavay ilçesinin yaş ve cinsiyet durumuna göre köy ve kasaba dağılımı (2019).

Yaş Aralığı	Erkek		Kadın	
	Köy	Kasaba	Köy	Kasaba
0-4	38	90	49	88
5-9	57	107	47	77
10-14	78	75	66	87
15-19	83	99	66	91
20-24	91	123	65	119
25-29	79	134	51	99
30-34	89	122	45	113
35-39	97	118	80	93
40-44	91	89	66	76
45-49	122	71	119	87
50-54	165	92	130	118
55-59	224	114	211	136
60-64	226	120	242	113
65-69	184	87	192	102
70-74	169	65	203	86
75-79	159	68	181	76
80-84	64	25	68	29
85-89	74	24	77	31
90+	10	4	11	7
Toplam	2.100	1.627	1.969	1.628

Kaynak: TÜİK 2020, ADNKS verilerinden derlenmiştir.

Tablo 12’ye göre Azdavay nüfusunun yarıdan fazlasının köylerde yaşamakta olduğu görülmektedir. Toplamda 7.324 olan ilçe nüfusunun 4.069 ‘u köyde yaşamaktadır. Köy nüfusunun 2100’ ü erkek, 1.969’ u kadındır. Nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan 60-64 yaş grubu erkek ve kadın nüfusun yarıdan fazlasının köylerde yaşadığı görülmektedir. Bunun sebebi emekli yaş sınıfına giren bu grubun kırsal alanda temel geçim ve hobi amaçlarıyla tarım-hayvancılık işleriyle uğraşmasıdır. 65-69 ile 90+ yaş arasındaki bağımlı kadın ve erkek nüfusun büyük çoğunluğu köylerde yaşamaktadır.

Erkeklerde 20-24, 25-29 ve 30-34 genç yaş grubunun büyük çoğunlukla kasabada yaşadığı görülmektedir. Bunun sebebi ise ilçe köylerinde tarım ve hayvancılık dışında iş imkânları arayan genç erkek nüfusun, kasaba merkezinde memuriyet,

işletmecilik, taşımacılık ve pazarlama gibi alternatif işlerde çalışmasıdır. Kadınlarda köylerde yaşayan nüfusun kasabada yaşayan nüfusa göre fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi kadınların genellikle köylerde tarım ve hayvancılık ile uğraşıyor olmasıdır. Yaklaşık 50 yıl öncesine kadar ise köylerde kadınlar dokuma işleri ile uğraşıyorlardı. Günümüzde bu sayı oldukça azalmıştır (Tablo 12).

İlçenin, uzun yıllar boyunca kırsal nüfus oranının kasaba nüfusundan fazla olmasının sebebi, temel ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılık olmasıdır. Özellikle hayvancılık arazi yapısının tarıma pek elverişli olmadığı ilçe bütününde oldukça önemli bir geçim kaynağıdır. İlçe halkı köylerde büyükbaş hayvancılık ve arıcılık yapmaktadır. Hayvancılıktan elde edilen ürünler ile evin temel gereksinimleri karşılanırken, kasaba merkezindeki pazarda satılarak gelir elde edilmektedir. Günümüzde tarım ve hayvancılık ile uğraşan insan sayısı azalmış özellikle genç nüfus eğitim ve iş imkânları sebepleriyle büyük şehirlere göç etmiştir.

2.2. EKONOMİK COğRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Tarımsal Faaliyetler

Araştırma sahasında tarımsal üretim çok gelişmiş olmasa da ilçe halkı kendi tüketimleri ve ev ekonomisine katkı amacıyla çeşitli ürünler yetiştirmektedir. İlçede tarla bitkileri olarak yumrulu bitkiler ve tahıllar yetiştirilmektedir. Yetiştirilen rn miktar olarak il genelinde üretimde küçük bir paya sahiptir.

Azdavay ilçesi engebeli ve ormanlık bir arazi yapısına sahiptir. Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerine göre ilçe merkezinde rakım 830 metredir. İlçenin 840 km² lik yüzölçümünün %64  ormanlık alandır. İlçe arazisinin parçalı olması ve büyük bir kısmının orman örtüsü olması burada tarımı kısıtlayan başlıca nedenlerdendir.

Karsal iklim özelliği gösteren Azdavay da sıcaklıklar yıllık ortalama 8,1°C civarındadır. Yağışın büyük bir kısmı ilkbaharda düşer. Azdavay da kış ayları uzun ve kar yağışlıdır. İlçede kar örtüsü uzun süre yerde kalmaktadır. Kışın sıcaklıklar genellikle

sıfırın altındadır. Doğal iklim şartları ilçede tarımsal faaliyetleri kısıtlayan başka bir etkidir. Donlu gün sayısının fazla olması özellikle sebze üretimini kısıtlamaktadır.

İlçede genç nüfusun oldukça az olduğu nüfus verilerinden anlaşılmaktadır. Genç nüfus, İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlere eğitim ya da çalışma amaçlı göç etmektedir. İlçede yaşlı nüfus oranı nispeten fazladır. Zaten elverişsiz olan doğal şartlar altında yaşlı nüfus tarımsal faaliyetler için yetersiz kalmaktadır.

Tablo 13. Azdavay ilçesi tarım alanlarından yaralanma durumu (2019).

Kullanım Şekli	Alan (Da)
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alan	213
Nadas Alanı	5.000
Sebze Alanı	32
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	9.491
Toplam	14.736

Kaynak: TÜİK, 2020

Tablo 14. Araştırma sahasında sebze ekim alanları ve üretimi (2019).

Ürün Adı	Alanı (Da)	Ton
Fasulye (taze)	18	11
Hıyar (sofralık)	11	26
Pırasa	3	2

Kaynak: TÜİK, 2020

İlçede sebze üretimi oldukça azdır ve halkın kendi tüketim ihtiyaçlarını karşılayabilecek miktardadır. Sebze olarak taze fasulye, hıyar (sofralık), pırasa ile evlerin bahçelerinde marul, ıspanak, karalâhana, sivri biber, taze soğan yetiştirilmektedir (Tablo 14).

Meyve üretiminde Azdavay Kastamonu genelinde önemli bir paya sahiptir. Erik, armut, elma, ceviz ve kiraz en çok üretilen meyvelerdendir. Azdavay eriği Kastamonu'da ve bölge meyve üretiminde önemli bir paya sahiptir (Tablo 15).

Tablo 15. Araştırma sahasında meyve üretimi ve ağaç sayısı (2019).

Ürün adı	Alan (da)	Verim (kg/da)	Üretim (ton)	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı
Elma	9	22	84	3810
Armut	3	33	119	3595
Ayva	0	23	23	1020
Kiraz	1	20	28	1405
Vişne	0	15	3	200
Erik	0	20	129	6450
Dut	0	13	2	150
Ceviz	200	18	41	2335
Muşmula	0	25	1	40

Kaynak: TÜİK, 2020

Yumrulu bitkilerden patates tahıllardan ise arpa, buğday, siyez bulguru ve yulaf yetiştirilmektedir. En fazla ekilen ve üretimi en fazla yapılan tahıl buğdaydır (Tablo 16).

Tablo 16. Araştırma sahasında tarla bitkileri ekim alanları ve üretimi (2019).

Ürün adı	Alan (da)	Verim(da/kg)	Üretim(ton)
Buğday	4100	163	670
Arpa	400	185	74
Yulaf	473	216	102
Kenevir (tohum)	6	2514	0
Patates	35	374	88
Kenevir (lif)	7	375	0
Fiğ (adi)	350	215	131
Fiğ (Macar)	570	670	214
Yulaf	3550	74	763

Kaynak: TÜİK,2020.

Küre dağları milli parkının bir bölümünü oluşturan ilçede doğal ortamda yetişen birçok mantar türü bulunmaktadır. Bunlardan Kanlıca mantarı (*Lactarius deliciosus*)

bolca yetişen ve toplanarak tüketilen bir mantar çeşididir. Bunun yanı sıra ilçe halkının yöresel isimlerle adlandırdığı mantar türleri bulunmaktadır. Mantarlar özellikle sonbahar döneminde yağmurlardan sonra toplanır. Yöre halkı mantarları orman içlerinden toplayarak ilçe merkezinde çarşamba günleri kurulan halk pazarında satmaktadır. Mantar toplama mevsimlerinde ekoturizm kapsamında ziyaretçiler mantar toplama etkinliklerine katılabilmektedir. Bu şekilde mantar zenginliği tarımın ve hayvancılığın kısıtlı olduğu ilçede ek bir gelir kapısı halini almıştır.

2.2.2. Hayvancılık

Araştırma sahasında doğal ortam şartlarından dolayı hayvancılık tarımsal faaliyetlere göre daha fazla ön plana çıkmaktadır. İlçe köylerinde mera ve ahır hayvancılığı yapılmaktadır. Kışın ahırlarda yemlerle beslenen hayvanlar yazın meralarda otlatılmaktadır. Hayvan türlerinden büyükbaş hayvan varlığı fazladır. Geçmişte yoğun olarak yapılan hayvancılık faaliyetlerinden dolayı sayıca bugüne oranla fazla olan hayvan varlığı, ilçede bu işi yapacak olan nüfusun azalmasına bağlı olarak azalma eğilimine girmiştir. 2019 yılı ilçedeki toplam büyükbaş hayvan varlığı 8.214' tür (Tablo 17).

Tablo 17. Araştırma sahasında büyükbaş, küçükbaş, yük ve çeki ile kümes hayvanları sayıları (2019).

Hayvan Türü	Sayısı
Büyükbaş	8.214
Küçükbaş	351
Yük ve Çeki Hayvanları	75
Kümes Hayvanları	3.322

Kaynak: TÜİK, 2020

Araştırma sahasında küçükbaş hayvan varlığı olarak koyun ön plandadır. Keçi uzun yıllardır yetiştirilmemekte ya da nadiren yetiştirilmektedir. 2019 küçükbaş hayvan varlığı toplam 351'dir (Tablo 17).

Araştırma sahasında kümes hayvanları köylerde yetiştirilmekte ve tüketilmektedir. Kanatlı hayvan ürünlerinin semt pazarında ilçe bazında satışları yapılmaktadır.

2.2.2.1. Arıcılık

73.163 ha orman alanı ve zengin bitki florası ile Azdavay arıcılık faaliyetleri için zengin kaynaklara sahiptir. Yörede çam, göknar, gürgen, meşe, karaağaç, dişbudak, kestane, fındık ve kayın karışık ağaç topluluklarının yanı sıra şimşir, kızılıçık (kiren) kuşburnu, karamuk, alıç, kurtbağrı, böğürtlen, orman gülü, yaban elması gibi çalı formasyonları bulunmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin sınırlı olmasına bağlı olarak tarımsal ilaç kullanımının oldukça az olması ve ilçede ağır sanayi faaliyetlerinin olmaması doğal ortamın kirlenmesini önlemektedir. Doğal bitki örtüsünün bozulmaya ve kirlenmeye maruz kalmaması buradaki bitki varlığını oldukça değerli kılmaktadır. Yörede Azdavay çiçek balı, kestane balı ve deli bal üretimi yapılmaktadır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Azdavay Çiçek Balı.

Azdavay çiçek balı ilçenin neredeyse tüm köylerinde üretilmektedir. Üreticiler yaklaşık olarak 80-100 kovana sahiptir. Her yıl haziran ayı bal üretim ayıdır ve ağustos ayında ürün alınır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Bal Kovanları, Gümürtler Köyü.

Kastamonu ilinin Karadeniz kıyı şeridine yakın ilçelerinde yörede yaban gülü olarak isimlendirilen ve Karadeniz kıyı kuşağı boyunca illerde Komar, Orman Gülü, Ağu (zehirli) gibi isimlerle bilinen Fundagiller (*Ericaceae*) familyasından *Rhododendron* bitkisinin varlığına bağlı olarak deli bal üretimi ve satışı yapılır (Fotoğraf 14). Mor çiçekli orman gülü (*Rhododendron ponticum*), Karadeniz bölgesinin yüksek ve nemli kesimlerinde yetişen orman altı çalı formasyonuna ait bir bitkidir. Bu canlı renklere sahip çiçeklere gelen arılar çiçeğin nektarından faydalanır.

Bala deli bal isminin verilmesinin sebebi, ormangülü bitkisinde bulunan ve zehirli bir alkaloid olan *Grayanotoksin*’ dir. Bu balın fazla yenmesi durumunda kişide şuur bozukluğu, nabız azlığı, bayılma, kusma gibi zehirlenme belirtileri yaşanmaktadır (Sıralı ve Cınırtoğlu, 2018).

Fotoğraf 14. Azdavay ilçesinde deli bal satışı.

2.2.3. Ormancılık

Azdavay ilçesi, bitki örtüsünün büyük bir kısmı ormanlık olan bir sahada kurulmuş olan bir yerleşmedir. Azdavay orman işletme müdürlüğü 1959 yılında Kastamonu orman bölge müdürlüğüne bağlı olarak kurulmuştur. Azdavay merkez olmak üzere bünyesinde 6 adet işletme şefliğiyle 73.163 ha alanda faaliyetini sürdürmektedir. Bu alanın 51,889 hektarlık kısmı ormanlık alandır. Toplam alanın ise 373,2 hektarlık kısmı Küre Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde (URL 7).

Ormanlık alanları oluşturan ağaçlar ağırlıklı olarak çam, göknar, meşe, kayın, gürgen ve kavak türlerinden oluşmakta ayrıca şimşir, ıhlamur ve yabani fındık gibi türlerde bulunmaktadır.

Araştırma sahasında orman varlığına bağlı olarak ekonomi daha çok ormancılığa dayanmaktadır. İlçede bir soyma ve kaplama atölyesi yer almaktadır. İlçe halkı ağaç kesme ve nakliyat işlerinde istihdam edilmektedir. Azdavay orman işletme müdürlüğü verilerine göre Azdavay' a ait orman ürünleri endüstriyel ürün (kereste) ve yakacak odun

ürünleri olarak iki grupta incelenmektedir. Bu kapsamda yılda 120.000 m³ endüstriyel odun üretilmektedir. Ağırlıklı olarak karaçam, sarıçam, uludağ göknarı ve doğu kayını ağaçlarından elde edilen ürünler il dışında e-ticaret yoluyla İstanbul, Ankara, Mersin ve Adana gibi illere satılmaktadır. Satış genellikle hammadde şeklinde gerçekleşmektedir. Müdürlük çevre köylere ücretsiz olarak yakacak odun dağıtımını yapmaktadır (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15. Azdavay orman işletme müdürlüğü, Azdavay ilçe merkezi.

2.2.4. Madencilik

Araştırma sahasında bilinen başlıca yer altı kaynakları; taşkömürü, şiferton, kayagazı ve mermerdir. Sahada kömür ocakları kapatılmış ancak faaliyette olan mermer ocakları bulunmaktadır. Kastamonu ilinde taşkömürü arama faaliyetleri 1940' larda başlamış olup, 1976-1986 yılları arasında derin sondajlarla rezerv arama çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

MTA'nın çalışmaları daha ziyade Cide ve Azdavay bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle Azdavay'da bulunan Söğütözü yatağı olarak anılan sahada 3.040.776 tonluk rezerv tespiti yapılmıştır. Azdavay bölgesinde cevherleşme batıdan doğuya doğru olmak üzere Suğlayayla, Azdavay, Doğnuç, Kozluveren ve Söğütözü bölgesinde mostra vermektedir. Azdavay, Maksut ve Söğütözü mevkiilerinin ekonomik yönden daha olumlu olabileceği tespit edilmiştir (Aydın, 2012). Maksut köyü yakınlarındaki kömür ocakları 1997 yılında kapatılmıştır. Ayrıca Osmanlı arşivleri incelendiğinde, 1673 yılında yayınlanan bir fermanda, Azdavay'da Küre'deki gibi bir bakır madeni olduğu anlatılmaktadır (Dağsever, 2017). Yöre halkının yemek kaplarını bakır kullanması geçmişte bu madenin etkisinden kaynaklı olabilir.

2.2.5. Sanayi

Araştırma sahasında sanayi faaliyetleri olarak imalat sanayi ön plana çıkmaktadır. Endüstriyel faaliyetler daha çok tekstil ve orman ürünleri üretimi üzerine yoğunlaşmıştır. İlçede kereste imalatı, kaplama levha imalatı, tekstil ve süt ürünleri imalatı yapan işletmeler bulunmaktadır. İlçede bir adet sanayi sitesi yer almaktadır (Fotoğraf 16).

Fotoğraf 16. Azdavay sanayi sitesi, Azdavay ilçe merkezi.

2.2.6. Ticaret

Araştırma sahasında üretilen orman ürünlerinin çevre il ve ilçelere satışı ile nakliyesi yapılmaktadır. İlçe merkezi köylülerin ihtiyaçlarını temin ettiği yer olarak ticari açıdan önem taşımaktadır. İlçede tarım, hayvancılık, ormancılık işleriyle uğraşanlar ile küçük esnaf ve zanaatkarlar yer almaktadır. Köylerde küçük çaplı tarım ve hayvancılık yaparak üretime katkı sağlayan halk ürünlerini semt pazarında ya da küçük işletmelerde satmaktadır.

2.2.7. Ulaşım

Azdavay Kastamonu'nun kuzey batısında bulunmaktadır. Azdavay'da karayolu ulaşım bağlantıları Pınarbaşı, Daday ve Ağlı istikametleriyle kurulmuştur. İlçeden geçen demiryolu yoktur. İlçeden her gün birer defa İstanbul ve Ankara illerine otobüs seferleri yapılmaktadır. Otobüs seferlerin Safran, Aktur ve Metro firmaları düzenlemektedir. Azdavay Ulaş kooperatif Kastamonu-Azdavay arası belli saat aralıklarıyla ulaşım sağlamaktadır. İlçede bulunan tek kargo firması PTT kargo firmasıdır.

2.2.8. Turizm

Küre dağları milli parkı (KDMP) Türkiye'nin dokuz sıcak noktasından biri olup biyolojik çeşitlilik açısından zengin ve çevresinde geleneksel kültürün belli ölçüde korunduğu alanlardan biridir. Küre dağlarının milli park statüsüne alınmasını sağlayan iki önemli değer olan; ulusal ve uluslararası öneme sahip biyolojik zenginliği ve ulusal düzeyde öneme sahip milli park etrafında (tampon alan) göreceli korunmuş olan folklorik yapısıdır.

Azdavay çeşitli ağaç türleri ve endemik bitki türlerini bünyesinde barındıran orman varlığı ile kırsal turizm ve ekoturizmin ön planda olduğu bir ilçedir. Küre Dağları Milli parkı sınırları içerisinde bulunan ilçede turizme yönelik çeşitli projeler uygulanmıştır ve uygulanmaktadır. Trekking yapmaya oldukça elverişli olan sahada bu kapsamda da projeler yürütülmektedir.

Araştırma sahası çok sayıda mesire alanı, yürüyüş ve bisiklet parkurları, doğal ve kültürel mirası bünyesinde barındırmaktadır. Azdavay’da öne çıkan turistik yerler Çatak Kanyonu (Karakuşlu köyü), Medil mağarası, Akçasu Mesiresi, Suğla Mesiresi, Saray şelalesi, Aşar Kayası (Kayabaşı köyü), Saray şelalesi (Saray Köyü), Mercimeklik ve Kız Kayası (Sarnıç ve Sada Köyü), Tabaklı Kayası (Maksut Köyü), Âşıklar Köprüsüdür (Fotoğraf 17).

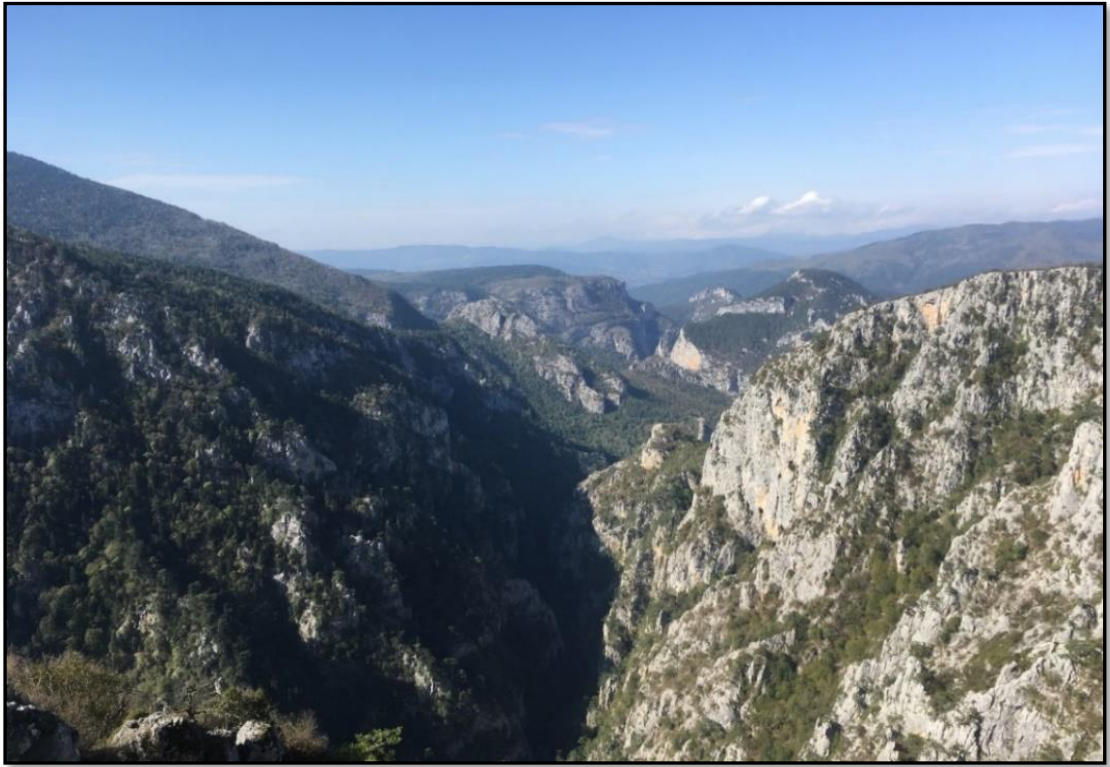

Fotoğraf 17. Azdavay ilçe merkezinde turistik yerlerin gösterildiği tabelalar.

Araştırma sahasında birçok anıt ağaç bulunmaktadır. Örnek olarak; Hocaköyü sınırlarındaki çam ağacıdır. Diğer anıt ağaç ise Küre Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde bulunan Türk Fındığıdır.

Çatak kanyonu adını Azdavay’ın batısındaki Çatak köyünden almaktadır. Bu köy kanyonun başlangıcıdır. KB yönünde akan Devrekâni çayı, Çatak köyü civarında kuzeye yönelerek bu bölgede oldukça geniş alanda yayılmış olan İnaltı Kireçtaşlarını aşındırır ve bu şekilde çatak kanyonunu oluşturur. Kanyon güneyde Atakbaşı kaya mevkiine kadar uzanır ve burada Ulus litolojik birimi olan fliş yüzeylenir. Devrekâni çayı buradan

tekrar kireçtaşlarına doğru akar ve İnönü köyüne kadar devam eder. Çayın bu son kesiminde de Çatak kanyonunun devamı sayılabilecek küçük bir kanyon daha oluşur. Çatak kanyonunun derinliği 450 metreye kadar ulaşmaktadır. Kanyon genişliği kuzeyden güneye doğru artarak 1 km 'ye ulaşmaktadır (Fotoğraf 18). Uzunluğu kuş uçuşu 5 km, arazide yürüme yolu 12 km dir. Çatak kanyonu Azdavay ilçesine yakın oluşu (6 km) ve ulaşım kolaylığı nedeniyle (2,5' km lik rahat orman yürüyüşü) oldukça fazla ziyaret edilir. Kanyon içerisinde birçok karstik yapı mevcuttur. En tanınmışları Kedil (Medil) mağarasıdır (Kazancı vd., 2009).

Fotoğraf 18. Araştırma sahasının Karakuşlu köyünde, mesozoik kireçtaşları üzerinde meydana gelen çatak kanyonu.

Araştırma sahasında yer alan Medil (Kedil) mağarası Batı Karadeniz Bölümünün önemli akarsularından Devrekâni çayının açmış olduğu Çatak Kanyonun doğu yamacında bulunmaktadır. İdari olarak Azdavay ilçesine bağlı Karakuşlu Köyünün Ahvat Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Fotoğraf 19). Medil mağarası Azdavay ilçe merkezine yaklaşık 7 km uzaklıktadır (Aylar vd., 2019).

Yatay gelişmiş fosil bir mağara olan Medil mağarasının toplam uzunluğu 100 metredir. Mağara içerisinde Roma ve Bizans dönemlerine ait ibadet yerleri ve su sarnıcı bulunmaktadır. Mağara içerisinde karstik şekiller; sarkıt, dikit, duvar akması ve yer akmasıdır (Fotoğraf 20). Mağara faunası olarak ise yarasa ve mağara örümceği bulunmaktadır (Kazancı vd., 2009).

Fotoğraf 19. Medil mağarası girişi, Medil Ormanı -Karakuşlu Köyü.

Fotoğraf 20. Medil mağarası içerisindeki karst topoğrafyasına ait sütun örneği.

Fotoğraf 21. Medil mağarası içerisindeki roma döneminden kalma gözetleme penceresi.

Araştırma sahasında doğa turizminin yanı sıra avcılıkta yapılmaktadır. Yaban hayatının zengin olduğu Azdavay av sezonunda avcıların tercih ettiği bir sahadır. Ceylan ve ayı tercih edilen av hayvanları arasındadır.

2011 yılında Azdavay yürüyüş parkurları yayınlanmıştır. Azdavay kaymakamlığı ve Azdavay belediyesinin, Küre Dağları Milli Parkı Koruma Derneğiyle birlikte yürüttüğü “Engelli Dostu Milli Park Projesi” 2013 yılında yürürlüğe girmiştir (URL 8).

Azdavay ilçesinde konaklama olarak ilçe merkezine yaklaşık 6 km uzaklıkta bulunan Yanık Ali Konağı, Ekoturizm Geliştirme ve Araştırma Merkezi (EGEM) projesi kapsamında ve Küre Dağları Eko turizm derneği tarafından restore edilmiştir. Ancak şu anda proje durdurulmuştur ve konak otel olarak kullanılmaktadır. Belek sosyal tesisleri ve Yalçın otel ilçede bulunan diğer konaklama yerleridir.

Araştırma sahsında her yıl temmuz ayının son haftasında ***Suğla Yaylası şenliği ile Ihlamur ve Bal Festivali*** düzenlenmekteydi. Bu festivaller son 3 yıldır yapılmamaktadır.

3. BÖLÜM

MADDİ KÜLTÜR ÖGELERİ

3.1. MESKEN KÜLTÜRÜ

Kültürel peyzaj sadece taş ve tuğla değil, insanların geçim kaynakları ve evleridir (Harvey, 1982). İnsanoğlu var olduğu günden bugüne temel ihtiyaçlarını karşılamak için doğadan faydalanmış ve doğanın elverişliliği çerçevesinde, bu ihtiyaçlarına yönelik birtakım ürünler oluşturmuştur. Bu ürünler içerisinde, yerleşim birimleri ve onları oluşturan meskenler, insanoğlunun dünya üzerinde meydana getirdiği ilk müesseselerdir. İnsanlar dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı korunmak, iklim şartlarından kaçınmak, uyku, dinlenme gibi ihtiyaçlarını gidermek, üremek ve neslinin güvenliğini sağlamak ile yiyecek maddelerini saklayabilmek adına meskenlere ihtiyaç duymuştur (Tunçdilek, 1967). Mesken ve mesken topluluklarından oluşan yerleşim birimleri doğrudan insan ürünü olan beşerî peyzajın unsurlarıdır. Beşerî unsurlar, insanın doğal peyzajın elverdiği ölçüde, ona kazandırmış olduğu karakteristik manzara ile bir toplumun gelenek ve göreneklerini ifade eder (Tanoğlu, 1954).

Meskenler salt doğal çevrenin şekillendirdiği unsurlar değildir. Meskenlerin yapılış ve tasarımları, yapan kişilerin ait olduğu toplumun gelenek ve görenekleri, ekonomik faaliyetleri, sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyleri ile ilgilidir (Zaman, 1995). Başka bir anlatımla mesken; doğal çevre şartları ile onu inşa edecek kişilerin gelenek, görenek, arzu, maddi durumu ve ekonomik faaliyetlerinin birleşimi olarak kabul edilebilir (Tunçdilek, 1967). Ev kültürün peyzajdaki yansımasıdır. İnsanın yaşam alanının odağı durumundaki ev, onu inşa eden ve kullanan insanın dünya görüşü ve algılamasını, mit ve inançlarını, geleneklerini, içerisinde yaşadığı toplumun sosyal yapısını, hayatını kazanma şekillerini yani bütün olarak kültürünü yansıttığı ve maddi olarak görülebilir hale getirdiği mekânlardır (Köse, 2007). Kısaca konut, insan hayatı ile iç içedir. Konutlar bir kültürün dünya görüşü ve kozmolojisi ile bağımlıdır (Karpuz, 2011). Geleneksel meskenlerde coğrafi çevrenin izleri daha belirgindir. Çünkü geleneksel meskenler yapımında yakın çevreden temin edilen malzeme kullanımı yaygındır. Ayrıca geleneksel meskenler yapan kişinin gelenek ve göreneklerini,

ekonomik ve sosyal düzeyi ile ekonomik faaliyetlerini yansıtırlar. Bu özelliklerin çoğu yeni tip modern evlerde görülmemektedir (Zaman, 2017). Bir başka husus, geleneksel kır meskenlerin dağlık tepelik sahalar gibi izole alanlarda yer aldıklarından kültürel değişimlerden daha az etkilenmesidir. Bu sebeple geleneksel Türk mesken mimarisinin ilk dönemlerinin izlerini taşırlar (Köse, 2005). Bu kapsamda kırsal meskenler, geçmişin izlerini bugüne taşıyan önemli kültürel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İçerisinde bulunduğu ortamın coğrafi şartlarının etkisi ile inşa edilirler ve bu şartları her bir ayrıntıda yansıtırlar. Aynı zamanda meskenler, o toplumun ekonomik faaliyetleri, yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri ile şekillenerek toplumsal kültürü yansıtmada yararlanılan önemli bir unsur haline gelirler.

3.2. TÜRKLERDE MESKEN KÜLTÜRÜ

Dünya üzerinde birçok iklim bölgesi, birçok kültür bölgesi ve buna bağlı olarak da birçok mesken kültürü oluşmuştur. Hemen bütün kültürlerde olduğu gibi Türklerin de kendine özgü bir ev kültürü bulunmaktadır (Kayserili, 2011). Azdavay geleneksel meskenleri incelendiğinde bu meskenlerin, geleneksel Türk ev kültürünün izlerini taşımakta olduğunu görülmektedir. Bu meskenleri daha iyi tanıtmak ve açıklamak amacıyla Türk mesken kültürünü ana hatlarıyla incelemek gerekmektedir.

Türkler Anadolu'ya göç ettikten sonra, bu coğrafyada inşa ettikleri meskenlerin kullanım alanları, Orta Asya'da kullanılan çadırlarla benzerlik göstermektedir (Gögebakan, 2015). Başka bir anlatımla göçebe yaşam süresince Türklerin barınma ihtiyaçları için kullandıkları çadırlar bugünkü odaları oluşturmuştur. Çadırların içerisinde bulunan ve dinlenme, beslenme ile yıkanma gibi temel gereksinimleri gidermeye yarayan tüm unsurlar farklı formlarla odaların tasarımlarına yansıtılmıştır. Çadırın içerisinde ısınma ve yemek pişirme amacıyla kullanılan ocaklar Türk evlerinde odaların bir bölümüne alınmış, çadırdaki dinlenme amacıyla kullanılan minderler odalarda sedirler halini almıştır. Çadırlarda yatak ve yorganların konulduğu sandıklar, odada "kapalı kullanma alanı" olan dolap ve eklentilerine (yükçük) dönüşmüştür (Küçükerman, 1991).

Çekirdek ailelerin birleşmesinden oluşan geniş ailelerin kullandığı geleneksel Türk evlerinde ortak kullanım alanlarının yanı sıra, çekirdek ailelerin kullandığı birim alanlar vardır. Bu birim alanlar odalardır ve odalar ailenin oturma, yeme, içme ve yıkanma gibi pek çok ihtiyacını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır (Turgut, 1990). Geleneksel Türk evi içerisindeki odanın tasarımı göçebe çadırın yerleşik düzene yansımaları olarak görülmekte ve geleneksel mesken göçebe geleneğin yansıtıldığı bir ürün olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda birbiriyle bağları olan aile birimlerine ait olan göçebe çadırlarının oluşturduğu yaşama çevresi oda/sofa ilişkisini yaratacak bir evrim geçirmiş ve bugünkü geleneksel konutları oluşturmuştur (Gögebakan, 2015).

Geleneksel Türk evlerinin önemli bir diğer unsuru ise sofalardır. Sofa odalar arası ilişkilerin sağlandığı bir ortak alandır. Sergah, sergi, sayvan, çardak, divanhane, hayat vb. isimleri mevcuttur. Sofa ev içindeki dolaşımı sağlarken aynı zamanda bir toplanma alanı olarak kullanılmaktadır. Sofalar, odalardaki çekirdek aileler şeklindeki bireylerin, oda dışında bir araya gelerek vakit geçirdiği bir alan olmuştur (Küçükerman, 1991).

Türk evi plan tipinin iki temel unsuru olan oda ve sofa, Türk kozmogonisi, dünya görüşü, geleneksel göçebe hayat tarzı, aile yapısı ve sosyal düzenden izler taşır. “Türk evi” Anadolu’da yüzyıllar boyunca süregelen kültürel yayılma, kültürel adaptasyon ve kültürel etkileşimin birlikte ortaya çıkardığı bir sonuçtur (Köse, 2005).

Geleneksel Türk evlerinin bir başka önemli unsuru avlulardır. Türk evleri ister kent dokusu içerisinde dar sokaklarda, isterse geniş bahçe içlerinde inşa edilmiş olsun, her iki durumda da evlerin iç bahçeleri “avluları” bulunurdu. Yüksek duvarlarla çevrili bu avluya “hayat” denirdi (Karpuz, 2011). Avluların yüksek duvarlarla çevrili oluşu geleneksel meskenlerde mahremiyet olgusunun bir göstergesidir.

Geleneksel Türk evlerinin genel hatlarıyla Orta Asya çadır kültürüyle bağlantılı olduğu aşîkârdır. Anadolu’da geleneksel Türk evleri bu özellikler çerçevesinde inşa edilmiş olmakla birlikte coğrafi şartlar, sosyal yapı ve ekonomik faaliyetler evlerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Özellikle geleneksel kır meskenlerinin hem Orta Asya Türk göçebe yaşam izlerini hem de çevresel ve sosyal faktörlerin izlerini belirgin bir

şekilde taşıdığı görülmektedir. Evlerin yapımında kullanılan malzeme genellikle yakın çevreden temin edilmekte ve coğrafi şartlara uygun tekniklerle ev inşa edilmektedir. Evlerin kat sayısı aile büyüklüğüne ve ekonomik duruma göre değişmekle birlikte, genellikle bir ile üç kat arasındadır. Evlerin iç kısımları (odalar ve sofalar) geleneksel Türk evi tasarımına uygun planlanarak, Orta Asya izlerini yansıtmaktadır. Evin eklentileri ise genellikle yapılan ekonomik faaliyet çerçevesinde şekillenmiştir.

3.3. AZDAVAY İLÇESİNDE MESKEN KÜLTÜRÜ

Azdavay geleneksel meskenleri, Türk ev mimarisi çerçevesinde inşa edilmiştir. Evlerde bulunan her bir oda Türk kalabalık aile yapısının gereğine uygun olarak, tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde tasarlanmıştır. Türk ev mimarisindeki her bir odanın hemen önünde bulunan toplanma alanı yani sofa sahada çardak olarak adlandırılmaktadır.

Araştırma sahasının coğrafi konumu mesken kültürünün şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Meskenlerin yapı malzemesi ve evlerin kat planı sahanın bitki örtüsü ve iklim özellikleri ile ilişkilidir. Şöyle ki, Azdavay ortalama yükseltisi 850 metre olan ve Karadeniz ardı geçiş iklimi (karasal) iklim özelliğine sahiptir. Karadeniz kıyı kesiminde yer alan ilçelere nazaran yağış ve sıcaklık değerleri düşüktür. Örneğin Karadeniz kıyı kesiminde yer alan Doğanyurt'ta yıllık ortalama sıcaklık 14.0 °C, yıllık ortalama yağış 1119.53 mm iken, Azdavay 'da yıllık ortalama sıcaklık 8.1 °C ve ortalama yağış 540.7 mm'dir. Bu sebeple sahada kışlar soğuk ve sert geçmekte, kış ayları uzun sürmektedir. Burada yaşayan halk kış şartlarına uygun evler ve eklentiler inşa etme yoluna gitmiştir.

İklim şartları evin tasarımını etkileyen faktörlerdendir. Evin duvar kalınlıkları, çatı şekilleri, pencere boyutları ile evin taban kısmının zeminle teması ve evin alt katının kullanımında iklim şartlarının etkisi olduğu görülmektedir (Tunçdilek, 1967, Zaman, 2017).

Geleneksel evlerde ahırlar evlerin alt katına inşa edilmiştir Bunun sebebi ise, alt katta bulunan hayvanların sıcaklığından kış mevsimde yararlanmaktır. Alt katta bulunan

ahır sayesinde evin tabanının sürekli sıcak kalması sağlanmıştır. Ayrıca uzun kış şartları için stok yapılan tahıllar ve diğer besin ürünlerinin saklanabilmesi için her eve evin yakınlarında ayrı bir ambar inşa edilmiştir. Hayvan besinlerinin saklandığı samanlıklarda evlerin eklentileri arasındadır.

Meskenlerin çatı biçimleri de iklimle ilişkilidir. Sahada geleneksel meskenlerin çatıları iki yana eğimli olarak inşa edilmiştir. Bu genelde yağışla ilgili bir durumdur. Kar yağışının fazla olduğu dönemlerde çatı eğimi sayesinde karın çatıda birikmesi önlenmiş olur. Aynı şekilde yağmur sularının çatıdan doğrudan akıtılması ve içe sızarak hasara sebep olması bu şekilde önlenmiş olur.

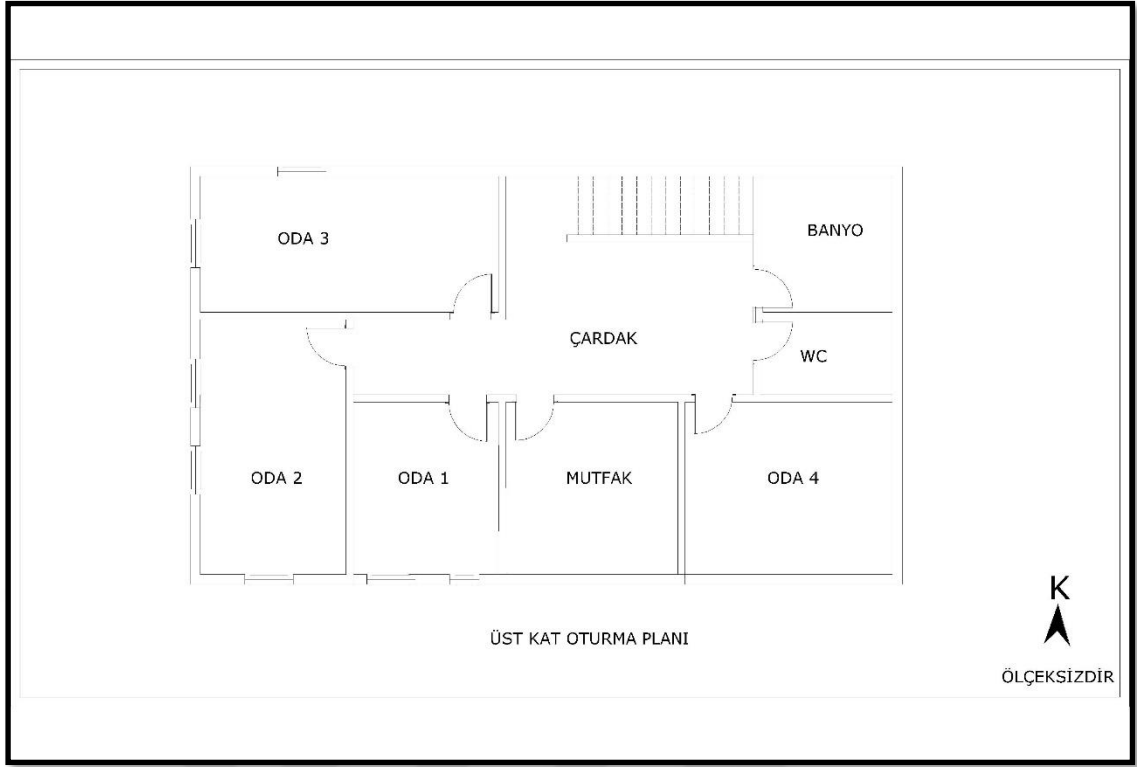
Meskenlerin inşası ve tasarımını etkileyen birçok doğal çevre faktörü vardır. Bu faktörler arasında meskenlere karakter verdiren şey, evin yakınında bulunan bol ve ucuz inşa malzemesidir. Hemen her şey bu faktörün yoğunlaşması veya çeşitli tesirlerin, bu malzemeye şekil verdirilmesi ile mümkün olur (Tunçdilek, 1967). Azdavay ilçe arazisinin %64'lük kısmı zengin orman varlığına sahiptir ve köy yerleşmeleri orman köyleri şeklindedir. Orman varlığına bağlı olarak sahada, kolay temin edilebilmesi ve ucuz maliyetli olması açısından ahşap yapı malzemesi tercih edilmiştir (Fotoğraf 22). Tanoğlu, ahşap kolay işlenebilmesi, kolay şekillendirilmesi, sıcaklık ve nemi geçirmeyen dayanıklı bir yapı malzemesi olması sebebiyle tercih edilmektedir (Tanoğlu, 1969), şeklinde belirtmiştir.

Ahşap sahada sadece mesken yapımında ana iskelet sistemi olarak değil duvar kaplamaları ile iç kısımlarda pencere, kapı, dolap, tavan ve döşemelerde de kullanılmaktadır. Sahada ana iskelet olarak sağlam olduğundan dolayı meşe (*Quercus infectoria*, *Quercus cerris*) ve çam (*Pinus sylvestris*, *Pinus nigra*) türleri kullanılmaktadır. Çatı ve tavanlarda ise daha çok çam (*Pinus sylvestris*, *Pinus nigra*) ile göknar (*Abies bornmülleriana*) türleri kullanılmaktadır. Bunun sebebi ise çam ve göknarın daha pürüzsüz bir malzeme sunmasıdır. Özellikle taban kısmında sürtünmeye karşı bu ağaçlardan elde edilen yapı malzemeleri kullanılmaktadır. Yine kapı ve pencerelerde, iç kısımda dolaplarda çam (*Pinus nigra* ve *Pinus sylvestris*) ve uludağ göknarı (*Abies bornmülleriana*) keresteleri tercih edilmektedir.

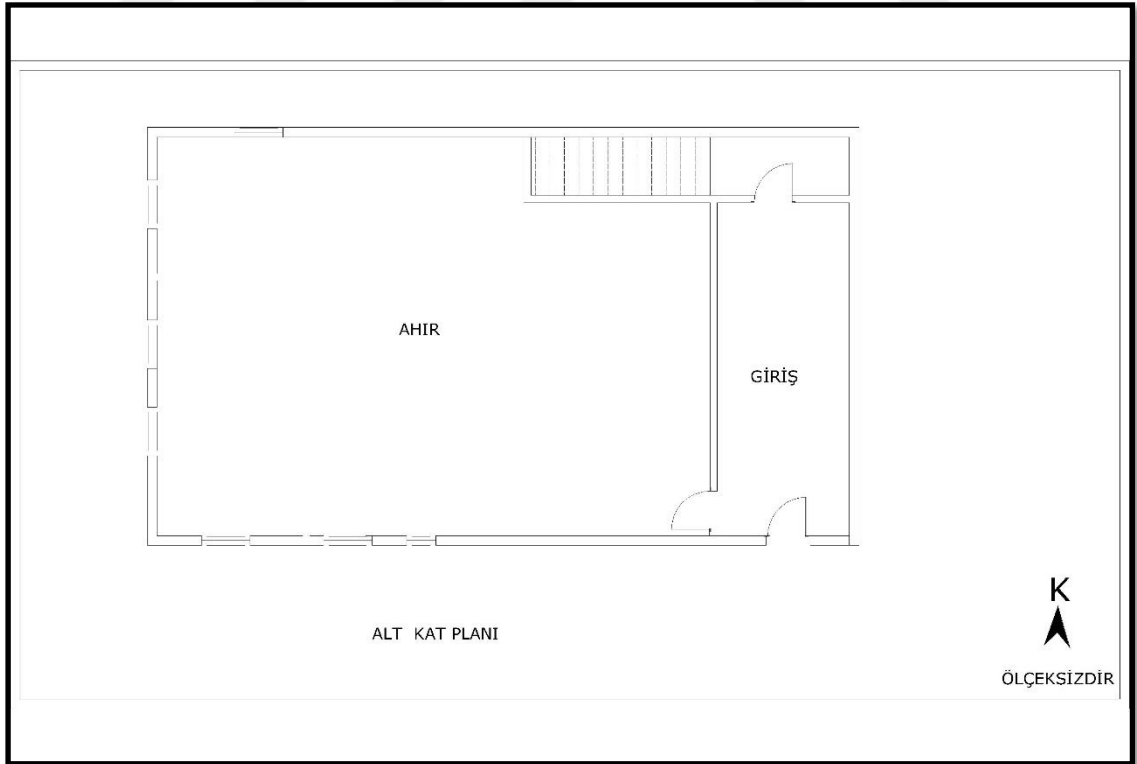

Fotoğraf 22. Azdavay ilçesinin geleneksel mesken örneği, Sabuncular Köyü.

Azdavay geleneksel meskenlerinde ahşabın kullanımı kat planlamasında da olmuştur. Evlerin genellikle iki katlı oluşu ahşabın kolay şekil alması ve dayanıklı bir yapı malzemesi olması ile ilgidir. Hayvancılığın temel geçim kaynaklarından olduğu sahada, evler genellikle alt katı (giriş) ahır ve üst oturma katı olarak inşa edilmiştir. Oturma katında oda sayısının planlanması hanede yaşayacak kişi sayısına göre yapılmakla birlikte, meskenlerde genellikle üç ya da dört oda bulunmaktadır. Meskenlerde odaların yanı sıra genellikle ayrı bir mutfak ve banyo bölümü bulunmaktadır. Mutfak ve banyo bölümünün net olarak ayrımının yapılmadığı meskenler genellikle yüz yüz elli yıllık eski yapılardır (Şekil 1-2).

Şekil 1. Geleneksel meskenlerde üst kat oturma planı.

Şekil 2. Geleneksel meskenlerde alt kat planı.

Geçmişte meskenlerin inşası köylüler tarafından imece usulüyle yapılmış. Çevre ormanlardan kerestelerini hazırlayan mesken sahibine köylüler yardım edermiş ve ihtiyaç anında bir başkası diğerine yardım ederek meskenler inşa edilirmiş. Geçmişte meskenlerin neredeyse tümü ahşapken günümüzde köylerde betonarme evlerin de yapıldığı görülmektedir. Ancak maddi durumu yetersiz olanlar ucuz maliyetli olduğunda ahşabı tercih etmektedir.

Araştırma sahasında meskenler mimari açıdan incelediğinde ilçe merkezi ve köylerinde Betonarme, Ahşap Çatma ve Ahşap Yığma (Çantı) yapıda mesken türleri görülmektedir. Köylerde geleneksel meskenlerde en sık rastlanılan yapı türleri ahşap yığma ve ahşap çatma yapılarıdır. Ahşap yığma sisteminde yapı bütünüyle ahşaptan yapılmaktadır.

Ahşap çatma yapı, ahşap malzemelerin üst üste yığılması ve köşelerinden birbirine geçirilmesi şeklinde meydana gelen bir tekniktir. Köşelerin birbirine geçirilmesi ise köşelere yapılan çentik/oyuklarla sağlanmaktadır. Bu tekniğe *boğaz geçme* adı verilmektedir. Bu teknik kullanılan ahşap malzemenin türüne göre de farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Örneğin ahşap çok fazla işleme tabi tutulmadan tomruk şeklinde kullanılmışsa bu da *karaboğaz geçme* adı verilirken; eğer işlenmiş bir kereste şeklinde kullanılmışsa bu da *kurtboğazı geçme* olarak isimlendirilir (Orhan, 2018)

Fotoğraf 23. Araştırma sahasında karaboğaz geçme yöntemi ile yapılmış ambar duvarı.

Araştırma sahasında, karaboğaz geçme yöntemi, geleneksel ev, ahır ve ambarlarda oldukça sık kullanılan bir yöntemdir (Fotoğraf 23). Karaboğaz geçme yöntemi daha çok evin alt katında ahırda ve ambar, samanlık gibi yapılarda sık görülürken, mesken üst oturma katında kurt boğaz geçme yöntemi kullanılmaktadır (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 24. Oturma katı kurtboğaz, ahır katı karaboğaz geçme olarak inşa edilmiş geleneksel mesken, Gümürtler köyü.

Azdavay geleneksel meskenlerinin yapımında kullanılan bir diğer yöntem ise *ahşap çatma* yöntemidir. Bu yöntemde yapının ana iskeleti-karkası ahşap malzeme iken ahşap arası çeşitli malzemeler ile doldurulmaktadır. Araştırma sahasında ahşap çatma yapılarda ahşap iskelet arasında en çok kullanılan malzeme tuğladır. Tuğlalar genellikle çapraz dizilerek evlerin dış cephelerine görsel anlamda zenginlik katmak amaçlanmaktadır (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 25. Ahşap çatma tekniği ile inşa edilmiş geleneksel mesken örneği, Sabuncular Köyü

Fotoğraf 26. Ahşap çatma tekniği ile inşa edilmiş geleneksel mesken, Gümürtler Köyü.

Azdavay ilçesinde bazı ahşap meskenlerin dış yüzeyleri kerpiç ile sıvanmakta ve üstüne alçı geçilmektedir. Bu işlem harçsız olarak inşa edilen evlerin iç kısmını soğuktan daha iyi korumak için yapılan bir nevi yalıtım şeklidir (Fotoğraf 27).

Fotoğraf 27. Dış yüzeyine sıva yapılmış geleneksel mesken, Nalbantoğlu mahallesi.

3.3.1. Bahçe

Azdavay geleneksel meskenlerinde genellikle evin önünde küçük bahçeler bulunmaktadır. Bahçelerde evin ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde bahçe tarımı yapıldığı görülmektedir. Burada taze soğan, fasulye ve lahana gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Ayrıca bahçeler yapılan ekonomik faaliyete bağlı olarak kullanılan araç gereçlerin bulunduğu alanlardır. Hayvancılıkta kullanılan çapa, tırmık ve saban gibi bazı araç gereçler bulunur. Bahçelerin bazıları çitle çevrili bazıları açık bahçe şeklindedir (Fotoğraf 28-29).

Azdavay 'da sonbahar mevsiminde doğal ortamdan toplanan bitkilerle pekmez, marmelat ve soslar yapılmaktadır. Bu işlemler için bahçelerde odun ateşi yakılır ve

yiyecekler kazanlarda kaynatılarak hazırlanır. Yine bahçelerde sac üzerinde geleneksel ekmekler yapılmaktadır. Bahçenin yöredeki işlevlerine bu gibi işlemlere olanak sağlaması da verilebilmektedir.

Fotoğraf 28. Azdavay meskenlerin bahçelerinde tarım makinaları.

Fotoğraf 29. Azdavay meskenleri önünde tarım için kullanılan bahçeler.

3.3.2. Giriş (Kuruluk)

Geleneksel meskenlerde dış kapıdan içeri girildiğinde evin yukarı kat merdivenleri ile ahır giriş kapısı arasında olan giriş bölümüne kuruluk adı verilir. Meskenlere insanların ve ahır hayvanlarının içeri girişi bu bölümden olur. Burası ahırın yanı sıra çeşitli araç gereçlerin saklandığı bir bölümdür. Bazı evlerin giriş kısmında küçük bir kiler de bulunmaktadır (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 30. Geleneksel meskenlerin giriş (kuruluk) kısmı, ahır kapısı (solda) ve merdiven kapısı (karşıda)

3.3.3. Ahır

Azdavay geleneksel meskenlerinde ahır evin alt katında olduğu daha önce belirtilmişti. Kapıdan girişte sol ya da sağ tarafta genişçe bir ahır bulunur. Ahırın kapısı evin giriş yani kuruluk kısmına açılır. Azdavay da kışlar uzun ve sert geçtiğinden ahır hayvanlarının ıslısından faydalanmak için evin alt katına inşa edilir. Diğer bir sebep ise hayvanların vahşi hayvanlar tarafından saldırıya uğrama ihtimaline ve hayvanların hırsızlığa karşı güvence altına alınmasıdır (Fotoğraf 31-32).

Fotoğraf 31. Geleneksel meskenlerin alt katında bulunan ahır bölümü.

Ahırlar, tarım arazisi kısıtlı olan birçok bölgede olduğu gibi yörede evin alt katına inşa edilmiştir. Bu şekilde kısıtlı olan arazilerden yer tasarrufu yapılarak daha fazla faydalanabilmek amaçlanmaktadır.

Yerel ekonomin temel kaynaklarından biri olan hayvancılığın, yörede insan yaşamını birçok yönden etkilediği görülmektedir. Mesken tasarımı, eklentilerin yapımı ve yemek kültüründe etkili olan hayvancılık günümüzde giderek azalmaktadır. Bu durum ilçeden farklı il ve ilçelere yapılan göçler ve nüfusun yaşlanması ile ilgilidir.

Fotoğraf 32. Geleneksel meskenlerin alt katında bulunan ahır bölümü.

3.3.4. Çardak

Çardak, giriş kısmından yukarı merdivenle çıkıldığında karşımıza çıkan evin ilk kısmıdır. Kimi evlerde sofa (oturma odası) şeklinde kullanırken çoğunda çeşitli malzemelerin koyulduğu bir alan olarak kullanılır (Fotoğraf 33).

Türk mesken kültüründe sofa genellikle odaları birbirine bağlayan geçiş alanıdır. Aynı zamanda sofa hane halkının ortak kullanım alanıdır. Hane halkı sofada bir araya gelir, bir nevi hane içi sosyalleşmenin yaşandığı ünedir. Misafirler genellikle sofada ağırlanır. Azdavay ilçesinde geleneksel meskenler çoğunda sofa, sadece odaları giriş ve çeşitli araçların konulduğu bir hol olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 33. Geleneksel meskenlerin hol olarak kullanılan çardak bölümü.

Fotoğraf 34. Geleneksel meskenlerin oturma alanı olarak kullanılan çardak bölümü.

3.3.5. Odalar

Azdavay ilçesinde halk genellikle geniş aile olarak tek hanede yaşamaktadır. Evlenen çiftlere erkeğin babasının evinde bir oda verilir. Hanenin her bir odası çekirdek ailenin ihtiyacına cevap verecek şekilde tasarlanır. Günümüzde genç nüfusun daha çok ayrı evlerde yaşamakta olduğu görülmektedir. İlçede bu sebeple geniş aile kavramı azalmaktadır.

Meskenlerin en önemli kısmı odalardır. Oda içerisinde duvara gömme olarak taş ocak, ahşap dolaplar, yüklükler, terekler, sedir ve banyo kısmı yer almaktadır.

Odaların ilk dikkat çeken kısmı taş ocaklardır. Odanın bir duvarında gömme olarak bulunan ocaklar yemek pişirmek ve ısınmak için kullanılmaktadır (Fotoğraf 35-36).

Fotoğraf 35. Odanın önemli unsurlarından ocak.

Ocakların etrafında mutfak eşyalarını koymak için ahşap terekler bulunmaktadır. Tereklerin üzerinde ahşabın oyulmasıyla elde edilmiş şekiller ve süslemeler yer almaktadır.

Fotoğraf 36. Oda içerisinde taş ocak.

Odaların diğer bir özelliği ise duvarlarına gömme olarak tasarlanmış yüklük ve dolaplardır. Bu dolaplar yastık, yorgan ve yatak gibi eşyalar ile kıyafetlerin koyulması için tasarlanmıştır (Fotoğraf 37-39). Dolapların alt kapakları açıldığında bu kısım banyo olarak da kullanılabilir. Dolaplar genellikle iki kapaklıdır (Fotoğraf 40-41).

Fotoğraf 37. Oda içerisinde bulunan dolap.

Odaların içerisinde bulunan dolaplar yörede genellikle çam ve göknar keresteleri ile yapılmaktadır. Bu sayede bu ünitelerin sağlam olması ve uzun yıllar kullanılabilmesi sağlanmaktadır.

Fotoğraf 38. Dolapların yan kısımlarında genellikle gaz lambalarını koymak için kullanılan kısımlar.

Fotoğraf 39. Oda içerisinde bulunan yüklüler.

Fotoğraf 40. Yüklük olarak kullanılan dolapların iç kısmı.

Fotoğraf 41. Yüklüklerin içinde alt kapakları kaldırınca banyo işlevi gören bölüm.

Odalarda yer alan diğer unsur sedirlerdir. Odanın iki ya da üç köşesini kaplayacak şekilde bir bütün olarak tasarlanan sedirler ahşaptan yapılmaktadır. Sedirler odadaki oturma ve dinlenme alanlarıdır (Fotoğraf 42).

Fotoğraf 42. Odanın önemli bir bölümünü oluşturan sedir.

Günümüzde bu tip ahşap sedirlerin kullanımı devam etmektedir. Geleneksel ahşap meskenlerin yanı sıra betonarme yapılan köy evlerinde de bu sedirlerin kullanımı yaygındır (Fotoğraf 43).

Fotoğraf 43. Günümüzde geleneksel sedirlerin kullanımına örnek, Gümürtler köyü.

3.3.6. Kapılar

Geleneksel meskenlerde yapı malzemesi olarak meşe, çam ya da göknar kullanılmaktadır. Bu durum köylere göre değişkenlik gösterir. Ancak ilçe genelinde köylerde kapılar genellikle çam ya da göknar ağacı kullanılarak yapılır Bunun sebebi hem sağlamlığı hem de görsel olarak daha iyi ve pürüzsüz bir görünüm sunmasıdır.

3.3.7. Pencereleler

Geleneksel meskenlerin inşasında bakının rolü önemlidir. Meskenler inşa edilirken güneşlenme etkisini arttırmak ve kuzey rüzgârlarının kışın soğutucu etkisini azaltmak amacıyla evler genellikle güney bakılı yamaçlara inşa edilmektedir. Hatta evlerin tasarımında dahi bu faktör göz önüne alınır. Evin kuzey bakılı cephesine ya hiç pencere koyulmaz ya da diğer cephelere nazaran az miktarda ve küçük boyutlarda koyulur. Bu şekilde kuzey rüzgârlarının kışın soğuk etkisinden koruma yoluna gidilir (Tunçdilek, 1967). Azdavay geleneksel meskenlerinin önemli unsurlarından biri pencerelerdir. Pencereleler genellikle kuzeyli cephelerde iki, diğer cephelerde üç - dört adet olarak konumlandırılmıştır. Pencere boyutları küçüktür ve pencere camları ahşapla bölmeli şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 44-45).

Fotoğraf 44. Geleneksel meskenlerde pencereleler, Sabuncular köyü.

Pencerelerin küçük olmasının sebebi, sahada sert geçen kış günlerinde ev içerisindeki ısıyı korumaktır. Pencereler genellikle güneş alan cephelerde açılır ve sayıca diğer cephelere göre fazladır. Evin tavan kısmında da bir adet pencere bulunmaktadır. Pencereler küçük bir kanatla içeriye doğru açılmaktadır. Pencerelerin yapımında çam ve göknar keresteleri kullanılmaktadır.

Fotoğraf 45. Geleneksel meskenlerde pencere örneği.

3.3.8. Ambar

Araştırma sahasında ev eklentilerinin önemli bir unsuru ambarlardır. Yöre halkı genellikle tarımsal üretimlerini kendi tüketimlerini karışılmak için yapmaktadırlar. Hasatları yapılan buğday, arpa ve çeşitli hububat gibi ürünlerini ambarlarda saklanmaktadır. Ayrıca ambarlar soğuk geçen ve uzun süren kış aylarında yiyeceklerin saklanması için oldukça önemlidir. Neredeyse her evin kendine ait ve evden ayrı olarak bahçe yakınlarında ambarı bulunmaktadır.

Fotoğraf 46. Önemli eklentilerden ambarın arka kısmı, Başören köyü.

Ambarların taban kısmı 1.5-2 m yükseklikteki kazıklar ile yerden yüksekte kalacak şekilde yapılmaktadır. Bunun sebebi kuru bakliyat ve tahılların konulduğu bölmelerin toprakla temasını önlemektir. Çünkü toprakta bulunan nem kolayca ahşaba işleyebilir ve rutubet yapabilir. Yerden yüksekte bulunan saklama katına çıkmak için ahşap merdiven yapılmaktadır. Bu merdivenler ile önce dış balkona çıkılır sonra ambar içine girilir (Fotoğraf 47-48).

Fotoğraf 47. Ambarların alt kısmında yere çakılan dikmeler ve üst kata çıkmak için kullanılan merdiven, Nalbantoğlu Mahallesi.

Fotoğraf 48. Ambarın ön kısmı, Gecen Köyü.

Ambarlar yapımında meşe, göknar ya da çam keresteleri kullanılmaktadır. Ambarların iç kısmı saklanacak yiyecekleri tek tek ayırarak depolamak için yine ahşaptan yapılan bölmelere ayrılmaktadır (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49. Ambarların iç kısmında yiyecek depolama bölümleri.

3.3.9. Samanlık

Araştırma sahasında temel ekonomik faaliyetlerin başında hayvancılık ve ormancılık gelmektedir. Arazinin tarıma pek elverişli olmadığı ve yapılan tarımsal faaliyetin daha çok tahıl tarımı şeklinde olduğu Azdavay'da hayvancılık önemli bir faaliyet haline gelmiştir. Hayvancılık geçmişten yöre halkının mesken kültürüne ve yaşam tarzına etki eden en önemli ekonomik faaliyet kolu olmuştur. Tahıl tarımı ve hayvancılığın sahada yapılıyor oluşu samanlıkları önemli bir eklenti haline getirmiştir. Öyle ki neredeyse her eve ait samanlık bulunmaktadır. Samanlıklar, meskenlerinde inşasında yararlanılan karaboğaz geçme yöntemi ile ahşap malzeme kullanılarak yapılmaktadır (Fotoğraf 50-51).

Fotoğraf 50. Karaboğaz geçme yöntemi ile yapılmış ahşap yığma samanlıklar.

Fotoğraf 51. Geleneksel samanlık, Üyük Köyü.

3.4. GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ

Toplumsal kültürün en önemli göstergelerinden biri giyimdir. Giyim kültürü birden fazla unsura bağlı olarak gelişmektedir. Coğrafi faktörler, sosyal ve ekonomik faaliyetler, inançlar ile gelenek ve görenekler bu unsurlar arasında sayılabilmektedir.

Giyim kimilerine göre bir örtünmedir, kimine göre tabiatın etkilerinden korunmak için vücudu korumadır. Uygarlığın ilerlemesi ile değişiklik gösteren insan vücuduna şekil veren, giysilerin tümüne giyim adı verilmektedir (Bayraktar, 1983). Temel amacı vücudu korumak olan giysiler, zamanla ait olduğu toplumun kültürel değerleri, sosyal ve ekonomik yapısı, coğrafya, kullanılan malzeme, iklim, inançlar vb. etkenlerle şekillenerek biçim, malzeme, kullanım ve süsleme özellikleri açısından çeşitlenmiştir (Koç ve Koca, 2016). Başka bir anlatımla giyim, maddi kültürün bir ögesidir (Tezcan, 2000).

Giyim gerçek anlamıyla bedenın çeşitli nedenlerle örtülmesi ve dışsal etkilerden korunması anlamına gelse de zamanla bu unsur, kültürün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İnsanlar kıyafetlerine, kendi yaşamlarından izler nakşederek, bir toplumu diğer toplumdan ayıran bir kültür unsuru vücuda getirmişlerdir (Dalyan, 2010). Giyim kuşam kültürü, yüzyıllar gibi çok uzun bir zaman dilimine yayılmış, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, beceri ve deneyimler sonucunda şekillenmiştir (Bursalıgil, 2009).

Kültür olgusunun beslendiği örf, adet, gelenek ve görenek kavramları giyim tarzları üzerinde farklılıklar oluşturur. Başka bir anlatımla giysiler ve onların tamamlayıcısı olan takı ile süslemeler gerek renkleri ve biçimleri gerekse taşıdıkları manaları ile toplumun gelenek, görenek, inanç, zevk ve kültürünün yansımasıdır. Bir kişinin giysisine bakarak onun hangi toplumun mensubu olduğunu anlayabilmek mümkündür. Dini inançlar giyimi etkileyen önemli faktörler arasındadır. Mensup olunan dinin gereklerine ve sınırlılıklarına göre giyim kültürü şekillenebilmektedir.

Dini inançların giyim kültürüne etkisine örnek verilecek olursa, Budizm’de deri kıyafetler yasakken İslam dininde erkeklerin ipekten yapılmış kıyafet giymeleri uygun görülmemiştir (Turan, 1994).

Hangi ulus veya uygarlıkların hangi giyim geleneğinin etkisinde kaldığı araştırıldığında da aynı coğrafi bölgede uluslar değişse bile bölgenin doğal yapısının, insanları benzer giyim ve donanımına zorladığı görülmektedir. Bu doğrultuda giyimi etkileyen en önemli faktörlerin, iklim koşulları ve doğanın yapısı olduğu söylenebilmektedir. İklim, sosyal ve ekonomik yapıyı dolayısıyla da giyim kuşam kültürünü etkilemektedir (Bursalıgil, 2009). Buradan yola çıkarak giyim kültürünün oluşumu ve gelişimini, bu faktörler çerçevesinde incelemek gerekmektedir.

Doğal ortam şartları, özellikle iklim, insanların, giysi elde etmek için kullandığı kumaş türünün, giysinin kaç katlı olacağının ve hatta renginin belirlenmesine etki eden önemli bir faktördür. Bu durumda, soğuk iklim kuşakları ile sıcak-ılıman iklim kuşaklarında yaşayan insanların giysi tercihleri farklı olacaktır. Soğuktan ve zorlu iklim şartlarından korunmak amacıyla, doğal ortam şartlarının elverdiği şekilde üretim malzemeleri kullanılarak iki ya da üç katlı giysiler tercih edilmektedir. Doğal ortamda bulunan canlıların kürkleri dayanıklı ve koruyucu doğal bir kumaş olarak kullanılmakta, giysiler elde edilmektedir. Bu şekilde vücutta ani ısı kaybı ve üşüme engellenmiş olur. Sıcak iklim kuşaklarında ise sıcaktan korunmak amacıyla tek katlı, bitkisel hammaddelerle elde edilen ve açık renkli giysiler tercih edilmektedir. Çöl gibi kurak iklim şartlarında yaşayan insanlar genellikle toz ve kum fırtınalarından korunmak amacıyla ağız ve burnu saracak şekilde kaplayan koruyucu giysiler kullanmaktadırlar. Bu şekilde insanlar yaşadıkları bölgenin iklim şartlarına göre giyinerek bir anlamda giysileriyle, yaşadıkların bölgelerin doğal ortam şartlarını yansıtmaktadırlar. Bu yansımalar özellikle geleneksel kıyafetlerde daha belirgin olarak görülmektedir.

Toplumu oluşturan bireylerin ekonomik faaliyetleri giyim kuşam tercihinin belirleyicisi olan unsurlardan biridir. İnsanlar kıyafet tercihlerini yapmış oldukları meslek türüne göre belirlemektedir. Örneğin doğal ortam şartlarında ekip biçme ya da hayvancılık faaliyetlerinin hâkim olduğu toplumda bu şartlara uygun kıyafetler tercih edilerek giyim kültürü şekillendirilmiş olur. Anadolu'nun özellikle kırsal kesimlerinde somut örneklerini görmek mümkündür.

Giyim, toplumda yaşayan insanların ekonomik durumu ve sosyal statüsünün bir göstergesidir. Kıyafetin elde edildiği kumaşın türü, kıyafetin şekli ve işlemelerinde

kullanılan malzemeler kişin ekonomik durumu ve sosyal statüsü hakkında bilgi vermektedir.

3.4.1. Türklerde Giyim Kuşam Kültürü

Giyim milli bir unsurdur. Milletleri diğer milletlerden ayıran faktörlerden biri de kendilerine özgü giyim tarzlarıdır. Türk toplumu da köklü tarihi ile zengin bir giyim kültürüne sahiptir (Tezcan, 2000). Bu kapsamda, Türk milletinin kültür tarihi incelendiğinde Orta Asya'dan Anadolu'ya ve çevresine kadar uzanan zengin bir giyim kuşam biçimine sahip olduğu bilinmektedir (Ayhan, 2007). Türk toplumunun giyim kültürü, Orta Asya dönemi ile Anadolu'ya yapılan göçler sonra İslamiyet'in kabul edildiği dönem sonrasında farklılıklar göstermektedir.

Türklerin geçmişten beri kendilerine özgü bir kıyafet geleneği vardır. Bu geleneği oluşturan Türklerin yaşam tarzlarıdır. Türkler sert ve soğuk bir coğrafyada yaşayan, tarım ve hayvancılık ile uğraşan göçebe bir topluluktu (Güngör, 1988). Tarım ve hayvancılık Türklerin giysilerinin temelini deri, yün ve kürk oluşmasında etkili olmuştur (Ögel, 1978). Giyecek üretimi için kendir yetiştiren Türkler elde ettikleri ipliklerle bez dokur, bu bez ve yün kumaşlardan iç çamaşırı giyerlerdi (Kafesoğlu, 2005). Türkler besledikleri hayvanların yanı sıra, avladıkları hayvanların da yün ve derilerinden, pantolon, şapka, çizme, çorap, ceket gibi giysiler yapmışlardır (Beğiç, 2016). Türkler yiyeceklerini ve silahlarını asmak için kalın deri kemerlere ihtiyaç duymuşlardır. Devamlı olarak açık havada ve soğukta gezdikleri için, korunmak adına kürk kullanmaları zorunluydu (Ögel, 1978). Türkler tarihleri boyunca pek çok kumaş çeşidi kullanmışlardır. Kullandıkları kumaş sayısı kaynaklara göre yaklaşık 650 dolaylarındadır (Salman, 2004).

Eski Türklerde giyim elemanları başlık (börk), gömlek, pantolon, ceket, kaftan ve çizme olarak sıralanabilmektedir (Esin, 1978). Bu parçalardan bazıları, Türklerin giyim kuşam kültürüne katmış oldukları çeşitler giyim elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçebe Türkler, yaşam tarzlarına uygun şekilde serbest hareket edebilecekleri ve ata binerken zorlanmayacakları giysiler tercih etmekteydiler (Tezcan, 2000). Türkler at kullanan kavimler oldukları için pantolon giyilmesi zorunluydu.

Pantolonlar dış kaftanların içine giyilen bir iç giyim elemanıydı. Pantolonların üzerine ise dize kadar uzanan deri çizme giyilirdi (Ögel, 1978). Türklerin pantolon kullanımı soğuktan korunma ve ata binerken sürtünme durumunu aza indirmekle ilgilidir (Tezcan, 2000). Türklerin günlük hayatta ve at kullanırken rahatlıkla giyindikleri bu giyim tarzı aslında bugünkü modern ceket pantolon giyiminin kökenidir (Kafesoğlu, 2005). Hun Türklerinden önce Çin’ de pantolon yoktu. Çinliler pantolonu ilk kez Hunların atlı birliklerinde görmüşlerdir (Ögel, 1978). Türk giyim kültürünün diğer önemli unsuru ceketlerdir. Özellikle soğuktan ve rüzgârdan korunmak için giyinilmekteydi (Kayserili, 2011). Ceketler dışında Türkler, sıcak ve soğuk havalara göre ayrı türlerde pelerinler de giyinilmekteydi. (Kafesoğlu, 2005). Yapılan araştırmalar Orta Asya’da en çok kullanılan giyim elemanlarının pantolon, çizme ve kürk olduğunu göstermektedir (Kayserili, 2011). Çizme ve pantolonlar genellikle deriden üretilmekteydi. Bunun dışında at koşum takımları ve eyerlerinde kullanılmaktaydı (Tezcan, 2000).

Türklerin giyim kültüründe, ceket, gömlek, kaftan, pantolon, çizme ve börk dışında iç giyim elemanları da bulunmaktadır. Türkler yün veya bitkisel kökenli ipliklerden içlik giysi üreterek kullanmışlardır (Ögel, 1978).

Türkler İslam’ı kabul ettikten sonra geleneksel kültürlerinde değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin en somut örneklerini giyim kuşam kültürlerinde görmek mümkündür. Orta Asya’da kullanmış oldukları kıyafetlerin yerine İslam usullerine uygun yeni kıyafetler kullanmaya başlamışlardır. Orta Asya Türk toplumlarında kadınların kullandığı kıyafetler ile erkeklerin ki arasında bariz farklar bulunmamaktaydı. Kadınlar erkekler gibi rahat hareket edebilmelerini sağlayacak pantolon, ceket kaftan ve başlıklar kullanmaktaydılar. İslam dininin gereklerinde, özellikle kadınların kıyafetlerini tercih ederken dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Kur’an – 1 Kerim’de Nur suresi 31. Ayette ve Ahzap suresi 59. Ayette örtünme ile ilgili emirler verilmiştir (Kayserili, 2011). Kadın ve erkeklerin dar giyinmemesi, özellikle kadınların mahrem yerleri olarak belirtilen vücudun belli kısımlarının örtünmesi emredilmiştir.

Peygamber efendimiz hadislerinde, kıyafetin türü, kullanılacak olan malzemesinin seçimi, erkeklerde saç ve sakalın kesimi ve kıyafetlerin renklerine kadar birçok konuda yapılması gerekenleri belirtmiştir. Özellikle bazı malzemelerin kadın ve

erkeklerde kullanım ayrımı yapılmıştır. Örneğin İslam dininde erkeklerin ipek kumaştan elbise giymesi ve altın takması yasaklanmıştır.

İslam'ın kabulü ile Türkler' in kullandığı kalpak ve börkler takke ve sarıklara, gömlekler ve ceketler kadınlarda entarilere, deri pantolonlar ise şalvarlara dönüşmüştür. Bunlar dışında eskiden pelerin sonradan kaftan olan giysi İslam'ın kabulüyle cübbeye dönüşmüştür (Kayserili, 2011).

Türklerin giyim kültürü, Orta Asya'dan bugüne farklı dinlerin kabul edilmesi, değişen coğrafi çevre ve iletişimde bulunulan farklı kültürlerin etkisi ile birçok değişikliğe uğramıştır. Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra, burada Orta Asya'dan farklı olarak tek bir coğrafyanın etkisi ile değil, bölgelere göre değişen koşullar çerçevesinde giyim kuşam kültürlerini şekillendirmişlerdir. Bu durum Anadolu'da giyim kuşam kültüründe çeşitlilik meydana getirmiştir.

3.4.2. Azdavay İlçesinde Giyim Kuşam Kültürü

Azdavay'da erkeklerin yöreye özgü giyim tarzı bulunmamaktadır. Ancak geleneksel kadın kıyafetleri, günümüzde de değişmeden kullanılan şekliyle oldukça önemli bir kültürel değer olarak görülmektedir. Yörede geleneksel kadın kıyafetlerinin eski Türk toplumlarında kullanılan bazı kıyafetlere işlev yönünden benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kıyafetlerin temel elemanlarının seçimi ve kullanılan kumaşlar ise İslam dininin kuralları çerçevesinde şekillenmiştir. Anadolu giyiminde kullanılan kıyafetlerle karşılaştırıldığında Türkmen kıyafetlerinden çok Yörük kıyafetlerine benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Yörük kıyafetleri Türkmen kıyafetlerine göre daha süslü ve gösterişlidir. Her iki giyimde atlı göçebe giyimidir (Tezcan, 2000).

Kıyafetlerin özellikle Toros Yörüklerinin kıyafetleri ile benzerlik göstermesi Azdavay halkının geçmişi ve kimlikleri ile ilgili ipucu vermektedir. İlçe halkının yüzyıllar önce, muhtemelen çeşitli nedenlerle bu bölgelerden göç ederek Azdavay ilçesine gelmiş olabileceği düşünülmektedir.

Azdavay yöresinde de kadınların kıyafetlerinin at kullanımına uygun tasarlandığı ve kadınların ata bindiği görülmektedir (Fotoğraf 52).

Fotoğraf 52. Geleneksel kıyafetler ile ata binme (URL 9).

Azdavay’ da kadınların yüzyıllardır kullandıkları geleneksel kıyafetler yörenin en önemli kültürel değerleri arasındadır. Geleneksel kadın kıyafetleri geçmişten günümüze kadar birçok özelliğini koruyarak gelmiştir. Ekonomik, kültürel ve sosyal hayatın hareketli olmaması ilçede ve köylerinde gelenek, göreneklerin hızlı değişimine engel olmaktadır (Özkan, 1996).

Geleneksel kadın kıyafetleri yörede, annelerden kızlarına ve kayınvalidelerden gelinlerine bırakılarak geçmişten günümüze kadar korunarak gelmiş önemli kültürel değerlerdendir. Günlük yaşamda kullanımı devam eden kıyafetlerin parçaları başörtü, takke, çene ipi, iç gömlek, don, entari, yelek, kuşak ve ön bezi (önlük) dir (Fotoğraf 53-54- 55-56). Geleneksel kıyafetler yörede sadece giyim elemanı olarak kullanılmamakta, her bir parçasında ayrı bir anlam ve işlevsellik taşımaktadır. Parçaların seçimi ve kullanım nedenleri aslında yörede yapılan ekonomik faaliyet kolları ile ilgilidir. Geçmişten beri tarım ve hayvancılıkla uğraşılın yörede kadınlar kıyafet seçimlerini bu

kapsamda şekillendirmiştir. Ayrıca geçmişte motorlu taşıtların kullanımının az olması sebebiyle yörede at ve benzeri binek hayvanların kullanımı oldukça yaygındır. Kadınlar bir yere giderken ata binmekteydi. Geleneksel kıyafetler ata binmekte zorluk yaşanmayacak şekilde tasarlanmıştır.

Geçmişten günümüze korunarak gelmiş ve hala kullanılmakta olan geleneksel kıyafetlerin kullanımı gün geçtikçe azalmaktadır. Genç nüfusun geleneksel kıyafetleri sadece özel günlerde tercih etmesi, hazır giyimin artması ve daha ucuz maliyetli oluşu bu sebepler arasında sayılabilmektedir. Yörede kadınlar geçmişten beri kıyafetin her bir parçasını kendileri dikip işlemekteydi. Ön bezi ve kuşak gibi parçalar ise el tezgâhlarında dokunmaktaydı. Geleneksel kıyafetlerin kullanımının azalması, önlük ve kuşak dokuyan kişi sayısının da azalmasına ve ev tezgâhlarının kaldırılmasına sebep olmuştur. Eskiden birçok köyde bulunan ev tezgâhları günümüzde sadece Sabuncular köyünde üç ve Gümürtler köyünde bir kişi tarafından kullanılmaktadır. Tezgâhlarda ön bezi dokuması devam etmektedir kuşak ise nadiren dokunmaktadır.

Özkan (1996) çalışmasında yörede geçmişte kullanılmış olan ancak artık kullanılmayan giyim elemanlarını gömlek, üç etek, marka, çarşaf, yaşmak, duvak ve yağlık olarak belirlemiştir. Bu giyim elemanları sadece sandıklarda bazı kişilerde bulunmaktaydı. Kıyafetlerin bu parçaları günümüzde artık unutulmuştur. Dokuma tezgâhlarının azalması ile önlük ve kuşakta bu şekilde unutulması muhtemel parçalar arasındadır.

Fotoğraf 53. Araştırma alanında geleneksel kıyafet örneği.

Sahada geleneksel kadın kıyafetleri 22.10.2020 tarihinde Türk Marka ve Patent Kurumundan “Coğrafi İşaret” olarak tescillenmiştir. Bu gelişme ile Türkiye’de ilk kez yöresel kıyafet coğrafi işaret almıştır.

Fotoğraf 54. Azdavay geleneksel kadın kıyafetleri (URL 10).

Fotoğraf 55. Covid-19 bulaşıcı salgın hastalığı sebebiyle yüzlerine maske takan, ilçe merkezindeki pazar yerinde dolaşan geleneksel kıyafetli kadınlar.

Fotoğraf 56. Covid-19 bulaşıcı salgın hastalığı sebebiyle maske takmış, geleneksel kıyafetiyle kadınlar pazarında satış yapan kadınlar.

Azdavay ilçesinde yaklaşık 60 yıl öncesine kadar kıyafetlerin yapımında kullanılan iplikler geleneksel üretim teknikleri ile (çıkırık) elde üretilmekteydi. İpliklerin üretiminde keten, kenevir gibi bitkiler kullanılıyordu. Üretilen iplikler yine geleneksel yöntemlerle renklendiriliyor ve kumaş üretiminde kullanılıyordu. (Fotoğraf 57-58). Günümüzde bu iplikler yerine hazır olarak temin edilen divitin, pazen ve viskon gibi sentetik kumaşlar kullanılmaktadır.

Fotoğraf 57. İp eğirmek için kullanılan çıkırık.

Fotoğraf 58. İp eğiren kadınlar (URL 11).

3.4.2.1. Gömlek (Göynek)

 l ede geleneksel kadın kıyafetlerinin önemli bir parçası olan gömlekler i e giyilen bir giysi olarak kullanılmakta ve bu nedenle “i  g ynek” de denilmektedir. Bu haliyle i  gömleklerin, Eski Türklerde kullanılan i liklerle işlev yönünden benzerlik gösterdiği söylenebilmektedir. Krem ya da beyaz renkte üzerine çeşitli renklerde  i ek desenleri bulunan poplin kumaşlardan elde edilir (Fotoğraf 59). Geçmişte bu gömlekler ‘   etek’ adı verilen ve günümüzde kullanılmayan boyu ayak bileklerine kadar uzanan, etek kısmı    parçadan oluşan ‘v’ yakalı bir tür gömlek altına giyiliyordu. Gömlekler günümüzde yörede kadın kıyafetlerinin bir parçası olan entari altına giyilmektedir. Gömlekler uzun kollu ve vücudu saracak şekilde üretilmektedir.

Gece elbisesi olarak kullanıldığı için “gecelik” de denilmektedir ( zkan,1996).

Fotoğraf 59. Donun  st kısmında ve i  gömlek yapımında kullanılan pamuklu kumaşlar.

3.4.2.2. Entari (Urba)

Entariler Anadolu kadınlarının geleneksel kıyafetlerinde oldukça fazla tercih ettikleri önemli bir parçadır. İslamiyetin kabulünden sonra peşli entari kullanımı Horosan Türkleri itibariyle görülmeye başlanmıştır. Bu elbiselerin bazılarının bel kısmına kuşak takılmaktadır (Tezcan, 2000).

Yörede entariler uzun kollu, boyu ayak bileklerine kadar uzanan ve göğüs altı hizasından itibaren robalı olarak hazırlanan elbiselerdir. Elbisenin roba kısmından yukarısına çeşitli renklerde ipler kullanılarak işleme yapılmaktadır. Aynı renkteki işlemler elbisenin kollarına, etek kısmındaki firfırlara ve etek bitimindeki uç kısımlara da yapılmaktadır. Yörede bu firfırlı kısımlara ‘Sayvanlı’ denilmektedir. Entarilerin kolları manşetlidir. Entariler genellikle tek renkli pullu ve çeşitli renklerde çiçek desenli kumaşlar kullanılarak üretilmektedir (Fotoğraf 60).

Yörede kadınların, günlük yaşamda ev ve tarla işleriyle uğraşılırken eski, önemli günlerde ve ev dışına çıkarken daha yeni olan entarilerini giydikleri, maddi durumu iyi olanların düğüne giderken giymek için kadife ve pullu kumaşlardan entariler diktikleri görülmektedir. Gençler daha çok sarı, pembe gibi açık renkleri tercih etmektedir. Kullanılan kumaşlar genellikle desenlidir. Düz renk kumaşların kullanımı yaygın değildir (Özkan, 1996). Günümüzde bu ayrımın ortadan kalkmaya başladığı ve günlük olarak giyilen entarilerde kullanılan renklerin oldukça yeni ve göze çarpan canlı renklerde olduğu görülmektedir. Ayrıca, sadece gençler değil, genel olarak tüm yaş grubundaki bayanların açık ve canlı renkleri tercih etmektedir. Düz renk ve pullu kumaşların kullanımı da oldukça artmıştır (Fotoğraf 61).

Fotoğraf 60. Geleneksel entari.

Fotoğraf 61. Geleneksel entari ve yelekler.

3.4.2.3. Yelek

Yelek yörede entarinin üzerine giyilerek kullanılan ve yöresel adı ‘Delme’ olan bir parçadır. Günümüzde yörede yelekler düz renk jarse kumaştan üretilir. Yeleklerin iç astarları vardır ve bu astar yelek kumaşına uygun renkte dikilir. Yeleklerin boyu göğüs altına kadardır. Ön kısmı yine göğüs altına kadar açıktır ve alttan iki düğme ile kapatılır. Yeleklerin üzerindeki işlemeler süsü daha çok belli etmesi açısından yelek kumaşına zıt renklerde iplikler kullanılarak işlenir. Yeleklerin ön kısmının kenarları ve omuz kenarları iplerle oyalarak işlenir ve bu işlemeye ‘Kıvratma’ adı verilmektedir. Geçmişte yelekler uzun kollu olarak da kullanılırdı ve yeleklere ‘Kustu ’adı verilirdi (Fotoğraf 62-63).

Fotoğraf 62. Geleneksel yelek.

Yelekler geleneksel kadın kıyafetlerinin işlevsellik açısından önemli parçalarından biridir. Soğuk iklim şartlarının hâkim olduğu Azdavay yöresinde yelek, iç gömlek ve entarinin üzerinde giyilen son giyim elemanıdır. Sırtı soğuktan koruyan yelek, vücudun göğüs kısmını kapatarak mahremiyeti sağlar.

Fotoğraf 63. Geleneksel yelek.

3.4.2.4. Don

Yöresel kıyafetin iç giyim elemanlarından olan don, Orta Asya Türkler ininde aynı işlevle kullanmış olduğu bir giyim elemanıdır. Önceleri divitin kumaştan üretilen don, günümüzde donlar jarse kumaştan üretilmektedir (Fotoğraf 64).

Donun yöredeki ismi “paça ya da paçalık” tır (Özkan, 1996).

Fotoğraf 64. Don yapımında kullanılan kumaşlar.

Donların üst kısmı geçmişten günümüze değişmeyen şekliyle, daha sağlıklı olması sebebiyle beyaz pamuklu kumaştan üretilirken, alt kısmı yörede sık kullanılan bir kumaş olan kırmızı çiçek desenli jarse kumaştan üretilmektedir. Donların uzunluğu ayak bileklerine kadardır ve bel kısmı ile bileklere lastik geçirilerek kullanıma hazır hale getirilir. Donlar vücudu soğuktan korur ve günlük yaşamda rahat hareket edebilmeyi sağlar. Geçmişten beri at kullanan yöre kadınlarının ata binmesini kolaylaştırır (Fotoğraf 65).

Fotoğraf 65. Geleneksel iç giyim elemanlarından don.

3.4.2.5. Kazıl Çorap

Yörede kullanılan yün çoraba verilen isim “Kazıl çorap” tır. Koyunyünleri eğrilerek elde edilen yün ipliklerin kullanımı ile dokunan bir çoraptır. Kazıl çorap, tek renk olarak ve çeşitli motiflerle dokunmaktadır (Fotoğraf 66).

Kazıl orap örülürken üzerine kiraz dalı, kazayağı, burma, kesme cici, sa örgüsü gibi motifler işlenmektedir. Kazıl orabın üstü renkli ipliklerle işlenirse buna “cicili çorap” denilir (zkan, 1996).

Fotoğraf 66. Geleneksel kazıl çorap.

3.4.2.6. Önlük

Kıyafet n dış kısmında kullanılan Önbezi (nlk) tarımla uğraşan kadınların bahçelerinde ekip biçtikleri ürünleri ya da sahada yetişen bitkileri toplarken kullandıkları yardımcı bir giyim elemanıdır. Önlük ayrıca kıyafetin kirlenmesini de önlemektedir (Fotoğraf 67). Önlük sadece yardımcı bir giyim elemanı olmaktan çıkmış geleneksel kıyafetin önemli bir parçası olmuştur. Öyle ki geçmişten beri nlklerin ve kuşakların elde edilmesi için özel ev tezgâhları kurulmuştur. nlklerin ev tezgâhlarında dokunması, yörede elde dokuma alanında bir el sanatının doğmasını sağlamıştır (Fotoğraf 68-69-70).

Fotoğraf 67. Dokuma tezgâhında dokunmuş önlük (Önbezi).

Annelerin kızlarına küçük yaştan itibaren öğretmeye başladığı ve bu şekilde gelenek haline dönüştürdükleri dokuma sanatı günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. Dokuma ustalarının sayısının azalması, hazır giyim ve geleneksel kıyafetlerin kullanımının azalması bu sanatın oldukça azalmasının sebepleridir.

Fotoğraf 68. Geleneksel dokuma tezgâhı, Sabuncular köyü.

Fotoğraf 69. Önlük dokumada kullanılan iplikler.

Fotoğraf 70. Geleneksel önlük dokuma.

3.4.2.7. Kuşak

Geleneksel kıyafetlerin bir diğer önemli parçası kuşaklardır. Kuşakların kullanım amaçları incelendiğinde, yürütülen ekonomik faaliyetler ile ilgili olduğu ve bunların doğal ortamda yürütülmesinden dolayı hava şartlarına karşı önlem amacı taşıdığı görülmektedir.

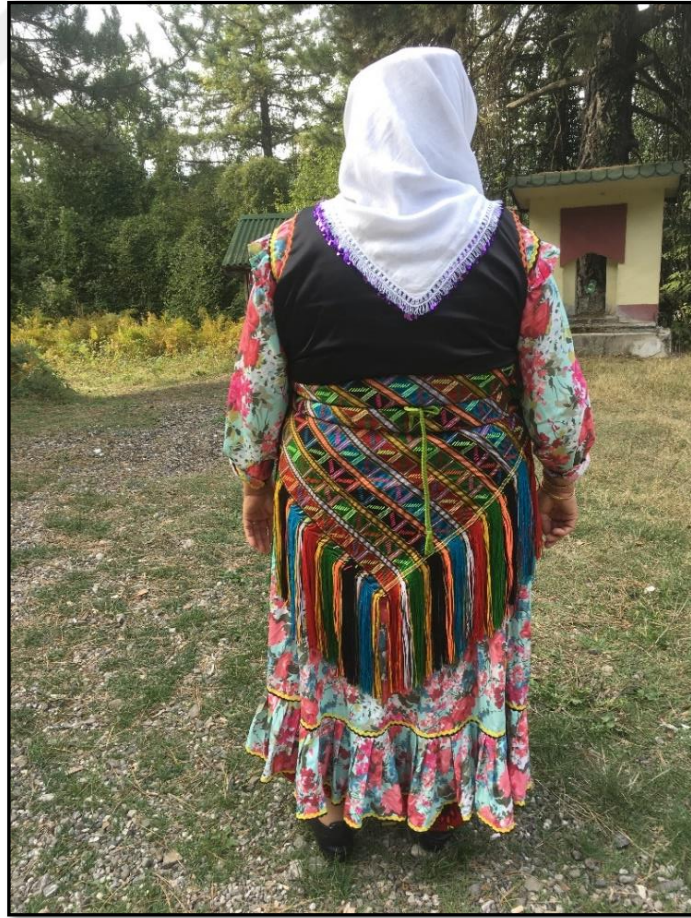
Kıyafetin dış giyim elemanlarından olan kuşaklar, üçgen şeklinde bele sarılmakta ve üçgenin uzun kısmı giyinen kişinin arka tarafında bel hizasından dizlere kadar olan yeri örtecek şekilde uzatılmaktadır. Kuşağın kullanım amaçları ekip biçme faaliyetlerinde eğilip kalkarken vücudu örtmesi, ağır işlerle uğraşıldığında beli sıkıca sararak ağrı ya da hastalıklardan koruması ve kıyafetin diğer parçalarını bütün halde sıkıca tutma görevi sağlaması sayılabilmektedir (Fotoğraf 71-72).

Geçmişte kuşaklar tıpkı önlükler gibi ev tezgâhlarında dokunmaktaydı. Bununla birlikte kumaş ipleri ve motiflerinden çeyizlere konulmak üzere yatak örtüleri yapılmaktaydı. Günümüzde kuşak kullanılmaya devam ettiği halde dokuma yapılmamakta, makine üretimi hazır kuşaklar satın alınmaktadır. Birçok kişi ise büyüklerinden kalan kuşakları kullanmaktadır.

Kuşak yörede “şerit” adı verilen bir çeşit kolon dokuma ile bele bağlanmaktadır (Özkan, 1996).

Fotoğraf 71. Geleneksel kuşaklar.

Fotoğraf 72. Geleneksel kuşak.

3.4.2.8. Takkeler

Yöresel kıyafetlerin önemli bir parçası da takkelerdir. Kadınlar takkelerini genellikle kendileri dikmektedirler (Fotoğraf 73-74). Yörede takkelerin dikimi ve süslenişi kadının medeni halini simgeleyecek şekilde tasarlanmaktadır. Bekâr genç kızlar pul işlemeli takkeler kullanmaktadır. Evli kadınların takkeleri boncuk işlemelidir. Genç kızların takkeleri hazırlanırken evli kadınların takkelerinden farklı olarak takkelerin iç kısmına ‘peyik’ adı verilen üçgen şeklinde parçalardan oluşan bir kılıf dikilmektedir (Fotoğraf 75-76).

Evli kadınların takkeleri pulşuz ve peyiksiz olarak hazırlanmaktadır. Takke kullanıma hazır hale geldikten sonra kadınlar takke üzerine yörede ‘Çeki’ adı verilen genellikle siyah renkli tül eşarp bağlamaktadırlar. Bu tül üzerine genelde sarı ve beyaz ipler kullanılarak işlenen üç elma ya da üç gül desenleri işlenmektedir. Çekinin takkeye bağlanması işlemine yörede “çökü dürme” adı verilmektedir. (Özkan,1996).

Fotoğraf 73. Geleneksel takkeler.

Takkelerin işlenmesinde eskiden beri yaygın olarak kullanılan motiflerin, kişiyi nazardan koruduğuna inanılan muska ve göz motifleri olduğu saptanmıştır (Özkan, 1996).

Fotoğraf 74. Takkeye boncuk işleme.

Fotoğraf 75. Evli kadınların kullandığı boncuklu takke.

Günümüzde takkelerin kullanımında bekâr ya da evli kadın takkesi olarak, pullu ve boncuklu takke ayrımı azalmıştır. Evli kadınlarında pul işlemleri takkeler kullandığı görülmektedir. Takke seçimi artık medeni duruma göre değil, zevk ve tercihlere göre yapılmaktadır.

Fotoğraf 76. Pullu bekâr genç kız takkesi.

3.4.2.9. Başörtü (Yemeni)

Yörede başörtüleri genellikle beyaz pamuklu kumaştan elde edilmektedir. Kare şeklindeki örtünün kenarları pul işlemler ya da oyalarla ile işlenir. İşlemlerde genellikle bitki ve çiçek desenleri kullanılmaktadır. Başörtü takkenin üzerinden başa örtülür. Başörtünün önde kalan iki ucu boyun arkasından geçirilerek bağlanır ve tekrar uçlar ön kısma iki omuzda asılı şekilde bırakılır. Bu örtünme şekline yörede ‘Çemleme’ adı verilmektedir (Fotoğraf 77).

Fotoğraf 77. Geleneksel kıyafetlerinde kullanılan başörtü.

Fotoğraf 78. Geleneksel önlük ve oyaly başörtüler.

3.4.2.10. Çene ipi (İmik-İnek Bağı)

Çene ipi takkenin baştan kaymaması için, çenenin alından geçirilerek üst kısmında bağlanan bir parçadır. Yörede bu ip aslında bir tür takı olarak kullanılır. Geçmişte bu takı kullanan kişinin ekonomik durumunun bir göstergesiydi. Renk renk ipe geçirilen boncukların sayısı ve çeşidi ekonomik durum ve kişinin tercihlerine göre değişmekteydi. Günümüzde de çene ipi için genellikle renkli boncuk süslemeler kullanılmaktadır. Boncuksuz sadece ip örme şeklinde yapılan çene ipleri de sahada fazlaca görülmektedir. Yöre halkı çene ipine inek bağı, imik bağı gibi isimler vermektedir (Fotoğraf 79-80).

Fotoğraf 79. Çene ipleri.

Fotoğraf 80. Çene ipi ile takke bağlama (URL 12).

3.5. YEMEK KÜLTÜRÜ

İnsanın temel ihtiyaçlarından belki de hayati açıdan en önemli olanı beslenmedir. İnsanlar hayatta kalabilmek ve sağlıklı yaşayabilmek adına bazı temel vitamin ve minerallere ihtiyaç duymakta ve bunları yiyip içtikleri besinlerden sağlamaktadırlar. Ancak yemek sadece beslenme unsuru değildir. Yemeklerin yapımında kullanılan gıda malzemeleri, bu malzemelerin üretim şekli, yemeklerin yapım teknikleri ve bunun için kullanılan araç gereçler toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar ise genellikle coğrafi bölgenin doğal çevre şartları ile toplumun ekonomik faaliyetleri, inanç, gelenek, görenek ve sosyal yapısıyla ilgilidir. İlk çağlardan beri bu faktörler çerçevesinde toplumların kendilerine has yemek kültürleri gelişmiştir. Bu özellikleri ile yemek, maddi kültürün bir ögesi haline dönüşmüştür.

Yemek kültürünü ele alabilmek için öncesinde bu kavramın tarihsel geçmişine bakmak gerekmektedir. Yemek insanoğlunun temel ihtiyacı olduğundan, ilkçağlardan itibaren toplulukların yaşam tarzının önemli bir parçasını oluşturmuştur. İlkçağlarda toplayıcılık ve avcılık yapan göçebe toplulukların besin kültürleri bu çerçevede oluşmuştur. Doğal çevrede yetişen bitki, meyve, sebze, balık ve böcek gibi besinler

toplanmakta ve toplanan besinler bireysel değil toplulukla birlikte tüketilmekteydi. Hareket etmeyi kısıtlayacağından ve istedikleri zaman yiyecek bulabileceklerini düşündüklerinden dolayı yiyecekleri saklama gereği duymuyorlardı (Pointing, 2007).

Toplayıcı gruplar zamanla farklı besin maddelerine ihtiyaç duymuşlardır. Küçük hayvanları avlamakla başladıkları avcılık faaliyetleri araç gereç yapımının gelişmesine paralel olarak gelişmiştir. Zamanla daha büyük hayvanlar avlamaya başlamışlardır. Avlanan bu hayvanların ot yiyen hayvanlar olduğu görülmektedir. Muhtemelen insanlar et ile beslenen hayvanları avlamanın kolay olmayacağını düşünmüşlerdir (Belge, 2016). Avcılığın gelişmesi ile beslenme şekilleri et ağırlıklı olarak değişmiştir. Toplayıcılık yaparak bitki kökenli besinler tüketmeye devam eden insanların yemek alışkanlıklarına etin eklenmesi insanı hem et hem ota beslenen (Omnivor) bir canlı yapmaktadır (Kayserili, 2011).

Toplayıcı toplumlarda avcılık faaliyetlerinin başlaması iş bölümü kavramını doğurmuştur. Büyük hayvanların avlanmasında güç gerektiğinden ava genellikle erkekler gitmiş kadınlar toplayıcılık faaliyetlerine devam etmiştir. Avcılıktan sonra gelişen iş bölümü ayrımı neticesinde toplama işlerinin dolayısıyla bitkilerle uğraşma işinin kadınlara geçmesi, bitki evcilleştirilip üretilmesinin de kadınlar tarafından başlatıldığını söyleyebiliriz (Belge, 2016). Bu dönemlerde ateş henüz bulunmadığı için insanlar eti yemeden önce yumuşamasını beklemekteydiler (Dilsiz, 2010). Bunun dışında eti çeşitli bitkilerle tatlandırıp tüketmekteydiler. Bu yöntem günümüzde Türkiye’de çiğ köfte ve Çin’de suşi yapımında kullanılan yöntemden pek farklı değildir (Gürsoy, 2004).

Ateş bulunduktan sonra insanlar besinlere pişirerek yemeye başlamıştır. Yemekleri lezzetli kılmak için çeşitli yöntemler aramışlar, yabani bitkileri evcilleştirerek üretmiş ve saklamışlardır. Bu şekilde ekip biçme faaliyetleri ortaya çıkmıştır (Dilsiz, 2010).

Ateş bulunup tahıllar üretilmeye başladıktan sonra, insanlar artık yabani ve çiğ yiyeceklerden başka bir beslenme alışkanlığına geçiş yapmış oluyordu. Tahılları biçmek ya da öğütmek için ilkel oraklar ve ezici taşlar kullanmışlardır. İnsanlar yemeklerini

pişirebilmek için ocakların etrafına yerleştirdikleri taşları kullandıkları düşünülmektedir. Bu durum, günümüzde tandırda pişirilen ekmek yapım tekniği ile örtüşmektedir (Gürsoy, 2004).

Ateşi kullanmaya başlayan ve tarımsal faaliyetlerde bulunan insanlar zamanla bu uğraşlar için kullandıkları ilkel aletleri geliştirmeye başlamışlardır. Evcilleştirilen bitkilerden sonra hayvanlarında evcilleştirilme süreçleri başlamıştır. İlk olarak köpek evcilleştirilmiştir. Bundan sonraki süreçlerde topraklardan ve ahşaptan çanak çömlek yapımı başlamıştır. Koyun, keçi, domuz ve sığır gibi hayvanlar evcilleştirilmiştir (Gürsoy, 2004). Hayvanların evcilleştirilmesi ile insanlar onların sütünden de faydalanmaya başlamış ve zamanla süt ürünleri yeni bir besin kaynağını ortaya çıkarmıştır. Çanak çömlek yapılarak bunların yemek yeme ve besinleri saklamada kullanılması mutfak kültürünün temellerini oluşturan gelişmelerden sayılabilmektedir.

Avcı toplayıcı gruplardan tarımsal üretim yapan gruplara kadar olan süreçlerde insanoğlu beslenmek ve besinlerinin devamlılığı için birçok gelişme kaydetmiştir. Özellikle yerleşik düzene geçildikten sonra insanoğlu için beslenme, sadece karın doyurmak değil, sofraya kurma ve sofrada farklı yiyecekler tatma gibi boyutlara ulaşmıştır (Merdol, 1998). İnsanlar bununla sınırlı kalmamış farklı malzeme ve baharatlar kullanarak yiyecekleri lezzetlendirmiş ve bundan zevk almışlardır. Toplumlar birbirleri ile iletişim kurması ile kültür alışverişleri gerçekleşmiş ve yiyecek ticaretleri yapılmıştır (Dilsiz, 2010). Çünkü dünya üzerinde kıtalar ve bölgeler kendine has coğrafi özellikler barındırmaktadır. Bu sebeple dünyanın çeşitli bölgelerinde birbirinden farklı ürünler yetişmektedir. Örneğin Coğrafi keşiflerden önce Avrupalı köylüler muhtemel ejder meyvesini hiç görmemiştir ya da tropikal kuşak insanları kerevizi hiç tatmamıştır. İnsanoğlu yüzyıllar boyu bulunduğu coğrafyanın ona verdiği nimetlerle geçinmiştir (Candan, 2019). Bu durum coğrafi yapının yemek kültürüne etkisini göstermektedir. Özellikle kırsal kesimlerde doğal ortam şartların beslenme alışkanlıklarına etkisi oldukça fazladır. İnsanlar yaşadıkları bölgelerin doğal ortam şartlarına göre ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu şartlardan en önemlileri iklim ve bitki örtüsüdür. Arazisi tarıma elverişli verimli topraklara sahip ve iklimi tarıma uygun bölgeler yetiştirdikleri tarım ürünleri çerçevesinde yemek kültürlerini şekillendirmektedirler. Arazinin tarıma uygun olmadığı alanlarda, bitki örtüsünden faydalanılarak doğal

ortamdan elde edilen bitkiler besin maddesi olarak kullanılmaktadır. Bu tip bölgelerde genellikle hayvancılık yapılmakta, yemek kültürü de et ve süt ürünleri çerçevesinde şekillenmektedir.

Yemek kültüründe diğer belirleyici husus toplumun sahip olduğu dini inançlardır. Dini inançlar, toplumların yaşam tarzları ile ilgili birçok olguyu ele almakta, kuralları çerçevesinde izin ve yasaklar koymaktadır. Yemek kültürlerinin oluşumunda da dini inançların etkisi oldukça fazladır. Örneğin İslam dininde domuz ürünleri tüketmek haram kılınmıştır. Bunun dışında leş yemek, geviş getirmeyen hayvan etleri yemek, sürüngen eti yeme ve kan içmek gibi yasaklar bulunmaktadır (Kayserili, 2011).

3.5.1. Türklerde Yemek Kültürü

Her toplumun kendine has ve nesilden nesile aktararak sürekliliği sağlanan bir yeme-içme kültürü vardır. Yemek kültürünün toplumdan topluma farklılaşmasının sebebi, yaşanan mekânın coğrafi özellikleri, içinde bulunan çağ ve yürütülen ekonomik faaliyetlerdir (Akkuş, 2019). Türk toplumununsa diğer toplumlarda olduğu gibi geleneksel bir yeme içme kültürü bulunmaktadır. Dünyanın en iyi ilk üç mutfağı arasında gösterilen Türk mutfağı geçmişi ile köklü bir kültürel zenginliğe sahiptir (Solmaz, 2018). Türk mutfağı yüzyıllar boyunca yemek türleri, pişirme teknikleri, kullandıkları malzemeler, sofrâ düzenleri, sunum ve ikram şekilleri ile kendine has özellikler barındıran zengin bir yemek kültürü oluşturmuştur (Arlı ve Gümüş, 2007).

Türk mutfak kültürünün tarihsel gelişimi incelendiğinde, Orta Asya'dan günümüze kadar yaşamış oldukları coğrafyaların ürün çeşitliliğinin, etkileşimde olduğu farklı kültürlerin, Selçuklu ile Osmanlı dönemlerinde eklenen yeni lezzetlerin ve Mezopotamya kökenli Anadolu mutfağının bir mozaiki olduğu görülmektedir (Güler, 2010).

Türk mutfağının tarihsel gelişimini genel olarak İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olarak incelemek mümkündür (Solmaz, 2018). İslamiyet öncesi Türklerde, Orta Asya göçebe yaşam kültürü hâkimdir. Orta Asya'da tarım ve hayvancılık ile uğraşan Türklerin yeme içme alışkanlıkları da bu çerçevede gelişme göstermiştir (Kızıldemir,

Öztürk ve Sarıışık, 2014). Hayvancılıkla uğraşan Türkler koyun, keçi ve sığır beslemişler bunların etinden ve sütünden faydalanmışlardır. Süt ürünlerinden peynir, yoğurt, ayran, tereyağı ve çökelek yapmışlardır. Yoğurttan tereyağı elde etmişlerdir. İç yağı ve don yağ tereyağı dışında kullandıkları yağlardandır (Ögel, 1978). Yoğurdun ılık su ile derilerden elde dilmiş tulumlarda çalkalanıp yağı çıkarılması ve tuzlanarak çeşitli peynir türleri elde edilmesi yöntemi günümüzde devam etmektedir (Güler, 2010).

Türkler kesilen hayvanın et ve sakatatlarını, tandır adı verilen toprak kuyuda veya ateş üzerinde pişirilerek tüketmekteydi. Sonbaharda kesilen hayvanların etleri yağları ile pişirilerek küplere doldurularak saklanırdı. Bu uygulama günümüzde de devam eden kavurma pişirme ve saklama teknikleriyle örtüşmektedir. Aynı şekilde Türklerin etleri baharatlayarak kurutup elde ettiği pastırma ve sucuk, yine Orta Asya yemek kültüründen beri bu yöntemlerle yapılan yiyeceklerdir (Sürücüoğlu ve Özçelik, 2008).

Türklerin sıklıkla tükettiği diğer besin maddeleri hububatlardır. Türkler yerleşik yaşama geçtikten sonra tarımsal üretim faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Türkler buğday, çavdar, darı ve arpa yetiştirmişlerdir. Zamanla buğday Türk yemek kültüründe önemli bir yer almış ve Türkler ekmeklerini buğdaydan üretmeye başlamışlardır (Közleme, 2010).

Türkler Anadolu'ya göç ettikten sonra tarım ve hayvancılıkla uğraşan toplumlar olarak yaşamaya devam etmişlerdir. İslam dinini benimseyen Türkler, dinin emrettiği şekilde yemek kültürlerini şekillendirmişlerdir. İslam dini gereği alkol ve alkol içerikli besinler kullanılması yasaklanmıştır. At ve eşek gibi tırnaklı hayvanların etleri ile domuz eti ve ürünlerinin yenmesi yasaklanmıştır. Örneğin Orta Asya'da at eti tüketen Türkler bu yeme alışkanlığını bırakmışlardır (Kayserili, 2011).

Türk yemek kültürü, zengin yemek çeşitliliği, yemek alışkanlıkları ve gelenekleri ile bir bütündür. Bu kapsamda Türklerin yemek alışkanlıklarını ele almak gerekmektedir. Türklerde yemek temiz ve ekonomik olması sebebiyle genellikle evde yenir. Geleneksel bir davranış olarak yemeğin çabuk yenmesi önemlidir (Güler, 2010). Türk kültüründe misafir ve yemek ikramı önemli bir yer tutmaktadır. İslam dininin etkisi ile sofrada misafir bulunması ve onu en iyi şekilde ağırlamak önemli bir meseledir

(Kayserili, 2011). Sofrada tüm ailenin birlikte yemek yemesi önemlidir. Sofra adabında ilk olarak aile büyüklerinin sofraya oturması beklenir. Sofraya önce erkekler daha sonra kadınlar ve çocuklar oturur. Yemeğe başlamadan önce ve sonra besmele çekilir ve dua edilir. Yemek yerken boş, malayani konuşmak ve büyüklerden önce yemeğe başlamak hoş karşılanmaz.

Türk mutfağında yemekler çorbalar, et yemekleri, et ile pişirilen sebze yemekleri, et ile veya ayrı olarak pişirilen hububatlar, zeytinyağlılar, hamur işleri, geleneksel içecekler, şerbetli ve sütlü tatlılar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Orta Asya döneminde et ağırlıklı olan beslenme alışkanlıklarına, Anadolu'nun zengin bitki çeşitliliği ve verimli toprakları sayesinde sebze yemekleri de eklenmiştir. Tahıllar ve hububatlar Türk yemek kültüründeki önemini korumuştur. Ekmek bölgelere göre değişen çeşitleriyle her yemekle birlikte tüketilen bir besindir. Yoğurtla yapılan çorbalar ve ayran Anadolu'nun neredeyse tüm bölgelerinde yaygın olarak tüketilmektedir. Etin farklı usullerle ve malzemeler ile pişirilmesi sonucu edilen kebab çeşitleri Türk mutfağının en önemli lezzetleri arasındadır. Yemeklerin lezzetlendirilmesi için baharatlar ve doğada kendiliğinden yetişen bazı otlar kullanılmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde doğal ortamda yetişen bitkilerin yemeklerde kullanımı yaygın olarak devam etmektedir. Geleneksel Türk mutfağında kış için besin hazırlama ve saklama yöntemleri uygulanmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde, Sonbahar dönemlerinde çeşitli bitki ve meyvelerden marmelatlar ve turşular hazırlanmaktadır.

3.5.2. Azdavay Yemek Kültürü

Mutfak kültürü ait olduğu toplumun sosyal ve ekonomik yapısını yansıtmaktadır. Yemeklerin yapımında kullanılan malzemeler, yapılış yöntemleri, sofrada adabı ile yemeklerin yapımında kullanılan araç ve gereçler bu yansımaların somut göstergeleridir.

Binlerce yıllık kültürel birikime sahip bir bölgede yer alan Azdavay, kendine has yemek kültürü ile dikkat çekmektedir. Kastamonu ili genelinde yapılan bazı yemekler Azdavay'da da yapılmakta ancak farklı isimler almaktadır. Bunun dışında çevre ilçelerden farklı olarak yöreye has yemekler yapılmaktadır. Yemeklerin yanı sıra

mutfakta kullanılan malzemeler, kışlık yiyecek hazırlama yöntemleri ve yiyecekleri saklama şekilleri yöre mutfağını özgün kılan diğer faktörlerdir.

Azdavay ilçesinde mutfak evin içerisinde bulunmaktadır. Genellikle alt katı ahır, üst katı oturma alanı olarak inşa edilen evlerde mutfak üst oturma katında bulunmaktadır. Mutfak evin diğer bölümlerinden ayrı olarak bulunmasının yanı sıra, geleneksel meskenlerin her odasında da yer almaktadır. Odaların içerisinde yemek yapmak ve ısınmak için kullanılan taş ocakların etrafında mutfak gereçlerini koymak için terekler yapılmıştır. Oda içerisindeki mutfak, diğer hane bireylerinden ayrı olarak odayı kullanan kişilerin mutfak ihtiyacını karşılar niteliktedir.

Odalarda kullanılan ocaklar duvarın içerisinde gömme olarak bulunur. Ocakların yapımında taş malzeme kullanılır. Bu malzeme çevreden temin edilen bir taş ya da tuğla olabilmektedir. Ocakların üst kısmı genellikle ahşaptır (Fotoğraf 81).

Fotoğraf 81. Yaklaşık yüz yıllık bir meskende artık kullanılmayan taş ocak.

Mutfakta kullanılan araç gereçlerin çoğu, mutfakların duvarlarında yer alan tereklere dizilmektedir. Mutfak malzemelerin yapımında bakır ve ahşabın ağırlıklı

olarak kullanıldığı görülmektedir. Bakır, özellikle pişirme ve yemek sunumunda kullanılan araç gereçlerde kullanılmaktadır.

Fotoğraf 82. Geleneksel bakır sunumluklar.

Geleneksel mutfak kültüründe, yaşanan saha ya da yakın çevreden temin edilen malzemenin mutfak eşyalarının yapımında kullanımı, mutfak kültürünün şekillenmesinde oldukça önemlidir. Azdavay ilçesinde bakır mutfak eşyalarının kullanımı oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bunun sebebi 1700’lü yıllarda Azdavay’da bir bakır madeninin bulunması, daha sonra ise bu madenin kapatılmasıyla Küre ilçesinden temin edilen bakırın kullanımı olabilir (Fotoğraf 82-83).

Azdavay ilçesinde özellikle ekmek yapımında ve hamur açma işlerinde kullanılan oklava, merdane, kevgir, kaşık ve yer sofralarının ahşaptan yapıldığı görülmektedir. Bu durum ilçenin zengin orman varlığı ile ilişkilidir.

Azdavay ilçesinde geleneksel meskenlerin kiler bölümü ambarlardır. Ambarlar kendi yiyecek ihtiyacını karşılayacak miktarda tarımsal üretim yapan yöre halkının hasatlarını depoladığı bölümlerdir.

Fotoğraf 83. Bakır mutfak araç gereçleri, Yanık Ali Konağı.

Yemekler geçmişten beri geleneksel yer sofralarında yenmektedir. Sofra bezleri ve yer sofraları geleneksel kültürün önemli bir parçasıdır (Fotoğraf 84). Kastamonu ve çevresinde, ıhlamur ağacından elde edilen kalıplar; bitki, hayvan ve çeşitli geometrik şekillerle oluşturan motiflerle baskı yöntemi kullanılarak sofra bezlerine işlenmektedir (Avcı ve Şahin, 2014). Bu sofra bezleri Azdavay yöresinde sıklıkla kullanılmaktadır.

Azdavay geleneksel mutfak kültürü, Türk mutfak kültürünün birçok özelliğini taşımakta ve yaşatmaktadır. Azdavay sofra adabında büyüklerin önce sofraya oturması ve ailecek yemek yenmesi gelenektir. Misafir ağırlanacaksa sofraya ilk olarak misafir oturmaktadır. Daha sonra ev sahiplerinden erkekler, kadınlar ve son olarak çocuklar oturur. Yemeğe başlanmadan önce ve sonra Türk İslam kültürünün gelenekleri gereği

dua edilmektedir. Yemek sırasında herkesten önce yemeğe başlama gibi davranışlar hoş karşılanmaz.

Azdavay ilçesinde halkın yemek öğünleri genellikle üçtür. Kahvaltı da peynir, süt, bal, pekmez ve tereyağı gibi ürünler ağırlıklı olarak tüketilmektedir.

Öğlen yemeleri özellikle tarla bahçe işlerinden sonra yenilir. Bu öğün daha basit şekilde hazırlanarak geçirilir. Ana yemekler yerine yoğurt, süt, peynir, domates salatalık ve yöresel ekmekler tüketilir.

Akşam yemeği ana yemeklerin ağırlıklı olarak yapıldığı bir öğündür. Çorba yörede çok tercih edilen bir yemektir. Akşam yemeklerinde sıklıkla yöresel çorbalar tüketilmektedir. Hamur işi yemekler, etli sebze yemekleri, dolmalar ve bulgurla yapılan pilavlar ağırlıklı olarak tüketilen yemeklerdir.

Fotoğraf 84. Azdavay geleneksel yer sofralarına bir örnek (URL 13).

Azdavay yemek kültürünün şekillenmesinde tarımsal faaliyetler ve doğal bitkilerin kullanımının etkili olduğu görülmektedir. Azdavay, zengin orman varlığı ve doğal bitki örtüsüne sahip bir ilçedir. Azdavay halkı yüzyılların vermiş olduğu birikimler ile yaşadıkları coğrafyayı çok iyi tanıyarak, doğal ortamdan elde ettikleri yabancı bitkileri beslenme alışkanlıklarına dâhil etmişlerdir. Halk yabancı bitkileri çok iyi tanımakta yemeklerinde kullanmaktadır. Bununla birlikte bitkileri görünüş ve yetiştirme ortamına göre isimlendirmektedirler. Bunun en güzel örneği doğal ortamda yetişen mantarlardır. Sahada kanlıca mantarı (*Lactarius sp.*) en çok bilinen mantar türüdür

Bunun dışında yöre halkının topladığı ve yöreye özgü isimler verdiği mantarlar şunlardır; kokuluca mantarı (*Colocybe gambosa*), gurtgulak (Kurtkulak) ya da ebişke (*Infundibulicybe geotropa*), tavuk ya da yumurta mantarı (*Cantharellus cibarius*), mıhbaşı ya da cincile mantarı (*Marasmius oreades*), gübürkaldıran mantarı (*Russula delicata*), çuluk-culluca ya da gelinparmağı mantarı (*Ramaria formosa*), meşe dibi (*Cantharellus sp.*), ayı mantarı (*Bolus edulis*), ve dalak (kavak) ya da ıstırdıye mantarı (*Pleurotus ostreatus*).

Mantar türleri, özellikle sonbahar döneminde orman içlerinde yöre halkı tarafından toplanarak tüketilmekte ve satışı yapılmaktadır (Fotoğraf 85-86).

Yöresel yemeklerin yapımında da kullanılan mantarlar yöre halkının temel besin maddeleri arasında sayılabilmektedir. Bu mantar türleri Azdavay'da çorba, börek, çeşitli yemeklere katılarak ya da sade şekilde pişirilerek tüketilmektedir.

Fotoğraf 85. Kadınlar pazarında satılan mantar.

Fotoğraf 86. Kadınlar pazarında satılan dalak (kavak) mantarı.

Mantarlar dışında doğal ortamdan toplanarak yemek yapımında kullanılan başka bitki türleri de vardır. Bunlardan biri yöresel kara çorba yapımında meyveleri kullanılan kızamık (*Berberis vulgaris*) bitkisidir. Kızamık bitkisi bir çalı türüdür ve sahada orman altı florasının önemli bir üyesidir. Sarı ve turuncu çiçek açan türleri olup, meyvesi kırmızıdır. Çobantuzluğu, karamuk, diken üzümü ve adi kadıntuzluğu isimleri ile de bilinen bitki şifa kaynağıdır. Özellikle grip ve soğuk algınlığı gibi hastalıklarda C vitamini kaynağı olarak kullanılmaktadır. Doğal ortamda yetişen bu bitkiyi yöre halkı toplayarak meyvelerinden elde ettikleri ekşiyi yemeklerde kullanmaktadır.

Yöresel yemeklerde kullanılan diğer bitki devetabanı, öksürükotu, kusut ve sulandıkotu gibi isimlerle anılan kabalak (*Petasites hybridus*) bitkisidir. Doğal ortamda bolca bulunan ve halk tarafından toplanan bitki yöreye özgü bir dolamanın yapımında kullanılmaktadır. Azdavay ve çevresinde “ıspıt” veya “misellim” olarak da bilinmektedir. Yaprakları tüylü olduğundan yörede bu bitki ile yapılan dolmaya tüli (tüylü) yaprak dolması adı verilmektedir. Otsu ve çiçekli bir bitki olan kabalak, sahada nemli ortam ya da dere kenarlarında ot vejetasyonun önemli bir üyesidir. Doğal ortamda kendiliğinde yetişen bu bitkinin birçok hastalığa iyi geldiği ve şifalı olduğu düşünülmektedir. İlkbaharın gelişiyle çiçek açan bitki hoş bir kokuya sahiptir ve baharın habercisi olarak bilinir.

Araştırma sahasında yemek kültürünü şekillendiren diğer bir faktörde yetiştirilen tarım ürünleridir. Sahanın topoğrafik yapısı engebeli olduğundan tarım arazisi oldukça kısıtlıdır. Ayrıca sahada yılın büyük bir bölümünde soğuk hava şartları etkili olmakta ve bu durum tarımsal üretimi sınırlandırmaktadır. Sebze üretimi oldukça azdır ve genellikle bahçe tarımı şeklinde hane ihtiyacına göre yetiştirilmektedir.

Tarım devriminin başladığı günden itibaren tahıllar insan yaşamının en önemli besin maddeleri haline gelmiştir. Özellikle buğday en çok üretilen ve tüketilen tahıllardandır. Buğdayın besin değerleri bakımından zengin oluşu, farklı birçok coğrafyada temel gıda maddesi olmasında etkili olmuştur. Araştırma alanı tarla tarımında nispeten tahıl tarımının daha fazla yapıldığı bir sahadır. Sahada en çok buğday, arpa ve yulaf yetiştirilmektedir. Ayrıca siyez bulguru önemli tarımsal ürünler arasındadır. Buğdayın sahada en çok üretilen tarım ürünü oluşu yemek kültürünü

şekillendirmede önemli bir faktör olmuştur. Buğday pilavlarda ve dolmalarda sıklıkla kullanılmaktadır.

Siyez buğdayı (*Triticum monococcum*) ilk tarım köylerinde ekilen buğdaylardandır. Siyez buğdayının (*triticum monococcum*) besleyici değeri ve protein, antioksidan içeriğinin birçok buğday türüne göre yüksek olduğu belirlenmiştir (Emeksizoglu, 2016).

Araştırma sahasında birçok köyde siyez buğdayı yetiştirilmektedir. Siyez buğdayının bir kısmı gıda maddesi olarak bir kısmı ise hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Siyez bulguru geleneksel yöntemlerle kepeklerinden arındırılarak siyez bulguru elde edilir. Bu bulgur besleyici özelliğinden dolayı çok sevilen ve tercih edilen bir bulgur türüdür. Sahada bu bulgurun kullanımıyla yapılan pilavlar mevcuttur.

Yöresel yemeklerde hamur işi yemeklerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Islama, haluşka, malak, samsu ve kabalak dolmasının iç harcı hamur işi yemeklerine örnektir. Yine bulgurla yapılan çeşitli pilavların yöresel yemeklerde önemli bir yer tutması buğday yetiştiriciliğine bağlanabilmektedir.

Düğün ve bayram gibi özel günlerde un helvası ve çörek gibi yiyecekler yapılır, misafirlere ikram edilir. Bayramlarda yörenin en güzel yemeklerinden ıslama, haluşka, helva, çörek ve samsu gibi yemekler köydeki her evde yapılır ve köy odasına getirilir. Köy halkı, köy odalarında toplanır yemek yer ve bayramlaşırlar.

Anadolu mutfağının geleneksel özelliklerinden olan kış hazırları Azdavay yöresinde de yaygın olarak yapılmaktadır. Bu hazırlıkların amacı yiyecekleri tüketmek için kaynatarak ya da kurutarak uzun dönem saklanabilmesini sağlamaktadır. İlçede kızamık, yabani elma, yabani erik, kızılıcık, çam kozalağı gibi bitkilerden pekmez ve marmelatlar yapılır (Fotoğraf 87). Bunun dışında turşu yapımı oldukça yaygındır. Doğal ortamdan toplanan döngel, mantar ve kızılıcık gibi bazı bitkiler turşu yapımında kullanılır.

Hayvancılık ile uğraşan halk, kendi ihtiyacını karşılayacak ölçüde tereyağı, yoğurt ve peynir yapar.

Fotoğraf 87. Covid-19 bulaşıcı salgın hastalığı sebebiyle maske kullanan ve geleneksel kadın kıyafetleri ile yöresel marmelat satışı yapan işletme sahibi.

3.5.2.1. Çorbalar

Çorba Türk kültüründe önemli bir gıdadır. Batı kültürlerinde iştah açıcı olarak tüketilen çorba Türk kültüründe yemek olarak görülmektedir. Özellikle Osmanlı mutfağında çorbalar başyemeklerdendir (Arlı ve Gümüş, 2007). Azdavay ilçesinde çorbalar yöresel yemek kültüründe oldukça önemli bir yer tutar. Özellikle geleneksel tarhana çorbası ve son yıllarda Azdavay'ın ilk akla gelen yöresel yemeklerinden olan kara çorba bunların başında gelmektedir. Bu çorbalar dışında patates çorbası ve sarımsaklı çorba diğer geleneksel çorbalarıdır.

Kara çorba, bölgede doğal ortamda yetişen kızamik (*Berberis vulgaris*) bitkisinden yapılan bir çorbadır. Bitkinin toplanan kırmızı renkli meyveleri kazanlarda kaynatılır. Suyu alınarak ince süzgeçlerden geçirilir. Tekrardan tencereye alınır ve kaynatılır. Koyu renkli ekşi bir sıvı elde edilir ve çorba yapımında kullanılmak üzere kavanozlarda saklanır. Çorba pişirileceği zaman bu karışım tavuk suyu ve didilmiş tavuk

etiyle pişirilerek yenilmektedir. Çorbanın şifalı olduğu ve birçok hastalığa iyi geldiği düşünülmektedir (Fotoğraf 88-89).

Fotoğraf 88. Geleneksel kara çorba ve yapımında kullanılan kızamık bitkisi.

Fotoğraf 89. Geleneksel kara çorba.

Tarhana çorbası Türkiye genelinde çok sevilen ve farklı şekillerde yapılarak tüketilen bir çorba türüdür. Tarhana Kastamonu yemek kültüründe önemli yere sahip bir

 orbadır. Genellikle tüm ilçelerde yapılan bu çorba kuru ve ya  olarak iki şekilde hazırlanmaktadır. Azdavay ‘da tarhana genellikle ya  tarhana olarak tüketilmektedir. Tarhana geleneksel yöntemlerle yoğurt, kuru soğan, domates, biber, nane ve çeşitli baharatla yapılmaktadır. Bazı ilçelerde kızamık ek isi de kullanılmaktadır (Fotoğraf 90).

Kastamonu ve çevresinde tarhanayı diğer yörelerden farklı kılan şey, içerinde doğal ortamda yetişen ‘‘Darakdalı’’ bitkisinin bulunmasıdır. Bitkinin diğer ismi tarhana otudur (Avcı ve  ahin, 2014). Darakdalının bilinen adı ise dereotu bitkisidir. Darakdalı aslında dereotu bitkisinin tohumu ka mı  halidir. Azdavay da tarhanalar bu şekilde yapılmakla birlikte, süt tarhanası yapımı da oldukça yaygındır. Süt tarhanası süt ve mısır unu ile yapılan bir tarhana çeşididir.

Fotoğraf 90. Geleneksel Tarhana  orbası (URL 14).

3.5.2.2. Hamur i leri

Islama Kastamonu genelinde birçok ilçede yapılan yöresel bir yemektir. Kastamonu genelinde Banduma olarak bilinen yemeğin ismi Azdavay’da ıslamaadır. Bu yemek ilçede doğal bitkilerin kullanımı, buğday üretimi ve hayvancılığın yoğun olarak yapılmasının yemek kültürüne yansıyan bir örneğidir. Yeme in içeriğine bakıldığında bu durum daha açık hale gelmektedir. Yörede doğal olarak yetişen kokuluca

mantarından, hindi veya tavuk etinden yapılan bir yemektir. Tavuk eti pişirilir ve ince ince kıyılır. Yine o yöreye özgü serme ekmeğinin üzerine etler eklenir. Yöresel ev yapımı tereyağı eritilir ve üzerine dökülerek servis edilir (Fotoğraf 91).

Fotoğraf 91. Geleneksel Islama Yemeği.

Yöresel yemeklerden biri olan **haluška** aslında bir tür mantıdır. Haluška yemeği Kastamonu ve Karabük çevrelerinde bazı yörelerde “peruhi” olarak adlandırılmaktadır. Yumurta ile yoğrulan hamur kare şeklinde kesilerek haşlanır. İçerisinde süzme yoğurt veya peynir konulur. Haşlanan hamur üzerine tereyağı ve isteğe göre ceviz eklenerek tüketilir. (Fotoğraf 92).

Fotoğraf 92. Geleneksel Haluşka yemeği.

Azdavay mantar türleri çeşitliliği bakımından oldukça zengindir. Mantarlar ilçede **gözleme ve böreklerin** yapımında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yemekler yörede mantarların yemek kültüründe oldukça yaygın olarak kullanıldığının bir göstergesidir. Börek ve gözlemelerin yapılışı ise şu şekildedir; yörede doğal ortamdan toplanan mantarlar yıkanır ve ince ince kıyılır. Bu mantarlar domates, yeşilbiber, yağ, yumurta, tuz ve isteğe göre baharatlar katılarak harç haline getirilir. El açması (yöresel adı ile serme) ya da hazır yufkalarla yağlanmış tepsiye, her bir katı yağlanarak yerleştirilir. Orta katmanda yufkaların üzerine bu harç dökülür. Harcın üstü tekrardan yufka katları ile kapatılır ve fırında pişirilerek servis edilir.

Samsu, yöresel bir börek çeşididir. Köy böreği olarak da adlandırılan samsu, Azdavay ‘da genellikle patates ile yapılmaktadır. Ancak isteğe göre kıyma ve ya ıspanakla da yapılabilir. Yörede patates “homur” olarak adlandırılır ve birçok yemekte kullanılmaktadır. Böreğin yapılışı ise şu şekildedir; patatesler haşlanarak ya da ince doğranarak soğan ile kavrulur. İçerisine tuz ve baharatlar eklenir. Dikine kesilen

yufkaların içine harç konularak muska şeklinde sarılır. Yağda kızartılarak servis edilmektedir (Fotoğraf 93).

Fotoğraf 93. Geleneksel samsu böreği (URL 15).

3.5.2.3. Dolmalar

Tüli yaprak dolması, bölgede doğal olarak yetişen ve yöresel ismi 'Müsellim' olan kabalak (*Petasites hybridus*) bitkisi ile yapılan bir dolmadır. Bu yemek yöredeki doğal bitkilerin ve ekonomik faaliyetlerin yemek kültürüne olan etkisini gösteren yemeklerden biridir. Dolmanın iç harcı bilinen dolmalardan farklı olarak un, yağ ve su ile hazırlan bir hamurdur. Buğday unu ile yapılan hamurların dolma içlerinde kullanımı yöreye has bir özelliktir. Bu yemek tereyağı ve süt ile pişirilerek servis edilir (Fotoğraf 94).

Fotoğraf 94. Tüli yaprak dolması.

Azdavay yöresinde iklim şartları sebze yetiştiriciliğine çok elverişli değildir. Bazı köylerde seralarda sebze yetiştiriciliği yapılmaktadır. Seralarda yetişen yemeklik kabakların çiçekleri toplanarak dolma yapımında kullanılmaktadır. Bu dolmaya **kabak çiçeği dolması** adı verilmektedir. Yapılışı ise şu şekildedir; toplanan kabak çiçeği yaprakları yıkanarak hazırlanır. İçerisine siyez bulguru, soğan, isteğe göre dereotu, taze nane ve çeşitli baharatlar ile hazırlanan bir harç doldurulur. Sıvı yağ veya tereyağı ile pişirilerek servis edilir.

Soğan dolması, soğan ya da pırasa ile yapılan bir dolma çeşididir. Genellikle soğan kullanılmaktadır. Azdavay ilçesinin yemek kültüründe yumrulu bitkilerden soğan ve patatesin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu durum ürünlerin kolay temin edilebilmesi ve uzun süre ambarlarda saklanabilecek özellikte olması ile ilgilidir. Yemeğin hazırlanışı ise şu şekildedir; soğan ikiye ayrılarak suda bir süre haşlanır. Katları bütünlüğünü koruyacak şekilde ayrılır. Kıyma, bulgur, sarımsak, maydanoz, soğan, salça, tuz ve isteğe göre çeşitli baharatlar ile iç harç hazırlanır. Bu harç ayrılan

soğan halkalarının içine konulur. Salça ve yağ ile hazırlanan sos ile pişirilerek servis edilir.

3.5.2.4. Pilavlar

Ekşili pilav, Kastamonu ve çevresinde yaygın olarak yapılan yöresel bir yemek çeşididir. Azdavay yöresinde bu pilava farklı olarak ve isteğe göre madımak otu da eklenmektedir. Bu yemekte ağırlıklı olarak ilçede yetiştirilen siyez bulguru kullanılmaktadır. Yemeğin yapılışı ise şu şekildedir;

Yağ ile kavru lan salçanın içine siyez bulguru eklenir. Üzerine bir miktar su ve doğranmış dereotu, maydanoz, salamura üzüm yaprağı, ısırgan otu, taze nane ve madımak otu katılır. Daha sonra bir miktar yoğurt bu karışıma eklenir. En son olarak üzerine tereyağında kavrulmuş soğan eklenerek pilav suyunu çekmeye bırakılır.

3.5.2.5. Tatlılar, Reçeller ve Pekmezler

Azdavay yöresinde tatlı kültürü incelendiğinde, genellikle yabani meyvelerden elde edilen marmelat ve pekmez ağırlıklı olduğu görülmektedir. Buğday üretimine bağlı olarak halkın tatlı yapımında kullanabileceği en temel malzeme undur. Hamurışı tatlılar geçmişten beri genellikle düğün ve bayramlaşma gibi törenlerde yapılmaktadır.

Azdavay ilçesinde halk yılın belli dönemlerinde yabani meyve ve bitkilerden marmelat, pekmez ve çeşitli ekşiler elde etmektedir. Yaşadıkları coğrafyanın verdiği tüm olanakları kullanan halk, yüzyıllardır zengin bitki örtüsü varlığından yararlanma yoluna gitmiştir. Özellikle yabani elma, kızamık, döngel, kuşburnu ve kiren/kızılıcık gibi bitkiler doğal ortamdan toplanarak ekşi ya da marmelat haline getirilir (Fotoğraf 95). Genellikle sonbahar aylarının başında bu işlemler yapılmaktadır. Yöre halkı bahçelerinde odun ateşinde ve genellikle bakır kazanlar kullanarak bu doğal bitkileri tüketmeye hazır hale getirmektedir.

Fotoğraf 95. Azdavay ilçesinde yapılan geleneksel marmelat ve soslar.

Malak, Kastamonu ve çevresinde yaygın olarak yapılan geleneksel bir tatlı çeşididir. Köle hamuru olarak da bilinmektedir.

Tencerede de kaynatılan suya azar azar un eklenerek yoğun kıvamlı bir hamur elde edilir. Hamur kaşık yardımı ile parça parça başka bir kaba ya da tepsiye dizilir. Üzerine tereyağı dökülür. Pekmeze batırılarak ya da üzerine ceviz ve pekmez konularak tüketilir.

Delioğlan sarığı, Kastamonu, Bartın ve Karabük yörelerinde yapılan geleneksel bir tatlı çeşididir. Kullanılan malzemeler aynı olsa da yapılış şekilleri farklılık gösterebilmektedir. Azdavay’da özellikle düğünlerde misafirlere ikram edilen bir tatlıdır (Fotoğraf 96).

Süt, sıvıyağ, tereyağı ve su ile hazırlanan yufka hamuru oklava ile ince açılır. Açılan yufkalar parmaklar yardımı ile büzüştürülür ve yağlanmış tepsiye alınır. Bu işlem tepsi dolana kadar devam eder. Tepsi tamamlandığında üzerine eritilmiş tereyağı

dökülür ve fırında kızartılır. Sıcak tatlı üzerine ılık şerbet dökülerek servise hazır hale getirilir. İsteğe göre içerisinde ya da üzerinde ceviz kullanılır.

Fotoğraf 96. Geleneksel delioğlan sarığı tatlısı (URL 16).

Çam pekmezi, yörede oldukça yaygın olarak yapılan ve tüketilen bir pekmez türüdür. İlkbahar mevsiminin bitişiyle nisan ayı sonlarında çam ağaçlarının dalları üzerinde tomurcuklanmaya başlayan genç sürgünler mayıs ayı ortalarında olgunlaşır. Mayıs ayında toplanmaya başlayan kozalaklardan geleneksel yöntemlerle pekmez elde edilir. Bir gece suda bekletilen kozalaklar ertesi gün odun ateşinde ve geniş kazanlarda kaynatılır. Kaynatılan kozalak özünü süzülür ve tekrar şekerle birlikte yaklaşık beş saat kaynamaya bırakılır. Kıvamını alan pekmez yemeye hazır hale getirilir. Başta öksürük ve astım gibi hastalıklar olmak üzere birçok rahatsızlığa iyi geldiği düşünülmektedir. Yöre halkından bazıları bu pekmezin satışını yaparak kazanç elde etmektedir (Fotoğraf 97).

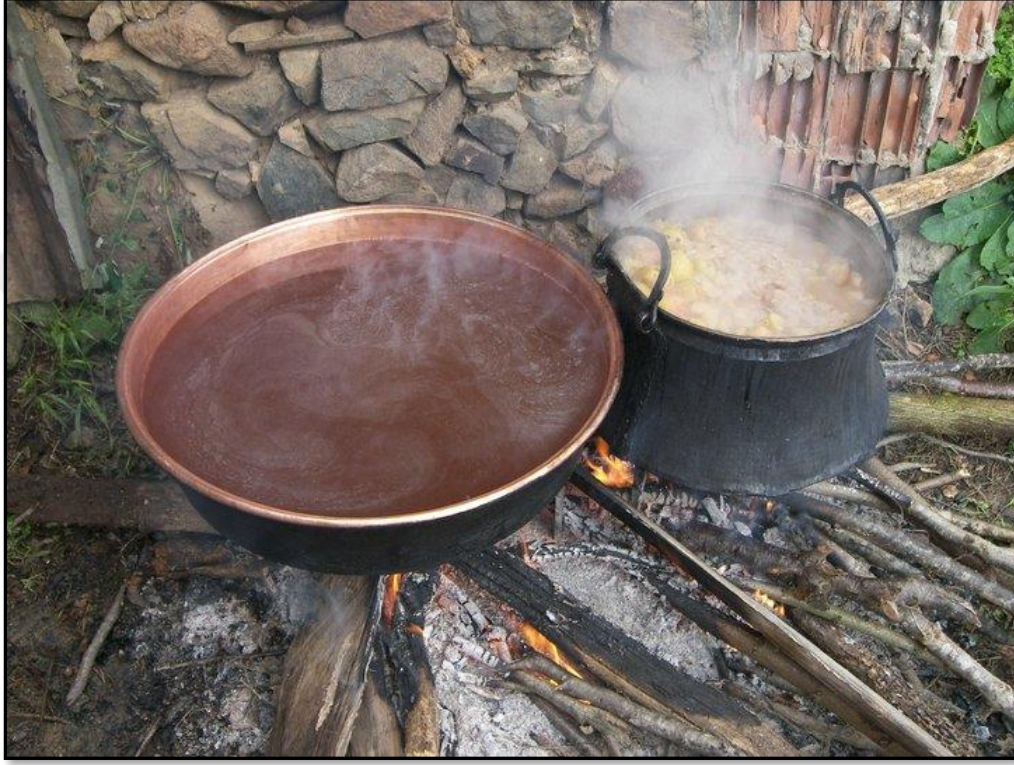
Fotoğraf 97. Geleneksel çam kozalağı pekmezi (URL 17).

Dağ çileği marmelatı, Bölgede doğal olarak yetişen dağ çileği (*Fragaria vesca*) bitkisinden elde edilir. Bilinen diğer bir ismi “Kocayemiş”tir. Bitki gülgiller (*Rosaceae*) familyasından çok yıllık olan otsu bir türdür. Bölgede bulunan maki formasyonunun önemli bir üyesidir. Bitkinin meyveleri doğal ortamdan toplanır ve geleneksel yöntemlerle şurup ya da marmelat haline getirilerek tüketilir C vitamini açısından zengin ve antioksidan kaynağı olarak bilinen bitkinin şifalı olduğu ve birçok ilaç yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Yöre halkı bu bitkinin meyvelerinin soğuk algınlığı, nezle, diş hastalıkları, eklem hastalıkları ve enfeksiyon hastalıkları gibi birçok rahatsızlığın tedavisinde faydalı olduğunu düşünmektedir.

Toplanan dağ çilekleri su ile yıkanır ve üzerine şeker dökülerek bir süre bekletilir. Bekletilen çilekler yaklaşık iki saatin sonunda suyunu bırakmış olur. Bu şekliyle tencereye alınıp kaynatılan çilekler kıvam alınca ocaktan alınır. Kavanozlara koyularak yemeye hazır hale gelir.

Yöresel pekmezlerden bir diğeri **elma pekmezidir**. Kastamonu ve çevresinde oldukça yaygın olarak yapılan ve sevilen bir pekmez türüdür. Şeker ilavesiz olarak, meyvenin kendi şekerinin çıkarılması ile elde edilmesi, bu pekmezi şifalı kılmaktadır. Yaban elması (*Malus sylvestris*) ağacının genellikle tatlı meyvelerinden yapılmaktadır.

Toplanan elmalar yıkandıktan sonra eskiden ahşaptan yapılan elma tokmağı ya da keserle tek tek parçalanır. Parçalanan elmalar kazanlarda kaynatılır. Elmalar kaynayıp iyice yumuşadıktan sonra süzülerek posaları alınır ve şıra elde edilir. Bu şıra tekrar kaynatma süresi aralıksız saatlerce sürebilmektedir. Yoğun kıvamı aldıktan sonra hazır hale gelmektedir (Fotoğraf 98).

Fotoğraf 98. Geleneksel elma pekmezi hazırlanışı (URL 18).

3.5.2.6. Ekşiler ve Turşular

Kızılcık (kiren) ekşisi, doğal ortamda yetişen kıızılcık (*Cornus mas*) ya da kiren olarak da bilinen çalı türünün kırmızı meyveleri ile yapılan bir ekşi türüdür. Baharın habercisi olan kıızılcık sarıçiçekleri ile hemen dikkat çeker. Bu bitki Karadeniz bölgesinde eylül-ekim aylarında toplanmaktadır.

Doğal ortamda toplanan kiren meyveleri bir süre bekletilir ve daha çok yumuşaması sağlanır. Bekletilen kirenler yıkanarak temizlenir ve genellikle odun ateşinde kazanlarda su ile kaynatılır. Kaynayan kirenler çuval ya da süzme işlemine

yardımcı olacak bir bez ile süzülür. Buradan alınan şurup tekrar kaynamaya bırakılır. Kaynayan şurubun köpükleri alınır ve karıştırılarak içerisindeki su buharı uzaklaştırılır. Koyu kıvam alan şurup ekşi tadı ile tüketilmeye hazır hale gelir.

İlçede yaygın olarak yapılan diğer bir ekşi türü **kızamık ekşisidir**. Kastamonu ve çevresinde oldukça yaygın olarak tüketilen kızamık (*Berberis vulgaris*) bitkisinden yapılan bir ekşidir. Bu ekşi yöresel yemeklerin yapımında sık kullanılan ve sevilerek tüketilen bir ekşidir. Özellikle yöresel kara çorbanın ana malzemesi bu ekşidir.

Toplanan kızamık meyveleri geleneksel usullerle hazırlanarak ekşi haline getirilir. Genellikle odun ateşinde kazanda kaynatılır ve kiren ekşisinde olduğu gibi süzülür. Süzme işleminde sonra bir süre daha kaynatılarak tüketilmeye hazır hale gelir.

Yaban eriği ekşisi, Azdavay 'da doğal ortamda kendiliğinden yetişen yaban eriği (*Prunus spinosa*) ağaççık türünün meyvelerinden elde edilen bir ekşidir. Genellikle salatalarda ya da ekşi tat katmak amacıyla yemeklerde kullanılmaktadır.

Yaban eriğinin meyveleri toplanır, temizlenir ve kazanlarda kaynatılır. Diğer ekşilerinde de yapımında olduğu gibi geleneksel usullerle süzülerek posası alınır. Tekrar kaynamaya bırakılara koyu kıvam alıncaya kadar karıştırılır. Kavanozlara alınarak tüketilir.

Yöresel **elma ekşisi**, yaban elması (*Malus sylvestris*) ağacının meyvelerinden elde edilen bir ekşi türüdür. Yapımı oldukça zor ve zahmetlidir. Toplanan elmalar yıkandıktan sonra eskiden ahşaptan yapılan elma tokmağı ya da keserle tek tek parçalanır. Parçalanmış elmalar kazanlarda kaynatılır. Elmalar kaynayıp iyice yumuşadıktan sonra süzülerek posaları alınır ve sıra elde edilir. Bu sıra tekrar kaynatılır ve kıvamı yoğunlaşınca hazır hale gelir (Fotoğraf 99).

Fotoğraf 99. Geleneksel yöntemlerle elma kaynatma işlemi (URL 19).

Döngel ya da diğer adıyla muşmula, gülgiller (*Rosaceae*) familyasının, *Mespilus germanica* türü bir ağaççıktır. Yaklaşık ceviz büyüklüğünde yuvarlak ve kahverengi meyveleri yenilebilir özelliktedir (URL 20). Yörede muşmula bolca tüketilen bir meyvedir. Özellikle turşusu Azdavay ve köylerinde oldukça bilinen bir turşudur. **Döngel turşusunun** yapımı şu şekildedir; Yıkanan ve dikenlerinden temizlenen döngeller, turşu için kullanılacak olan kaplara konulur, sirke, tuz ve su ile yapılan karışım üzerine dökülür. Ağzları kapatılarak turşu halini alana kadar bekletilir.

Fotoğraf 100. Döngel (URL 21).

Yörede döngel turşusu ile ilgili bir deyim bulunmaktadır. “Hiç döngel turşusuyla oruç tutmadın mı? ”deyimi hiç maddi sıkıntılar yaşamadın mı, hiç ekmeksiz kalmadın mı, hiç yokluk görmedin mi, anlamlarında kullanılmaktadır. Bu deyim, geçmişte oldukça kurak ve kıtlıkla geçen bir dönemde ramazan ayında yiyecek bulamayan kişilerin sadece döngel turşusu yiyerek oruç tutmalarıyla orta çıkmıştır.

Yörede sıklıkla tüketilen diğer bir turşu çeşidi **mantar turşusudur**. Azdavay ve köylerinde doğal ortamda yetişen farklı mantar türlerinden elde edilmektedir. Turşu yapımında daha çok kanlıca mantarı kullanılmaktadır. Mantarlar yıkanıp temizlenerek on dakika kadar suda haşlanır. Haşlanan mantarlar kavanozlara alınarak tuz sirke ve su eklenir (Fotoğraf 101).

Fotoğraf 101. Mantar turşusu (URL 22).

Kızılcık turşusu, Henüz olgunlaşmamış kıızılcık meyvelerinden yapılan bir turşudur. Azdavay ve köylerinde yapımı oldukça yaygındır.

Kızılcık meyveleri yıkanır. Turşunun yapılacağı kabın içerisine bir miktar tuz eklenir ve üzerine kıızılcık koyulur. Tuz ve kıızılcık bu şekilde ardalanarak kap dolana kadar işlem devam eder. Kap dolduktan sonra üzerine bir miktar su konur ve yaklaşık bir ay sonra yemeye hazır hale gelir.

4. BÖLÜM

MANEVİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

Geleneksel kültürel coğrafya mekânın salt maddi kültür unsurlarının incelemesi gerekçesi ile yeni kültürel coğrafyacılar tarafından eleştirilmiştir. Yeni kültürel coğrafyacılar göre, geleneksel kültürel coğrafya maddi olmayan kültüre yeterince önem vermemiş, iş bölümü, sosyal organizasyonlar, dil ve yer adları, politik süreçler, müzik ve eğlence, efsane, düğün adetleri gibi kavramları geri planda tutmuşlardır (Arı, 2005). Yeni kültürel coğrafya sadece maddi kültür unsurlarına bağımlı kalmayı reddeder. Toplumsal kimlik, kültür, siyaset, ekonomi ve kent yaşamı gibi konulara ağırlık verir. Yeni kültürel coğrafya ile 1970’lerden itibaren şehirlerin kültürel durumunu ve peyzajın anlamını inceleyen çalışmalara geçilmiştir (Tanrıkulu, 2018).

Köklü tarihe ve kültürel zenginliğe sahip bir yerde bulunan Azdavay ilçesinde, halk geçmişten gelen gelenek ve göreneklere bağlı kalarak bunları korumaya çalışmaktadır. Kültürel coğrafya kapsamında incelenen maddi kültür unsurlarının, halkın gelenek görenek, inanç, sosyal ve kültürel yapıları çerçevesinde geliştiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda kültürün bir bütün olarak incelenmesi gereğince, yörenin manevi iklimi bu bölümde ele alınacaktır.

4.1. AZDAVAY İLÇESİNDE HALK KÜLTÜRÜ

Bir topluluğun belli gelenek ve inanç sistemleri çerçevesinde gerçekleştirdiği etkinliklere ritüel adı verilmektedir. Aslında dini bir terim olan ritüel, kelime anlamı olarak “ayin” ve “adet haline gelmiş” demektir. Ritüel her ne kadar dini bir kavram olsa da geniş anlamıyla bayramlaşma, kutlama, tören ve şöenleri de içermektedir (Avcı ve Koç, 2019). Bu kapsamda Azdavay ilçesinde halkın ölüm, düğün, bayramlaşma, kutlama ve festivallerde geleneklere bağlı olarak gerçekleştirmiş oldukları birtakım ritüeller ele alınmıştır. Bu ritüellerin gelişme süreçleri incelendiğinde coğrafi çevre, ekonomik faaliyetler ve dini inançlar ile sıkı ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Örnek verilecek olursa, düğün gelenekleri içerisinde olan “hak alma” (kız alma) geleneğinde özellikle atların kullanıldığı tespit edilmiştir Yöre halkı motorlu araç

kullanımının yaygın olmadığı dönemlerde at kullanmıştır. Çünkü yaşadıkları doğal ortam, yeryüzü şekilleri bakımından engebeli ve zorlu bir yerdir. Yürüyerek başka köylere ulaşmak oldukça zor ve yorucudur.

Araştırma sahası, orman varlığı bakımından zengindir ve yöre halkı avcılıkla uğraşmaktadır. Buna bağlı olarak ormanlarda geçen çeşitli hikâyeler anlatılmakta, orman varlığı sözlü geleneklerde yerini almaktadır.

Yörede ıhlamur ağaçları fazlaca bulunmakta olup bu sebeple ıhlamur Azdavay'ın simgeleri haline gelmiştir. Yine zengin bitki örtüsüne sahip ormanlar sayesinde yöreye özgü çiçek balı üretimi yapılmaktadır. Yörede ıhlamur ve bal festivalleri adı altında şenlikler düzenlenmektedir.

Halk kültürünün diğer önemli unsurları halk müziği, halk oyunları ve dil ve edebiyat özellikleridir. Bu unsurları halkın geçmişten günümüze oluşturmuş olduğu kültürel birikimin soyut yansımalarıdır.

Azdavay ilçesinde geçmişten beri süregelen bazı gelenekler vardır. İlçede “Hıdırellez” günlerinde tarla sürülmemekte, öküz koşulmamaktadır. Çapa yapma, buğday öğütme, çocuk bakma, çamaşır yıkama, inek sağma, ekmek pişirme gibi işlerle uğraşan erkeklerle dalga geçilmektedir. Bunlar kadınların görevi olarak düşünülmektedir.

İlçede nevrüz günü kutlamalarında koç kesilmektedir. Bu gelenek yavaş yavaş unutulmaktadır. Aşure gününde her evde aşure yapılmakta ve komşulara dağıtılmaktadır. Aşure geleneği ilçede yaklaşık yirmi beş gün devam etmektedir. Nazara karşı dualar okunur, nazar boncukları takılır. Ahırlara da nazara karşı koruduğu düşünülen zincirler takılır (Avcı ve Koç, 2019).

4.1.1. Doğum, Evlenme ve Ölüm

Geçiş ritüelleri, bireyin bir statüden başka bir statüye geçişini sağlayan ritüellerdir. Doğum, ölüm ve evlilik bu ritüellerin en önemli olanlarıdır (Avcı ve

Koç,2019). Geçiş ritüelleri her toplumun kendi inanç, örf, gelenek ve görenekleri çerçevesinde, kültürel yapıya uygun olarak yapılmaktadır.

Geçiş ritüellerinin yapılış amaçları kişinin yeni statüsünü belirlemek, kişiyi kutsamak, kutlamak ve kişiyi bu dönemlerde fazlalaştığı düşünülen çeşitli tehlikelerden korumaktır. Geçiş dönemlerinde meydana gelen gelenek, görenek ve törenler ile bunlar içerisinde yapılan çeşitli uygulamalar bir toplumun ya da bir bölgenin geleneksel kültürünün temel yapı taşlarındandır (Örnek,1995).

4.1.1.1. Doğum

Doğum tüm kültürlerde mutluluk verici bir olaydır. Doğum sadece çocuğun anne babasını değil aile ve akrabalarını da mutlu eder. Doğum artmak, çoğalmak manalarındadır. Çocuk sahibi olan insanlar, anne ve baba sıfatları ile toplumda saygınlık kazanır (Örnek, 1995).

Doğum öncesi ve sonrasında gerçekleştirilen geleneklerle sosyokültürel bir kavram halini almaktadır. İlçede doğum öncesi ve sonrasında bebek için hazırlıklar yapılmaktadır. Doğumdan sonra anne ve bebeğe özenle bakılmaktadır. Bebeğe nazar değmemesi için muska takılır. Bebeğin doğumundan kırk gün sonra (kırkı çıkınca) mevlüd okutulur.

Araştırma sahasında genç nüfusun oldukça az olması doğum oranlarının düşüklüğüne bağlıdır. İlçede çocuk sahibi olacak yaşlarda insan sayısı yaşlı nüfustan azdır ve giderek azalmaktadır. Kadının eğitim seviyesinin yükselmesi ve iş hayatında daha aktif hale gelmesi çocuk isteklerinin azalmasına neden olmuştur. İlçede nüfus özelliklerinde yaşanan değişimler doğum ile ilgili gelenekleri de etkilemiştir. Önceden doğum sonrasında anne ve çocukla ilgili yapılan geleneklerin azaldığı görülmektedir.

Geçmişte geniş aile olarak tek bir çatı altında yaşayan ve meskenlerinin tasarımında bu faktörü ele alan halkın yaşam tarzının günümüzde çekirdek aile yapısına dönüşmüştür.

4.1.1.2. Evlenme

Azdavay ilçesinde eski köy düğünleri, yöreye özgü belli gelenek ve görenekler çerçevesinde gerçekleştirilmekteydi. Düğünler genellikle üç gün sürmekte ve belli ritüellere sahipti. Bu ritüellere hakçı, sandak ve semet isimleri verilmekteydi. Günümüzde Azdavay'da geleneksel düğünler özelliklerini kaybetmiştir. Uzun zamandır düğünler, popüler kültürden etkilenmesi sonucu modern şekilde yapılmaktadır.

Azdavay ilçesinde yaklaşık 50 yıl öncesine kadar özellikle kadınlarda evlilik yaşı 15-18 yaş aralığında değişmekteydi. Evlenecek olan kişiler söz ya da nişan gününe kadar birbirlerini görmezdi. Aileler oğullarına kız bakmaya genellikle aynı ya da yakın köylere giderlerdi. Bu şekilde hem tanıdık, bilindik yerlerden kız alınır hem de ulaşım güçlüklerinden kaçınılmış olurdu. İlçe ya da il dışından yapılan evliliklerin sayısı oldukça azdı. Günümüzde bu durumun değiştiği görülmektedir. Gençlerin eğitim hayatının yükseköğretim olarak devam etmesi ve eğitim hayatı süresince evliliklerin oldukça az olması evlilik yaşının değişmesine sebep olmuştur. Ayrıca yakın geçmişe kadar büyüklerin munasip gördüğü kişi ile evlenme dönemi bitmiştir. Gençler kendi istedikleri kişi ile evlenmektedir. Böylece Azdavay kültür bölgesi dışarıyla yoğun etkileşime girerek popüler kültürün büyükşehirlerdeki etkisi, internet ve görsel medyanın sundukları sonucunda gençlerin geleneksel kültürü sürdürmemesi, araştırma alanının kültür değişmesine maruz kalmasına neden olmuştur. Gün geçtikçe de geleneksel kültür ve yerel alışkanlıklar kaybolma riskiyle karşı karşıya olup sürdürülebilirliği ortadan kalkmaktadır.

Geçmişte çocuğunu evlendirme düşüncesinde olan anne ve baba kendi köylerinden ya da yakın köylerden oğulları için kız bakarlardı. Beğendikleri kız yakın köylerden tanınan bir ailenin kızı ise hakkında araştırma yapılma gereği duyulmazdı. Aynı şekilde kızın ailesi oğlan evini tanıyorsa kızını verecekleri oğlan hakkında pek araştırma yapmazlardı. Ancak kız evi oğlan ve ailesini tanımyorsa, oğlanın maddi durumu ile ailenin toplumdaki yeri hakkında fikir sahibi olabilmek adına birtakım araştırmalar yapardı. Örneğin ekonomik durumu öğrenmek istediklerinde, oğlan evinin ahırından çıkan tezek (hayvan dışkısı) fazlalığına dikkat ederlerdi. Bunu ev sahiplerine belli etmeden gizlice yaparlardı. Eğer tezek fazla ise hayvanında fazla olacağı

düşünüldü. Bu durum geçmişten hayvancılığın yörede temel ekonomik faaliyetlerden olduğunun bir göstergesidir.

Kız evi bundan sonra kızın verilip verilmeyeceğini belli eder, oğlan evine haber verilirdi. Eğer oğlan evi kızı tanımıyorsa, temiz ve maharetli olup olmadığını anlamak için kızın evine gider, özellikle tuvalet ve mutfakın temizliğine bakarlardı. Kızın temiz ve çalışkan olmasına dikkat edilmesinin sebebi o dönemde özellikle kadınların bahçe ve tarla işlerinde çalışmasıydı. Yerel ölçekte yapılan tarım geçmişten beri ilçede temel ekonomik faaliyetler arasındadır. Kıza görmeye genellikle oğlan evinden ananesi, teyzesi, yengesi, halası ya da varsa büyükannesi gibi birkaç kadın giderdi.

Kız istemeye karar verildiğinde köyün ileri gelenlerinden damadın büyükbabası, babası, muhtar, imam toplanır ve kız evine giderlerdi. Kız ve ailesi gelenleri karşılardı ve kız sırayla büyüklerin elini öperdi. Damat tanımıyorsa, onun damat olduğunu belli eden bir mendil ya da atkı takılırdı. Tuzlu kahve yerine tuzlu çay gelirdi. Kız evi olumlu ise şekerli çay getirir ve kızın verileceğini belirtirlerdi. Bu gelenek günümüzde değişmiştir. Yörede Türk halk kültüründe tüm bölgelerde olduğu gibi isteme sırasında kahve ikramı yapılmaktadır. Geçmişte çevre il ve ilçelerden izole olan Azdavay ‘da günümüzde iletişim ve ulaşım olanaklarının artmasının da etkisi ile kültürel etkileşimler yaşanmaktadır.

Nişanın yapılacağı gün, erkek tarafı şeker, çikolata ve kolonya kıza görülecek olan hediyelerin konulduğu bohçayı hazırlayıp kız evine giderler, nişan yüzüğü takarlardı. Nişan gününden sonra her iki taraf düğün gününe kadar hazırlık yapardı.

Düğünden önce kız ve erkeğin köylerine düğün davetiyesi olarak, o dönemlerde toprak saclarda pişirilen minik çörekler ve un helvaları dağıtılırdı. Bu davetten sonra üç gün sürecek olan düğün başlardı. Bu gelenek günümüzde unutulmuştur. Artık düğünlere davet için modern olarak yazılı davetiye kartları kullanılmaktadır.

Gelinin evden alınmasından önceki gün “sandak” günüdür. Sandak erkeklerin kendi aralarında yaptığı bir eğlencedir. Sandakta oğlan evi kız evinin erkeklerini ağırlar. İmkân dâhilinde koç kesilir ve ziyafet hazırlanır. Çalgılar ve türküler eşliğinde

geleneksel oyunlar oynanır. Bu özellikleri ile sandak aslında bir tür erkek kına gecesidir denilebilir. Sandak geleneği günümüzde çok azalmış hatta birçok köyde unutulmuştur. Sandak ‘da koç kesimi geçmişten beri hayvancılıkla uğraşıldığıının göstergesidir.

Gelin olacak kızın evden alınmasından önceki gün kadınlar arasında kına gecesini yapıldı. Geleneksel müzikler söylenir, eğlenilir, kına yakılır ve çeşitli maniler söylenirdi. Bunlara örnek olarak bir mâni aktarılmıştır:

Bismillah deyip karın kınamı

Çağırın gelsin garip anamı

Aş gel anam aş gel

Ben gelemiyom sen gel

Eller anam babam dedikçe

Ben duramıyom sen gel

Kınamı kararlar altın tabakta

Örgümü çözerler anam demir tarakla

Aş gel anam aş gel

Ben gelemiyom sen gel

Eller anam babam dedikçe

Ben duramıyom sen gel

Bu mani yörede gelini, annesi ve yakınlarını hüzünlendirmek için söylenirdi.

Kına gecesinin sabahında gelin evden alınır. Bu geleneğin yöredeki ismi “hak alma” dır. Kızı almaya giden oğlan tarafından kadınlara da “hakçılar” denilir. Birçok köyde hakçı kadınlar geleneksel kıyafetlerin yanı sıra yüzlerine peçe örterlerdi. Hakçılar geleneksel kıyafetleri ile atlara binerek kızı ve “sisana” adı verilen kızın çeyizini almaya giderlerdi.

Hakçıların kız alamaya giderken söyledikleri mani şu şekildedir:

*Hakçı gelir dura dura
Çam dalını kıra kıra
Verin gelini gidelim
Eylemeyin bizi gidelim
Yük dibinde Selvi sandık
Gelin artık usandık
Verin gelini gidelim
Eylemeyin bizi gidelim
Bahçesinde vardır kuyu
Kuyudan alırlar suyu
Kızım kötü huyunu evinde bırak
Hem orada hem burada dilin tatlı olsun*

Bu dizelerde atlarla yolculuk yapan hakçı kadınların çevrede gördükleri unsurları (çam) dile getirdikleri ve geline öğüt verdikleri anlaşılmaktadır.

Kızın çeyizi genellikle elde işlenmiş yöresel dokumalar, yün yataklar ve döşekler ile çeşitli mutfak gereçlerinden oluşmaktaydı. Hakçı kadınlar kız evine geldiklerinde kapıda onları evden ya da kızın yakınlarından olan bir çocuk karşılardı. Çocuk kapıyı açmak için gelen kadınlardan hediye ya da para alırdı. Buna “hak” denilirdi. Hak verildikten sonra kapı açılır babası, kardeşleri ya da yakınları kollarına girerek kızı evden çıkarırlardı. Gelin kızın başına yörede “allı duvak” denilen kırmızı bir duvak takılırdı. Kızın çeyizi öküz arabası ile götürülürdü. Kız ise dualar eşliğinde evden çıkarılır ve özel hazırlanmış ata bindirilirdi. Duadan sonra davul zurna çalınırdı ve “Azdavay çiftetellisi” adı verilen halk oyunu oynanırdı. Bu ekip kızın ananesini ağlatmak için türküler çalar anne ve kızın yakınları ağlardı. Kız ata bindikten sonra kafasını üç kez sağa sola çevirerek (helallik istemek manasında) ailesinden helallik alırdı. Gelin kocası ile yaşayacağı eve gelince dualarla attan indirilir, “ilk gireceğin bu kapıdan son çıkışın ahret olsun” denilirdi. Attan indirilmeden önce gelin inmek için bir hediye alır öyle inerdi. Bundan sonra odasına çıkarılırdı. Yatsı namazından sonra damat da odasına giderdi.

Ertesi gün artık düğünün son aşaması olan “Semet” günüdür. Semet kadınlar arasında yapılan eğlencenin ismidir. Düğün sabahı kız evinden kadınlar erkek evine giderdi. Sabah gelinin köyünden olan gelinin yakınları yani semetçiler gelin ile tebrikleri kabul ederdi. Bir sofa hazırlanır yemek yenilir ve eğlenilirdi. Bu törende “Semet Karşılması” halk oyunu oynanırdı.

Düğünden üç gün sonra gelin ve damat anne ve babalarının ellerini öpmeye kız evine giderler. Bu geleneğe “üç günlük” adı verilmektedir.

4.1.1.3. Ölüm

Azdavay ilçesinde ölüm sonrasında birtakım gelenekler yapılmaktadır. Kişinin cenazesinden sonra yedi gün içerisinde yemek verir ve dualar okunur. Kırkında yine yemek verilir ve mevlüt okutulur. Elli ikisinde ve kişinin ölüm yıl dönümünde mevlüt okutulur ve ikramlar verilir (Avcı ve Koç, 2019).

Araştırma alanında cenaze günlerinde köy odası ya da köy konağında toplanılmaktadır. Burada mevlüt okutulur ve yemek verilir. Ölen kişinin yakınları taziyeleri kabul eder.

İlçede neredeyse her köyün ayrı mezarlığı bulunmaktadır. Mezarlıklar genellikle köylerin girişlerinde bulunur.

4.1.2. Bayramlaşmalar

Azdavay halkının birçok geleneği incelendiğinde, geçmişten beri birlik, beraberlik, paylaşma ve yardımlaşmaya önem veren misafirperver bir topluluk oldukları görülmektedir. Geçmişte önemli ulaşım ağları arasında bir geçiş yolu özeliğinde olan Azdavay’da her köyde köy odası bulunurdur (Fotoğraf 102). Köy odaları geçmişte, dışarıdan gelen misafirleri ağırlamak ve köy halkının bayramlaşmaları için kullanılan bir mekândır. Önceden uzun yollardan gelen ve atlı misafirler ücretsiz olarak köy odalarında misafir edilirdi. Köy halkı misafire yemek getirir, karnını doyurur ve hayvanına yem verirlerdi. Bunun dışında varsa diğer ihtiyaçları da karşılanırdı.

Günümüzde motorlu taşıtlar sayesinde ulaşımın kolaylaşması ve konaklama hizmetlerinin yaygınlaşması ile yolculuk yapan insanların bu tür konaklamalara ihtiyacı kalmamış bu gelenek uzun zaman önce ortadan kalkmıştır. Geçmişte köy odasının yapı malzemesi ahşapken zaman içerisinde değişerek betonarme olmuştur.

Köy odalarının sayılarında geçmişten günümüze azalma olduğu görülmektedir. 1973 Kastamonu il yıllığında Azdavay ilçesinde 55 köy odası bulunduğu belirtilmiştir. Bu odaların sayısı 1981 Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında Azdavay İlçe Yıllığı'nda 48 olarak tespit edilmiştir (Küçükbasmacı, 2009).

Fotoğraf 102. Köy odalarına örnek, Dereyücek köyü.

Köy odalarının geçmişten beri devam eden bir diğer işlevi ise bayramlaşmalardır. Geçmişte bayramlarda sabah bayram namazından sonra, sıraya girilerek bayramlaşılır ve köy odasında toplanılırdı. Her evden yapan kişinin imkânı dâhilinde, beş on tabak yemek yapılır köy odasına getirilirdi. Köy halkı burada önce hep birlikte bayramlaşır sonra yemek yerlerdi. Köy birkaç mahalleden oluşuyorsa bayramın ilk günü, ikinci ve üçüncü günleri her mahalle kendi toplantısını ayrı yapardı. Bu bayramlaşma geleneği, birçok köyde unutulmaya yüz tutmuş olmakla birlikte, Gümürtler köyü, Sabuncular köyü, Dereyücek köyü, Gecen köyü, Başören köyü ve Saray köy gibi köylerde günümüzde de devam etmektedir. Bu gelenekte değişen durum, yemeklerin evlerden

getirilmesi değil, bir aşçı tutularak köy halkına yetecek kadar yemek yaptırılmasıdır. Köy odaları geçmişte her köyde bulunurken günümüzde bazı köylerde (Örneğin Üyük Köyü) artık bulunmamaktadır.

4.1.3. Festival ve Şenlikler

Azdavay ilçesinde festival ve şenlikler 1989-1990 tarihlerinde yapılmaya başlanmıştır. “Bal ve Ihlamur Festivalleri” adını alan kutlamalar Sarnıçlı köyüne bağlı Suğla yaylasında yapılmaktadır. Yayla, ilçeye 8,5 km uzaklıkta ve Azdavay-Pınarbaşı-Safranbolu-Amasra karayolu üzerinde yer almaktadır (Fotoğraf 103).

Bu festivaller, araştırma alanının doğal ve kültürel değerlerini tanıtarak turizm için yapılan çalışmalardan sonuç alabilmek ve turizm sektörünün ilçe ekonomisindeki payını arttırmak amacıyla yapılmaktadır.

Suğla yaylası 2018 yılında 29 yıllığına Azdavay belediyesine tesis edilmiştir ve Suğla Yaylası Doğa Turizmi Projesi uygulama alanıdır. Bu proje, Suğla yaylasında konaklama, spor alanı, piknik alanı, at sporları alanı, yöresel ürün satış alanı, macera sporları parkuru, yürüyüş parkuru ve amatör kayak pisti gibi birimleri hayata geçirmeyi hedeflemektedir (URL 23).

Fotoğraf 103. Suğla yaylasından bir görünüm.

Festivaller her yıl genellikle temmuz ve ağustos aylarında yapılmaktadır. Bu festivaller birkaç gün sürmekte, halk arasında en iyi bal seçme yarışmaları yapılmakta, geleneksel oyunlar oynanmakta ve sanatçılar getirilerek konserler yapılmaktadır. Festivalin diğer günlerinde ilçenin önemli doğal güzelliklerinden olan Çatak Kanyonu, Medil Mağarası ve Azdavay Şelalesine turlar düzenlenmektedir. Bu festivaller, köylerinden gelen yöre halkının toplanıp vakit geçirdiği ve ortak geleneklerini, kültürel etkinliklerini paylaştığı bir mekân olmuştur. Bu geleneklerin korunarak yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için bu tip toplanma faaliyetleri önem arz etmektedir. Çünkü burada geleneksel oyunların oynanması, geleneksel kıyafetlerin giyilmesi ve geleneksel yemeklerin yapılması ile yörenin genç kesimine kendi kültürlerine ait değerler aktararak farkındalık kazandırılmaktadır. Ayrıca bu şekilde ilçeye has değerler tanıtılmakta ve kültürün yaşatılmasına katkı sağlamaktadır (Fotoğraf 104).

Fotoğraf 104. Suğla yaylası festivallerinde sergilenen geleneksel halk oyunları (URL 24).

2018 yılında Suğla yaylasında, Türk Dünyası Kültür Başkenti etkinlikleri çerçevesinde, Gençlik ve Spor bakanlığı, Kastamonu Valiliği, Azdavay Kaymakamlığı, Azdavay Belediyesi, Türkiye Motosiklet Federasyonu tarafınca desteklenen

Uluslararası Azdavay Motosiklet ve Doğa Sporları Festivali kapsamında Türkiye Süper Enduro Şampiyonası ikinci ayak yarışları yapılmıştır (URL 25).

Festival dört gün sürmüş yarışlar dışında ATV turları yapılmıştır. Geleneksel festivallerde olduğu gibi halk oyunları oynanmış ve yöresel tatlar tanıtılmıştır. Diğer günlerde doğa yürüyüşleri çerçevesinde Çatak Kanyonu, Valla Kanyonu Azdavay Şelalesi, Ilıca Şelalesi, Horna Kanyonu, Medil ve Ilgarini mağaraları gezilmiştir.

4.1.4. Halk Müziği ve Halk Oyunları

Azdavay yöresine düğün ve festivallerde geleneksel halk oyunları oynanmaktadır. Bu oyunlar çeşitli türküler ve davul zurna eşliğinde oynanır (Fotoğraf 105).

Yörede Kastamonu genelinde yaygın olan köçek oyunları da oynanmaktadır. Azdavay halk oyunları ekibi yöreye özgü çeşitli oyunları kutlamalarda ve düğünlerde sergilemektedir. Yöresel oyunlardan Azdavay Çiftetellisi, Sepetçioğlu Oyunu ve düğünlerde semet gününde *Semet Karşılması* oyunu oynanmaktadır.

Fotoğraf 105. Geleneksel halk oyunları ekibi (URL 26).

4.1.4.1. Düğün ve Bayramların Geleneksel Eğlence Oyunları

Azdavay ilçesi bulunduğu konum itibariyle özellikle geçmişte çevresinden izole kalmış bir sahadır. Geçmişte televizyon, radyo ve telefon gibi iletişim araçlarının kullanımının az olduğu dönemlerde halkın eğlence amaçlı yapmış olduğu birtakım geleneksel oyunlar bulunmaktadır. Bu oyunlar çoğunlukla düğün ve bayram gibi törenlerde oynanmaktaydı. Bazı akşamlarda komşular sırayla birbirlerinin evlerinde ya da köy odalarında buluşur sohbet eder ve oyunlar oynarlardır. Bu oyunlardan bazıları hala unutulmamıştır.

Yüzük oyunu: Yüzük oyunu Azdavay ilçesinin neredeyse tüm köylerinde oynanan geleneksel bir oyundur. Bu oyun düğün, bayram ya da sohbetler sırasında özellikle erkekler arasında oynanmaktadır.

Oyunda altı- yedi tane şapka ya da çorap içerisine yüzük saklanır. Saklanan bu yüzük bulunmaya çalışılır. İlk etapta yüzük bulunursa yüzük alınır. Oyun karşı tarafa geçer. İkincisinde bulunursa” timyat” adı verilir bu on sayı kazandırır. Bu sayı değil oyun için anlaşılan bir karşılık da olabilir. Ceviz, fındık ya da kaybedenlerin yemek ısmarlaması bu karşılıklara örnektir.

Urgan oyunu: Urgan oyunu genellikle erkeklerin düğün bayram gibi kutlamalarda eğlence amacıyla oynadıkları bir oyundur. Kalın bir halat tutarak çember oluşturulur. Çemberin içerisine biri geçer ve halatı tutanlardan birini yakalayıp içeri sokmaya çalışır. Oldukça eğlenceli ve çekişmeli bir oyun olduğu anlatılmaktadır.

Kale oyunu: Bu oyunda ilk olarak birkaç kişi bir çember oluşturacak şekilde dizilir. Sonra bu kişilerin üstüne aynı şekilde birkaç kişi çıkar. En alttaki grubun taşıyacağı kadar kişi yukarıya çıkar ve bu şekilde kale oluşturulur.

4.1.5. Dil ve Edebiyat

Toplumu oluşturulan bireyler arası duygu ve düşünce aktarımını sağlayan dil, kültürün temel yapı taşları arasındadır. Bir toplumun oluşturmuş olduğu sözlü ve yazılı

tüm ürünler, o kültürün önemli unsurlardır (Kaplan, 1993). Dil, bir kültürün geçmişten günümüze kadar olan süreçte şekillenmiş yaşam biçimini ve kültürün kendine has özelliklerini gelecek nesillere aktaran en önemli araçtır (Göçer, 2012).

Araştırma alanında dil ve edebiyat ürünlerinden efsane ve halk hikâyelerinin ön plana çıktığı belirlenmiştir.

4.1.5.1. Efsaneler ve Halk Hikâyeleri

Efsaneler ve halk hikâyeleri bir toplumun tarihi geçmişi ve mitlerini en iyi şekilde yansıtan kültürel unsurlardır. Efsaneler ve halk hikâyeleri çağın tarihi geçmişi ve toplumun yaşam tarzının yanı sıra, anlatılan olayların geçtiği yerler ile ilgili birtakım unsurları yansıtarak ait olduğu toplumun coğrafyası ile ilgili bilgi vermektedir.

a. Âşıklar Köprüsü Efsanesi

Âşıklar köprüsü, Azdavay ilçe merkezinde bulunan ve ilçenin sembolü haline gelmiş bir köprüdür. Köprü Devrekâni çayının üzerinde bulunur ve ilçe merkezinde ormanlık alana bağlantı sağlar. Bu köprü adını hüznü bir hikâyeden almıştır (Fotoğraf 106).

Efsaneye göre, eskiden bu köprünün bulunduğu yerde iki âşık yaşamış ve âşıklar derenin iki ayrı yakasında bulunduklarından kavuşamazlarmış. Bir gün bu âşıklar, kavuşma umuduyla dereyi aşmaya çalışmışlar ancak boğularak ölmüşler. Günümüzde yöre halkı oradan geçen çiftlerin evleneceğine, bekârların ise kismetlerinin açılacağına inanmaktadır (Tanrısever, Pamukçu ve Saraç, 2019).

Fotoğraf 106. Âşıklar Köprüsü.

b. Adak Tepesi Efsanesi

Efsane Azdavay’da tepelik bir alanda geçmektedir. Efsaneye göre kuraklık ve kıtlığın yaşandığı dönemlerde halk bu tepeye gelerek, yağmur ve bereket duası ederdi. Gökyüzünde bulut olmasa bile dua sonrası yağmur yağdığı rivayet edilirdi. Geçmişte adak kurbanlar da bu tepede kesilirdi (Tanrısever vd., 2019).

Anlatılan efsane, Azdavay ilçesinin doğal çevre şartlarının insanların yaşam tarzına etkisini içermektedir. Azdavay ilçesinde yükseltileri birbirinden farklı birçok tepelik alan bulunmaktadır. İlçe kıyı şeridinde yer alan diğer ilçelere göre daha az yağış almakta ve zaman zaman kurak dönemler yaşanmaktadır. Coğrafya şartlarının yörenin sözlü anlatım kültürüne etkisini gösteren güzel bir örnektir.

c. Azdavay İsmi Efsanesi

Efsaneye göre, Anadolu Selçuklu Devletinin Malazgirt (1071) Zaferinden sonra Anadolu’ya Türk akınlarının arttığı ve Anadolu’nun hızlıca Türkleşme sürecine girdiği

dönemlerde geçmektedir. Kastamonu kalesi fethedildikten sonra Bizans orduları Türkleri durdurmak için çeşitli hilelere başvurmuş ancak bunlar sonuçsuz kalmıştır. Dönemin kale kumandanı Dimitri Türklerin su ihtiyacını karşıladığı göle etraftaki herkesi öldürebilecek kadar güçlü zehir içeren yiyecek bırakır. Bu sırada gölün çevresinde bulunan ve durumu fark eden Türk genci Yakup, komutan Koca Reise durumu bildirir. Komutan Koca Reis, herkesin zehirlendiğini düşündürecek bir algı oluşturur ve bu haber Dimitri'ye ulaşır. Dimitri zehirlendiğini düşündüğü askerlerin bu durumunu fırsat bilerek kaybettiği toprakları geri almak üzere yola koyulur. Türkler Dimitri'nin ordusunu Hilal taktiği ile karşılar ve yenilgiye uğratır. Dimitri ve askerleri o sırada şaşkınlıkla “Türkler hortlar, Türkler azdı- vay” diyerek kaçmaya çalışırlar. Rivayet göre Azdavay ismini buradan almaktadır (URL 27).

d. İki Türbe Hikâyesi

Azdavay ilçesinin doğal ortam şartları birçok hikâyeye konu olmuştur. Halk geçmişte olduğu gibi günümüzde de ihtiyaçlarının birçoğunu orman örtüsünden karşılamakta ve sık sık ormanlara gitmektedir. Orman varlığı bakımından zengin olan alanda orman ile ilgili hikâye ve anlatımların fazla olduğu görülmektedir.

Azdavay ilçesinde, Çal ormanının Kayabaşı köyü sınırları içerisinde isimsiz iki mezar bulunmaktadır. Halk buraya “iki türbe” adını vermiştir. Bu türbelerden ilkinin bir kadına ait olduğu anlatılmaktadır. Hikâyesi ise şöyledir: kocasından eziyet gören bir kadın evinden kaçarak ormanın içerisine sığınır. Kış mevsiminde oldukça soğuk olan havaya dayanamayan kadın burada ölür. Kadının yakınları onu birkaç günlük aramanın ardından ormanın içerisinde ölmüş halde bulurlar ve olduğu yere gömerler. Kış geçip bahar geldiğinde bir damla bile yağmur yağmaz ve kuraklık başlar. Halk bunu kadının yıkanmadan gömülmüş olmasına bağlar ve kadının kemikleri çıkarılıp yıkanır, tekrar gömülür. Hemen ardından beklenen yağmurlar yağar ve kuraklık sona erer (Fotoğraf 107).

Fotoğraf 107. İki Türbe, Kadın Türbesi, Medil Ormanı.

İkinci türbe ilk türbeye yaklaşık 500 metre uzaklıkta avcılıkla uğraşan bir adamın olduğu anlatılan bir mezar bulunmaktadır. Hikâyeye göre yaz- kış demeden tüm zamanını avcılık yaparak geçiren ve sürekli dağlarda, ormanlarda olan bir adam varmış. Bu adam avı çok sevdiğinden “ben avda ölürsem beni bulduğunuz yere gömün” diyerek vasiyet etmiş. Bu adam bir kış günü yine ava çıkar. Aradan günler geçmesine rağmen dönmeyen adamı aramaya giden köylüler onu bulamazlar. Kış mevsimi bitip karlar ortadan kalkınca adamın cesedine ulaşan köylüler onu buldukları yere gömerler (Fotoğraf 108).

Fotoğraf 108. İki Türbe, Avcı Adam Türbesi, Medil Ormanı.

İlçede geçmişten beri avcılık yöre halkı tarafından hobi ve spor amaçlarıyla yapılmaktadır.

e. Yanık Ali Hikâyesi

Yanık Ali konağı, Azdavay ilçesi Başören köyünde bulunan yaklaşık iki yüz yıllık bir konaktır (Fotoğraf 109). Hikâyenin kahramanı Yanık Ali, Azdavay'ın önemli simgelerinden olan bu konağın sahibidir. Yanık Ali konağı, on beş yıl öncesine kadar Yanık Ali'nin torunlarının yaşadığı bir yerdir. Sonrasında bu konak, Azdavay'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistler için otel işletmesine dönüştürülmüştür ve günümüzde bu işlevini sürdürmektedir.

Konak geleneksel meskenlerden farklı olarak üç katlı ve alt katında ahır bölümü eklenmeden inşa edilmiştir. Mimarisi yığma değil kâgir yapıdadır. Konağın mutfak, sofa ve oda içi tasarımları geleneksel meskenlere göre ince işçilikle yapılmış, estetik görünüş ön plana çıkarılmıştır. Tüm bu özellikleri konağı yaptıran kişilerin varlıklı ve kalabalık

bir aile yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Konağın sahibinin hikâyesi de bu tespiti destekler niteliktedir.

Yanık Ali Kurtuluş savaşı dönemlerinde Azdavay ilçesinin ileri gelenlerinden varlıklı bir kişidir. Yanık Ali'nin “Yanık” lakabı ise çıkan bir yangında vücudunun belli kısımlarının yanmış olmasından kaynaklanır. Yanık Ali ve ailesinin yaşadığı konakta, uzun yıllar boyunca ilçeye gelen misafirler ağırlanmıştır. Misafirler ücretsiz olarak konaklamış, yeme içme gibi ihtiyaçları giderilmiştir.

Kurtuluş savaşı yıllarında Atatürk, orduya asker temini ve ordunun çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi için halka çağrıda bulunmuştur. Halkın önde gelen ailelerinden birer temsilci bağışlar için Atatürk ile bir toplantıda buluşurlar. Bu toplantıya katılan Yanık Ali mütevazı görüntüsü ile herkesin dikkatini çeker. Varlıklı biri gibi değil de sıradan bir köylü gibi görünen bu adamın yardım bağışının ne olacağı merak konusu olur. Toplantıya katılan kişiler bağışta bulunur ve sıra Yanık Ali'ye gelir. Yanık Ali'ye bağışının ne olacağı sorulduğunda tüm bağışlananların iki katını bağışladığını söyler. Bu günden sonra Azdavay' a döner ve bir gün Atatürk bu bağışı yapan Yanık Ali'yi meclis üyesi olması için davet eder. Yanık Ali köyünden ayrılmak istemediğini söyleyerek Azdavay'ı temsilen başka birini seçerek meclise gönderir.

Fotoğraf 109. Yanık Ali Konağı, Başören köyü.

5. BÖLÜM

HALKLA YAPILAN GÖRÜŞMELER VE SWOT ANALİZİ

5.1. AZDAVAY İLÇESİNDE HALKIN KÜLTÜREL DEĞERLER İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Azdavay ilçesinin kültürel değerleri ile ilgili halkın bilgi ve görüşlerinin alınması kapsamında görüşme formu hazırlanmıştır. Sorulara katılımcıların vermiş oldukları cevaplar kodlamalar şeklinde bir araya getirilmiştir. Bu kodlamalar ile kodlamaların yorumlanması ile ortaya çıkan kategoriler arasındaki ilişkiler şekil halinde gösterilmiştir.

Boyut 1: Geleneksel özelliklere sahip tören ve kutlamalar ile ilgili görüşler

Katılımcıların “Geleneksel özelliklere sahip yöreye özgü tören ve kutlamalar” boyutuna dair görüş ve ifade sıklıkları Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3. Geleneksel özelliklere sahip yöreye özgü tören ve kutlamalara ilişkin katılımcıların görüşleri ve ifade sıklıkları

Şekil 3’ de katılımcıların genel olarak ifade ettikleri görüşler iki başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklarda katılımcılar geleneksel özelliklere sahip tören ve kutlamaları katılımcıların 9’u üç gün süren düğünler, 7’ si ise toplu halde yapılan bayramlaşmalar olarak ifade etmişlerdir.

Üç gün süren düğünler

Katılımcıların büyük çoğunluğu, tören ve kutlamaların geleneksel özelliklerini iki gün süren yöreye özgü düğünler olarak ifade etmişlerdir. Bu durum katılımcıların “Geçmişte *geleneksel düğünlerimiz üç gün sürerdi. İlk gün sandak, ikinci gün hak alma ve üçüncü gün semet eğlenceleri yapıldı. Sandak erkeklerin eğlencesidir. İkinci gün atlarla kız almaya giderler hakçılar. Son gün kadınların eğlendiği semet olur.*” (K1), “Üç gün düğünlerimiz yapılır. Kız alamaya beygirlerle gidilir. İlk gün erkekler eğlenir ikinci gün kız alınır. Üçüncü gün kadınlar eğlence yapardı. Semet deriz buna.” (K5), “Bizim geleneksel düğünlerimiz üç gün sürer. Şimdi eskisi gibi değil tabi normal düğün salonunda yapılıyor. İlk gece erkeğe sandak eğlencesi yapıldı. Burada koç, kuzu kesilir ikram edilirdi. Sonraki gün kız alamaya gidilirdi. Düğünün ertesi gün kız evinden kadınlar semet için gelirdi.” (E6) Bu ifadeler katılımcıların tören ve kutlamalardan eski düğün geleneklerinin, yöreye özgü bir özellik taşıdığını düşündüklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilmektedir.

Toplu halde yapılan bayramlaşmalar

Katılımcıların bir kısmı, törenler ve kutlamaların geleneksel özelliklerini, köy halkının köy odalarında bir araya gelerek yapmış olduğu bayramlaşmalar olarak ifade etmişlerdir. Bu durum katılımcıların “Köy odalarımızda yapılan bayramlaşmalar çok meşhurdur. Bayramlarda namazdan sonra köydeki herkes köy odasına toplanırdı. Her evden üç beş kap yemek gelir, köy halkı birlikte bayram yemeği yerdı.” (E1), “Köy odaları toplantı yerlerimizdir. Düğün dernek, bayramlarda köy halkı orada toplanır. Namazdan sonra köy odasına gider ve hep birlikte yemek yeriz. Önceden her evden yemek gelirdi artık değişti. Şimdi para toplanıp aşçı tutuluyor alınan erzakla yemek yaptırılıyor. Köy kaç mahalleden oluşuyorsa her biri farklı günlerde olmak üzere bayram günlerinde sırayla köy odasında toplanıyor.” (E2), “Bayramlaşmaları köy odalarında yaparız. Köy konağımız var ve üç köy birlikte bayram yapıyoruz. Önceden bayram yemeği evden gelirdi, şimdi her şey değişti aşçıya yaptırıyoruz.” (E9) Katılımcıların bu ifadelerinden bayramları yöreye has özellikler gösteren bir kutlama etkinliği olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Küçük bir ilçe olan Azdavay ve köylerinde

halkın birliktelik ve bütünlük içerisinde yaşadığı görülmektedir. Halk özel günleri genellikle toplu halde kutlamaktadırlar.

Boyut 2: Geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımında etkili olan faktörler ile ilgili görüşler

Katılımcıların “geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımında etkili olan faktörler” ile ilgili görüş ve ifade sıklıkları Şekil 4’de sunulmuştur.

Şekil 4 . Geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımında etkili olan faktörler ile ilgili katılımcı görüşleri ve ifade sıklıkları.

Şekil 4’te Geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımında etkili olan faktörler ile ilgili görüşlerini katılımcıların 8’si doğal çevreden elde edilen yapı malzemesi, 5’si ekonomik faaliyetler ve 3 ‘ü aile büyüklüğü olarak ifade etmişlerdir.

Doğal Çevreden Elde Edilen Yapı Malzemesi

Katılımcıların büyük bir kısmı geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımında etkili olan faktörlerin doğal çevreden elde edilen yapı malzemesi olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların “Eskiden tuğla falan yoktu. Ormandan (mesken

yapımı için) ağaç çekerdik. Özellikle meşe kullanırdık. Ağaç kütüklerinin uçlarını kerterek (oyarak) birbirine geçirir ve bu şekilde çatma ev yapardık. Taban döşemeleri, çatı, kapı, pencere ve odalardaki dolaplarda çam ve köknar (Gökmar) kerestesi kullanırdık.” (E8), “Evlerin yapımında genellikle meşe ve kavak ağaçları kullanılır. Çünkü bu ağaçlardan yapılan evler çok sağlam olur. Kavak suyu görmezse (su almadığı sürece) meşeden daha sağlamdır. Bunlar dışında çam ve göknar da kullanılır. Ahır evin altına yapılmaktadır. Kış burada soğuk geçtiğinden ahırdaki hayvanların ısısından yararlanılır.” (E7), “Biz bu evlere yayla evi deriz. Ormandan getirdiğimiz çam ve göknar ağaçlarından elde ettiğimiz kütüklerle yaparız evleri. Bizim bu tarafta meşe yoktur sadece çam ve göknar kullanılır.” (E4) şeklindeki ifadeleri ile özetlenmektedir. Bu ifadeler doğrultusunda Azdavay geleneksel meskenlerinin yapımında bitki örtüsü ve iklim şartları etkili olduğu söylenebilmektedir. Ormanlık alanların fazla olması mesken yapı malzemesinde ahşap kullanımına sebep olmuştur. Soğuk ve uzun geçen kış mevsimlerinde sıcaklık sağlaması açısından ahırlar evin altına inşa edilmiştir.

Ekonomik faaliyetler

Katılımcıların bir kısmı geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımında etkili olan faktörlerin ekonomik faaliyetler olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların “Bizim buralarda ormancılık ve hayvancılık yapılır. Hayvancılık en eski geçim kaynağımız olduğundan önem vermişler hayvanlara. Ahırları evin altına yaparız. Hayvan yemlerini koymak için ayrı samanlıklar yaparız.” (E10), “Yetiştirilen tarım ürünleri saklamak için ambarlar yaparız. Ambarlar harman yerlerine ve eve yakın inşa edilir. Kim ne depolayacaksa bu buğday olur arpa olur ona göre ambarda ayrı ayrı bölmeler yapar.” (E6) şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadelerle Azdavay ilçesinde temel ekonomik faaliyetlerin tarım ve hayvancılık olması sebebiyle yöre halkının ev eklentilerine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Yöre halkı hayvanlarını korumak, beslemek, yetiştirdikleri tarım ürünlerini daha iyi muhafaza edebilmek için ahır, samanlık ve ambar yapmışlardır. Bu eklentiler, halkın büyük çoğunluğu tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile uğraştığı için her hanede bulunmaktadır.

Aile büyüklüğü

Katılımcıların bir kısmı geleneksel ev ve eklentilerin yapımı ve tasarımı etkilili olan faktörlerin aile büyüklüğü olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların “Önceden evlerde geniş aile olarak yaşırdık. Evin her odası bir ailenin ihtiyacına cevap verecek şekildedir. (Kişiler) Yemeğini, banyosunu her şeyini odada yapabiliirdi. Ocak ve dolap gibi gerekli her şey bulunur.” (E1), “Önceden evlerde kalabalık otururduk. Ben gelin geldiğimde eşimin ailesinin evinde oturduk bir süre. Bu ev çok eskidir. Her odasında bize yetecek dolaplar bulunur. Oturmak için sedir, yemek içi ocak ve banyo kısmı bulunur.” (K3) , “Evin planı evdeki kişilere göre yapılır. Diyelim üç dört erkek kardeş var her birine bir oda yapılır. Benim de dört oğlum var yaparsam ona göre yapacağım.” (E5) şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadelere doğrultusunda, Azdavay geleneksel meskenlerinin Türk aile yapısı ve yaşantısına uygun olarak tasarlandığı söylenebilir. Ev ve odaların tasarımı geniş aile yapısına uygun olarak yapılmıştır.

Boyut 3: Yöreye özgü geleneksel kadın kıyafetlerinin özellikleri ile ilgili görüşler

Katılımcıların “Yöreye özgü geleneksel kadın kıyafetlerinin özellikleri” ile ilgili görüş ve ifade sıklıkları Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5. Yöreye özgü geleneksel kadın kıyafetlerinin özellikleri ile ilgili katılımcıların görüşleri ve ifade sıklıkları.

Şekil 5’te Yöreye özgü geleneksel kadın kıyafetlerinin özellikleri ile ilgili katılımcıların 9’u işlevsel özellikler, 7’si geleneksel boyut olarak ifade etmişlerdir.

İşlevsel Özellikler

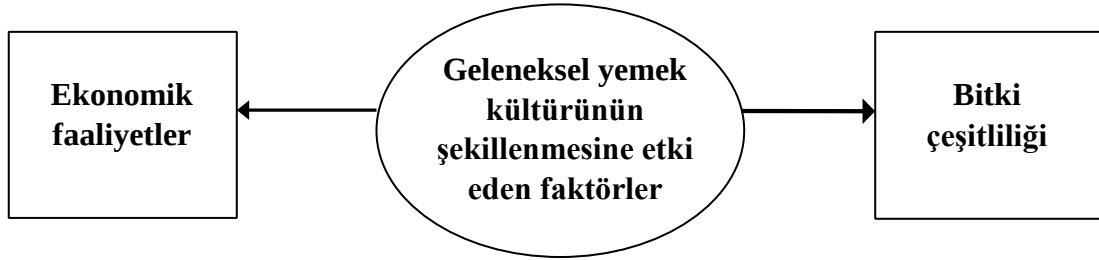
Katılımcıların çoğu yöreye özgü geleneksel kıyafetlerin işlevsel özellikleri çerçevesinde tasarlanıp kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların, “*Kadın kıyafetlerinin parçaları çok işe yarar. Köylerde iş yaparken kuşak takılır. Kuşak korse gibi beli sarar, sıcak tutar, ağrıtmaz ve terletmez. Bahçede ormanda bir şey toplarken elimizdekileri içine koymak için önlüğü kullanırız.*” (K2), “*Karadeniz yörelerinde kadınlar tarla ve bahçe işlerinde çok çalışırlar. Bu kıyafetlerin parçalarından kuşak eğilip kalkarken beli korur sağlam tutar. Don üstü pamuklu kumaştan olduğu için sağlıklıdır ve sıcak tutar. Ön bezine de topladıkları öteberi (bitki, mantar vs.) koyarlar.*” (E7), “*Eskiden ekin biçerken orakla biçerdik. Tarlada bu şekilde çalışırken eğilip kalkarken ağırlardan ve soğuktan korumak için kuşak kullanırız. Ön bezine de topladığımız şeyleri koyarız.*” (K5) şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadelere göre yörede geleneksel kadın kıyafetlerinde kullanılan parçalar, yapılan ekonomik faaliyete bağlı olarak vücudu çeşitli etkilerden korumak amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle kadınların el tezgâhlarında çeşitli renklerde dokudukları kuşaklar ve ön bezlerinin işlevselliği fazla olan parçalar oldukları söylenebilir. Bunun dışında pamuklu ve kalın kumaşlardan elde edilen lastikli donlar soğuğa karşı korunmak için önemli bir parça olarak görülmektedir.

Geleneksel Boyut

Katılımcıların bir kısmı ise yöreye özgü geleneksel kıyafetlerin kültürün önemli bir parçası ve büyüklerden gelen bir gelenek olduğu için kullanıldığını belirtmişleridir. Bu durum katılımcıların “*Bu kıyafetleri giyinmemizin sebepleri geleneklerimizdir. Biz büyüklerimizden böyle gördük hala da giyiniyoruz. Kuşak ve onluk dokumayı da küçük yaşta onlardan öğrendik.*” (K3), “*Bu kıyafetler eskiden kalma bir alışkanlık. Biz büyüklerimizden gördük devam ettirdik. Annem 88 yaşında hala giyer. Şimdiki gençlerde yok.*” (K4), “*Eskiden beri kadınlar köy usulü giyerdi. Kadınlar başlarına çökö, kızlar takke takardı. Bu yöremizde gelenektir. Şimdi gurbet usulü giyiniyorlar.*” (E3) şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadeler göre geleneksel kıyafetler geçmişte büyüklerden öğrenilen bir gelenek olarak görülüp, günümüzde de kullanılmaktadır.

Boyut 4: Geleneksel yemek kültürünün şekillenmesine etki eden faktörler ile ilgili görüşler

Katılımcıların “geleneksel yemek kültürünün şekillenmesine etki eden faktörler” ile ilgili görüş ve ifade sıklıkları Şekil 6’de sunulmuştur.

Şekil 6. Geleneksel yemek kültürünün şekillenmesine etki eden faktörler ile ilgili katılımcıların görüş ve ifade sıklıkları.

Şekil 6’da geleneksel yemek kültürünün şekillenmesine etki eden faktörler ile ilgili katılımcıların 10’u ekonomik faaliyetler, 6’sı bitki çeşitliliği olarak ifade etmişlerdir.

Ekonomik Faaliyetler

Katılımcıların bir kısmı geleneksel yemek kültürünün şekillenmesine etki eden faktörlerin ekonomik faaliyetler olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların, “Yiyeceklerimizi kendimiz yetiştiriyoruz. En çok tahıl yetiştiririz, buğday çok olur. Ekin ekmeyen sera yapar. Ama öyle dışarıya satılmaz herkes kendi evine yetecek kadar yapar. Hamur işi yemekler börekler çoktur.” (K4), “Bizim burada en çok buğday ekilir. Hamur işi yemek çok yaparız. Haluşka, malak, ıslama burada çok meşhurdur. Köy böreği de yaparız.” (K1) ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadelere göre ilçede en çok tahıl tarımı yapılmaktadır. Buğday ve arpa gibi tahıllar yetiştirilmektedir. Bu durum buğday varlığına bağlı olarak un ile yapılan yemeklerin fazla olmasına sebep olmuştur.

Bitki Çeşitliliği

Katılımcıların bir kısmı geleneksel yemek kültürünün şekillenmesine etki eden faktörlerin bitki örtüsü olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların, “Dağlardan

yabani otlar toplarız. Kabalak dolmamız meşhurdur bu kabalağı ormandan toplarız. Bol bol mantar olur türlü isimler veririz, yemeklerini yaparız. Döngel olur turşu yaparız, kızamık toplarız.” (K2), “Genellikle yetişen bitkileri toplarız. Bu meşhur kara çorba kızamıkla yapılır, çalılardan toplarız. Çok mantar olur burada börek ve gözlemeleri mantarla yaparız. Kabak çiçeğinden, tüli yapraktan dolma yaparız. Kuşburnu ve çam kozalağı toplar kazanlarda kaynatır reçel ve pekmez yaparız. Mantardan ve döngelden turşu yaparız.” (K6), “Bizim en çok tarhanamız meşhurdur. Yaş tarhana yaparız. Bunun meşhur olması içine koyduğumuz ottur buralarda çok olur. Darakdalı ya da tarhana otu derler. Mantarda çok olur yemeklerde kullanırız.” (K3) ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadelere göre yörede bitki örtüsünün zenginliği yemek kültürüne etki etmiştir. Yörenin meşhur yemeklerine bakıldığında genellikle doğal bitkilerin kullanıldığı yemekler olduğu görülmektedir.

5.2. AZDAVAY İLÇESİNİN KÜLTÜREL ÖĞELERİ İÇİN HAZIRLANAN SWOT ANALİZİ SONUÇLARI

Tablo 18. Geleneksel meskenlerin SWOT analizi.

GELENEKSEL MESKENLER	
GÜÇLÜ YANLARI	ZAYIF YANLARI
- Doğal ortam şartlarını yansıtması - Toplumun yaşam tarzını yansıtması - Geleneksel mimarinin en iyi yansıtıldığı kültürel unsur olması - Doğal yaşam sunması	- İnşası ve tasarımının belli faktörlere bağlı olması - Çoklu insan gücüne gereksinim olması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
- İlçenin otantik görüntüsünü sağlaması dolayısıyla dikkat çekici olması - Özellikle köylerde kullanımı ve inşasının devam etmesi - Ekoturizm potansiyeli olması	- Betonarme yapılar - İnşası ve tasarımını yapan usta sayısının azalması - Çırak olarak yetiştirilip ustaların yerine geçecek genç neslin bulunmaması

Tablo 19. Geleneksel kadın kıyafetlerinin SWOT analizi.

GELENEKSEL KADIN KIYAFETLERİ	
GÜÇLÜ YANLARI	ZAYIF YANLARI
• Yöreye has olması • Doğal ortam şartlarını yansıtmaması • Bazı parçaları ile medeni durumu simgelemesi • Bazı parçaları ile yapılan ekonomik faaliyetler hakkında fikir vermesi • Yöre halkının kimliği ile ilgili tespitler yapılabilmesine olanak sağlaması	• Maliyetinin fazla olması • Geçmişte kullanılan temel giyim elemanlarından bir kısmının unutulmuş olması • Bazı parçaların anlam ve işlevselliğini yitirmesi
FIRSATLAR	TEHDİTLER
• Günümüzde birçok özelliğinin korunarak yaşatılması • Coğrafi işaret olarak tescillenmiş olması	• Daha pahalı bir maliyete sahip olması sebebiyle hazır giyim tercih edilmesi • Gençlerin modern kıyafetleri tercih etmesi • Elde dokunan bazı parçaları üretecek olan usta sayısının azalması • Köylerde dokuma tezgâhının kalmaması

Tablo 20. Geleneksel yemek kültürünün SWOT analizi

GELENEKSEL YEMEK KÜLTÜRÜ	
GÜÇLÜ YANLARI	ZAYIF YANLARI
• Tarımsal üretim ve bitki örtüsü çeşitliliğini yansıtması • Doğal ortamdan yemek malzemelerinin kolaylıkla temini • Günümüzde sağlıklı ürün seçeneği sunması • Türk-İslam yemek kültürü özelliklerini barındırması	• Çeşitliliğin az olması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
• Ekoturizm çalışmaları kapsamında yöresel yemeklerin önem kazanması • Festivaller aracılığıyla yöresel lezzetlerin tanıtımı ve satışının sağlanabilecek olması	• Gelişen teknoloji ve ulaşım imkânları ile popüler kültürden etkilenerek yöresel özelliğini zamanla kaybedebilme ihtimalinin olması • Yemek tariflerini bilen sayısının azalması • Genç neslin doğal bitkileri artık tanımaması

Tablo 21. Manevi kültür öğelerinin SWOT analizi

MANEVİ KÜLTÜR ÖGELERİ	
GÜÇLÜ YANLARI	ZAYIF YANLARI
• Geçiş ritüellerinin yöreye has özellikler barındırması • Dil ve anlatım ürünlerinin halkın yaşam tarzını ve doğal ortam şartlarını içermesi • Bazı örf ve adetlerin günümüzde korunarak yaşatılıyor olması	• Tören ve kutlamalarda yapılan bazı geleneklerin unutulmuş olması • Geleneksel düğünler artık yapılmıyor olması • Genç nüfusun yörede kalmaması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
• Festival ve şenliklerin geleneksel kültürün tanıtımı için avantaj sağlaması • KDMP kapsamında yapılan ekoturizm çalışmalarının, geleneksel kültürün tanıtılmasına da katkı sağlaması	• Bayramlaşma geleneğinin utulmaya yüz tutmuş olması • Gelenek ve görenekleri yaşatarak bir sonraki nesle aktaracak genç nüfusun az olması • Geleneksel düğünlerin birçok özelliğinin zamanla tamamen unutulacak olması • Popüler kültür unsurlarının kuşatması

Kültür bölgesi olarak seçilen Azdavay ilçesi, engebeli arazi yapısı ve yoğun orman örtüsü varlığı ile çevre yerleşimlerden izole kalmış bir alandır. İlçenin, çevre il ve ilçelerle etkileşiminin az olması birçok kültürel değerlerin, popüler kültürden etkilenmeden korunmasını ve yaşatılmasını sağlamıştır. Ancak artan çeşitli iletişim organları ve ulaşım imkânları ile ilçe kültürel değişim ve dönüşümler yaşamaya başlamış, kültürel değerlerinin bir kısmını yitirmiştir. Günümüzde yaşatılan birçok kültürel değer ise unutulmaya yüz tutmuş durumdadır. Kültürel değerlerin unutulması, popüler kültür etkisinin yanı sıra kültürü yaşatacak ve nesiller boyu aktaracak olan genç nüfusun bulunmaması ile de ilgilidir. Mevcut durumda kültürel değerleri yaşatan ve geçmişteki gelenek-görenek, örf ve adetleri hatırlayan nüfusun, 55 ve üzeri yaş

grubundaki insanlar olduğu tespit edilmiştir. Bu yaş grubundaki insanlar ilçe nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. İlçe nüfusunun oldukça az bir kısmını oluşturan 15-25 yaş aralığındaki genç nüfusun geleneksel kültürel değerlere uzak kaldığı belirlenmiştir. Bu yaş aralığındaki nüfusun daha çok popüler kültür etkisinde yetiştiği görölmektedir. Belirtilen durum kültürel mirasın sürdürülebilirliğini kısıtlamaktadır. Zaman içerisinde, kültürel değerleri hatırlayarak yaşatan yaş grubundan kimse kalmayacak ve kültürel değerlerin özgün özellikleri onlarla unutulacaktır.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Azdavay ilçesinin özgün kültürel değerleri, maddi ve manevi kültürel öğeler kapsamında ele alınmıştır. Maddi kültür unsurları olarak geleneksel meskenler, geleneksel kadın kıyafetleri ve yöresel yemek kültürünün ön plana çıktığı belirlenmiştir. Manevi kültür unsurlarından olan geçiş ritüelleri, festivaller ve bayramlaşma törenlerinde yöreye özgü gelenekler tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra ilçenin halk müziği, halk oyunları, sözlü anlatım ürünlerinin ön plana çıkan özellikleri ele alınmıştır.

Maddi kültürün önemli unsurlarından olan geleneksel meskenlerin, doğal ortam şartları, ekonomik faaliyetler ve aile yapısı gibi faktörler çerçevesinde şekillendiği tespit edilmiştir. Meskenlerin inşasında zengin orman varlığına bağlı olarak ahşap kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra geleneksel meskenlerin, asırlardır değişmeyen şekliyle ahşap çatma ve ahşap yığma yöntemleri ile inşa edildiği görülmektedir. Yörede hâkim ekonomik faaliyetlerin tarım ve hayvancılık olması sebebiyle geleneksel meskenlerde evin alt kısmının ahır olarak kullanıldığı, ambar ve samanlık gibi ek ünitelerin inşa edildiği görülmektedir. Evin üst oturma katının ise geniş aile yapısına uygun olarak tasarlandığı belirlenmiştir. Oturma katında ailedeki kişi sayısına göre tasarlanmış odalar, küçük mutfak bölümü, banyo, tuvalet ve odaları birbirine bağlayan geçiş alanı olarak çardak gibi üniteler yer aldığı tespit edilmiştir. Mesken içerisindeki her bir odanın çekirdek ailenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlandığı görülmektedir. Odaların içerisinde taş ocak, ahşap dolaplar ve banyo olarak da kullanılabilen yükler olduğu belirlenmiştir.

Maddi kültürün diğer unsurlarından olan geleneksel kadın kıyafetlerinin günümüzde ilçe ve köylerde kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel kadın kıyafetlerinin günümüzde kullanılan parçalarının takke, başörtü, çene ipi, entari, don, yelek, kazıl çorap, önlük ve kuşak olduğu belirlenmiştir. Bu kıyafetlerin, kadınların

medeni durumu ve yürütülen ekonomik faaliyetler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Takkelerin boncuk süslemeli olanlarını evli kadınların, pul süslemeli ve peykli olanlarını ise bekâr genç kızların kullandığı belirlenmiştir. Entari ve yeleklerde genellikle canlı ve dikkat çekçi renklerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra geleneksel kıyafetlerin önemli bir parçası olan önlüklerin ekip biçme faaliyetlerinde toplanan ürünleri taşımada kolaylık sağlaması için kullanıldığı görülmektedir. Kıyafetin alt arka kısmını ve beli saran kuşağın ise ani hareketler ve soğuğa karşı vücudu koruduğu için kullanıldığı tespit edilmiştir.

Azdavay ilçesinde tespit edilen maddi kültürel unsurlarından bir diğeri yöresel yemek kültürüdür. Kastamonu ve ilçelerinde yapılan birçok yöresel yemeğin Azdavay ilçesinde de yapıldığı ancak burada farklı isimler kullanıldığı belirlenmiştir. Örneğin Kastamonu genelinde bandırma (banduma) olarak bilinen yemek Azdavay ilçesinde ıslama olarak isimlendirilmektedir. Yakın ilçelerden biri olan Pınarbaşı ilçesinde, yöresel yemeklerden ıspıt dolmasına Azdavay'da tülü (tüylü) yaprak dolması ismi verildiği belirlenmiştir. Bu durum ilçenin çevresindeki yerleşimlerle etkileşiminin az olduğunun göstergesidir.

İlçede yöresel yemeklerin genellikle doğal bitki örtüsü ve tarımsal ürünler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Buğday yetiştiriciliğine bağlı un kullanımı ve hamur işi yemekler ağırlıklı olduğu belirlenmiştir. Hayvancılık faaliyetleri bağlı olarak yörede yemeklerde süt ve süt ürünleri, özellikle tereyağı ve yoğurt kullanımı oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ilçede yemek kültürünü şekillendiren diğer etken yabancı bitkiler olmuştur. Bitkilerin, yemeklerin hem temel malzemesi hem de yardımcı malzeme ya da baharat olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Yemeklerin yapımında doğal ortamdan toplanan kızamık (*Berberis vulgaris*) ve kabalak (*Petasites hybridus*) gibi bitkilerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ilçede birbirinden farklı çeşitlerde birçok mantar türü yetişmektedir. Yöre halkı yılın belli döneminde topladığı bu mantarları birçok yemeğin yapımında kullandığı tespit edilmiştir. Kanlıca mantarı (*Lactorius deliciousus*), dalak (kavak) mantarı (*Pleurotus ostreatus*), kokuluca mantarı (*Colocybe gambosa*), gübürkaldıran mantarı (*Russula delica*) ve kutkulak mantarı (*Infundibulicybe geotropa*) bu mantarlardan bazılarıdır.

Azdavay ilçesinin manevi kültürel değerleri ilk olarak geçiş ritüelleri kapsamında ele alınmıştır. Geçiş ritüellerinden olan evlenme ritüelinde düğünlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Araştırma sahasında geçmişte geleneksel düğünlerin genellikle üç gün sürdüğü tespit edilmiştir. Düğünlerde sandak, hak alma (hakçılar) ve semet gelenekleri uygulandığı belirlenmiştir. Düğünlerde geleneksel halk oyunlarından “Azdavay çiftetellisi” oynandığı ve semet günü “semet karşılaşması” oyununun oynanmakta olduğu tespit edilmiştir.

Azdavay ilçesinde, düğünler dışında geleneksel özelliklere sahip tören ve kutlamaların bayramlaşmalar ile festivaller olduğu tespit edilmiştir. Köylerde bayramlaşmaların, toplu bir şekilde köy odalarında yapıldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra her yıl ağustos ve temmuz aylarında Sarnıç köyüne bağlı Suğla yaylasında ıhlamur ve bal festivalleri yapılmaktadır. Bu festivallerde geleneksel halk oyunlarının sergilendiği, doğal ve kültürel mirasın tanıtıldığı görülmektedir.

Azdavay ilçesinde halkın tarih, inanç ve mitlerini yansıtan manevi kültür öğelerinden dil ve anlatım ürünleri tespit edilmiştir. Bu ürünlerde efsane ve halk hikâyelerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Dil ve anlatım ürünlerinin içerikleri analiz edildiğinde, doğal ortam şartları ile inançlar çerçevesinde şekillendiği belirlenmiştir.

Azdavay ilçesinin maddi ve manevi kültürel değerlerinde birtakım değişimler yaşandığı belirlenmiştir. Kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından bu değişimleri ve sebeplerini tespit etmek önem taşımaktadır.

Maddi kültürün önemli bir unsuru olan geleneksel ahşap meskenlerin inşası ve kullanımında azalma olduğu belirlenmiştir. Geleneksel meskenlerin şekillenmesine etki eden faktörlerden olan tarım ve hayvancılığın, bu işlerle uğraşabilecek genç neslin bulunmamasından dolayı azalması, geleneksel meskenlerin ve eklentilerinin kullanımına duyulan ihtiyacı azaltmaktadır. Geleneksel meskenleri inşa eden usta sayısının azalması ve bu mesleği icra edebilecek genç neslin yetişmemesi geleneksel meskenlerin inşasını azaltan bir diğer sebeptir. Bunun yanı sıra, ilçe ve köylerde halkın daha kullanışlı ve konforlu olduğu gerekçesiyle betonarme evleri tercih etmesi, geleneksel meskenlerin kullanımını azaltmaktadır. Geleneksel meskenlerin kullanımın

azalması ve betonarme evlerin yaygınlaşması araştırma alanının kültürel görünümünü bozmaktadır.

Araştırma alanının en özgün kültürel değerlerinden olan geleneksel kadın kıyafetlerinin kullanımında azalma olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel kadın kıyafetlerinin hazır giyime göre oldukça yüksek maliyetli oluşu, bu kıyafetlerin kullanımı azaltan bir nedendir. Bunun yanı sıra, araştırma alanında tarım ve hayvancılık işleri ile uğraşabilecek genç nüfusun azalması, bu kıyafetlere duyulan ihtiyacı da azaltmıştır. Bunun sonucunda, işlevsellik açısından en önemli parçalar olan önlük ve kuşak dokumanın oldukça azaldığı tespit edilmiştir. Özkan (1996) çalışmasında, Azdavay ilçesinde geleneksel kadın kıyafetlerinin kullanıldığı 15 köy incelenmiştir. Bu köylerin bazılarında kuşak ve önlük dokumanın yapıldığı belirtilmiştir. Araştırma alanında 24 yıllık süre içerisinde önlük ve kuşak dokumada ciddi bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel yöntemlerle ev tezgâhlarında dokunan bu giyim elemanlarının günümüzde sadece Sabuncular köyünde üç ve Gümürtler köyünde bir kişi tarafından dokunduğu tespit edilmiştir. Üretimin azalması sebebiyle önlük ve kuşak unutulması muhtemel parçalar arasındadır.

Araştırma alanında yemek kültüründe bazı değişimler yaşanmakta olduğu görülmektedir. Gelişen teknoloji ve ulaşım imkânları sayesinde artık halk, sadece kendi ürettiği ürünlere ve doğal ortam şartlarına bağlı kalmamaktadır. Çevre il ve ilçelerden yapılan gıda ticareti ile yemeklerin yapımında kullanılabilecek yeni malzemeler getirilebilmektedir. Bu durumun, geleneksel yemek kültürünün popüler kültürden etkilenerek değişmesine sebep olduğu tespit edilmiştir.

Azdavay ilçesinde nüfusun göç etmesi ve modernleşme, gelenek ve göreneklerin unutulmasına sebep olmuştur. Yöreye özgü gelenekler çerçevesinde üç gün süre ile yapılan köy düğünlerinin yerini modern düğünlerin aldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra geçmişten beri gelenek olarak köy odalarında yapılan bayramlaşmaların oldukça azaldığı görülmektedir. Çağımızın insana kazandırmış olduğu bireyselleşme ve minimal yaşam tarzı kültürel değişimlerin en büyük sebeplerindendir. Bu şekilde köklü ve özgün gelenekler yok olmaya yüz tutmuştur.

Azdavay ilçesinde, geçmişte var olan ve geleneksel mimarinin özgün özelliklerini taşıyor olmalarının muhtemel olduğu düşünülen iki somut kültürel değerlerin yok olduğu belirlenmiştir. İlçe, Osmanlı döneminde Kastamonu vilayetinin önemli bir kazası durumundaydı. Şeriyye sicilleri incelendiğinde, 1675 yılında kayıt altına alınan bir beratta, Azdavay ilçesinin Akçay (bugünkü adıyla Gecen) köyünde bir medrese olduğu ve buraya bir müderris atandığı belirtilmektedir. Beratta, medresenin adı “Muhiddin Medresesi” ve buraya atanan müderrisin “Mevlana Mehmet Efendi” olduğu da kayıt altına alınmıştır (Dağsever, 2017). Günümüzde Gecen köyünde “müderris” isimli bir sokak bulunmaktadır. Bu sokağın eski medrese ve müderrisin evinin bulunduğu sokak olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, yapılan arazi çalışmaları sırasında Saray köy ve Daday ilçesi arasında bir han olduğu fakat günümüzde kalıntılarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum Azdavay’ın Osmanlı döneminde medrese kurulmasını gerektirecek kadar önemli bir alan olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra geçmişte ilçe sınırında bir han bulunması, önemli ulaşım yolları üzerinde yer aldığını ve konaklama noktası olduğunu göstermektedir. Medrese ve handan bir kalıntı bulunmaması, bu unsurların kaybolmuş somut kültürel miras olduğunu göstermektedir. Çünkü bahsedilen medrese ve han tarihsel değerlerinin yanı sıra muhtemelen yörenin geleneksel mimarisi ile inşa edilmişti. Günümüzde bu kültürel değerler ile ilgili bilgilere somut kültürel miras yoluyla ulaşmak mümkün değildir. Bilgiler ancak kayıtlar incelenerek belirlenebilmektedir.

Medrese ve han örnekleri kültürel mirasın korunarak yaşatılması kısaca sürdürülebilirliğinin önemini göstermektedir. İlçenin günümüzde yaşatılan maddi ve manevi kültürel öğelerinin kaybolmasını önlemek, ancak onların sürdürülebilirliğinin sağlanması ile mümkün olacaktır.

6.2. ÖNERİLER

Azdavay ilçesinde halk üzerinde kültürel bilincin oluşturulması ve kültürel değerlerin korunması kapsamında ilgili kurumların çalışmalar başlatması gerekmektedir. İlçede kültür merkezi yapılmış ancak hala faaliyete geçmemiştir. Kaymakamlık ve belediye binalarında kültür çalışmaları yürütebilecek birimler oluşturulmalıdır.

Geleneksel kadın kıyafetlerinin korunması ve yaşatılması kapsamında, kadınlara yönelik çeşitli projeler başlatılmıştır. Küre Dağları Ekoturizm Derneğinin yürütmüş olduğu “Geleneksel Kültürün Korunması ve Kadın Emeğinin Değerlendirilmesi Projesi” içerik bakımından oldukça önemli bir projedir. Bu proje yöre kadınlarının geçmişten beri kullanmış oldukları geleneksel kıyafetlerinin korunması ve kadın emeğinin değerlendirilmesi amacıyla başlatılmıştır. Bu projeden istenilen sonuçların alınması adına ilçe kaymakamlığı ve belediye birimleri halkı bilinçlendirmek adına ortak çalışmalar yürütmelidir.

Kadınların dokuma tezgâhlarında ürettikleri kuşak ve önlük gibi önemli giyim elemanlarının yeniden üretimi sağlanmalıdır. Bu giyim elemanları geleneksel kıyafetlerin işlevsel açıdan en önemli unsurlarıdır. Bu sebeple kuşak ve önlüğün kullanımının azalması geleneksel kadın kıyafetlerinin bütünlüğünü bozarak bu değerun unutulmasına sebep olacaktır. Kadınlara üretim için destek verilmeli, kaldırılan dokuma tezgâhlarının yeniden kurulması ve bu sanatın gençlere aktarılması sağlanmalıdır. Bunun için ilçe kaymakamlığı veya belediyesi bünyesinde önlük ve kuşak dokuma kursları açılmalıdır. Kurs bitiminde kişilere sertifika verilmeli ve ev tezgâhı hediye edilmelidir. Bu şekilde önlük ve kuşak dokumanın sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Ayrıca kadınlar için bir gelir kaynağı oluşturulmuş olacak ve kadınların ev ekonomisine katkısı sağlanacaktır.

Azdavay ilçesi doğal güzellikleri ve kültürel değerleri ile ekoturizm faaliyetleri için uygun bir ortam sunmaktadır. İlçede Zümrüt köyü ve Nalbantoğlu mahallelerinde Küre Dağları Milli Ekoturizm Derneği ve yerel halkın iş birliği ile ekoturizme yönelik birçok çalışma yürütülmüş ancak bunlar sonuçsuz kalmıştır. 2004 yılında tipik bir orman köyü olan ve geleneksel kültürünü büyük ölçüde koruyabilmiş Zümrüt köyünde yaklaşık iki yıl süren ekoköy çalışmaları başlatılmıştır. Çalışmalar kapsamında geleneksel meskenler restore edilmiş, at çiftliği kurulmuş ve yöresel lezzetlerin satışı için yerel halka kurslar verilmiştir. Ormancılık faaliyetleri ile uğraşan köy halkına yeni bir gelir kapısı oluşturmak ve geleneksel kültürü yaşatmak amacıyla başlatılan projeden istenilen sonuç alınamamıştır. Zümrüt köyü projesinin başarısız olması halkın doğal ve kültürel değerleri ile ilgili yeterince bilinçli olmamasıdır. Ekoturizm faaliyetleri ve eko

köylerin başarılı sonuçlar vermesi ancak mekânın kültürel görünümünün bozulmaması ve doğal süreçlerinin devam etmesi ile mümkündür.

Yerleşmelerin kültürel görünümünün koruması için, Azdavay geleneksel meskenlerinin koruma altına alınması gerekmektedir. Ayrıca bu meskenlerin arasına ve çevresine betonarme evlerin yapımı yerleşmelerin kültürel dokusunun bozulmasına sebep olmaktadır. Halk bu konuda bilinçlendirilmeli ve özellikle ekoköy niteliği taşıyan köylerde betonarme ev yapımı konusunda belirli sınırlamalar getirilmelidir.

Azdavay ilçesi 1946 yılında Daday'dan ayrılarak ilçe olduğunda köy sayısının 84 olduğu görülmektedir. 1988 yılında Pınarbaşı ilçe olduğunda Azdavay'dan 26 köy ayrılmış ve Azdavay'ın köy sayısı 58'e düşürülmüştür. 1990 yılında Ağlı ilçe olduğunda Azdavay'dan 9 köy kanunla ayrılmıştır ve Azdavay ilçesinin köy sayısı 49 olmuştur (URL 6). Bu şekilde bir kültür bölgesi, idari kararlarla parçalanarak bölünmüştür. Bu bölünme, kültür bölgesinden ayrılan nüfusun kültürel değerlerinden uzaklaşması sonucunda başka kültürlerle etkileşime girerek değişmesine (kültürleşme) ve buna paralel olarak kültürel mirasın özgünlüğünün bozulmasına (kültürel yozlaşma) sebep olmuştur. İlgili kurum ve kuruluşların idari sınırlarda yapılacak olan değişimlerde ele alınan faktörlere ek olarak yerel kültür özelliklerini dikkate alması gerekmektedir. Yerel kültürün geleneksel özelliklerinin korunması ve sürdürülebilirliği açısından bu durum önem taşımaktadır.

Azdavay ilçesinde her yıl yaz aylarında yapılan İhlamur ve Bal festivallerinin üç yıldır yapılmadığı görülmektedir. Bu festivallerin her yıl geleneksel olarak yapılması ve sürdürülmesi için gerekli çalışmalar yapılmamıştır. Festivallerde daha çok geleneksel kültürün tanıtılması üzerine programlar oluşturulmalıdır. Bu festivallerde yöreye özgü kültürel değerlerin tanıtılması sağlanmalıdır. Bu şekilde sadece festival için dışarıdan gelen insanlar değil ilçe halkı da kendi kültürel değerlerini yaşatmış olacak ve bu değerlerin unutulması engellenmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkuş, Ç. (2019). Yemek kültürünün sürdürülebilirliğini kadınların demografik özellikleri etkiliyor. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 731, 750.
- Aliyev, R. ve Öğülmüş, S. (2016). Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlenme düzeylerinin incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 89-123.
- Anderson, J. (2015). *Understanding cultural geography: Places And Traces*. New York: Routledge.
- Arı, Y. (2005). Amerikan kültürel coğrafyasında peyzaj kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 311-340.
- Arı, Y. (2017). Çevresel determinizmden politik ekolojiye: Son 100 yılda Dünya’da ve Türkiye’de insan- çevre coğrafyasındaki yaklaşımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 37, 1-34.
- Arlı, M. ve Gümüş, H. (2007). Türk mutfak kültüründe çorbalar. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 10-15 Eylül Ankara, 143-158.
- Atalay, İ. (2013). *Uygulamalı klimatoloji*. İzmir: Meta Basım ve Matbaacılık Hizmetleri.
- Atalay, İ. (2016). *Toprak oluşumu, sınıflandırması ve coğrafyası*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atkinson, D. Jackson, P. Sibley, D. ve Washbourne, N. (2005). *Cultural Geography A Critical Dictionary of Key Concepts*. London: I.B Tauris
- Avcı, M. ve Koç, D. E. (2019). *Kastamonu'nun manevi iklimi*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Avcı, M. ve Şahin, İ. (2014). Geleneksel Kastamonu mutfağı ve yemek kültürü. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Karadeniz Özel Sayısı*, 6, 31-56.
- Aydın, O. (2012). Maden kaynakları ve potansiyeli ile Kastamonu. *Madencilik Türkiye Dergisi*, 25, 70-76.

- Ayhan, F. (2007). Türk giyim kuşamında kürk. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 10-15 Eylül Ankara*, 189-202.
- Aylar, F., Zeybek, H. İ. ve Dinçer, H. (2019). Medil (Köklü) Mağarası (Azdavay-Kastamonu) ve turizm açısından önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 41, 15-38.
- Baran, A. (2003). *Paphlagonia'daki Pompeiopolis Antik Kenti*. Ankara: Türk Tarih kurumu Yayınları.
- Begic, H.N. (2016). Giyim kuşam kültüründe keçe sanatına tarihsel bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 40, 287-297.
- Belge, M. (2016). *Tarih boyunca yemek kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bostancı, M. ve Dağsever, V. İ. (2017). Talat Mümtaz (Yaman) ve Doğruluk gazetesi'ndeki Kastamonu tarihine ait yazıları (23 Teşrin-i Evvel-22 Kanun-ı Evvel 1930). *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 30-55.
- Brake, M. (1974). The Skinheads: An English working class subculture. *Youth & Society*, 6 (2), 179-200.
- Bursalıgil, G. (2009). *Antropolojik açıdan giyim kültürü*, Yayınlanmış Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Candan, G. (2019). Yemek kültüründe coğrafyanın izleri. *Coğrafya Eğitimi Derneği, geoCED*, 1, 19-28.
- Castree, N. Kitchin, R. ve Rogers, A. (2013). *A Dictionary Of Human Geography*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Çelebi, E. (2014). Millî Mücadele'de Kastamonu. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10(19), 105-117.
- Dağsever, V. İ. (2017). *2 Numaraları Kastamonu Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Dalyan, M. G. (2010). XIX. Yüzyıl Nasturilerinde Kılık Kıyafet Kültürü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 19-31.

- Devellioğlu, F. ve Güneyçal, A. S. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat: Eski ve Yeni Harflerle*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilsiz, B. (2010). *Türkiye’de gastronomi ve turizm (İstanbul Örneği)*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğanay, H. ve Coşkun, O. (2012). *Tarım coğrafyası*. Ankara Pegem Akademi.
- Duman, S. (2007). Rock müziğin doğuşu ve Türk Rock müziği. 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (Ankara, 10-15 Eylül 2007)*, 1, 239-250.
- Duncan, J. Johnson, NC ve Schein, RH. (2004). *A Companion to cultural geography*. London: Blackwell Publishing.
- Emiroğlu, V. (1977). Kültür-kişilik ilişkisinde antropolojik yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 10, 102-116.
- Erol, O. (2014). *Genel klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitabevi Yayınları
- Esin, E. (1978). *İslamiyet’ten önceki Türk kültür tarihi ve İslama giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 729, 50-57.
- Gögebakan, Y. (2015). Karakteristik bir değer olan geleneksel Türk Evi’nin oluşumunu belirleyen unsurlar ve bu evlerin genel özellikleri. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(1), 41-55.
- Gökarp, Z. (2014). *Türkçülüğün esasları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Graham, B. J. (1997). *In Search Of Ireland: A Cultural Geography*. London: Routledge.
- Güler, S. (2010). Türk mutfak kültürü ve yeme içme alışkanlıkları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(S 1), 24-30.
- Gündüz, A. O. (2013). Bulgaristan’dan Türkiye’ye Türk Göçü (1989 Örneği). *Kırklareli Aşyan Dergisi*, 4, <https://kirkbal.klu.edu.tr/0144152275/arastirma-yazilari.html>.
- Güngör, E. (1988). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Gürsoy, D. (2019). *Tarihin süzgecinde mutfak kültürümüz*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.

- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Harvey, D. (1982). *Sermayenin sınırları*. Oxford: Blackwell Publishing.
- İbret, Ü., Aydınözü, D. ve Uğurlu, M. (2015). Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Marmara coğrafya dergisi*, (32), 239-269.
- İlbars, Z. (2018). Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 31(1-2), 201-211.
- Jackson, P. (1989). *Maps of meaning: An introduction to Cultural Geography*. London: Unwin Hyman.
- Kafesoğlu, İ. (2005). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları
- Karadağ, A. (2009). Kentsel ekoloji: Kentsel çevre analizlerinde coğrafi yaklaşım. *Ege coğrafya dergisi*, 18(1-2), 31-47.
- Karpuz, H. (2011). Türk evi. *Türk Yurdu Dergisi*, 290, 55-63
- Kaya, İ. (2015). Kültürel dönüş ve yeni kültürel coğrafya. *Coğrafya Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı* (629-633). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Kayserili, A. (2011). *Erzurum şehrinin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kazancı, N., Suludere, Y., Mülazımoğlu, N.S., Tuzcu, S., Mengi, H. ve Hakyemez, H. Y. (2009). *Küre dağları milli parkı ve çevresi jeositleri (Kastamonu)*. Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi, Türkiye Bilimsel Ve Teknoloji Araştırma Kurumu, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Jeolojik Mirası Koruma Derneği Ortak Projesi (TÜBİTAK ÇAYDAG - 106Y043)
- Keçer, M., Ateş, S., Erkal, T. ve Karakaya, F. (2001). Kastamonu merkez ilçesi ve kentleşme alanlarının yerbilim verileri. *MTA Derleme*, (10454).

- Kızıldemir, Ö., Öztürk, E. ve Sarıışık, M. (2014). Türk mutfak kültürünün tarihsel gelişiminde yaşanan değişimler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 191-210.
- Koç, F. ve Koca, E. (2016). Türk halk giyiminde kullanılan süslemelere tipolojik bir yaklaşım. *İdil Dergisi*, 5(19), 237-262
- Korkmaz, H. ve Gürbüz, M. (2008). Amik gölü'nün kültürel ekolojisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 17, 1-26
- Köse, A. (2005). Türkiye'de geleneksel kırsal konut planlarında göçebe Türk kültürü izleri. *Afyon Kocatepe Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 165-200.
- Köse, A. (2007). Balıkesir çevresinde geleneksel kırsal avlu peyzajı ve değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18, 7-38.
- Közleme, O. (2012). *Türk mutfak kültürü ve din*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kroeber, A. L. ve Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical review of concepts and definitions*. USA: Harvard University Printing Office
- Kurter, A. (1971). *Kastamonu ve çevresinin iklimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kurter, A. (1982). *Kastamonu ve çevresinin doğal görünümü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Küçükbasmacı, G. (2009). *Sözlü kültür ortamından elektronik kültür ortamına geçiş sürecinde Kastamonu halk anlatıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçükerman, Ö. (1991). *Kendi mekânının arayışı içinde Türk evi*. İstanbul: Euromat Entegre Matbaacılık
- Oakes, T. ve Price, P. L. (2008). *The Cultural Geography Reader*. New York: Routledge Publications.

- Orhan, F. (2018). Kültürel coğrafya özellikleri açısından geleneksel Sinop evleri. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk- İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1, 429-439.
- Ögel, B (1978). *Türk kültür tarihine giriş IV. Türkler'de yemek kültürü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B (1978). *Türk kültür tarihine giriş V. Türkler'de giyecek ve süslenme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Özçağlar, A. (2000). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özdemir, Ü. (2000). Safranbolu'da köy meskenleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(4), 159-171
- Özkan, S. (1996). *Kastamonu ili Azdavay ilçesinde kadın giyimi üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, S. ve Tönük, G. U. (2014). Devrekâni çayı havzası yönetim planı sürecine kamu kurumları ve özel sektör paydaşlarının katılımı. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 64(2), 14-23.
- Ponting, C. (2007). *A new green history of the world: The environment and the collapse of great civilizations*. London: Vintage Books Publishing.
- Salman, F. (2004). Türk kumaş sanatında görülen geleneksel kumaş çeşitlerimiz. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, (6), 13-42.
- Sauer, C. O. (1925) The morphology of landscape. *University of Californiya Publications in Geography*, 2, 19-54.
- Sıralı, R. ve Cınbirtoğlu, Ş. (2018). Ormangülü (*Rhododendron*) türlerinin bazı özellikleri ve arıcılık açısından önemi. *Arıcılık Araştırma Dergisi*, 10(2), 45-53.
- Smith, P.S. (2001). *Doing cultural geography*. London: Sage Publications.

- Solmaz, Y. ve Altiner, D. D. (2018). Türk mutfak kültürü ve beslenme alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 108-124.
- Suvağci, İ. (2019). Almanya'daki Türk yazarların hikâyelerinde Türklerin Almanya'ya uyumu. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 116-138.
- Sürücüoğlu, M. S. ve Özçelik, A. Ö. (2007). Türk mutfak ve beslenme kültürünün tarihsel gelişimi. *ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15.
- Şahin, K. (2011). Kültürel yozlaşmaya neden olan bir unsur olarak televizyon. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 243-277.
- Tanoğlu, A. (1954). İskân Coğrafyası: Esas fikirler, problemler ve metod. *Türkiyat Mecmuası*, 11, 1-32.
- Tanrikulu, M. (2018). *Coğrafya ve kültür*. Ankara: Pagem Akademi Yayınları
- Tanrısever, C., Pamukçu, H. ve Saraç, Ö. (2019). *Kastamonu efsaneleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tavkul, U. (2007). Kültürel etkileşim açısından on iki hayvanlı türk takviminin yayılışı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 25-45.
- Tezcan, M. (2000). *Türk ailesi antropolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Tolun-Denker, B. (1977). *Yerleşme coğrafyası: Kır yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Top Yılmaz, S (2016). *Alman Coğrafyacı Carl Ritter'in Coğrafya Bilimine Katkıları*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye iskân coğrafyası: Kır iskânı (köy- altı iskân şekilleri)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Turan, Ş. (2010). *Türk kültür tarihi: Türk kültüründen Türkiye kültürüne ve evrenselliğe*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

- Turgut, H. (1990). *Kültür-davranış-mekân kullanımının sapmasında kullanılabilecek bir yöntem*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2006). *Beşeri coğrafya insan-kültür-mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkeş, M. (2010). *Klimatoloji ve meteoroloji*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Williams, R. (1993). *Kültür*, (Çev: Suavi Aydın). Ankara: İmge Kitabevi.
- Yakupoğlu, C. (2008). Selçuklu ve beylikler dönemi Kastamonu yer adları: Meyve ile ilgili olanlar. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 23(2), 159-184
- Yavan, N. ve Anlı, C. K. (2018). Coğrafyanın kısa bir tarihi. *International Journal Of Geography And Geography Education*, (38), 311-317.
- Yılmaz, M. (2015). Türkiye'de kırsal nüfusun değişimi ve illere göre dağılımı (1980-2012). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20, 161-188.
- Zaman, M. (1995). Tonya (Trabzon) ilçe merkezinde mesken tipleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1(1), 495-508.
- Zaman, M. (2017). Türkiye'de kırsal meskenler ve coğrafi dağılımları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 911-935.
- Zeyrek, A. G. (2013). Azdavay ilçe analizi. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

- URL 1: (<https://kastamonu.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 05.08.2020).
- URL 2: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 05.08.2020).
- URL 3: (<http://www.azdavay.gov.tr/> Erişim Tarihi: 05.08.2020).
- URL 4: (<https://kastamonu.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 06.08.2020).
- URL 4: (<https://kastamonuobm.ogm.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.09.2020).

URL 5: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 10.09.2020).

URL 6: (<https://kastamonu.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.09.2020).

URL 7: (<https://kastamonuobm.ogm.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.09.2020).

URL 8: (<https://azdavay.org/> Erişim Tarihi: 13.09.2020).

URL 9: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 29.11.2020).

URL 10: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 29.11.2020).

URL 11: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 29.11.2020).

URL 12: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 29.11.2020).

URL 13: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 01.12.2020).

URL 14: (<https://tr.pinterest.com/> Erişim Tarihi: 03.12.2020).

URL 15: (<https://asiyevuran.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 03.12.2020).

URL 16: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 04.12.2020).

URL 17 : (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 04.12.2020).

URL 18: (<http://burcu-kaan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 05.12.2020).

URL 19: (<http://burcu-kaan.blogspot.com/> Erişim Tarihi: 05.12.2020).

URL 20: (<http://www.agaclar.org/> Erişim Tarihi: 05.12.2020).

URL 21: (<https://tr.pinterest.com/> Erişim Tarihi: 05.12.2020).

URL 22: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 05.12.2020).

URL 23: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim tarihi: 08.12.2020) .

URL 24: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim Tarihi: 08.12.2020).

URL 25: (<http://kastamonu.gov.tr/> Erişim Tarihi: 08.12.2020).

URL 26: (<https://www.trthaber.com/> Erişim Tarihi: 08.12.2020).

URL 27: (<https://www.azdavay.bel.tr/> Erişim tarihi: 10.12.2020).

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası	32
Harita 2. Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası	52
Harita 3. Araştırma sahasının fiziki haritası	57
Harita 4. Araştırma sahasının eğim haritası	59
Harita 5. Araştırma sahasının bakı haritası.....	61
Harita 6. Araştırma sahasının toprak haritası	71
Harita 7. Azdavay ilçesi hidrografi haritası	79
Harita 8. Azdavay ilçesi nüfus yoğunluğu haritası.....	90

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Devrekâni ilçesinin aylık ortalama sıcaklık (°C), ortalama maksimum sıcaklık (°C) ve ortalama minimum sıcaklık (°C) değerleri (1999-2019).....	65
Grafik 2. Devrekâni ilçesi yıllık ortalama yağış (mm) ve ortalama sıcaklık (°C) grafiği (1999-2019)	67
Grafik 3. Devrekâni ilçesinde yağışın mevsimlere göre dağılışı (1999-2019).....	67
Grafik 4. Azdavay ilçesinin nüfus gelişim seyri (1965-2019).....	89
Grafik 5. Cinsiyet yapısına göre azdavay ilçesi nüfusu (1965-2019).....	91
Grafik 6. Azdavay ilçesi nüfus piramidi (2019)	92

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Azdavay ilçesinin aylık ve yıllık ortalama sıcaklık, ortalama maksimum sıcaklık ve ortalama minimum sıcaklık (°C) değerleri (1999-2019)	64
Tablo 2. Azdavay ilçesinin aylık ve yıllık ortalama yağış (mm) değerleri (1999-2019)	66
Tablo 3. Azdavay İlçesi orman varlığı	73
Tablo 4. Azdavay ilçesinde doğal ortamda yetişen mantarların yöresel isimleri ve Latinceleeri	76
Tablo 5. Devrekâni Çayı üzerindeki iki istasyona ait yıllık akım değerleri (m ³ /sn)... ..	81
Tablo 6. Azdavay ilçesi toplam nüfusu (1965-2019).....	88
Tablo 7. Cinsiyet yapısına göre azdavay ilçesi nüfusu (1965-2019).	92
Tablo 8. Azdavay ilçesi nüfusun dar aralıklı yaş gruplarına göre dağılımı (2019).....	93
Tablo 9. Azdavay ilçesi öğrenim durumu (2019).	94
Tablo 10. Azdavay ilçesi 1965-200 yılları arasında kasaba ve köy nüfusu.	96
Tablo 11. Azdavay ilçesi 2007-2019 yılları arası kasaba ve köy nüfusu.....	97
Tablo 12. Azdavay ilçesinin yaş ve cinsiyet durumuna göre köy ve kasaba dağılımı (2019).....	98
Tablo 13. Azdavay ilçesi tarım alanlarından yaralanma durumu (2019).....	100
Tablo 14. Araştırma sahasında sebze ekim alanları ve üretimi (2019).	100
Tablo 15. Araştırma sahasında meyve üretimi ve ağaç sayısı (2019).....	101
Tablo 16. Araştırma sahasında tarla bitkileri ekim alanları ve üretimi (2019).	101
Tablo 17. Araştırma Sahasında Büyükbaş, Küçükbaş, Yüke ve Çeki, Kümese hayvanları sayıları (2019).	102

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Tektonik hareketlerle yatay duruşunu kaybetmiş fliş istif (Başören köyü).	50
Fotoğraf 2. Kayabaşı köyünde yer alan Çırakayasası tepesi (986 m).	55
Fotoğraf 3. Çatak kanyonu seyir terasından, kanyonun kuzeyinde uzanan Kaldırım dağı, Karakuşlu köyü.	55
Fotoğraf 4. Azdavay ilçe merkezine 8 km mesafede yer alan Karakuşlu köyü sınırları içerisinde, kireçtaşı blokları	56
Fotoğraf 5. Kahverengi orman toprağı, Nalbantoğlu mahallesi- Maksut köyü arası eski Cide yolu.....	69
Fotoğraf 6. Kestane renkli orman toprağı, Saray Köy.	70
Fotoğraf 7. Devrekâni çayı etrafında alüvyon birikimi, Gümürtler Köyü.	72
Fotoğraf 8. Sarıçam (<i>Pinus sylvestris</i>) ve Uludağ göknarı (<i>Abies bornmülleriana</i>) karışık ormanı, Maksut köyü mevki.	74
Fotoğraf 9. Medil Ormanı, Karakuşlu köyü.	75
Fotoğraf 10. Kavak (dalak) ya da istiridye mantarı, Medil ormanı	77
Fotoğraf 11. Araştırma sahasının ilçe merkezinde akış gösteren Devrekâni çayı.	80
Fotoğraf 12. Azdavay Çiçek Balı.	103
Fotoğraf 13. Bal Kovanları, Gümürtler Köyü.	104
Fotoğraf 14. Azdavay ilçesinde deli bal satışı.	105
Fotoğraf 15. Azdavay orman işletme müdürlüğü, Azdavay ilçe merkezi.	106
Fotoğraf 16. Azdavay sanayi sitesi, Azdavay ilçe merkezi.	107
Fotoğraf 17. Azdavay ilçe merkezinde turistik yerlerin gösterildiği tabelalar.	109
Fotoğraf 18. Araştırma sahasının Karakuşlu köyünde, mesozoik kireçtaşları üzerinde meydana gelen çatak kanyonu.	110
Fotoğraf 19. Medil mağarası girişi, Medil Ormanı -Karakuşlu Köyü.	111
Fotoğraf 20. Medil mağarası içerisindeki roma döneminden kalma gözetleme penceresi.	112
Fotoğraf 21. Medil mağarası içerisindeki karst topoğrafyasına ait sütun örneği.	112
Fotoğraf 22. Azdavay ilçesinin geleneksel mesken örneği, Sabuncular Köyü.....	119
Fotoğraf 23. Araştırma sahasında karaboğaz geçme yöntemi ile yapılmış ambar duvarı.	122

Fotoğraf 24. Oturma katı kurtboğaz, ahır katı karaboğaz geçme olarak inşa edilmiş geleneksel mesken, Gümürtler köyü.....	123
Fotoğraf 25. Ahşap çatma tekniği ile inşa edilmiş geleneksel mesken örneği, Sabuncular Köyü.....	124
Fotoğraf 26. Ahşap çatma tekniği ile inşa edilmiş geleneksel mesken, Gümürtler Köyü.	124
Fotoğraf 27. Dış yüzeyine sıva yapılmış geleneksel mesken, Nalbantoğlu mahallesi.	125
Fotoğraf 28. Azdavay meskenlerin bahçelerinde tarım makinaları.	126
Fotoğraf 29. Azdavay meskenleri önünde tarım için kullanılan bahçeler.	126
Fotoğraf 30. Geleneksel meskenlerin giriş (kuruluk) kısmı, ahır kapısı (solda) ve merdiven kapısı (karşıda).....	127
Fotoğraf 31. Geleneksel meskenlerin alt katında bulunan ahır bölümü.	128
Fotoğraf 32. Geleneksel meskenlerin alt katında bulunan ahır bölümü.	129
Fotoğraf 33. Geleneksel meskenlerin hol olarak kullanılan çardak bölümü.	130
Fotoğraf 34. Geleneksel meskenlerin oturma alanı olarak kullanılan çardak bölümü.	130
Fotoğraf 35. Odanın önemli unsurlarından ocak.	131
Fotoğraf 36. Oda içerisinde taş ocak	132
Fotoğraf 37. Oda içerisinde bulunan dolap.....	132
Fotoğraf 38. Dolapların yan kısımlarında genellikle gaz lambalarını koymak için kullanılan kısımlar.	133
Fotoğraf 39. Oda içerisinde bulunan yüklüler.	133
Fotoğraf 40. Yüklük olarak kullanılan dolapların iç kısmı.....	134
Fotoğraf 41. Yüklüklerin içinde alt kapakları kaldırınca banyo işlevi gören bölüm.	134
Fotoğraf 42. Odanın önemli bir bölümünü oluşturan sedir.	135
Fotoğraf 43. Günümüzde geleneksel sedirlerin kullanımına örnek, Gümürtler köyü	135
Fotoğraf 44. Geleneksel meskenlerde pencereler, Sabuncular köyü.	136
Fotoğraf 45. Geleneksel meskenlerde pencere örneği.	137
Fotoğraf 46. Önemli eklentilerden ambarın arka kısmı, Başören köyü.....	138
Fotoğraf 47. Ambarların alt kısmında yere çakılan dikmeler ve üst kata çıkmak için kullanılan merdiven, Nalbantoğlu Mahallesi.....	139
Fotoğraf 48. Ambarın ön kısmı, Gecen Köyü.	139

Fotoğraf 49. Ambarların iç kısmında yiyecek depolama bölümleri.	140
Fotoğraf 50. Karaboğaz geçme yöntemi ile yapılmış ahşap yığma samanlıklar.	141
Fotoğraf 51. Geleneksel samanlık, Üyük Köyü.....	141
Fotoğraf 52. Geleneksel kıyafetler ile ata binme.....	147
Fotoğraf 53. Araştırma alanında geleneksel kıyafet örneği.	149
Fotoğraf 54. Azdavay geleneksel kadın kıyafetleri	150
Fotoğraf 55. Covid-19 bulaşıcı salgın hastalığı sebebiyle yüzlerine maske takan, ilçe merkezindeki pazar yerinde dolaşan geleneksel kıyafetli kadınlar.	150
Fotoğraf 56. Covid-19 bulaşıcı salgın hastalığı sebebiyle maske takmış, geleneksel kıyafetiyle kadınlar pazarında satış yapan kadınlar.	151
Fotoğraf 57. İp eğirmek için kullanılan çikrik.	152
Fotoğraf 58. İp eğiren kadınlar	152
Fotoğraf 59. Donun üst kısmında ve iç gömlek yapımında kullanılan pamuklu kumaşlar.	153
Fotoğraf 60. Geleneksel entari.....	155
Fotoğraf 61. Geleneksel entari ve yelekler.	155
Fotoğraf 62. Geleneksel yelek.	156
Fotoğraf 63. Geleneksel yelek.	157
Fotoğraf 64. Don yapımında kullanılan kumaşlar.	157
Fotoğraf 65. Geleneksel iç giyim elemanlarından don.	158
Fotoğraf 66. Geleneksel kazıl çorap.	159
Fotoğraf 67. Dokuma tezgâhında dokunmuş önlük (Önbezi).	160
Fotoğraf 68. Geleneksel dokuma tezgâhı, Sabuncular köyü.	160
Fotoğraf 69. Önlük dokumada kullanılan iplikler.	161
Fotoğraf 70. Geleneksel önlük dokuma.....	161
Fotoğraf 71. Geleneksel kuşaklar.	163
Fotoğraf 72. Geleneksel kuşak.	163
Fotoğraf 73. Geleneksel takkeler.....	164
Fotoğraf 74. Takkeye boncuk işleme.....	165
Fotoğraf 75. Evli kadınların kullandığı boncuklu takke.	165
Fotoğraf 76. Pullu bekâr genç kız takkesi.	166
Fotoğraf 77. Geleneksel kıyafetlerinde kullanılan başörtü.....	167
Fotoğraf 78. Geleneksel önlük ve oyalı başörtüler.	167

Fotoğraf 79. Çene ipleri.....	168
Fotoğraf 80. Çene ipi ile takke bağlama	169
Fotoğraf 81. Yaklaşık yüz yıllık bir meskende artık kullanılmayan taş ocak.	175
Fotoğraf 82. Geleneksel bakır sunumluklar.....	176
Fotoğraf 83. Bakır mutfak araç gereçleri, Yanık Ali Konağı.	177
Fotoğraf 84. Azdavay geleneksel yer sofralarına bir örnek.....	178
Fotoğraf 85. Kadınlar pazarında satılan mantar.	180
Fotoğraf 86. Kadınlar pazarında satılan dalak (kavak) mantarı.	180
Fotoğraf 87. Covid-19 bulaşıcı salgın hastalığı sebebiyle maske kullanan ve geleneksel kadın kıyafetleri ile yöresel marmelat satışı yapan işletme sahibi.....	183
Fotoğraf 88. Geleneksel kara çorba ve yapımında kullanılan kızamık bitkisi.	184
Fotoğraf 89. Geleneksel kara çorba.	184
Fotoğraf 90. Geleneksel Tarhana Çorbası	185
Fotoğraf 91. Geleneksel Islama Yemeği.	186
Fotoğraf 92. Geleneksel Haluşka yemeği.	187
Fotoğraf 93. Geleneksel samsu böreği.....	188
Fotoğraf 94. Tüli yaprak dolması.	189
Fotoğraf 95. Azdavay ilçesinde yapılan geleneksel marmelat ve soslar.	191
Fotoğraf 96. Geleneksel delioğlan sarıği tatlısı	192
Fotoğraf 97. Geleneksel çam kozalağı pekmezi	193
Fotoğraf 98. Geleneksel elma pekmezi hazırlanışı.....	194
Fotoğraf 99. Geleneksel yöntemlerle elma kaynatma işlemi.....	196
Fotoğraf 100. Döngel.....	197
Fotoğraf 101. Mantar turşusu	198
Fotoğraf 102. Köy odalarına örnek, Dereyücek köyü.	207
Fotoğraf 103. Suğla yaylasından bir görünüm.	208
Fotoğraf 104. Suğla yaylası festivallerinde sergilenen geleneksel halk oyunları.....	209
Fotoğraf 105. Geleneksel halk oyunları ekibi.....	210
Fotoğraf 106. Âşıklar Köprüsü.	213
Fotoğraf 107. İki Türbe, Kadın Türbesi, Medil Ormanı.	215
Fotoğraf 108. İki Türbe, Avcı Adam Türbesi, Medil Ormanı.	216
Fotoğraf 109. Yanık Ali Konağı, Başören köyü.....	217

ÖZGEÇMİŞ

Büşra DİBSİZGÖL, 1994 yılında İstanbul’ da dünyaya geldi. 2012 yılında İstanbul Bağcılar Osmangazi Lisesi’nde ortaöğretimini tamamladı. 2013 yılında lisans eğitimine başladığı Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nden 2018 yılında mezun oldu. Aynı yıl Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı’nda başladığı yüksek lisans eğitimini 2021 yılında tamamladı.

